

BORBE U SLOVENIJI 1943 GOD-
MAJ-SEPTEMBAR

I

DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLO-
BODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

BR. 1

**IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 3 MAJA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O
REORGANIZACIJI ODREDA I O MOBILIZACIJI¹**

STAB G. ODREDA
na položaju, 3.V. 43

GLAVNOM ŠTABU
SLOVENAČKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA

Izveštavamo vas da je štab G. odreda obišao sve bataljone i čete pa se zbog toga nismo javljali. Prilikom obilaska naših bataljona poncgde smo naišli na nezdrave prilike kao, naprimjer, oportunizam kod nekih starih partizana i stalno nezadovoljstvo, za što je najčešće bio kriv komandni sastav bataljona.

Zbog toga smo reorganizovali štabove bataljona i komande četa, a neke stare nezadovoljnike poslali u brigade. Pravilnost našeg postupka dokazale su jedinice koje su odmah postale aktivnije i življe. Svakako su i Nemci odmah reagovali na to time što su skoro svuda udvostručili posade u svojim uporištima. Da smo Nemcima naterali strah u kosti dokazuje činjenica da pored mostova i železničke pruge izgrađuju bunkere i prate dovoz hrane u neka uporišta oklopnim kolima. Oni su ovih dana, od 22. IV do danas izveli veću hajku koja do danas nije imala mnogo uspeha.² Nemci su opet počeli da

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² U dnevniku telefonskih depeša zapovednika policije poretka Alpske oblasti — komandno mesto Bled navodi se[^]

>22 april.

II bat. 19 SS pol. puka javlja:

Jedinice bataljona su između 18,30 i 20,00 časova krenule u veliku akciju.

Predao: vodnik Wappler.

streljaju taoce na licu mesta gde je poginuo neki Nemac ili njihov sluga. Odnos 1 : 5 ili 1 : 10. Moral'je uprkos tome svuda na visini.

Mobilizacija se odvija dalje i priliv u partizane je sve veći. Teškoće nam čini to što svaki novi drug hoće da ostane ovde u Gorenjskoj. Poneki još donese pušku sa sobom, no takvih je sve manje. Dosada su bila pozvana godišta 16, 17, 18, 19, a sada su već napolju leci za godište 1908 pa nadalje.

Mobilišemo dalje. Nemci čine isto i dolaze u kuće po mobilisane sa jakim patrolama.

Za majsku nedelju od 25. IV do 1. V imali smo u programu velike vojne akcije, o čemu se raspravljalo i na saštanku čelije u III bat. Novi borac koji je bio nedavno primljen u Partiju pobegao je i izdao pripremanu akciju Nemcima koji su odmah dovukli iz samog Beča 3000 vojnika i policajaca. Vršili su hajke od Mežakle do Poljana ali su se naši svuda dobro izmicali osim na Pokljuki i u Selškoj Dolini, gde su Nemci upotrebljavali topove i bacače. Još nemamo tačne izveštaje, ali izgleda da smo se ipak dobro izvukli. Uprkos hajke uoči 1. maja gorele su vatre na Ratitovecu, Blegošu, Mohoru, Jelovici itd.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za G. odred

Komandant

Politkomesar

24. april.

Telefonski izveštaj II bat. 19 SS pol. puka.

Snage bataljona i policiske čete brdskih lovaca »Alpenland« vratile su se u vremenu između 14,15 i 18,15 časova.

Rezultat:

3 bandita zarobljena, 1 sumnjiva osoba uhapšena, zaplenjena 2 karabina i odgovarajuća municija. Hollaus s.r., rez. poručnik.
(Original u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.)

**ZAPOVEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONČAR« OD 4 MAJA 1943 GOD. ZA
RUŠENJE PRUGE NOVO MESTO — VELIKA LOKA¹**

**STAB
XIII. PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONČAR«
4 aprila² 1943 godine.—**

**Z A P O V J E S T
(Sekcija Novo Mesto 1 : 100.000)**

Neprijatelj se nalazi u svojim posadama u jačini: u Št. Rupertu 120 bjelih, Trebnje 1.000 Talijana i bjelih sa 4 brdska topa i dve teške haubice i novo pojačanje oko 2.000 vojnika sa 4 tenka i 10 oklopnih automobila, Stari Trg oko 78 bjelih, Velika Loka 60 Talijana sa dva teška mitraljeza, Krtina 12 vojnika, Sv. Lovrenc 30 Talijana, Prapreče 30 Talijana, Stranje 70 Talijana, Sela pri Šumberku oko 150 Talijana i bjelih, u Žužemberku 120 Talijana i bjelih, Soteska 60 Talijana, Gor. Straža 200 Talijana, dva brdska topa, Novo Mesto 1.000 Talijana i 4 teška topa, Mirna Peč 180 Talijana i 60 bjelih, Ponikve 60 Talijana, snage Udarne brigade »Ivana Cankara«, XIII Proleterska brigada »Rade Končara«, Udarna brigada »Matije Gubca«, Zapadnodolenjski odred imaju zadatak rušenja pruge od Novog Mesta do Velike Loke i prebacivanje transporta. Bataljoni koji osiguravaju prelaz moraju biti na svojem mjestu između 4 5 ov. mjeseca u 22 sata. Prelaz pruge vršit će se između 22 i 23 sata. Rušenje pruge počeće između 4/5 maja u 24 sata a prekid posla biće u 3 sata, kada će se sve jedinice povući na svoje mjesto.

Naša XIII Proleterska brigada »Rade Končar« dobila je zadatak da izvrši rušenje pruge sa dva bataljona, a sa jednim bataljonom vršit će zasjedu i osiguranje prelaza pruge prema željezničkoj stanici Trebnje. Za izvršenje ovoga zadatka,

NAREĐUJEMO:

1. — 1 i III Proleterski bataljon izvršit će temeljito rušenje pruge između Vel. Loke i Trebnja, s tim što će I Prole-

terski bataljon početi sa rušenjem od Kamnog Potoka pa zaključno prema Vel. Loki, koji će se osigurati od Vel. Loke sa jednom četom pojačana sa jednim teškim mitraljezom.

2. — III Proleterski bataljon nastaviti će sa rušenjem pruge od I Proleterskog bataljona prema Trebnju. —

3. — II Proleterski bataljon postaviti će osiguranje sa leve i desne strane pruge kod G. Nemške Vasi i kod Breze, po izvršenju zadatka bataljoni će se smestiti u sledeća sela: I Proleterski bataljon smestiti će se u selo Dobrnič, sa osiguranjem prema Trebnju, II Proleterski bataljon smestiti će se u selo Zagorka i Dobrave sa osiguranjem prema Sumberku i Žužemberku, III Proleterski bataljon smestiti će se u Vrbovec sa osiguranjem prema Mirnoj Peći, IV Proleterski bataljon smestiti će se u Korita stim da se poveže sa III Proleterskim bataljonom i davati će patrole koje će se povezati sa patrolom II Proleterskog bataljona kao i III Proleterskog bataljona.³

4. — Stab Brigade i četa za vezu nalaziti će se u Artmanjoj Vasi.

5. — Za vreme akcije na pruzi Stab Brigade nalaziti će se u selu Občina.

6. — Veza sa Štabom Brigade održavati će se sa kuririma. —

7. — Sanitetsko previjalište nalaziti će se uz Štab Brigade. —

8. — Znaci raspoznavanja važe koji su već ranije dostavljeni. —

9. — Koncentracija Brigade biće u Kriška Reber gdje se nalazi II Proleterski bataljon, tačno u 18 časova.'—

10. — Dežurni oficir u Brigadi biće Operativni oficir I Proleterskog bataljona drug Jure Blažević, koji će voditi računa da Brigada bude tačno na vreme spremna za pokret. Pomoćnik dežurnog oficira biće drug Dmitar Macura, koji će odgovarati da se ne prekida veza za vreme pokreta, a koji će prenositi naređenja od Štaba Brigade na dežurne bataljona. Po završetku akcije na pruzi dežurni oficiri također će se postarat i o smeštaju jedinica. Štabovi bataljona postarat će se za dobre vodiče koji će dobro poznavati pravac puta. —

Štab II Proleterskog bataljona obratiti će se blagovremeno na Štab Cankareve brigade koji se nalazi u Čatežu, od kojeg će dobiti, naime zamoliti Štab Cankareve brigade za potreban broj vodiča, ako pak ne može dobiti od Cankareve brigade nek se propita na Zapadnodolenjski odred koji se nalazi u blizini a od kojih će sigurno dobiti vodiče. —

Za pravac kretanja sporazumit ćemo se na mjestu koncentracije. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
si. otsutan

„ V. D. komandanta
Milan Zeželj

Na znanje: Štabu II Operativne zone N.O.V. i P.O. Hrvatske. —
Operativnom Štabu hrvatskih i slovenačkih brigada. —

Na znanje i postupak: Štabu I, II, III, IV Proleterskog bataljona
i Ceti za vezu. —

BR. 3

IZVESTAJ KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD 4 MAJA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTA- JERSKE O PRVOMAJSKIM AKCIJAMA¹

STAB Na položaju 4. maja 1943
KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA

RATNI IZVEŠTAJ ŠTABU IV OPER. ZONE

(Prvomajske akcije)

Bataljoni Kamniško-savinjskog odreda proslavili su 1 maj — u jedinicama proslavama, a spolja akcijama sabotažnog i propagandnog značaja.

Donosimo izveštaj o akcijama na terenu gde operišu Zasavski i Kamniški bataljon. O akcijama Savinjskog bataljona podnećemo izveštaj naknadno.

I. Kresovi: Na Kalvariji između Kamnika (izvesili zastavu), na Sv. Miklavžu u Tuhinju (izvesili zastavu i zvonili), na Homecu (zastavu, zvonili), Cešnjice ispod Rakitoveca (zastavu, zvonili), Tovorov zamak (zastava), Šmarna Gora, Grmače,

Limbarska Gora (zastava), iznad Desena na Sv. Miklavžu, na Sv. Gori (Trbovlje), Svibnom iznad Litije, iznad Laza, Janča.

Više drugih kresova zapalili terenci.

Patrola koja je zapalila kres iznad Paloviča sukobila se sa patrolom. Nismo imali gubitaka.

2. *Paljenja:* Zapalili Trzinsku železničku stanicu, magacin i tri vagona. U magacincu uništena dva nameštaja, više sanduka stakla i 1 elektromotor i razni manji sanduci sa sitnom robom.

Zapalili zgradu zamka na Kulovecu zajedno sa zgradama koje mu pripadaju. Kulovec je do pre kratkog vremena bilo nemačko uporište.

Zapalili magacin i železničku stanicu u Jaršama. Straža na železničkoj stanci (dva Nemca sa automatima) blagovremeno je pobegla.

Zapalili Krtinski most.

Izgorelo je 6 objekata na Sv. Planini nad Zagorjem.

Izgoreo zamak u Češnjicama kod Moravča.

Zapalili kuću izdajnika Severa kod Vača.

Zapalili železničku stanicu na Savi, uništili tamo sve naprave i telefonsko-telegrafski aparat, minirali signalni blok. Zatim smo dočekali vojni transport i sasvim ga zapalili i uništili. Bilo je zapaljeno: 25 novih, teških vojnih kamiona, 36 vagona, 2 vagona električnih sijalica (među njima veliki broj radijskih), 2 vagona prijemnih i predajnih aparata (teških), 1 vagon akumulatora, 1 vagon elektromotora, 1 vagon električnih šporeta, 1 vagon električnih šivačih mašina. 1 vagon pamuka, 2 vagona sanitetskog materijala, (pre svega mašina) i još mnogo ratnog materijala koji nismo imali vremena da pregledamo. Lokomotiva je minirana i uništena. Nemci su transport organizovali tako konspirativno da i železničari na stanci nisu znali da će voz doći. Na stanci je bilo zaplenjeno 125 RM, kompletna ambulanta i jedan pištolj. Promet zaustavljen 4 dana.²

3. Sve patrole koje su palile objekte i kresove usput su izvešale slovenačke, i crvene zastave, ispisivale parole i održavale mitinge po selima i zvonile uveče uoči 1 maja po crkvama.

Streljana je izdajnica Krinovec Zinka.

Kod Litije su bile izbačene iz šina 2 lokomotive.

Na cesti Blagovica — Lukovica zaplenjen transport hrane (veće količine šećera, brašna itd.).

1 maja popodne održana je proslava Zasavskog bataljona u planinskoj kući na Sv. Gori. Pored bataljona na proslavi je

bilo još oko 30 civila iz Zagorja. Posle programa (Internacionala, uvodna reč, Hej Sloveni, zakletva regruta, raspodela činova, rezolucije, recitacije, pesme) razvila se narodna partizanska zabava sa igrankom i muzikom.

Kamniški bataljon je istu proslavu održao u logoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar K-S odreda
Mitja Ribičič-Ciril

Komandant K-S odreda
Kolman Alojz-Marok

BR. 4

**IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 5. MAJA
1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJ-
SKU O AKCIJAMA ODREDA U DRUGOJ POLOVINI
APRILA 1943 GODINE¹**

STAB GORENJSKOG ODREDA
na položaju 5. 5. 43

POKRAJINSKI KOMITET ZA GORENJSKU —

I bat. 14. 4. 43 prva četa. Blaževa² četa, ubila je iz zasede 3 Nemca, a više njih ranila. Oružje se nije moglo zapleniti jer su Nemci dobili pojačanje. Istovremeno je patrola iste čete razbila kinoaparaturu, zaplenila 2 pištolja i nešto novca. To je bilo u Kropi.⁸

4 bat. izveo je zajedničku akciju sa 3 motocikla u Poljanskoj Dolini. Tri gestapovca mrtva, zbog pojačanja nije se moglo zapleniti oružje.

II četa je u međuvremenu držala zasedu oko Javorja.

23. IV. I i II bat. koncentrisali su se radi zajedničke akcije u Zabnici; akcija nije uspela zbog slabe komande; imali smo jednog teškog ranjenog koji je kasnije podlegao. Istog dana na sektoru IV bat. bila je hajka u kojoj je učestvovalo preko 3000 Nemaca, naoružanih teškim oružjem. Naši gubici u hajci: jedan

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.
² Oto Vrhunec

terenski radnik je mrtav, jedan ranjen i uhapšen, uhapšena su takođe dva partizana koji su se vraćali, iz D. L. O.⁴ Gubitaka u materijalu nismo imali.⁸

II bat. je za to vreme imao tri hajke, koje je dobro izdržao.

Takođe je likvidirao opasnog gestapovca Kovača sa Bleda.

Mobilizacija godišta 16, 17, 18, 19 je, od dosada mobilisanih godišta, procentualno najbolje uspela.

U Kokru smo dosada poslali jedan vod od petnaest ljudi.

Drugi vod polazi sutra za Korušku, spremno je petnaest ljudi koji će za nekoliko dana stići na mesto.⁶ Zbog neaktivnosti i grešaka II bat. smenjeni su štab bat. i četne komande.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. kom.

Komandant

BR. 5

NAREDBA ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 5. MAJA 1943 GOD. O MOBILIZACIJI U GORENJSKOJ¹

STAB G. ODREDA
na položaju, 5. 5. 43

21. 5. 1943
Prepis originala

SVIM BATALJONSKIM I ČETNIM ŠTABOVIMA

Pošto se okupator služi metodom sakupljanja mobilisanih dajemo Vam sledeća naređenja:

Odmah pokupite sve neoženjene do 40 godina starosti i sve oženjene i domaćine do 35 godina starosti. Najpre ih treba pokupiti u dolini, a tek onda u planinskim selima. Na terenu se ostavljaju samo terenski ilegalci, koji se bave isključivo mobilizacijom.

Svaka četa ili jedinica neka odmah, bez odlaganja, krene na svoju teritoriju i počne sa masovnom mobilizacijom. To je

⁴ Dolomitski odred

<

⁵ Vidi napomenu br. 2 uz dok. br. 1.

• Vidi dok. br. 14.

prvi zadatak četa i bataljona. Zbog toga mora postojati veza između svih četa svakog trećeg dana i mora funkcionisati bez greške. Isto tako mora se svim novim borcima, koji će ići dalje, izdati hrana za 3 dana.

Šaljite redovne izveštaje o broju novih boraca. Za uspešnu mobilizaciju odgovaraju komandiri i politkomesari četa i bataljona.

Takođe šaljemo bilten, koji svaki polit, komesar treba temeljito da obradi i prodiskutuje sa partizanima na političkim časovima. Nadalje, šaljemo Vam primerak kako treba da izgleđaju izveštaji i primerak Partizanskog zakonika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gorenjski odred

Komandant
Biček Franc

Polit, komesar
Matejkc Evgen

BR. 6

NAREDBA ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE ŠTABOVIMA JEDINICA IZVAN BRIGADA ZA PREDUZIMANJE OFANZIVNIH AKCIJA¹

NAREDBA ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE SNOV I PO

Svim partizanskim jedinicama van udarnih brigada!

Slaba aktivnost partizanskih jedinica koje su ostale van sastava udarnih brigada dozvoljava okupatoru da razvija na većem delu područja naše zone priličnu aktivnost u postavljanju zaseda i u praćenju naše ofanzive, koju nam prilike omogućavaju u sadašnje godišnje doba. Zato naređujemo:

- 1) Sve partizanske grupe, patrole, vodovi, čete i bataljoni koji su iz bilo kojih razloga ostali van udarnih brigada Ivana Gradnika i Simona Gregorčića treba odmah po primitku ove naredbe da otpočnu sa pojačanom vojnom aktivnošću;

2) vojna aktivnost treba da odgovara snazi jedinice i naročito treba obračati pažnju na to da se vrši što veći broj akcija, makar svaka za sebe bila manjeg obima;

3) treba vršiti akcije vojnog i sabotažnog karaktera, tj.: postavljati treba bezbroj zaseda, naročito na putevima kojima mogu da se privlače noću (zasede treba postavljati što bliže polaznim tačkama). Gađati treba noću u prozore zgrada gdv? su smešteni Talijani (pritom štediti municiju jer je dovoljno da se ispali samo nekoliko metaka pa da se oni uplaše). Gde je moguće približiti se posadi napadnите je bombama ili, pak, zapalite zgradu. Teškim bombama izvršite napade i tamo gde ste primetili da su okupatori postavili zasedu u kući: privući se kući i baciti kroz prozor. ... Osim toga vršite svuda manje sabotažne akcije kao što su: sečenje telefonske žice, naročito vojnog telefona, rušenje telefonskih stubova, postavljanje prepreka na putevima (od srušene drumske ograde, stena ili greda, posečenog drveća itd.), rušenje mostovnih ograda, paljenje drvenih mostova, čumurana, drva itd. Ukoliko vam je moguće, izvršite i neku veću sabotažnu akciju napr.: izbacivanje voza iz koloseka odvrtnjem šina;

4) o uspesima vaših akcija izveštavajte štab POZ preko karaule preko koje ste primili ovu naredbu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab POZ
Primož Tratnik²

**ZAPOVEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONCAR« OD 7 MAJA 1943 GOD. ZA RU-
ŠENJE PRUGE VELIKA LOKA — TREBNJE¹**

**STAB
XIII PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONCARA«
7 maja 1943 godine. —**

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Novo Mesto 1:100.000)

Udarna brigada »Ivana Cankara« dobila je zadatak da noću 7/8 ov. meseca izvrši rušenje pruge između Velike Loke i Trebnja. Po izvršenom zadatku ova Brigada prebacit će se na položaj oko Čateža.

Naša Brigada dobila je zadatak da noću 7/8 ov. mes. izvrši temeljito rušenje pruge i željezničkog mosta (propusta) između Gornje Ponikve i Donjeg Podboršta.² Za ovu akciju upotrebiti će se dva bataljona sa minerskim vodom. Za izvršenje ovog zadatka,

N A R E D U J E M O :

1. — I Proleterski bataljon za vreme ove akcije dat će osiguranje iz pravca Trebnja kod kote 283. Za ovo osiguranje upotrebiti četu i pol. Jednu četu postaviti za osiguranje kod kote 288 kod ceste Trebnje — Rodine — Mirna. Ova četa ima zadatak sprečiti nadiranje neprijatelja iz pravca Rakovnika. Sa jednim vodom postaviti osiguranje iz pravca Donje Ponikve, gdje se nalazi neprijateljska posada u jačini od oko 40 Talijana.

2. — II Proleterski bataljon kome se dodjeljuje Minerski vod i Pionirska četa ima zadatak porušiti željeznički most (propust), temeljito porušiti prugu između Donjeg Podboršta i Gornje Ponikve i porušiti telefonske [i] telegrafske stubove, na kojima slupati čašice i isjecić žicu na više mjesta.

3. — Po izvršenju zadatka bataljoni će se povući u svoje stare baze. —•

4. — Mjesto koncentracije biće danas u 20 časova u Dobrniču.

¹ Original, pisan na srpskohrvatskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta (reg. br. 14/2, k. 121).

² Vidi dok. br. 8 i 83.

5. — Štabovi bataljona pobrinut će se za dovoljan broj dobrih vodiča.

6. — Štab Brigade nalazit će se za vreme akcije u Podborštu, kamo slati redovito sve izveštaje. —

7. — Pošto odlazi Cankareva brigada, III bataljon pojačat će osiguranje iz pravca Mirne Peči, Globodola i Ajdoveca.

8. — U slučaju jače neprijateljske reakcije Brigada će prihvatići borbu na položaju Ostri Vrh — Globadol — Ajdovec.

9. — Sanitetsko previjalište nalazit će se uz Štab brigade. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Božo Spaček

V. D. komandanta
Milan Žeželj

BR. 8

**IZVEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONCAR« OD 10 MAJA 1943 GOD. ŠTA-
BU DRUGE OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE I
OPERATIVNOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENACKIH
BRIGADA O RUŠENJU ZELEZNICKE PRUGE VELIKA
LOKA — TREBNJE¹**

STAB
XIII PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONČARA«
Op. Broj 190 10 maja 1943

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE N.O.V. I P.O.
HRVATSKE I OPERATIVNOM ŠTABU HRV. I SLOV. B.

Operativni izveštaj

Prema naređenju Operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih brigada naša Brigada dobila je zadatak da u noći 7/8 maja sa dva bataljona izvrši rušenje pruge između sela Podboršt i Gornje Ponikve, da na tom sektoru pruge sruši železnički most (propust), poruši telefonske (telegrafske stubove), posjeće žicu i polupa čašice (izolatore). Za izvršenje ovoga zadatka krenuo

je I i II Proleterski bataljon iz Dobrniča 7 maja u 20 časova. Pošto je padala kiša i bio veliki mrak, a teren je bio vrlo neprohodan, stigli smo na prugu tek u 1 sat posle pola noći. I Proleterski bataljon odmah je postavio osiguranje iz pravca Trebnja i Donje Ponikve, a II Proleterski bataljon, kojemu je bila pridodana Pionirska četa i Minerski vod, odmah je pristupio miniranju mosta i rušenju pruge. Minerski vod dobio je zadatak da pripremi sve za miniranje mosta, a da će eksploziv upaliti kada se jedinice budu povlačile. Rušenje pruge vršilo se je do 3 sata i 15 minuta, kada je iznenada i dosta brzo naišao iz Ponikve oklopni vlak, snažno osvjetlio prugu ispred sebe i otvorio snažnu mitraljesku vatru. Komandant II Proleterskog bataljona čim je primjetio oklopni vlak koji je krenuo iz Ponikava izdao je naređenje jedinicama koje su rušile prugu da se povuku u selo Donji Podboršt. On je također tog časa izdao naređenje minerima da upale eksploziv i dignu most u zrak, ali oni to naređenje nisu izvršili. Osiguranja I Proleterskog bataljona počela su se bez naređenja u panicinom bjegu povlačiti. Jedan dio snaga ovog osiguranja uspjeo se prebaciti preko potoka kroz most još prije nego je naišao oklopni vlak, drugi dio prebacivao se preko potoka kod mlini, a dosta boraca je plivalo kroz potok. Tu je došlo do potpunog rasula I Prol. bataljona, a naročito kod I čete toga bataljona. Četa II Proleterskog bataljona, Pionirska četa i Minerski vod povukli su se odmah iz sela Donji Podboršt u šumu prema selu Repče, gdje su sačekali dok se nije prikupio I Proleterski bataljon. Kada su se snage prikupile, krenuli su u selo Repče gdje smo stigli u 5 sati ujutro.

U ovoj akciji izgubila su se 4 druga 1 čete I Proleterskog bataljona i to: desetar Simo Janjanin, Sever Petar, Deščak Anton i Kraljić Josip. Iz sela Repče II Proleterski bataljon je odmah krenuo u svoju bazu Brezova Reber a I Proleterski bataljon i Pionirska četa ostali su u selu Repče sa zadatkom da isture patrolu prema pruzi i pronađu izgubljene drugove i nakon toga da se povuku u svoju bazu. I Prol. bataljon međutim nije uspeo pronaći izgubljene drugove. Kod mosta je ostalo 35 kgr. neupaljenog eksploziva.²

* Neprijatelj u ovoj akciji nije imao gubitaka.

Kritički osvrt: Jedinice I Proleterskog bataljona koje su davale osiguranje kod ceste i pruge iz pravca Donje Ponikve nijesu rastavile prugu tako da oklopni vlak ne bi mogao naići na II Proleterski bataljon koji je istu rušio. Ovo osiguranje nije uopće izvestilo . . . II Proleterski bataljon o nailasku

oklopog vlaka. Komandiri četa i vodnici I Proleterskog bataljana nijesu svoje jedinice držali čvrsto u rukama, kada su dozvolili da dođe do panike i rasula njihovih jedinica. Vodnik Minerskog voda trebalo je pod svaku cjenu upaliti eksploziv i na taj način dići most u zrak prije nego se njegov vod povukao. II Proleterski bataljon je u cijelosti izvršio svoj zadatak.

U ovoj akciji nije utrošeno ništa municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Božo Spaček

V. D. komandanta
Milan Zeželj

P. S. II Proleterski bataljon srušio je temeljito u ovoj akciji 100 metara pruge, sve šlipere na istoj napola prerezao i porušio 32 komada telegrafskih stubova na kojima su polupali izolatore i ispresjekli telefonske žice.

BR. 9

POHVALA ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTADERSKE OD 12 MAJA 1943 GOD. ŠTABU KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA I ŠTABOVIMA BATALJONA ZA USPEŠNE PRVOMAJSKE AKCIJE¹

**STAB IV OPERATIVNE ZONE
SNOV I PO**
Položaj, 12.5.43

Predmet: Pohvala

POHVALA

Štab IV operativne zone pohvaljuje štab Kamniško-savinjskog odreda za uspešnu organizaciju prvomajskih akcija odreda.

Ujedno pohvaljuje sve štabove bataljona. Štab Kamniškog bataljona za temeljito iskorišćavanje snaga bataljona, velik broj akcija, pre svega sabotažnih, na železničkoj pruzi. Štab Zasavskog bataljona, naročito za uspelu akciju na voz na stanici Sava²

i uništenje uporišta Vermana na Sv. Planini. Štab Savinjskog bataljona za uništenje drvnog preduzeća Nazarje i napad na Hrastnik.³

Ujedno pohvaljuje sve borce odreda za disciplinirano i hrabro izvršavanje svih određenih akcija.

Neka ove uspele akcije budu poziv za još uspelije i smelije podvige nad neprijateljem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Rozman Franc-Stane

Politkomesar:
Kveder Dušan-Tomaž

BR. 10

IZVEŠTAJ KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD 13. MAJA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA U TOKU APRILA¹

**KAMNIŠKO-SAVINJSKI ODRED
IV OPER. ZONE SNOV I PO
STAB K-S ODREDA**

Na položaju 13. maja 1943

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Ratni izveštaj za mesec april do 13. maja

- 1) Zasavski 2. IV. napad na gestapovsku školu u Ponovičama bataljon: kod Litije. 3 gestapovca ubijena, 5 teško ranjena, zaplenjena 1 puška.²
5. IV. miniran električni dalekovod 35.000 KW.
14. IV. napad na ugljenokop u Zagorju. Minirano i uništeno 5 električnih motora i žičara. Zaplenjena jedna puška.
20. IV. u sukobu ispred žandarmeriske stanice u Motniku ubijen 1 žandarm.
22. IV. ubijen izdajnik Rotar Franc iz Ušenišča.

³ Vidi dok. br. 10.

¹ Original, pisan mastilcum, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

¹ Vidi dok. br. 87 od 3 aprila 1943 god., knj. 5.

25. IV. ubijen iz zasede gestapovac Pavliha Ladislav. Zaplenjen pištolj »Dreyze«.

1. V. prvomajska akcija (vidi poseban izveštaj).³

4. V. napadnuta žandarmeriska patrola na cesti Vače — Hotič. Ubijen 1 Nemac, 2 ranjena. Zaplenjen 1 automat, 130 metaka, 1 pištolj MG, ratna oprema.

7. V. napad na logor na Sipku. Borba se posle dva sata završila snažnim jurišem. Neprijatelj je pobjegao u dolinu praćen u stopu od naših jedinica do ceste. Odmah zatim bataljon je odbio drugi snažan napad te se taktički, bez gubitaka, povukao ispred nadmoćnijih snaga.

Nemci su imali 19 mrtvih, među njima kapetan — komandir policije u Zagorju.

Od 5—8 V. bataljon je pri povlačenju ispred hajke preko glavne ceste srušio 3,5 km telefonske linije na cesti Trojane — Vransko. Srušen je vojnički kabl.

2) Savinjski

bataljon: 5. IV. 43 borba na Dobrovljama. Nemci imali 30 mrtvih i 16 kamiona ranjenih. Mi smo imali 4 mrtva i nekoliko lakše ranjenih.

12. IV. likvidiran špijun Poznič Jože i Stradl Franc u selu Sokat. Ošišali Poznič Zofku.

27. IV. napali glavnu kancelariju rudnika u Hrastniku.

Zaplenili mnogo tehničkog materijala.

30. IV. Napad na Nazarje. Poterali Nemce i stražu natrag u stanice. Uništili lokomotivu i transformator za pogon pilane. Zapalili radionice.

1. maja su se, osim propagandnih mitinga po selima, vršile manje sabotažne akcije, paljenja i kresova. Bilo je zapaljeno i 5 kuća na Dobrovljama i 1 seoska kuća na Creti.

3) Kamniški

bataljon: (Izveštaj čemo poslati naknadno).⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Kom. K-S odreda:
otsutan

Politkomesar K-S odreda
Mitja Ribičić-Ciril

³ Vidi dok. br. 3.

Dodatak: Iz apsolutno poverljivog legalnog izvora Štab odreda dobio je izveštaj o 2 akcije u Zagorju i Hrastniku.

- a) U Zagorju je ispred nosa policije i straže ubijen izdajnik, gestapovac, predradnik Dockler.
- b) U Hrastniku je minirana i srušena peć i toranj hemiske tvornice.

Akcije je izvršio ili Savinjski bat. ili za minerski vod (Gagovič).⁵

Politkomesar K-S odreda:
Ciril

BR. 11

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE OD 14 MAJA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O IZVRŠENIM AKCIJAMA HRVATSKIH JEDINICA NA TERITORIJI SLOVENIJE U PRVOJ POLOVINI MAJA 1943 GODINE¹

STAB II OPERATIVNE ZONE
N.O.V. I P.O. HRVATSKE
Oper. br. 476/43
14 maja 1943

Operativni izvještaj —

GLAVNOM ŠTABU N.O.V. I P.O. HRVATSKE

Vojnička situacija na sektoru Zumberka nekoliko je izmjenjena. Talijanski garnizoni uzduž železničke pruge Karlovac — Novo Mesto i Novo Mesto — Št. Jernej — Kostanjevica pojačani su sa 25—50%. Prema podacima dobivenim od Istočno-dolenjskog odreda Talijani prave žičanu prepreku obroncima Gorjanaca od Št. Jerneja do Novog Mesta. Žičana prepreka od Kostanjevice do Št. Jerneja već je završena. U Samoboru ustaše prave bunkere. Kod XIII Ustaške bojne koja se nalazi raspoređena u Stojdragi, Novom Selu i Gornjoj Vasi nema nikakve

⁵ Karlo Krautberger.

promjene. Prema podacima sa terena, Talijani bi trebali da napuste Draganiće i Jasku, a zamjenili bi ih Nijemci. Nijemci bi trebali graditi aerodrom kod Jaske, ovi tereni kod Jaske već su od ranije uređeni za pomoći aerodrom.

XIII U. Prolet, brigada »Rade Končara« stigla je iz Slovenije 12. V. 1343.

Plan akcije: XIII Prol. brigada sa dvije slovenske brigade, Primorsko-goranskim odredom dobine su zadatak da likvidiraju bjelogardističku posadu u St. Rupertu, da konfiskuju izrađenu kožu u fabrici u Mokronogu i da konfiskuju-imovinu trojice trgovaca narodnih neprijatelja, i da poruše željezničku prugu od Mirne do s. Dola i istu onesposobe za saobraćaj. Da vrše akcije na glavnoj željezničkoj pruzi Karlovac — Ljubljana.

Izvedene akcije: 1 na 2 maja I bataljon XIII Prol. brigade sa Brigadom »Ivana Cankara« napao je na bjelogardističku posadu u St. Rupertu. Borba je trajala 30 sati. Neprijatelj je bio dobro utvrđen u zidanoj zgradbi opasanoj bunkerima od betona. Zgradi se nije moglo prići dok se ne likvidiraju bunkeri. Bombaši I bataljona došli su do samih bunkera ali nisu uspjeh ubaciti bombe u otvore bunkera. Za napad upotrebljen je i teški bacač i top. Mine i granate ubaćene su kroz prozor i nanijele posadi oko 30 mrtvih i ranjenih ali su bijeli uporni i bez obzira na gubitke bore se do kraja. Uslijed nadiranja jake neprijateljske kolone koja je pošla u pomoć posadi u St. Rupertu doneto je rešenje da se jedinice povuku. U toku dana 2. V. neprijatelj je sa četiri bombardera bombardovao i mitraljirao položaje naših jedinica. Brigada »Ivana Cankara« pretrpila je od bombardovanja osjetne gubitke, dok naš I bataljon nije imao gubitaka.

Prilikom otvaranja vatre iz topa, posluga topa i jedna desetina iz Cankareve brigade napravile su gomilu oko topa i vikali bijelima na predaju. Uslijed ovakove nediscipline, mjesto topa je bilo otkriveno i neprijateljska posada iz Rakovnika sasula je teškim bacačem mine po mjestu topa. Tom prilikom od posade topa poginula su 3 borca a 7 je što teže što lakše ranjeno. Isto tako ranjeno je 7 boraca iz Cankareve brigade. Jedna mina pala je na sam top i oštetila ga. Top je u našoj radionici (opravljen i sada je ispravan.

2. V. II i III bataljon XIII Prol. brigade po završenom rušenju pruge zauzeli su položaje kod Gomile i Brezovice. Sačekali neprijatelja koji je krenuo iz Trebnja u pomoć posadi u St. Rupertu. Neprijatelj je bio pušten na jurišno otstojanje — na položaju koga je držao II Prolet, bataljon. Neprijatelju

su naneseni teški gubici. Tri puta je neprijatelj pokušao da prodre i svaki puta bio je krvavo odbijen. U toku te borbe našim borcima nestalo je municije i poslednji juriš koga je neprijatelj vršio borci II bataljona odbili su bombama i kontrajurišem odbacili Talijane. Neprijatelju je u toku borbe došlo novo pojačanje prebačeno iz Ljubljane i Novog Mesta, uslijed čega su II i III bataljon morali napustiti položaj kod Brezovice i Gomile i povući se ka Mirni.

U ovoj borbi istakao se komandant II bataljona drug Dušan Pekić svojom inicijativom i upornošću.

Neprijatelj je u toj borbi imao 80 mrtvih i 80 ranjenih vojnika i oficira. Poginula su 2 talijanska i 2 bjelogardistička oficira. Naši gubici 1 mrtav i 5 lakše ranjenih.

Ukupni gubici u ovoj akciji na našoj strani jesu: 5 mrtvih, među kojima i komandant I bataljona drug Ilija Popović, i 20 ranjenih.

Neprijatelj je imao 95 mrtvih Talijana i bjelogardista i preko 100 ranjenih.²

Municije je utrošeno 10 granata i 3.500 puščanih i mitraljeskih metaka.

3. V. Brigada je zauzela položaje oko Tihaboga.

4/5. V. Brigada se prebacila preko pruge i smjestila oko Dobrniča. Prilikom prelaza pruge uništeno je 300 m telefonske linije, a rušenje pruge koje je bilo predviđeno nije izvršeno što su šine bile zanitovane, a Brigada nije imala potreban alat za rušenje.³

7/8. V. Brigada je izvršila rušenje pruge kod Ponikava u dužini od 200 m. Prilikom rušenja pruge naišao je pružni tenk i blindirani voz, tako da se moralo prekinuti sa rušenjem. Prilikom tog rušenja nestala su 4 borca, koji do danas nisu pronađeni. Izgleda da su se utopili u rijeci Temenici, prilikom povlačenja.¹

10. V. Brigada je krenula za Zumberak.

Kritički osvrt:

Put i akcije koje je Brigada vršila u Sloveniji učvrstile su borce a rukovodioči su dobili potrebnu samostalnost. Moral i disciplina u Brigadi vidno se popravili tako da danas Bri-

⁵ Vidi dok. br. 75 i 76 od meseca marta i dok. br. 99 od aprila 1943 god., knj. 5.

¹ Vidi dok. br. 2.

⁴ Vidi dok. br. 8.

gada pretstavlja pravu vojničku formaciju. Nastup naših boraca i vojničko držanje ostavilo je najbolji utisak po slovenskim selima. Naši borci svuda su sa simpatijama primljeni. Stab Brigade dobro se snalazio u svim situacijama. Mišljenja smo da druga Zeželja treba odrediti za komandanta Brigade. Osjeća se velika potreba za zamjenikom komandanta Brigade i u koliko drug Dasović ne bi bio određen, mišljenja smo da se za zamjenika komandanta Brigade odredi drug Dušan Pekić.

Komandant I bataljona drug Ilija Popović poginuo je nedisciplinom, jer se izložio na bliskom otstojanju neprijateljskoj vatri. Štabovi bataljona pravilno rukovode jedinicama i na ovom putu pokazali su prilično samostalnosti. Stab II bataljona je najbolji i otskače od I i III bataljona.

Uslijed gubitaka u akcijama kod s. Popovića i na putu kroz Sloveniju brojno stanje Brigade smanjilo se na 600 boraca.

Plan akcije:

U zajednici sa brigadama Goranske divizije i slovenačkim brigadama vršit ćemo čišćenje Zumberka i produžiti sa akcijama u Sloveniji sa ciljem stvaranja oslobođenog teritorija, koji će se naslanjati na Gorjance.

Zumberačko-pokupski odred nije imao akciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
M. Belinić

(M.P.)

V. d. komandanta
Vlado Matetić

IZVEŠTAJ KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD 14 MAJA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE O AKCIJAMA KAMNIŠKOG BATALJONA OD 5 DO 7 MAJA 1943 GODINE¹

STAB KAM.-SAV. ODREDA

Na položaju, 14. V. 1943

Dopunski ratni izveštaj²

ŠTABU IV OPER. ZONE

Kamniški bataljon: 5. V. likvidiran gestapovac Johan Bistan, Gorica pri Moravčah;
3. V. „ Špilačenko iz Homa, koji je špijunirao kod logora;
9. V. „ dezerter Ladislav iz Kra-nja;
6. V. razoružali stražu u tvornici Titan, za-plenili 5 pušaka i 3 pištolja sa 120 metaka odgovarajuće municije. U susednoj sobi nalazilo se 15—20 žan-darma i policajaca;
7. V. bataljon pao u zasedu u Tuhinjskoj dolini i u sukobu, bez vlastitih žr-tava, ubio 1 žandarma a više njih ranio.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant K-S odreda:
Kolman Alojz-Marok

Politkomesar K-S odreda:
Mitja Ribičič-Ciril

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

**IZVEŠTAJ ŠTABA KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD
22. MAJA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE O BROJNOM STANJU I NAORUŽANJU
BATALJONA¹**

**STAB KAMN. SAVINJSKOG
ODREDA**

Na položaju 22. V. 1943

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

R a p o r t

Dostavljamo brojno stanje ljudstva i oružja sva tri bataljona i to:

Kamniški bataljon:	Zasavski bataljon:	Savinjski bataljon:			
ljudstva	219	ljudstva	158	ljudstva	74
pušaka	114	pušaka	118	pušaka	60
mitraljeza	4	mitraljeza	3	mitraljeza	2
pištolja	14	pištolja	16	pištolja	3
bombi	61	bombi	79	bombi	40
automata	3	automata	2	automata	2
nenaoružana	3	nenaoružana	9	nenaoružana	9

U k u p n o

ljudstva	451
pušaka	292
mitraljeza	9
pištolja"	33
automati	7
bombi	180
nenaoružanih	18²

K. B. X.

Što se tiče municije, po starome, ukoliko je ispucaju neka je nadoknade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Komandant K. S. O.
Kolman Alojz-Marok**

**Polit. komesar K. S. O.
Mitja Ribičič-Ciril**

**IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 23. MAJA
1943. GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJ-
SKU O AKCIJI NA BISTRICU NA DRAVI¹**

STAB GORENJSKOG ODREDA
Na položaju 23. 5. 43

POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJSKU
(drug Matija)²

Ne znam da li si već primio izveštaj od 19. 5. 43 koji se odnosi na akciju koju smo izveli u Koruškoj od 17—18. 5. 43 u Bistrici na Dravi. Izvestio sam tada ukratko a sada kad smo se vratili javljam Ti opširnije.

Prilikom drugog odlaska naišao sam sa drugom komandantom na Pokljuci na druga Savskog, terenskog radnika u Koruškoj. Opisao nam je situaciju u Koruškoj sa takvim oportunitmom i izjavio da se absolutno ne može prodreti. Pošto nam nisu bile poznate stvarne prilike u Koruškoj, odlučili smo da sami pregledamo i utvrdimo stvarni položaj u Koruškoj.

Priključili smo se koruškom vodu od 16 ljudi. Na granici smo dobili od druga Tomaža³ tačne podatke o vojnoj akciji koju smo imali u planu. Za tu akciju privukli smo još 3 čete II bataljona.

17—18. 5. 43 prodrli smo u Bistricu na Dravi, zaposeli kraj i izvršili sledeće akcije:

1.) Sasvim smo uništili veliku tvornicu akumulatora za avione.

2.) Uništili veliku hidrocentralu koja je električnom strujom snabdevala tvornicu akumulatora.

3.) Zapalili veliku pilanu koja je punom parom radila za vojnu industriju. Materijalna šteta je ogromna jer smo tako porazbijali da ništa nije ostalo čitavo. Uništili smo ogroman broj dragocenih aparata i motora, dalje, spalili u tvornici akumulatora teretni kamion. Kada je hidrocentrala radila punom parom, ispustili smo iz svih ležaja ulje i bombama razbili generator.

4.) Upali smo u ruski logor i oslobodili 41 mladića, Rusa od 14—18 godina starosti. Svi su već 11 meseci radili u tvornici akumulatora. Nemci su ih posle okupacije oterali na prirudni rad, većina ih je iz Rostova. Ne možeš zamisliti kako su se obradovali kad su na našim partizankama videli petokraku zvezdu. Grlili su nas. Zatim smo u logoru uništili sve što se dalo uništiti.

5.) Upali smo u francuski logor gde je bilo oko 40 francuskih ratnih zarobljenika. Oni takođe rade u tvornici akumulatora. Hteli smo ih osloboediti. Pozvao sam ih na nemačkom jeziku, a drug Gorazd,⁴ drug iz koruske grupe (đak), pozvao ih je na francuskom da se brzo obuku i podu s nama. Objasnili smo im sve što se tiče naše borbe ali se nijedan nije odazvao našem pozivu. Kazali smo im da ne treba da se bore na našoj strani, već ćemo pokušati da ih pošaljemo, preko Italije, natrag u Francusku. Ni to ih nije pokrenulo. Kazali su da su ratni zarobljenici i da neće, da bi Nemci izvršili represalije nad njihovim porodicama u Francuskoj. Održali smo im moralnu pričiku, da ih treba biti stid, i pošteno ih izgrdili. Bili su to sami buržuji. U koferima su imali prava skladišta suve hrane, kao u nekoj delikatesnoj radnji. Čokoladu, riblje konzerve, paštete, gulaš, konzerve s povrćem, keks i sve dobre stvari, i to sa etiketama iz celog sveta — USA, London, Argentina, Španija, Kairo, Portugalija, itd. Iz toga smo videli kako ih potpomaže internacionalni Crveni krst. Međutim s druge strane smo videli kako su oni mladi Rusi bili iznurenici i ogladneli. Naredili smo da se sve dobre stvari oduzmu tim buržujima i podelili ih našim i Rusima. Nije me sramota da priznam da me do suza ganulo kada sam video kako su grabile i drhtale od posla umorne ruke po čokoladi kad sam Je delio među Ruse.

Drugi dan smo i preostalo podelili među njih i čitav dan su praznavali. Zapevali su nekoliko ruskih pesama. Jedan od njih znao je češki i na taj način smo se pomogli. Straže oba logora su pobegle, jedan je čak bacio pušku koju smo zaplenili.

6.) Likvidirali smo zloglasnog ugnjetača slovenačkog življa u Koruskoj Hansa Rohr-a, lovočuvara, koji je već pre mesec dana ubio jednog partizana, što je i priznao. Zaplenili smo 4 lovačke puške, pištolj, dvogled, mnogo municije, 7 sasvim novih gojzerica i dosta slanine.

7.) Spalili smo celovšku planinsku kuću koja je služila kao policiska stanica. Tamo smo zaplenili veliku količinu hrane i 40 novih čebadi.

tab Germanijskega vrha.
pel. Šej, 14. 5. 43.

050

Fastridenski napisni način za Germanijsko
16. maja/

Nevam, ali si že dobil predčila z dnem 19.5.43. ob vajalko akcije, katero smo izvedli na reščku, od 17-18.5.43. u. listriči ob dravi. Prečkal sem skrat bolj na ratre, bodaj, da se bva do vredna ti eden ne je predčila:

Pri drugem eden na P. I. Ljuki, v tem času v vajalko na Kerešku s takim operativizmom in uspevom, da so se vse absulutne predčila. Ker nam niso bili dano rešnica razmer na reščku, svet se odločila, da vsega preglejava in ogrevlja težnjiki, ki jih na Kerešku.

Priklujučila vse so izvedla, da je bivalna in igrali, ter na meji debili ed tev. Temena teči podjetje, ki vsega določilo, ki ima v načrtu, da te eden vsega priti. Ima t. j. 1. M. teljena. Dne 17 - 18.5.43. so vsega v listriči ob dravi, oddali vraj ter izvrzili sledje aktije:

1./ Pospolnemu vodilni strelci vodniku v zaletala.

2./ Uničili v vse Hydropcentrale, kar je izdelala z električnim temenim izkušnjo za akumulatorje.

3./ Vsekoli velike lage, ki je vsečela, da je bivala za vjene industrije. Materialna vrednost je v romu, ker so razdelili take, da ni ostalo nič celista. O temne številke izvajalcev spomestev in poterjev smo uničili, da je vsekoli tevveni mutantabil vseh akumulatorjev. V Hydrocentrali smo v polnem teku izpuštili elje iz vseh ležajev, ter generatorje z bombami razstrelili.

4./ Udarli smo v ruski legar ter svedobili 41 mladeničev rusov v staresti od 14 do 18 let. Vsi so delali v tevarni za akumulatorje. To pa nemoj po zanesbi odgovarjati na prisilne dele, večina jih je iz Rostova. Nemoreš si predstavljati, kakšne je bile vsebine, ko se na naših partizankah videli polikrake zvezde, kar objemali na nas. U legarju smo pustili vse uničili, kar se je male uničiti.

5./ Udarli smo v francoski legar, ker je bilo 40 francoskih vojnih ujetnik. Tudi ti delajo v tevarni za akumulatorje. Meteli smo jih vsebredit. Razval sem jih v nemškem jekiku in tev. Terazd, tevaris řeške skupine/lijak/, jih je pozval v francoskem jekiku naj se litre oblikejši in greb z nam, ter omejim obrazležili vse glede naše berbe. Toda niti eden se ni edval najmanj poslivu. Tevevali smo jim, da jih niti ne bo potreba, besiti se na naši strani, ampak, da jih beme skušali poslati nazaj v Francijo, preko Italije. Tudi te jih nismo uničili. Reklam se, da se vjuni t. e. t. i. k. i. in je potrebo, da bi izvedli nemoj repressalije nad njihovimi sročaji v Franciji. Uničili smo jih generalne pridige, da jih je lahko oram, ter jih prav poštene emerjali. Bili se te sami beržuji. U garderobah se imeli prava skladinča suhe hrane kot nekje v delikatnosti trgovini. Čokolada, ribje konzerve, jetrone, galak, zelenjavne konzerve, piškote in vse debrate in te s znankami /etiketami/. Vsega sveta USA, Lenden, Argentinije, Španije, Kaisra, Portugal itd. Iz tega smo razvideli kak je internacionalni Rdeči križ podpira. N drugi strani pa smo videli, kako se bili ti sladi russi izmengani in bestradni. Dala vse povojje, da se vse debrate teh beržujev poberejo in razdelili smo te med naše rusce. Ni me oram priznati, ko meni delil čokolade med rusce in videl kako se grapile in te zgorale reke po čokoladi, da me je genil de solz.

Druži dan smo še ustale razdelili med nje in del tam se izdelovali. Zapeli se nam par ruskih pesmi. Eden od njih je "Ko in s tem smo si pomagali". Strašil vseh le arjevata absalili, eden je celo edvrgel puško, ki mu nme je zaplenil.

Sada Ti mogu još opisati kako su nas primili Koroščani u tvornici. Svi su kazali da su uvek očekivali da ćemo doći i da je bio poslednji čas za to. Zatim se jedan od njih sam ponudio i odveo nas na mesto gde je stanovao onaj čuvar koga smo likvidirali.

Kad je gorela pilana i udarac zvona pozivao u pomoć, dolazili su iz kuća ljudi. Naše straže su ih vratile natrag a ljudi su rekli »znamo da ste partizani i želimo samo da vas vidimo kakvi ste i kako izgledate«. Zatim su nam kod kuće rekli: »momci, samo hrabro i dobro uredite«, te su sami doneli petroleum, »da bi bolje gorelo«, kazali su. Kad smo se sa 3 četom vratili ispod Stola, došao je u četu nov borac koji je bio kod kuće ispod Stola a do poslednjeg dana bio međutim u službi u Beljaku, nastavnik na srednjotehničkoj školi. Kazao mi je da su se učenici potukli između sebe jer su jedni bili za partizane a drugi protiv. Dva đaka iz Beljaka bili su prošle nedelje na izletu na Gólici gde su ih naši legitimisali, objasnili i pustili. Oni su tako propagirali u školi da su se zatim potukli. Sve ovo pišem ti zbog toga da dobiješ drukčiju sliku a ne onakvu kakvu prikazuje drug Savski.

Što se tiče terenskih radnika, napomenuo bih da je potrebna hitna kontrola s vaše strane i da više puta preuzmete inspekcije. . .

Mi smo skoro svuda podmladili vojnički komandni sastav, također u 3 četi II bataljona ispod Stola. Otkako su poslove u 3 četi preuzezeli drugovi Planine⁵ i Miro četa je dobra. Što se tiče afere Višinski biće, kad ozdravi drug Kuki,⁶ pozvani na odgovornost politkomesar 3 čete drug Nande,⁷ bivši komandir 3 čete i drug Gabrin, terenski radnik.

Skoro svuda krivicu snosi rukovodstvo. Mislim da je svaki koji je došao k nama u partizane spremjan da se i žrtvuje za pokret. Ako dođe dobar k nama pa se ovde pokvari, kriva je komanda. Ako dođe gore neizgrađen i ostane na tom nivou, također je krivica samo do komande.

Došao sam do tog zaključka da treba, kako u vojsci tako i na terenu gde ne ide kao što treba da ide, svuda prihvatići gvozdenu vojničku i partisku disciplinu.

Sa drugom komandantom obišao sam sada sve čete, osim četa III bataljona. Sada ćemo se uputiti još tamo a zatim ćemo započeti sa većim bataljonskim akcijama. O tome ćeš se uskoro moći uveriti.

⁵ Jože Rebol

⁶ Marjan Sifrer

⁷ Albin Zemva

Nemci su na akciju u Koruškoj jako reagovali, preduzeli veliku hajku ispod Stola, prokrstarili sve šume s one strane i sa suprotne strane došli preko na ovu stranu. Posmatrali smo ih na 300 m kako su u prazno bacali mine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
Biček Franc

Politkomesar:
Matejko Evgen

BR. 15

**NAREDBA ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE OD 24
MAJA 1943 GOD. ŠTABU VI UDARNE BRIGADE »IVAN
GRADNIK« ZA ODLAZAK U BENEŠKU SLOVENIJU¹**

STAB POZ«
Na položaju, 24. 5. 1943

ŠTABU UDARNE BRIGADE IVANA GRADNIKA³

U vezi sa političkom i vojnom situacijom u Primorskoj štab POZ naređuje da sva VI UB krene prema karauli 26. Cilj ovog pokreta jeste da se Slovenska Benečija politički razmahne da se tamo sproveđe mobilizacija, što je naročito važno jer domaći mladići služe u obližnjim talijanskim garnizonima i prelazili bi sa oružjem na našu stranu u slučaju našeg uspeha, to jest podizanja ustanka u Benečiji. Zatim, cilj je politički pokrenuti susedne talijanske pokrajine i na taj način sarađivati

' Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

⁴ Primorska operativna zona

³ Naredba o formiranju prvih primorskih brigada nije sačuvana. Prema konceptu koji je dr Aleš Bebler 8 aprila 1943 godine uneo u knjižicu svojih beleški po naredenju Glavnog štaba NOV i PO Slovenije formiraju se dve brigade i to: Peta brigada »Simon Gregorčič« i Šesta brigada »Ivan Gradnik«. Naredba je verovatno objavljena 10 aprila 1943 godine. Brigada »Simon Gregorčič« je formirana od bataljona Južnoprимorskog odreda, a brigada »Ivan Gradnik« od Severnoprimorskog odreda. Stvarno formiranje je izvršeno na putu za Benešku Sloveniju krajem aprila i početkom maja 1943 godine.

i ubrzati stvaranje prvih furlanskih partizanskih četa, prekinuti jednu od najvažnijih železničkih veza između Italije i Nemačke, zadati neprijatelju što teže vojne udarce i pritom se naoružati. Politički uspesi koje je imala na tom terenu 5 UB,⁴

⁴ Sa direktivom Glavnog štaba NOV i PO Slovenije o formiranju prvih primorskih brigada, početkom aprila 1943 god., drug Jaka Avšič, zamenik komandanta Glavnog štaba, doneo je i naređenje da obe brigade odmah krenu u Benešku Sloveniju u cilju proširenja narodnog ustanka među stanovništvo ove slovenačke teritorije koju su još 1866 god. okupirali Italijani.

Peta brigada »Simon Gregorčič«, čiji su bataljoni imali zborni mesto za formiranje u Tolminskim Ravnama, odakle je bilo predvideno da obe brigade krenu za Benešku Sloveniju, doživela je tu svoje prvo vatreno krštenje. Sukobila se sa oko 800 alpinaca koji su došli da opljačkaju selo, naterala ih u bekstvo, nekoliko pobila, a 12 zarobila.

Posle ovog sukoba brigada je krenula preko Kotla na sektor Tolmina i prešla Tolminku preko mosta udaljenog oko 500 m od italijanskog uporišta Polog i preko padina Krna i Mrzlog Vrha stigla u selo Krn, gde se okrepila. Tu je saznala da se brigada »Ivana Gradnika«, koja nije došla u Tolminske Ravne, već nalazi s onu stranu Soče, zbog čega je i sama požurila i između 8 i 9 maja prešla Soču preko mosta u Kamnom, prošla selo Foni i popela se na Kolovrat. Brigada se smestila na odmor po čobanskim kolibama na Kovačičevoj Planini, danas Krnici. Međutim, 10 maja u 5 časova ujutro zapoženi su pokreti Italijana iz svih okolnih garnizona prema položajima brigade na vrhu Hlevnika. U 7 časova ujutro započela je borba koja je bez prekida trajala čitav dan. Italijani su stalno dovlačili nove snage. Pošto nisu uspeli da potisnu brigadu sa osnovnih položaja, Italijani su posle podne počeli tući minobacačima. Brigada se zbog toga predveče povukla na nove položaje i dan provela u šumi između Kolovrata i Soče brišući za sobom sve tragove. Italijani, koji su čitav dan pročešljivali Kolovrat i okolna brda, nisu računali da se brigada povukla prema Soči, čija je obala također bila zaposednuta od jakih italijanskih snaga.

U borbi na Hlevniku brigada je imala 7 mrtvih i 19 ranjenih. (Vidi dok. br. 85, 87 i 91).

Sledeće noći je brigada pored Liveka krenula na vrh Matajura. U selu Mašeru su borci, koji su išli po hranu, došli u dodir sa prvim stanovnicima Beneške Slovenije. Ljudi su ih u početku primili sa nepoverenjem, ali upoznavši ih bolje, zamolili su ih na rastanku da ponovo dođu.

Dalji cilj pokreta brigade bila je zapadna Benečija. Radi toga je brigada predveče krenula sa Matajura prema Nadiži. Kad se nalazila upravo iznad doline, stigli su kamioni sa Italijanima da izvrše čišćenje Matajura. Brigada se pritajila, ali je patrola od 6 Italijana naišla na jednu četu, zbog čega je došlo do pučnjave. Četiri vojnika su odmah ubijena a 2 su počela bežati prema dolini. Brigada je zatim pošla za njima i ubila ih. Jedan bataljon je usput napao uporište Stupicu radi olakšanja prelaza drugom bataljonu i blokirao uporište Podbonesec. Italijani su za to vreme pretraživali Matajur. Brigada je prešla cestu i Nadižu i popela se u planinsko selo Crni Vrh, gde ju je narod već očekivao.

Iz Crnog Vrha je brigada krenula Dolinom Farkadiče pokraj Robidišča do blizu Caneble. Na Spiku, na visini oko 1000 metara, brigada

dodir sa furlanskim selima i sa KPI,⁵ duboke simpatije furlanskog naroda prema našoj borbi i činjenica da neprijatelj na tome terenu ima mnogo lošiju vojsku i da drži čitav niz još sasvim neutvrđenih i nebudnih uporišta, sve to pruža mogućnosti da brigada postigne postavljene ciljeve.

se ponovo sukobila sa Italijanima. Kraljevska vojska, koja je dva puta bez uspeha jurišala na položaje brigade, nije pokazivala mnogo borbenosti, zbog čega je stigao bataljon fašista da ih natera u borbu. Došlo je do borbe između vojnika kraljevske vojske i fašista, dok je brigada tukla i jedne i druge. Italijani su navodno imali 15 mrtvih. Brigada je zaplenila 2 mitraljeza, 15 pušaka i razni materijal.

Posle povlačenja Italijana prema Canebli brigada je nastavila put prema Prosnidu, iznad Tipana u Brezje ispod Brežkog Jaloveca, gde je došlo do novih sukoba, koji su se završili povoljno za brigadu. Iz Brezja brigada je pošla preko Jaloveca u Drnohlu, prostranu šumu na severnim padinama Jaloveca iznad Učeja, gde je pala u obruč. Bila je šest dana opkoljena na terenu bez vode i hrane. Spretnim manevrima uspevala je da izbegne susret sa Italijanima, koji su pročišćavali teren za terenom, i uvek se povlačila na već očišćeni teren. Sesti dan je doneta odluka da se probije preko vrha Kuclja, gde se u bunkerima nalazila posada od oko 150 vojnika. Brigada je, međutim, uspela da se izvuče bez borbe jer je naišla na vrh upravo u vreme smene kad su bunkeri bili prazni a nova posada iz doline još nije stigla. Odatle je brigada preko Stola krenula na Miju.

Zborno mesto Šeste brigade »Ivan Gradnik« bila je planina Golobar, gde je 26 aprila trebalo da se formira brigada. Međutim stigao je tek jedan bataljon kada su u 10 časova ujutro Italijani izvršili napad. Bataljon koji je bio opkoljen vodio je čitav dan borbu i tek uveče posle 7 časova uspeo da se probije iz obruča. Posle toga brigada se sakupila na planini Miji i pošla preko Kolovrata na Soču da bi se preko Liveka probila u Benešku Sloveniju. U Liveku je naišla na utvrđeno italijansko uporište, napala ga da bi rasteretila brigadu »Simona Gregorčića«, koja je u to vreme vodila borbu na Kolovratu, ali se morala povući na Miju, odakle je preduzimala akcije. (Vidi dok. br. 88.)

Osamnaestog maja napala je kamion sa fašistima između Kobarida i Zage (vidi dok. br. 94). Zbog reakcije na ovu akciju došlo je još istog dana do borbe sa Italijanima na Stolu, gde je brigada imala svoje položaje. Italijani su nekoliko puta izvršili napad ali bez uspeha, zbog čega su pribegli manevru opkoljavanja. Borba je trajala do 22 časa uveče. Opkoljena brigada uspela je da se noću probije prema selu Srpenici preko Soče na Polovnik. Italijani su imali navodno 26 mrtvih, od toga 2 oficira i 4 alpinca. Brigada je imala samo 6 ranjenih. (Vidi dok. br. 97 i 99.)

Sa Polovnika je brigada krenula na Sentvišku visoravan i dalje u Vrše. Sedmog junu izvršila je akciju na železnički most na pruzi Soča — Podmelec. (Vidi dok. br. 109.)

Brigada je kasnije krenula natrag na područje Krna. Štab brigade sa jednim bataljom i zaštitnom četom prešao je iz logora iznad Cadrge u logor ispod Krna sa namerom da ovde ostane dva dana. Ostala dva bataljona su imala zadatak da vrše akcije. Zborno mesto čitave brigade bilo je na Matajura. Italijani, koji su tragali za brigadom, otkrili

U vezi sa svim tim obaveštavamo vas i naređujemo:

- 1) izvršite što pre već određenu akciju na Cerkljanskom,⁶
- 2) odmah zatim štab brigade treba da krene sa 1 i 2 bataljonom prema karauli 26 i to na sledeći način:

a) usput treba vršiti akcije ako se ukaže prilika za to. Narcito vam skrećemo pažnju na mogućnost uspešnih zaposeđanja na putu Kobarid — Tolmin ili Kobarid — Zaga. Osim toga skrećemo vam pažnju i na patrolu koja nosi hranu iz Zatolmina u Ravne — Zabče. Naročitu pažnju poklanjajte akcijama sabotaže: rušenje mostova, puteva, telefona;

b) usput se javljajte svakoj karauli. Sve obližnje karaule treba uvek da znaju za vaš logor. Izveštaje nam šaljite redovno;

c) odmah pošaljite intendantsku izviđačku patrolu na karaulu 26 preko 23 sa zadatkom da potraži vezu sa karaulom 32 (komandir drug Vare⁷). Vezu sa tom karaulom dobićete preko karaule 26. Tu ćete dobiti sve potrebne vojne podatke o situaciji na terenu ispod Mije i Stola, a naročito u pravcu Gemona — Videm — Cepovan. Patrola treba da donese što tačnije podatke o tim mestima, prikupi podatke o železničkoj pruzi i objektima na njih severno od Gemone i pronađe deonicu pogodnu za pre-

su logor ispod Krna. Jedinice brigade koje su se nalazile u logoru povukle su se zbog nepovoljnih položaja za odbranu na najviše vrhove Krna i zauzele front od 7 km. Neprijatelj je pokušao sa više napada ali bez uspeha. Idućeg dana su usledili ponovni napadi sa novim svezim jedinicama, ali je neprijatelj ponovo nateran u podnožje Krna. Uveče su dovukli odeljenje teških bacača ali nisu uspeli da zauzmu položaje brigade. Brigada je imala samo 3 mrtva. Uveče se skoncentrisala i preko Vrsnog probila na Matajur, kuda su stigli i ostali delovi brigade. Odatle je brigada krenula natrag na Sentvišku visoravan, Trnovski Gozd i Javornik, gde je primila naredenje Glavnog štaba da se kao Treća slovenačka brigada uključi u XIV diviziju. U nju je ušlo i jezgro jedinica Gregorčičeve brigade.

Odlazak prvih primorskih brigada u Benešku Sloveniju imao je pored vojničkog pre svega politički karakter. Stanovništvo Beneške Slovenije upoznalo se sa borbom koju je vodio narod protiv okupatora u ostalim predelima Slovenije i organizacijom Osvobodilne fronte, te se i samo postepeno uključilo u Narodnooslobodilački pokret. Posle kapitulacije Italije formirani su u tim krajevima prvi bataljoni koji su se borili u sastavu slovenačkih divizija. (O formiranju brigada i odlasku u Benešku Sloveniju vidi detaljnije brošuru »Primorske brigade«, Ljubljana, 1953; »Slovenski Zbornik«, Ljubljana, 1945, str. 516—521; »Spomeni na partizanska leta«, Ljubljana, 1950, str. 263 i Vojnoistoriski glasnik br. 3, Beograd, 1954, str. 67—71.)

⁵ Komunistička partija Italije

• Predvidena akcija na selo Novaki, gde je bilo oko 250 Italijana, nije izvršena jer su se partizani morali povući pre napada zbog izdaje.

kidanje te pruge.⁸ Ona treba da pribavi dovoljno hrane a pritom neka računa sa mogućnošću da je preko beneških sela moguće organizovati kupovinu i dovoz kukuruznog brašna iz Furlanske nizine;

3) što pre, a najkasnije do vašeg dolaska na 26, skupite sve patrole koje su otišle prema severu za eksploziv. Uključite ih u brigadu i ponesite eksploziv sa sobom;

4) u blizini karaule 26 operiše 2 bataljon 5 UB sa približno 60 ljudi pod komandom komandanta 5 UB druga Roka i njegovog zamenika druga Kajtimira.⁹ Formirajte zajednički operativni štab na taj način što ćete u ovaj štab uzeti druga Roka kako bi taj bataljon bio pod zajedničkom komandom;

5) u selu Krn i na karauli 23 tražite vezu sa drugom Brankom Hrastom,¹⁰ zam. komandanta SNOV i PO;

6) vaš 3 bataljon treba da prema našem naređenju izvrši još neke posebne zadatke, posle čega će krenuti za vama i stići nas na karauli 26. Ako bi se njegove i vaše intendantske patrole susrele, treba bezuslovno saradivati u organizovanju ishrane. — Na znanje: 3 bataljon je bio 22 o.m. zbog nemarnosti štaba bataljona iznenaden od neprijatelja u svome logoru iznad Tolminskog Loma, kojom prilikom su imali 3 mrtva, izgubili nekoliko pušaka, dok se 11 drugova, koje smo već pronašli, za vreme napada odvojilo od glavnine pod komandom jednog od komandira čete;

⁸ Prvi pokret u dolinu Reklanice (Rakolansku dolinu) preduzela je grupa partizana na čelu sa Kajtimirom-Albertom Jakopićem. Cilj je bio probiti se do pruge Gemona — Trbiž (Treviso) i onemogućavati promet na njoj. Bilo je to meseca juna. Jedinica je prešla Soču kod Boveca i pošla preko Skutnika u Režiju. Niko od boraca nije poznavao ovaj put pa su se orientisali samo prema karti i kompasu. Posle četvorednevног marša jedinica je stigla u istočnu Režiju. Iznad Korita se zaustavila kod dvojice čobana i zadržala se kod njih 2 dana. Zatim je krenula prema zapadu da bi se spustila do prvog sela Stoibice u dolini. Pošto je patrola koja je išla napred zapazila da je selo puno italijanskih regruta-alpinaca, koji su ovde bili na obuci, jedinica se povukla više iznad sela. Dva dečaka koji su bili u šumi naišli su na jedinici i razgovarali sa borcima. Vrativši se u selo kazali su da se u šumi nalaze Italijani koji kažu da treba ubiti Musolinija. Italijani su se odmah razvili u strelce i pošli u poteru za tim »Italijanima«. Partizani su se povlačili uz padine Nizkog Vrha ali su se nasred brda sreli sa Italijanima i pustili ih sasvim blizu, nekoliko pobili a 6 ili 8 zarobili a onda ih pustili. Italijanska jedinica je bila razbijena. (Vidi dok. br. 133).

Posle ovog sukoba jedinica je preko Nizkog Vrha otišla pored sela Njivice na Drnohlu, Stol, te se kod Kobarida probila preko Soče na Krn. Tu je obaveštена da brigada »Simon Gregorčič« odlazi u sastav Gradnikove brigade. (Podatke dao Albert Jakopič-Kajtimir.)

7) na svome putu po Benečiji brigada treba da vrši po svim selima što intenzivniji politički rad sa mitinzima. Osnovno geslo političkog rada treba da bude: svi u partizane, sve za partizane. Utičite na narod da piše svojim rođacima koji služe u obližnjim garnizonima talijanske vojske da dezertiraju ka nama sa oružjem u većim grupama. Stanovništvo delite naročito svu literaturu na talijanskom jeziku (drug Skalar¹¹ ima prilično literature za vas). Ophođenje partizana po selima treba da je krajnje korektno. Izbegavajte bilo kakve rekvizicije i nepromišljene likvidacije prividnih izdajnika i fašističkih agenata. Istovremeno treba da vršite među ljudstvom temeljiti politički rad, da mu objasnite političku važnost istog pokreta, mogućnosti za uspešne akcije na tom terenu i da razbijate tradicionalni strah od Benečije, kojom prilikom se oslanjajte na činjenicu kako je bila 5 UB primljena u Benečiji i objasnite mu kakav treba da bude njihov odnos i ophođenje prema civilnom stanovništvu;

8) u vezi sa daljim planovima pošaljite izviđačku patrolu pod komandom jednog od obaveštajaca bataljona u pravcu prema Rabelju. Ta patrola treba:

a) da dostavi podatke o mogućnosti ishrane i pokreta brigade ili, pak, barem pojedinih bataljona u pravcu prema Rabelju. Tom prilikom ona treba da izvidi kakve su mogućnosti da bi brigada mogla voditi sobom stoku iz Boveca ili, ako je moguće, pomoći patrola prebaciti dovoljno hrane u Neveju u Rakolanskoj dolini;

b) da dostavi sve vojne podatke o Rabelju sa planovima. Naročito još podatke o magacinima hrane i eksploziva za rudnik;

c) sve potrebne podatke o samom rudniku, — gde je moguće uništiti rudničke uređaje;

d) da dostavi sve podatke o rudarskim radnicima koji su mobilisani, na koji način da se oslobođe i koliki % bi otišao u partizane;

e) da dostavi podatke na kome mestu bi bilo moguće uništiti za duže vreme drum Rabelj — Trbiž ili Rabelj — Bovec;

9) javite nam kako ste se dogovorili sa drugom Darkom o vezi. Gde možemo najbrže da ga nađemo?

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Komandant

DNEVNA ZAPOVEST GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 27. MAJA 1943 GOD. ZA PRELAZ JEDINICA NOV I PO SLOVENIJE U OFANZIVNE AKCIJE U PERIODU PETE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE
Na položaju, 27.V.1943

D N E V N A Z A P O V E S T

Partizani, partizanke,
drugovi borci, komandiri, komandanti i politkomesari!

Veliki uspesi savezničkih snaga na frontovima u svetu očigledan su dokaz da je oslobođilački rat koji vodi Sovjetski Savez stupio u svoje odlučujuće razdoblje. Pobeda kod Staljin-grada kao trijumfalni završetak sovjetske zimske ofanzive znači prekretnicu u sadašnjem ratu. Stalni udarci koje zadaje Crvena armija fašističkim snagama, skupljanje ogromnih armija na Istočnom frontu, stalno bombardovanje fašističke neposredne pozadine i gradova u dubokoj pozadini dokazuju da Sovjetski Savez priprema odlučujuću ofanzivu.

Neuspeh nemačko-talijansko-četničko-ustaške ofanzive u Bosni i u Hrvatskoj znači jak udarac fašizmu. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije, koja je pod rukovodstvom Vrhovnog komandanta, druga Tita, danas prešla u odlučnu protivofanzivu, svakog dana ponovo dokazuje slabost u koju su zapale fašističke vojske i signalise kraj koji se približuje. Ofanziva naših snaga u Jugoslaviji pretstavlja najveću opasnost za Hitlera, pogotovo što postoji sve veća verovatnoća drugog fronta i savezničke invazije.

Likvidacija afričkog fronta, zauzimanje Tunisa i Bizerte stavlja neposredno na dnevni red pitanje invazije Evrope. Neposredna bombardovanja nemačkih i talijanskih gradova pretstavlja ozbiljnu pripremu za drugi front. Fašističke snage više nisu sposobne da pružaju ozbiljan otpor. Napetost nerava, koja vlada posle mnoštva vojnih poraza od zime do danas, pokazuje da se približuje dan uništenja fašizma.

Cerčilov govor u Americi je pokazao da su saveznici rešeni da brzo završe rat i da svojim učešćem u Evropi rasterete So-

vjetski Savez koji je dosada snosio svu težinu rata. Njegovi zaključci o nužnosti invazije Evrope, o nužnosti uništenja Hitlera koji računa još jedino sa odugovlačenjem rata i slabljnjem sovjetsko-englesko-američkog saveza, razbile su poslednje nade fašizmu i morale otvoriti oči najzaslepljenijim ljudima.

Sve to unosi demoralizaciju i rasulo u fašistički tabor. To unosi rasulo naročito u redove s[vih] onih trabanata koji su mogli da nešto znače samo dok je Hitleru još polazilo za rukom da stvara u svetu utisak snage. Zbog toga je danas najviše iznutra demora[lisana] u prvom redu fašistička Italija, zato su danas izgubili glavu svi pet[okolonaši] i belogardisti u svetu i kod nas.

Veliki uspesi naših brigada i odreda u toku ovogodišnje zime i proleća [mnogo] su doprineli, sa svoje strane, rasulu u belogardističkim redovima i u redovima okupatora.

Berbe naših brigada na Gorjancima, u Hrvatskoj, u Jelenovom Zlebu, kad su u svom ofanzivnom nastupanju stalno uništavale neprijatelja, a pritom su, u toku dosada najveće vojne ofanzive koju su ikada izvodile jedinice slovenačke vojske i same stalno jačale, dolazile do novog oružja i brojno jačale, pokazuju da smo postali sposobni za veće i teže ofanzivne akcije. U isto vreme naše jedinice u Primorskoj postigle su velike uspehe. U toku nekoliko meseci one su zaplenile neprijatelju veliki broj pušaka, mnogo mitraljeza i municije. One su odbile vanredno jaku ofanzivu okupatora i u toku te ofanzive iznutra očvrsnule i prekalile se. Ovo dokazuje činjenica da su bile sposobne da u to vreme u Primorskoj formiraju dve nove udarne brigade.

U Gorenjskoj i Štajerskoj naše jedinice su u toku poslednjih meseci isto tako odbile više nemačkih ofanziva. U toku tih ofanziva one su iznutra ojačale, došle do novog oružja i bile sposobne da sproveđu masovnu mobilizaciju velikog dela onih Slovenaca koje je Hitler pokušavao da mobilise za Istočni front i za prinudni rad.

I u tim borbama pokazala se unutrašnja slabost okupatora i njegova vojna nemoć kad nije mogao ništa da postigne uprkos višekratnoj nadmoćnosti, oružju i sredstvima. I to je moralo slabiti njegovu moralnu snagu. Nemački vojnik, koji je još pre nepunu godinu dana kao razbešnjeni pas nasrtao na nas gde god nas je osetio, sabotirao je u tim poslednjim ofanzivama borbu, izbegavao je i otkazivao poslušnost svojim oficirima.

Fašizam se nalazi u beznadnom položaju na svim frontovima u svetu. On je doživeo potpuni neuspeh i kod nas u Sloveniji kao i na svim ostalim jugoslovenskim bojištima. Zato se mogu shvatiti dezertiranja belogardista u naše redove. Shvat-

Ijive su i pobune medu belogardističkim posadama. Zato su shvatljivi slučajevi dezertiranja talijanskih vojnika k nama, zato je shvatljiva predaja Talijana i predavanje oružja našim jedinicama, što se dešava u vrlo velikom broju, naročito u Primorskoj.

Drugovi partizani i partizanke!

Čitav slovenački narod upire oči u Vas sa velikim ponom, ali od Vas mnogo i očekuje. Vaša je dužnost da u tom odlučujućem razdoblju zadate neprijatelju najteže udarce.

Neprijatelj još nije uništen. On će još pokušavati da zadaje udarce slovenačkom narodu. On će još pokušavati da mobilise slovenačke mladiće i da ih šalje u sigurnu a sramnu i izdajničku smrt na Istočni front. On će još da besni nad narodom, da pali i ruši sela i pljačka našu imovinu.

Jedino Vi, drugovi, možete, sa najvećom aktivnošću, udaranošću, borbenošću i uz potpuno jedinstvo čitave naše vojske, da sprečite neprijatelja u njegovim namerama. Ali zato je Vaša dužnost da učinite sve kako bi vojska bila sposobna da izvrši svoje zadatke. *Jedan od glavnih uslova za to jeste da učvrstite vojsku iznutra, da podignite svest jedinstva u vojsci koja nije vezana ni za jednu posebnu pokrajину Slovenije, nego je ona vojska oslobođilačke borbe slovenačkog naroda, koja se bori i koja hoće da se bori za njegovo potpuno oslobođenje i tada kada to zahtevaju uslovi oslobođilačke borbe. Treba da podignemo svest jedinstvene vojske koja se bori pod jedinstvenom komandom Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije, koja se pokorava i koja hoće da se bezuslovno pokorava i u buduće naredenjima Vrhovnog komandanta druga Tita.*

Niko više ne sme da se dvoumi — ići i boriti se treba tamo gde je to potrebno. Niko više ne sme da naseda razbijaćima jedinstva koji nalaze sva moguća sredstva samo da štete oslobođilačkoj borbi.

Drugovi, bez ikakvog obzira treba da isterate iz svojih redova sve koji potstrekavaju na rušenje discipline. Svi — Primorci, Gorenjci, Štajerci, Notranjci, Dolenjci, Belokranjci, Ljubljancani, Koruščani i drugi — svi smo borci jedne vojske i treba da se borimo bezuslovno pod jedinstvenom komandom tamo gde postoji najveća potreba za uništavanjem neprijatelja i njegovih slugu — raznih izdajničkih i belogardističkih bandi.

Drugovi, isterajte i onemogućite u vašim redovima sve one koji pokušavaju u ovim odlučujućim trenucima, kad treba da damo sve od sebe što možemo, da nagovaraju pojedince da odu kući da obrađuju polja ili da odu u druge vojne jedinice

koje su bliže kućama i slično. Oni danas pretstavljaju jednu od najvećih opasnosti po našu vojsku i narodnooslobodilačku borbu. Zato treba da ih svuda odmah pronađemo i predamo partizanskim vlastima. One će protiv njih postupati prema najstrožijim partizanskim zakonima kao što se postupa sa ljudima koji potstrekavaju na dezertiranje.

Drugovi, sixiko samovoljno odlaženje pojedinaca iz bilo kojih razloga iz jedne jedinice u drugu ili samovoljno odlaženje na bilo kakva otsustva — dezertiranje je.

Neprijatelj [ulaže] poslednje napore da bi zaustavio nezadrživo nastupanje naroda Jugoslavije ka [njihovom] potpunom oslobođenju. On je počeo sa novom ofanzivom protiv naših snaga u Crnoj Gori, Sandžaku i Istočnoj Bosni. Dužnost svih nas jeste da izvršimo naređenje Vrhovnog komandanta druga T-ita, koji nas poziva da pojačamo svoju aktivnost u borbama protiv neprijatelja i da na taj način podupremo osnovnu snagu naše vojske u tim odlučujućim borbama. *Drugovi*, ovo naređenje moramo da izvršimo. Zato treba da ostvarimo u vojsci potpunu vojnu disciplinu, potpuno jedinstvo. Treba da nestanu sve lokalpatriotske slabosti. Treba da onemogućimo rad organiza-tora dezertiranja.

Dezerter je izdajnik — Smrt izdajnicima!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara
Kraigher Boris

Komandant
Ivan Maček

IZVEŠTAJ KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD 28 MAJA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — STAJERSKE O AKCIJAMA KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA¹

KAMNIŠKO-SAVINJSKI ODRED
IV OPERATIVNE ZONE NOVS
Stab Kamn.-sav. odreda

Na položaju 28 maja 1943

Predmet: Ratni izveštaj

RATNI IZVESTAJ Kamn.-sav. odreda

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE NOV I POS

Dodatni izveštaj patrola Kamniškog bataljona:

- 12.IV. likvidiran izdajnik, špijun V i d m a r Franc, Podboršt.
- 28.IV. razoružana straža u zamku Križ, zaplenjeno 5 pušaka.
- 28.IV. likvidiran izdajnik, špijun K r i v e c Peter, Stolnik.
2. V. likvidiran izdajnik R e m š a k Matevž, gestapovac, špijun iz Praprotnog kod Sv. Primoža.
13. V. na cesti Kamnik — Kranj srušili više kilometara telefonske žice i uništili kabl (vojnički).
12. V. zaplenili na terenu 5 pušaka i 2 pištolja.
15. V. postavili zasedu na cesti Lukovica — Krašnja. Uništili pratinju autobusa, ubili 3 policajca, 3 ranili i zaplenili: 2 puške, 1 automat, 3 »Astra« pištolja, odeće, zapalili motor. Imali smo jednu žrtvu pri jurišu.
13. V. zapalili zamak na Brdu, školu i privredne zgrade. Zamak je bio bivše belogardističko i policisko uporište i ponovo se utvrđivao tornjevima i bunkerima za ponovno useljenje. Zaplenili 3 puške, 2 radioaparata, hrane, odeće, geografske karte i drugo.
21. V. zapalili drvnu industriju u Preserjima. Pilana i drvo goreli više dana.
23. V. razlupali propagandni automobil za filmove i muziku na Tuhinjskoj cesti, šofer Nemac ubijen.
25. V. zapalili most na glavnoj cesti Šmartno — Tuhinj. Osim toga za to vreme na Tuhinjskoj cesti kod Podhruške zapalili most i minirali dalekovod visokofrekventne struje. Čitava kranjska industrija stajala dva dana.

Zasavski bataljon Lojza Hohkrauta:

- 12.V. likvidiran narodni izdajnik Hrastovec iz Zabave, Vransko.
- 16.V. likvidiran Simončič Vinko iz Save.
- 17.V. izbačen iz šina teretni voz u Ponovičama. Istovremeno skotrljao se kod Zagorja u Savu brzi voz. Promet zaušavljen 12 sati.
- 20. V. bila je iz zasede napadnuta žandarmeriska patrola. Ubijena 2 žandarma od kojih je jedan bio Oberwachtmeister. Zaplenjen jedan automat sa 190 metaka, 1 puška, češka zbrojovka, 1 pištolj MG, 1 pištolj »Steyer« sa municijom, oprema, mnogo dokumenata žandarmeriske stanice u Pečama. Nemci će sada ukinuti uporište.
- 20. V. minerski vod minirao u rudniku Kisovec u Zagorju 3 motora (2 motora za vodenu pumpu i 1 motor za vazdušnu pumpu), uređaj za tovarenje ugljena i 2 električna kabla.
- 26.V. uhapšeni belogardisti — organizatori Bele garde u Moravškoj dolini. Posle saslušanja i priznanja likvidirani su: Obreza Johan i Grden Rudolf iz Kandrše kod Vača, Končar Stane iz Sp. Hotiča, Robelj Anton iz Mlinša.
- 27.V. uhapšeni i posle priznanja krivice bili su likvidirani belogardisti: Janežič Franc, Okorn Jože i Janežič Johan, svi iz Volavlja kod Prežganja. Imenovani su bili organizatori Bele garde na terenu preko Save i održavali glavnu vezu sa komandom Bele garde u Ljubljani i Bizoviku. Istog dana uhapšeni su i likvidirani hitlerovci i izdajnici Zavodnik Anton i Bricelj Franc i gestapovac Anžur Anton.

Savinjski bataljon Slavka Šlandra:

- 11 maja panično je pobegla nemačka patrola ispod Mozirja.
- 12.V. vodili borbu sa nemačkom patrolom ispod Smihela. Nemci pobegli. Koliko ih je poginulo još ne znamo. Mi nismo imali žrtava.
- 14.V. prilikom rekvizicije duvana u Smartnom jedinica se sukobila sa policijom. Došlo je do borbe koja je trajala pola sata. Mi nismo imali žrtava.
- 15.V. likvidirali gestapovca koji je bio strah i trepet u Mozirskoj dolini. Zaplenili kompletnu nemačku uniformu i »Steyer« pištolj.
- 20. V. likvidirali izdajnika Zavrsnik Jožu i izdajnicu Zavrsnik Angelu, selo Homec. Zapalili smo i čitavu njihovu zgradu.

2I.V. kuriri Kamniško-savinjskog odreda za Savinjski bataljon drug Tram i drug Luka stigli su na Rakitovec i тамо naišli na jaku zasedu belogardista i policajaca. Kuriri su se snašli. Zapazili su mitraljesca koji je sasvim sam stojao kod mitraljeza, prišli mu i uperili mu pištolj u grudi. Zatim su zgrabili mitraljez (brzometku) i šaržere, ubili Nemca te se brzo povukli jer su Nemci već pucali za njima. Drug Tram osuo je još nekoliko rafala na Nemce i belogardiste i jednoga oborio. Belogardisti su ih u stopu pratili više sati pa i sutradan. Mitraljez koji su Nemci zaplenili prošle godine u borbama na Jelovici i koji još nosi ugravirano ime »Binek« i zvezdu postao je vlasništvo Sav. bataljona Slavka Slandra. »Hrabrim« belogardistima smeje se sva dolina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Mitja Ribičič-Ciril

Komandant:
Kolman Alojz-Marok

BR. 18

**IZVEŠTAJ ŠTABA KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD
2 JUNA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE O NAPADU NEPRIJATELJA NA KAMNIŠKI
BATALJON NA RAKITOVECU¹**

**STAB K.S.O.⁸ I V.O.S» IV ZONP
Š t a j e r s k a**

Položaj 2. VI. 43

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

na položaju

Javljamo da je 29. V. 1943 veća banda Nemaca i belogardista napala K. B.,⁴ koji se nalazio u jutarnjem pokretu. Ovaj napad bio je istovremeno organizovan i na logor. Prema infor-

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.
⁸ Kamniško-savinjski odred

macijama koje sam, kao komandant K. S. O., doneo u logor K. B. bilo je dogovoren povlačenje prema selu Rakitovec. Na vrhu Rakitovca, na levom i desnom brežuljka, čekala nas je u zasedi veća grupa Nemaca i garde. Bilo je nemoguće braniti se jer smo se nalazili na padini. Usledila je komanda za povlačenje nizordo prema Cešnjicama i dalje na Sipek. Istovremeno odjeknuli su mitraljeski rafali sa vrhova i iz uvala.

Deo bataljona, oko 50 ljudi, verovatno se probio na Sipek. Manja grupa od 16 ljudi sa Marokom¹ na desnu stranu Krajnog Brda. (To su bili poslednji ostaci 16 ljudi). Sa komandom K. B. probijao se i drug komesar Cyril.⁸

U 5h napala nas je grupa od 60—70 ljudi i poterala na čistinu prema selu Loke koje leži uz gl. cestu. Istovremeno odvojilo se bez moje komande 8 drugova sa zam. politkomesara bataljona drugom Načetom⁷, koje je verovatno vodio napred. Rezultat ove borbe odnosno hajke je sledeći:

Prema dosadašnjim podacima poginulo je 7 naših drugova, 1 je zarobljen, koliko je ranjeno ne zna se. Uveče pre napada dezertirala su 3 druga iz K. B. Izgleda da su prokazali logor i pravac kretanja. Tog dana ujutro patrole K. B. bile su na terenu ali nisu ništa zapazile. Ove vesti su patrole donele u V45h ujutro. Drugu komesaru Cirilu još se nisu javila 4 druga iz moje patrole. Detaljniji izveštaj poslaću odmah dok uhvatim vezu sa Cirilom.

Molim štab zone da mi pošalje uputstva za dalji rad koji će se razvijati na terenu. Nadam se da Vam je poznato.

V. O. S. IV, zone
Silas-R.¹

Komandant K. S. O.
Kolman Alojz-Marok

¹ Alojz Kolman
' Mitja Ribičič
' Janez Brlec
* Rudi Knez

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTA-JERSKE OD 4 JUNA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O STANJU U PODREĐENIM JEDINICAMA¹

**STAB IV OPERATIVNE
ZONE NOV I PO**
Na položaju, 4. VI. 1943

**R A P O R T
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE**

Pre odlaska druga Tomaža- poslali smo vam raport i vojni izveštaj koje ste, nadamo se, primili:

Drug Tomaž će vam sigurno usmeno izložiti i razne podrobnosti o situaciji kod nas kakva je bila do njegovog odlaska.

1) Vašu prvomajsku dnevnu zapovest primili smo sa zakašnjenjem od 8 dana, ali smo je ipak umnožili i dali bataljonom da se upoznaju sa njom (čitanjem pred zborom).

Direktive za proslavu 7 aprila³ primili smo isto tako sa zakašnjenjem od skoro mesec dana, zbog čega ta proslava kod nas nije bila održana. To je, svakako, naša krivica jer smo naprsto zaboravili taj dan.

Istovremeno primili smo i pismo CK-a kojim se jedan član PK-a poziva da dođe do Vas. Pošto je posle odlaska druga Tomaž ostao ovde samo drug Jug⁴ sa drugaricom Lojzkom,⁵ koja je bila kod Vas upravo pre nego što smo primili ovo pismo, logično je da drug Jug treba da ide na put.

Ali pošto se drug Jug nalazio na putu, nismo odmah mogli da ga obavestimo. Odugovlačenje sa njegovim odlaskom prouzrokovala je i veza koju smo uspostavili upravo sada sa drug. Štefanom, Ambrožem i Cvetkom." Ali o tome više kasnije.

2) Već iz poslednjeg raporta moglo se videti da su naše jedinice bile prilično izložene opasnosti zbog velikog broja ne-

¹ Original, pisan olovkom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobodenja u Ljubljani.

² Dušan Kveder

³ Verovatno 27 aprila

⁴ Dušan Kraigher

⁵ Vera Slander

naoružanih drugova. Ovaj problem smo resili na taj način što smo slali transporte u brigade, a posle dolaska druga Štefana sa Pohorja poslali smo transport nenaoružanih drugova i u Korušku i na Pohorje, gde će ih naoružati tamošnja jedinica sa zamenjenim oružjem. Istovremeno je i Kamniško-savinjski odred uložio sve snage da nabavi oružje, bilo na terenu, bilo u akcijama protiv neprijatelja, na koji način je naoružao priličan broj regruta. KSO se uglavnom oslobođio nenaoružane mase, izuzev manjeg broja žena — neboraca koje ne možemo slati u brigade jer znamo da bi one tamo pretstavljale nepotreban teret. U slučaju da ih možete upotrebiti tamo za kakav god bilo fizički rad, javite nam, jer su teret i za nas. (Naime, to su seljanke koje su pobegle pred iseljavanjem.)

Jedinice KSO su zbog komoditeta prestale sa mobilizacijom. Mi smo ih strogo kritikovali i izdali novo naređenje za mobilizaciju, jer se na tom terenu nalazi još dosta ljudi i mlađića sposobnih za borbu. Jedan od glavnih uzroka za uspešnu mobilizaciju na tom sektoru leži u tome što su Nemci posle njihove neuspele mobilizacije prestali sa pozivanjem, što je kod stanovništva stišalo talas oduševljenja za stupanje u našu vojsku. Uprkos tome, dobrovoljci još uvek dolaze svakog dana i mi ih naoružavamo čim stignu.

Savinjski bataljon, koji se dosada u pogledu mobilizacije nalazio na mrtvoj tačci, počeo je da se popravlja. U Savinjskoj Dolini počela je mobilizacija. To je pojava koja zaista može da obraduje. Terenka drugarica Atena⁷ pokazala je najveću aktivnost prilikom mobilizacije. Ona je sama mobilisala 12 dobrovoljaca. I bataljon je poslao patrole da vrše prinudnu mobilizaciju; no, mobilisani ljudi su većim delom dezertirali. Obzirom na povoljan politički razvitak, ipak postoje uslovi da se priđe masovnoj mobilizaciji.

Upravo smo primili izveštaj Koruškog bataljona u kome nam javlja o raspoloženju tamošnjeg stanovništva za stupanje u našu vojsku. Otpočela je prilično živa diskusija o našoj mobilizaciji. Pošto je bataljon posle uspeha akcija imao nešto zaliha oružja poslali smo odmah tamo određen broj regruta iz KSO da ih naoruža. Ali, pošto je sada počela masovna mobilizacija, oni nas mole da im više ne šaljemo regrute. Tako se naše jedinice u Koruškoj povećavaju ljudima rodom iz tih krajeva, što će vrlo povoljno odjeknuti među stanovništvom. Istovremeno, povećaće

⁷ Ela Letonja

se udarna snaga tih jedinica, jer će biti sastavljene od ljudi iz tamošnjih krajeva koji poznaju teren, prilike, neprijateljske položaje i kretanje patrola.

Pohorski bataljon je na polju mobilizacije slab. Ipak, i tamo postoje mogućnosti da se što pre priđe regrutaciji.⁸

Teren je povoljan za mobilizaciju na području svih naših jedinica pa i na području Kozjanskog bataljona; ali ova jedinica bila je mrtva, bilo u vojnem pogledu, bilo što se tiče mobilizacije, jer je sam komandni kadar bio slab. Mi smo već preduzeli potrebne korake (degradiranja) i nadamo se da će uspeh biti siguran.

Moralno, vojno i političko stanje u K.S.O.

3) Ovaj odred je već od samog početka pretstavljao naše oružane snage u zoni. On je pokazao svoju aktivnost na svim poljima, tj. vojnom, političkom i mobilizacionom. Zbog toga smo toj jedinici posvetili najviše pažnje, zbog čega je bio uvek barem jedan član štaba stalno na tom sektoru. Ovaj odred je pojačavao i ostale naše jedinice, bilo ljudstvom, bilo komandnim

⁸ Vidi dok. br. 91 od 12 aprila 1943 god., knj. 5.

Posle uništenja Prvog pohorskog bataljona, 7 januara 1943 god., ostala je na terenu Pohorja grupa od tri partizana: partizanka Prvog pohorskog bataljona Ksela Linka-Jasna, kojoj su se priključili još dvojica drugova — Olštrek i Dnjeper. Do formiranja Dragog pohorskog bataljona, grupa je tražila veze sa organizacijom na mariborskom i ptujskom terenu, pokušavala formirati novu jedinicu i izvršila nekoliko manjih akcija.

Po naredenju komandanta Četvrte operativne zone, 6 aprila 1943 iz Globasnice u Koruškoj otišlo je na Pohorje 12 partizana iz Koruškog bataljona na čelu sa komandirom Ivanom Rojcem-Bogdanom i politkomesarom Vincencem Jankom-Harkovim. Oni su išli sa Pece preko Koprivne i Bistre na Kramaricu, preko Razbora u Dovže, u Mislinjskoj dolini, pa na Pohorje. Na Pohorju su tragali za Prvim pohorskim bataljonom. Zatim su pošli u Šmiklavž i 20 aprila logorovali kod lovačke kuće grofa Thurna kod Crnog Vrha. Tu im se pridružio »Vitez«, dok je Franc Rozman već otišao sa Pohorja preko Savinjske Doline prema terenu Moravče. Jedinica je dovode narasla na 16 boraca.

Po naredenju politkomesara Četvrte operativne zone, krajem aprila 1943 god. otišla je na Pohorje iz Savinjskog bataljona, sa Menine Planine grupa partizana u jačini voda na čelu sa Komel Frantom i Vinter Borisom.

Obe grupe iz Koruškog i Savinjskog bataljona sastale su se ispod Crnog Vrha, odakle su krenule preko Razbora i Dovža ka mozirskoj planinskoj kući. Od sve tri grupe 3 maja 1943 god. svečano je formiran kod mozirske planinske kuće Drugi pohorski bataljon sa komandantom Vincencem Jankom i politkomesarom Komel Frantom na čelu. (Prema podacima koje je dosada prikupio Franc Filipič).

zouj. Kie wif pridy, mense a moedigj, wie
goufje in jor prjornen regelij. Tak een
eindje te klimmen op d'zenenber, die in enke
plaatsen alweer heel verschillende vormen heeft
soche weers en hoochte. Die hoochste grotten en
kamers, die pijnig lopen welke in hooch hooch liggen
welke heel krentige gebul.

Onderstaande is een foto van de groep die van
de hoochste klimmen tot hierop hielten op weg naar
huis.

Kijken, dat zijn niet alle late
vogelj. Kijfj. Hier: vogelen ge! hooch.
Hier is fe dom: keggen en bederftel. Hier hooch
die hoochste klimmen. Hier is mochtigste klimmen.
Si gero g' grogelijk plekken wonen (vogels) in regen,
ebo vogel grogengen.

Dordum, 19-10-1961 politie: stamp K.S.O.

2. Te oren j. z. d' weg passeerden gelijk met de oren
van de vogel. D'go vallen dat j. wil passen bij vogel
dien, politie in d' kijfj. Dan. Dat een bij elijnen vrou-
weli moeite fazet, dat is j. wil vallen dat en dan elan.
D'go me hoor vallen dat hooch vallen. We hooch j. vallen
dat j. moeite elijnen, factor o. moeite dat hooch so d' hooch
moeite hooch. Regelmatig hooch elijnen om j. vallen
moeit, d. j. dat hooch moeite in een plekken vallen j. vallen.

Het oren j. vallen j. Kijfj. (Marko Haff
Kijfj.) in plekken vallen (Cipit-Matja Kijfj.)
Vangstbediening vallen dat j. vallen j. te moeite
moeite vallen. Onderstaande dat j. groet elijnen in de bergho-
ede. In de berghoede elijnen vallen dat. Vangstbediening
moeite vallen dat j. vallen j. te moeite vallen.

Kijfj. Lekker j. te klimmen j. hooch vallen
vallen (hooch vallen te moeite dat j. vallen) Kijfj. Kijfj.
Hooch vallen vallen hooch vallen vallen j. te moeite
dat j. vallen vallen. Dat hooch te moeite vallen
hooch vallen vallen vallen hooch vallen (hooch vallen vallen)

kadrom. Zadovoljni smo rezultatima toga odreda; ipak, on bi mogao da učini još više, naročito u vojnem pogledu.

Štab odreda sačinjavaju komandant (Marok Alojz-Kolman) i politički komesar (Ciril-Mitja Ribičić). Zamenike još nismo postavili, što ćemo učiniti u najkraće vreme. Štab odreda je vrlo aktivan i trudi se da što bolje osposobi jedinice svoga odreda vojnički i politički. Ovoj dvojici ipak još nedostaju potrebna iskustva, što će dobiti uz našu pomoć.

Kamniški bataljon. Ovaj bataljon je brojno najjači. (Tačne podatke o efektivama doneće drug Jug). Komandni kadar doduše nije najbolji — naročito što se tiče samoinicijative — ali je predan i požrtvovan. On ima najviše uspelih vojnih akcija, mada mu nedostaje dobar vojni kadar. (Obzirom na njegov teren, on bi sa dobrim rukovodstvom mogao da učini mnogo više). Sam bataljon je do nedavno prilično trpeo zbog nedovoljnog političkog rada. U tom pogledu učinjen je priličan korak napred. Moral u bataljonu je dobar naročito sada kada je pojačan politički rad.

Zasavski bataljon. Ovaj bataljon je brojno nešto slabiji od KB. Komandni kadar je dobar, naročito u vojno-organizacionom pogledu. Slabosti pokazuju poneki komandiri četa i vodova. Štab bataljona neko vreme nije pokazivao naročitu samoinicijativu, ali se u poslednje vreme, što se toga tiče, temeljito popravio. Politički kadar je i u tom bataljonu prilično slab i ne pokazuje nikakvu pravu aktivnost.

Moral ljudstva je dobar i još uvek se diže zbog uspelih akcija i političkog rada. Treba napomenuti i to da je ovaj bataljon dao većinu kadrova i jezgro najboljih partizana prilikom formiranja Savinjskog bataljona, što je oslabilo razvitak ovog bataljona.

Savinjski bataljon. Prilikom formiranja ovog bataljona imali smo najveće teškoće. U januaru, kada smo prvi put poslali bataljon na određeni sektor, on je bio zbog snega i teških terenskih prilika, a i zbog neodlučnosti štaba, skoro razbijen i bačen natrag na sektor Zasavskog bataljona. Bataljon je bio poslat natrag još dva puta, ali se uvek vratio razbijen na taj sektor. Posle temeljite istrage, koju smo sproveli da bismo ustanovali šta je prouzrokovalo razbijanje bataljona, došli smo do zaključka da je komandant glavni krivac. Zato smo degradirali komandanta (Aleksandra⁹) na čin komandira čete, postavili na njegovo mesto druga Džeka,¹⁰ bivšeg komandira čete,

• Milan Cadež

i odabrali dobrovoljce, posle čega je bataljon krenuo na određeni sektor. Bataljon je istrajaо na svome području uprkos nekoliko velikih hajki. Vojna aktivnost ovog bataljona nije zadovoljavajuća uprkos odličnom moralu ljudstva. Uzrok tome je opet komandant bataljona, koji pokazuje vrlo malo volje za što veću vojnu aktivnost. Sada smo poslali za zamenika komandanta jednog dobrog komandira čete koji će pokušati da aktivizira bataljon svojom aktivnošću. Ali, ako uprkos tome ne pođe za rukom ...¹¹

BR. 20

IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 6 JUNA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP SLOVENIJE ZA GORENJSKU O KOMANDNOM SASTAVU BATALJONA¹

STAB GORENJSKOG ODREDA
Na položaju 6.6.1943

POKRAJINSKOM KOMITETU ZA GORENJSKU
(Drug Matija²)

Pošto su sve čete, odnosno bataljoni uspešno izveli mobilizaciju, čete i bataljoni prenatrpani su novim borcima. Potrebno je da se odmah uspostavi veza sa brigadom ili pak posalje patrola, koja je bila sad na drugoj strani, opet kao pratinja direktno u brigadu. Pošto nam nije poznato kada i gde su Poljanci, koji su bili na drugoj strani, uspostavili vezu, mislimo da javiš svim bataljonima kuda treba slati nove borce. Nas dvojica bismo to uredili, ali pošto krećemo ponovo na put, jer si nam rekao da je važno da se što pre sredi, ne možemo čekati Tvoj odgovor, odnosno odgovor Poljanskog bataljona kome smo to isto poručili.

Drug Košta³ se nalazi na Pokljuci i još se nije vratio.

¹¹ Kraj dokumenta nije sačuvan.

Spisak bataljona:

I.	bat.	Jelovški	Kom.	Soda ⁴	Pol.	kom.	Bojislav
II.	,	Pokljuški	,	Mićo			Bine ⁵
III.	,	Poljanski	,	Dimač ⁶	„		Milče ⁷
IV.	,	Sevški	,	Zvonko ⁸	„		Aleksander
V.	,	Kokrški	,	Fajfar ⁹			Stane Tirolc ¹⁰
VI.	,	Koruški	,	Lenart ¹¹	„		Zvonko
VII.	,	Kranjski	,	Tonček ¹²			Ljubo ¹³
VIII.	,	Loški	,	Božo ¹⁴			Sokol ¹⁵
IX.	,	Dražgoški	,	Stanko ¹⁶			Istok ¹⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gorenjski odred:

Komandant:
Biček Franc

Politkomesar:
Matejka Evgen

Nap. Patrola 3 čete I bataljona ubila je 25.5.43 u njegovoju kući gestapovca Richarda u Boh. Bistrici. Kod njega smo zapanili: 1 automatsku pušku, 1 pištolj, 1 pušku »Mauser«, 2 lovačke puške, 10 bombi i preko 100 metaka.

• **Jože Buxja**

⁴ **Anton Potočnik**

• **Silvo Stibelj**

⁵ **Franc Jerneje**

⁶ **Anton Bertoncelj**

• **Ivan Vamberger**

⁷ **Stane Mrhar**

¹¹ Verovatno **Franc Pasterk**, koji je međutim već poginuo.

⁸ **Anton Dežman**

¹⁵ **Anton Kržišnik**

¹⁴ **Jože Logar**

¹⁵ **Ivan Jezeršek**

⁹ **Stane Prezelj**

**IZVEŠTAJ ŠTABA UDARNE BRIGADE »TONE TOMŠIĆ«
OD 7 JUNA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O SUKOBIMA I AKCIJAMA PRILIKOM PRELAZA ITALIJANSKO-NEMACKE GRANICE¹**

STAB
U.B. »TONE TOMŠIĆ«
7 juna 1943 g.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE I OPERATIVNOM ŠTABU SLOVENACKIH BRIGADA I CDREDA

Dostavlja se izveštaj o akciji i prelazu granice 4/5.VI.43.

Naša brigada imala je zadatak da se u toku navedene noći sa svim svojim snagama prebaci preko granice na sektor oko Planine (karta »Ljubljana«), s tim da sa dva bataljona bude prethodnica glavne trupe do Štangarskih Poljana. Po dolasku na Štangarske Poljane, jedan bataljon ima se vratiti za osiguranje prolaza na granici, dok se drugi raspoređuje u zasedama na putu Litija — Ljubljana i Litija — Sv. Križ i to: prva zaseda na severnim padinama k. 437 (Plankovec), druga zaseda na severnim padinama k. 502, treća zaseda kod Grad Grmača, k. 500, i četvrta u Crnom Potoku na istočnim padinama k. 384. Zadatak ovih zaseda je da u toku 5. VI. razbijaju eventualna neprijateljska nadiranja u pravcu napadnutih uporišta, te angažovanja neprijatelja tokom celoga dana u borbi, da bi ostale naše snage mogle nesmetano vršiti svoje zadatke. Druga dva bataljona imala su napasti posade u Javorju i Osrediku, težeći za uništenjem ili obavezno održati ih u blokadi preko celog dana.

Za te zadatke izvršili smo sledeći raspored:

I bataljon imao je zadatak likvidacije posade u Osrediku.

II bataljon sa III bio je jedno vreme prethodnica ostalih snaga, a zatim je raspoređen u zasedama, kako je gore u zadatku izloženo.

III bataljon po povratku iz prethodnice poseo je granicu u većoj dužini, štitio prolaze i čistio — skupljao mine.

IV bataljon napadao je Javorje.

Borba je tekla ovako: Napad na uporište počeo je oko 24 časa (na Javorje nešto malo pre). Prilaz uporištima bio je izne-

nadan, neopažen. Uporišta su ograđena zidom i žicom, sa nekih strana i minirana. Pored toga na svakom prolazu vezan je pas. Bombaši su pokušali proseći žicu, ali su bih opaženi pre nego su uspeli da se prebace, te su iz posade bombama ove odbili. Odmah smo uvideli da u toku noći nećemo moći prodreti u uporište bez velikih gubitaka, pa smo vojнике postavili na zgodne položaje, odakle su ih držali pod vatrom mitraljeza i bacača. Posle prvih metaka na uporište čuli su se kamioni iz Litije, koji su išli u pomoć. Jednu kolonu dočekala je zaseda IV bataljona kod Bogenšperka (sekcija Celje), razbivši je, uništivši jedan kamion i jedan motocikl. U 6 ujutro 5. VI. pomoć iz Litije posadi Osredeka sukobila se sa našim I bataljonom na samim položajima kod uporišta. Borba je bila vrlo žestoka, trajala je jedan sat, posle čega je prvi bataljon izvršio juriš, našto su i cni jurišem odgovorili, ali naši su prevladali nateravši Nemce u bekstvo, nanevši im velike gubitke. Na samom položaju ostalo je 12 Nemaca, među njima jedan oficir i jedan podoficir. Naši su tom prilikom zaplenili: 1 mitraljez sa 22 šaržera municije, 10 pušaka, 4 revolvera, 1 tromblonsku pušku sa tromblonom i bombama ,nekoliko sanduka municije, delove automatske puške, kutije rezervnih delova za mitraljeze, signalni pištolj sa raketama, veliki broj bombi. Pored toga sa mrtvih smo skinuli odeću, čizme, te rance i ostalu spremu, kao šatorska krila i slično. Ovom prilikom, kako su nam pričali seljaci iz sela, kuda su Nemci pobegli, čitava kolona je nosila ranjenike. Na mestu je palo oko 20 Nemaca. Iz uporišta su tom prilikom pokušali izići, pa su ih naši jakom vatrom vratili nazad, ubivši pod samim zidom Nemca. I na Javorju je bila slična stvar, pomoć je odbijena sa gubicima, iz uporišta kad su pokušali izaći ubijeno je 9 Nemaca. Otprilike u istom času naša zaseda je dočekala kolonu automobila iz Litije ka Javorju, uspevši je zaustaviti i uništiti jedan kamion i jedan luksuzni automobil, nanevši im oko 10 mrtvih, koje su natovarili na kamione i pobegli nazad u Litiju. Borba se nastavljala na sve strane vrlo žestoko. Oko 10.30 časova ponovo su napali naš bataljon na položajima kod Osredeka, koji je, kao prvi put, za nekih 10 minuta jurišem razbio Nemce i poterao ih nazad. Gubici su i ovom prilikom bili veliki. Ovu razbijenu kolonu, koja je nosila ranjenike nazad, fserjela je jedna četa II bataljona i zbog slabosti komandira nisu napadali, [ma] da je postojala mogućnost njenog potpunog uništenja. Jačina obe ove kolone bila je od 60—80 vojnika sa lakiom bacačem, mitraljezima, tromblonima i mašinskim puškama. Posle ovog uspeha računali smo da nas više neće napadati u tek u dva sata jedna skupina od 30 Nemaca ponovo

napala isto kao i prve dve. Mi smo ih namerno pustili u uporište odakle ih nismo [puстили] da izađu napolje. Na kraju Nemci su oko, 18 sati sa snagama oko 100 vojnika napali bataljon na samom prelazu granice. U to vreme na granici su već bili neki delovi II bataljona, koji su se vratili iz zasede, te [de]lovi I bataljona, koji su povučeni sa položaja iz Osredeka na odmor (uporište ie bilo sasvim mirno). IV bataljon je na drugom mestu već bio prošao granicu. Borba je bila na samoj granici. Bila je vrlo žestoka. Oni su težili da zauzmu prolaz i spreče prelaz. Kao i ranije, i te smo posle jednog sata jurišem poterali u bekstvo. Mi smo već tada trebali pre[ći] granicu nazad, ali smo do 8.30 uveče čekali delove II bataljona. Ni [do] tog vremena nisu stigli, tako se jedna četa i jedan vod još nisu priključili bataljnu. Ova četa nije imala gubitaka, verujemo da će se vratiti bez opasnosti.

Pored borbe, III bataljon, koji je bio na granici, imao je zadatak rušenja granice i skupljanja mina. Granica je na 10 mesta srušena, mine očišćene na dužini 2 km. Skupljeno je nekoliko stotina bombi i nešto nagaznih mina. Razrušen je bunker u gradnji više Javorja, prikupljeno mnogo alata, pokidano nekoliko hiljada metara telefonske žice, zapaljeno 50 [m^3] drva posade u Osredeku. Pored toga zgrade uporišta u Osredeku su demolirane teškim bacačem, mitraljezima i bombama. Možemo sigurno tvrditi da su Nemci imali više od 100 mrtvih i ranjenih. Naši gubici: 2 mrtva, 5 ranjenih. Od njih 2 teže.²

Mi smo čiste iznenađeni moralom naših vojnika. Glavni razlog je taj (mislimo) što Nemci nisu imali teških bacača i topova, te su naši borci sve rešavali jurišem. Posle podne su nas 2 sata bombardovali i mitraljirali 2 italijanska i 1 nemački avion.

Pored navedenih stvari koje smo zaplenili, našli smo niz dokumenata i masu letaka. Pali oficir imao je kod sebe naše »Delo«, organ CK KPS. Na njemu su bile neke zabeleške, među njima i adresa jedne devojke iz Mirne. Kod drugog smo našli diplomu o odlikovanju gvozdenim krstom i još niz dokumenata, letaka, plakata, koje prilažemo. Našli smo i više sekcija nemačkog izdanja slovenačke teritorije.

Tačno je da su posade sačinjavali većinom stariji ljudi, u Osredeku samo jedan ima ispod 40 godina. Komandant je neki Poljak, za koga su se pozitivno izražavali, dok su oni sa kojima smo se sukobili u toku dana bili mlađi vojnici od 25—30 godi'na.

Narod nas je iznenadeno gledao kad smo došli. Većina od njih prvi put je videla partizane, mnogo se boje da će ih zbog ovoga raseliti. Sutradan su nas, sa zadovoljstvom gledali i zvali, te molili da ostanemo i dalje kod njih.

Koliko smo mogli opaziti, naša III³ i IV⁴ brigada bile su tokom 5. VI. sa svim neopažene. Na sektoru Gubčeve brigade čule su se manje borbe. Rezultate još ne znamo.

Noć 5/6 proveli smo u Bukovici. Juče smo imali teške borbe, rezultate još ne znamo. Italijani su čekali da se vratimo pa smo potpuno ušli u njihove zasede i bili opkoljeni. Uspeli smo dva puta da se probijemo, ali smo redovno nailazili na druge zasede. Na kraju, kad smo videli da imaju nameru da nas na malom sektoru kod V. Loke sasvim opkole, razdvojili smo snage. Svu komoru, ranjenike, nenaoružane, teška oruđa sa nekim delovima boraca odvojili smo u jedan pravac, a ostale borbene jedinice u drugi. Mi smo naišli na M. Loki na samo uporište. Italijani su već iz Trebnja išli tenkovima za Čatež. Posadi smo javili ako bude smetala prolaz preko pruge da ćemo je uništiti. Sve građanstvo nam se stavilo na raspoloženje, i muško i žensko, iznosilo nam kruh i vodu. Italijani su pristali da ne pucaju. Samo je pored kolone na biciklu prošao jedan Italijan, koga nismo ni dirnuli. Pošli smo kod njih u uporište i porazgovarali se. Oni su kazali da ne[će] nikad smetati prolaz ni po danu ni po noći. Bili smo u vrlo kritičnoj situaciji, krvicom naše obaveštajne službe, koja nam je po povratku kazala da Italijani nisu uopšte išli na Čatež; tako smo u koloni ušli medu [njih]. Još nismo koncentrisani, no dosada nismo čuli da smo imali gubitaka. Kako izgleda, ti naši delovi su već kod Trebeljnog, koji smo im pravac. [?] O ovome ćemo Vam pisati opširnije. Ranjenike smo zajedno sa Gubčevim [?] portirali 6/7.®

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za politkomesara
Pero Popivoda

Komandant
Lokovšek Iv.

³ Udarna brigada »Ivan Cankar». Vidi dok. br. 71.

**IZVEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE OD
11 JUNA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVE-
NIJE O AKCIJAMA PRIMORSKIH BRIGADA¹**

STAB POZ[!]

Na položaju, 11.VI. 1943

GLAVNOM ŠTABU SNOV I PO

Posle borbe na Stolu, o kojoj sam vas već izvestio, 6 UB³ krenula je prema Krnu a zatim prešla reku Baču i sada se nalazi na Bukovškoj visoravni. Naš pokret bio je stalno zadržavan jer smo stalno tražili vezu sa 5 UB.⁴ O toj brigadi čuo sam najrazličitije vesti, kako sa terena tako i od zalutalih i dezterera koje prikupljamo. U ovom trenutku kada vam pišem nalazi se 50—60 boraca 5 UB kod 6 UB.

5 UB je posle borbe na Fonima, o kojoj sam vas isto tako već izvestio, krenula u Benečiju (ispod Matajura). Protiv nje bilo je izvršeno više hajki. Iz Matajura ona je trebalo da se probija na Miju, gde su isto tako vodili borbe. U toj borbi (20. V)³ poginulo ^e nekoliko Talijana a naši su zaplenili čak 5 pušaka. Tom prilikom došlo je do sukoba između vojske i kvesture koji su napadali našu brigadu i počeli da pucaju jedni na druge. 5 UB je krenula iz Mije preko Stola na Drnohlu, odakle je opet trebalo da se povuče zbog toga što je bila napadnuta. Odande se opet vratila na Miju, gde se i sada nalazi. U toku tih borbi mnogo boraca 5 UB je dezertiralo i izgubilo se. Tako je napr., posle borbe na Drnohli, 1 bataljon 5 UB izgubio vezu sa glavninom, odnosno, bolje rečeno, namerno se odvojio i otišao u Vipavsku dolinu. Ovaj bataljon je na tome putu puštao svakoga koji je htio da se odvoji ili nije mogao da izdrži napore. Tako smo i u 6 UB dobili nekoliko boraca iz toga bataljona. Ovaj bataljon se potpuno razbio na grupice od po 20 ljudi. Od 5 UB ostalo je svega još ukupno 80 do 100 boraca, kod kojih se

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

³ Primorska operativna zona

⁴ Udarna brigada »Ivan Gradnik«

⁴ Udarna brigada »Simon Gregorčič«

nalaze drug. Branko⁶ i Ahac.⁷ Preduzeli smo sve što je potrebno da se te grupice što pre prikupe i ponovo sjedine.

Uspeh koji je postigla 5 UB je uglavnom politički i prilično je značajan ako pomislimo da su se prvi put pojavile veće grupe partizana na nacionalnoj granici. Narod je partizane lepo primio. U jednom selu u Benečiji čak su im klicali: živeli Slovenci, živeli boljševici.

Kad sam se sa 6 UB približio Baškoj dolini, doznao sam od naših obaveštajaca da Nemci transportuju tom železnicom nemačke trupe za Italiju. Uopšte je u poslednje vreme saobraćaj na toj železničkoj pruzi znatno oživeo. Odlučio sam da sa 6 UB prekinemo taj saobraćaj. U tom cilju smo u noći između 7 i 8. VI srušili železnički most između stanica Kneža i Sv. Lucija.⁸ Most je uništen i, prema pričanju samih Talijana, biće potrebno više- nedelja dok se promet opet ne uspostavi. Most je bio dugačak preko 100 m. Talijani su imali tom prilikom 12 mrtvih od eksplozije. Naši su bez gubitaka. Ova akcija bi još bolje uspela da smo imali bolji minerski materijal i tom prilikom otisao bi u vodu i transportni voz. Zbog nedostatka električnih upaljača morali smo izvršiti paljenje običnom, sporogorećom vrpcem. Zbog toga nismo mogli da tačno izračunamo dužinu zapaljive vrpcе i voz se zaustavio 200 m ispred već porušenog mosta.

Treći bataljon 6 UB je 5. VI i 7. VI držao zasedu između Nemškog Ruta i Koritnice. U 7 časova uveče, kad je komandant bataljona već pribirao bataljon, iznenada su stigli Talijani. Tom prilikom zamalo što nije poginuo drug Danilo⁹ i kom. bataljona, koji su se nalazili na drumu i susreli se sa Talijanima na 5 koraka. Razvila se kratka borba u kojoj je sa naše strane učestvovalo samo nekoliko strelaca i 1 puškomitrailjer, jer su se ostali već povukli. Talijanima je odmah stigla pomoć, tako da naši, mada su pobili oko 20 Talijana, nisu mogli da pokupe oružje. Naši nisu imali gubitaka. Onih dana dok je bio u zasedi, bataljon je bio skoro bez ikakve hrane. Kad je komandant brigade posle drugog dana upitao borce hoće li da drže zasedu još 1 dan, oni su uprkos tome odgovorili potvrđno i istrajali. Trećeg dana, dok su ležali u zasedi, pala je kiša i svakako je i to, kao i gladni stomaci, dosta uticalo na njihovu borbenost. Da su komandiri bili na mestu sa lakoćom bi uništili neprijatelja do poslednjeg čoveka.

⁶ Jaka Avšič

⁷ Dušan Pirjevec

⁸ Vidi dok. br. 109

Brojno stanje 6 UB, zajedno sa izgubljenim borcima iz 5 UB, iznosi ukupno 450 ljudi. Uspesi koje je požnjela 6 UB na Kobariškom i sada u Baškoj dolini svakako su značajni. Naknadno smo doznali da je na Kobariškom — u borbi na Stolu — poginuo između ostalih i 1 pukovnik. Neprijatelj znatno respektuje partizane i kaže, prema vestima koje smo primili, da se Talijani ozbiljno plaše da se plamen partizanske borbe ne prenese u Italiju. Talijane iznenadjuje naša uporna borba. Kažu da su dosada, prilikom svakog napada, partizani samo bežali, dok se sada situacija znatno izmenila. Iznenadjuje ih i broj naših brigada.

Moral boraca 6 UB se u zadnje vreme znatno popravio, naročito nakon poslednjeg uspeha.

U 6 UB vrši se politička i vojna nastava svakodnevno sem kad se nalazi u pokretu. Sada smo organizovali za borce 20 dnevni politički kurs sa programom: rasulo Jugoslavije, osnivanje OF (sastav, program, ciljevi itd.), londonska vlada, Bela garda, Mihailović, PSNOVJ,¹⁰ uloga sredine, namera i ciljevi fašizma, SSSR i naš odnos prema njemu i drugim saveznicima, uloga KPS u Narodnocoslobodilačkoj borbi.

U brigadi imamo svakog dana kulturno veče, pri čemu je između ostalog jedna od značajnih tačaka tema o Sovjetskom Savezu. Organizovali smo i literarni kurs i kurs za nepismene.

Od delova 5 UB formiraćemo bataljon; tako će na Krasu i u Vipavskoj dolini operisati zajedno Kraški bataljon i 1 bataljon 5 UB pod komandom zamenika komandanta 5 UB druga Borisa.¹¹ To znači da će na gore pomenutim sektorima operisati ukupno polubrigada. Iz 6 UB poslaćemo 1 bataljon ka Drugom bataljonu 5 UB, gde se nalazi drug Ahac, to jest na Miju, sa kojim imamo i sada vezu.

Bio bi nam neophodno potreban barem 1 lekar. Sa dr. Petrom¹² ne možemo mnogo da se pomognemo. Ranjenika, među njima i težih, ima sve više.

Pitanje kadrova kod nas još uvek nije rešeno. Sam štab 6 UB je, otkako je izgubio druga Florijana,¹³ prilično oslabljen. Za političkog komesara te brigade postavili smo dotadašnjeg zamenika komandanta 6 UB i bivšeg komandanta SPO druga Toneta Bavec (Cene). Ali od tih kadrova apsolutno ne možemo da dobijemo zamenika političkog komesara i komandanta brigade. Ni sam drug Bavec ne odgovara funkciji prema sposo-

¹⁰ Protivfašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije — AVNOJ

¹¹ Slavko Bombač

¹² Dr Peter Gala

Sart fassione = avobado naranjal

29 Xtnb FOZ:
Milo Green

I

bnostima koje poseduje. On je, doduše, odličan borac, predan stvari, ali nedovoljno političko-teoretski potkovan. Ali boljeg, svakako, nemamo.

Ni štabovi bataljona, kao ni komande četa, nisu takvi kakvi bi trebalo da budu i kao što bismo želeli. Sa njima imamo velike teškoće. Komandiri i komandanti su većinom ljudi koji uopšte nisu služili vojsku i nemaju ni najosnovnije vojne pojmove. Bezbroj puta se već desilo da je neka jedinica dozvolila neprijatelju da prođe, mada bi ga sa lakoćom napala i uništila, i to samo zbog toga »jer nije bilo komande«. Komandni kadar se u borbi uopšte ne snalazi i treba urediti i kontrolisati svaku pa i najmanju stvar.

6 UB je prilično dobro naoružana. Svaka ima po 2 puškomitrailjeza, između ostalog i 2 teška mitraljeza. Jedan od njih je protivavionski. Zbog njegove velike težine i malo municije moraćemo da ga zakopamo. Nenaoružanih drugova imamo oko 50. Borci su naoružani uglavnom talijanskim i austriskim puškama. Na pušku otpada po 40—60 metaka, a na mitraljez po 300.

Ishrana je prilično otežana. Velika masa ljudi svakako prilično pojede. Glavna hrana je meso, krompir i pasulj. Hranu treba uglavnom da plaćamo, na šta trošimo prilično novaca. Tako je npr. 6 UB u prošlom mesecu potrošila za hrana 40.000 lira. Rekvizicija takoreći nema.

Uporišta okupatora su vrlo gusta i utvrđena. U poslednje vreme ona su dobila i bacače a veća i tenkove i oklopne automobile. Tako je npr. četa 5 UB nedavno napala kamion kod pilane kod Boveca i uništila ga, ali nije mogla da pokupi oružje jer je na lice mesta odmah stigao oklopni automobil. Još nemamo podrobniјe podatke o toj akciji.¹⁴

I Kraški bataljon je 16 maja napao kod Štjaka kamion crnih košulja i pobjio 30—35 fašista. Oružje nisu mogli da počupe jer je Talijanima odmah stigla pomoć.¹⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab POZ
Mirko Bračić

¹⁴ Vidi dok. br. 94

¹⁵ Vidi dok. br. 96.

**NAREDBA ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE OD
11 JUNA 1943 GOD. ŠTABU KRAŠKOG BATALJONA ZA
REORGANIZACIJU I PRELAZ U OFANZIVNE AKCIJE¹**

STAB POZ
Na položaju 11.6.1943

ŠTABU KRAŠKOG BATALJONA

Obzirom na nastalu situaciju, štab POZ naređuje:

- 1) vaš bataljon prelazi u sastav 5 UB »Simon Gregorčič«; zato ga odmah koncentrišite i pređite na ofanzivne akcije. Akcije treba da se vrše sa čitavim bataljonom kako bi se mogla sigurno iskoristiti svaka dobijena pobeda. Iz bataljona izdvojte minersku četu (sa dva puškomitrailjeza) pod komandom druga Stenke.² Četa treba da broji 20—25 ljudi. Ova četa ima zadatku da stalno ruši železničku prugu Trst — Postojna i Trst — Rijeka i električne dalekovode. Ceta potpada direktno pod štab POZ, kome treba da šalje i nedeljne izveštaje o svome radu. Izveštaje neka šalje na karaulu P VIII³ drug Kovač;⁴
- 2) za zamenika političkog komesara nimenovan je drug Bolte (Hvalič), dosadašnji politički komesar čete vašeg bataljona;
- 3) vaš bataljon do daljeg naređenja neće ići na položaj gde se sada nalazi 5 UB, nego treba da se kreće po Krasu, Vipavi i u pravcu Crni Vrh i Nemška Idrija i na tim sektorima vrši bataljonske akcije. Mogućnost za akcije je velika. Bataljon ne sme da ostane na jednom mestu više od 2—5 dana;
- 4) tražite od 5 hrvatske operativne zone da što pre pošalje natrag naše borce koje uključite do daljeg u vaš bataljon. Odmah nas obavestite o njihovom dolasku;
- 5) stupite u vezu sa jedinicama 1 bataljona 5 UB (ukoliko se još nije koncentrisao). 1 bataljon nalazi se negde u Vipavi ili na Nanosu. Koordinirajte sa tim bataljonom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab POZ:
Mirko Bračić

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.
² Anton Sibelja

iznad Tolmina

IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA SLOVENACKIH BRIGADA I ODREDA OD 12 JUNA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O BORBAMA NA SEKTORU DOBRNIC — KORITA — DOBRAVA¹

**OPER. STAB»
SLOV. BRIGADA I ODREDA
12.VI.43.**

GLAV. ŠTABU N.O.V. I P.O. SLOVENIJE!

Šaljemo izveštaj o poslednjim akcijama:
9.VI.43. delovi I i II brigade nalazili su se na sektoru Dobrnič — Korita — Dobrava. U 12h neprijatelj nas je napao iz pravca Trebnje — Mirna Peč, Žužemberk i Ajdovec. Naši su ih dočekali iz zasede, nanevši im gubitke od 50 mrtvih i ranjenih. Zaplenjen je neznatan deo opreme.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Politkomesar
Nedeljko⁴**

**Komandant
Pero⁵**

¹ Original pisan rna stilom nalazi se u arhivi CK SKS.

¹ Operativni štab slovenačkih brigada i odreda formiran je za jedinice koje su ostale u Dolenjskoj prilikom odlaska brigada »Ivan Cankar« i »Ljubo Sercer« preko italijansko-nemačke granice.

³ Vidi dok. br. 111 i 112.

⁴ Dušan Majcen

⁵ Pero Popivoda

**UPUTSTVA CENTRALNOG KOMITETA KP SLOVENIJE OD
20 JUNA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA
PRIMORSKU O NAREDNIM POLITIČKIM ZADACIMA U
PRIMORSKOJ¹**

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE
SLOVENIJE
20.VI.1943

POKRAJINSKOM KOMITETU KPS ZA PRIMORSKU

1. Vašu poštu od 4.IV., 27.IV. i 18.V. zajedno sa prilozima u redu smo primili. Takođe su u redu stigli drugovi Logar i Bregar. Drug Logar nam je doneo vašu poslednju poštu.

2. Naša ocena rezultata dosadašnjeg rada u Primorskoj je sledeća:

a) uspela mobilizacija pretstavlja svakako najveći rezultat čitave dosadašnje oslobođilačke borbe primorskih Slovenaca; politička i organizaciona linija te mobilizacije bila je u osnovi potpuno pravilna;

b) u političkom pogledu Slovensko Primorje je besumnje na strani Osvobodilne fronte; raduje i činjenica da pooštene represalije okupatora nisu mogle politički odbiti narodne mase od Osvobodilne fronte, iako su u mnogim krajevima izazvale strah i pasivizaciju; ipak iz tih, besumnje postojećih činjenica, ne smemo gajiti iluzije da su primorske narodne mase do kraja privučene na našu stranu; još uvek su mogući takvi procesi kakvi su se prošlog leta, posle italijanske ofanzive, događali u Ljubljanskoj Pokrajini; opasnost kranjske forme naoružanog belogardizma, kao neposredne oružane saradnje s okupatorom, doduše se usled međunarodnog razvoja, uspele mobilizacije i specifičnih okolnosti u Primorju, smanjila, *ali još uvek postoji*; kako se međutim povećala opasnost istupanja »sredine« kao nove forme za aktivizaciju protiv narodnog otpora, forme koja postaje naročito aktuelna posle objektivnog i subjektivnog raspadanja belogardističkih redova i u Ljubljanskoj Pokrajini; mogućnost uspeha istupanja »sredine« povećava činjenica da se *stav sredine*, naročito zbog italijanskih represalija, ispoljava naročito među primorskim narodnim masama; dalje, da su naša agitacija

i propaganda još uvek slabi i na mnogim mestima čak sasvim nezadovoljavajući, naposletku, da je organizaciono obuhvatanje narodnih masa u Osvobodilnu frontu u Primorju sasvim nedovoljno; prema našim informacijama na terenu rade rejonski i okružni aktivisti; terenskih — naročito masovnih terenskih odbora — skoro nema; mi smo primorsko stanovništvo politički pokrenuli za Osvobodilnu frontu, ali ga nismo uspeli obuhvatiti organizaciono; takvo stanje, koje danas pretstavlja *glavnu opasnost*, jasno, povećala je još činjenica što su muškarci aktivisti otišli sa terena;

c) Osim nepostojanja terenskih odbora Osvobodilne fronte treba kao glavni nedostatak konstatovati slab rad sa ženama i omladinom i odgovarajućih organizacija; koliko možemo zaključivati o liniji rada sa ženama na osnovu cirkularnog pisma, koje ste nam poslali na uvid, ta je linija sektaška; naime u cirkularnom pismu između ostalog stoji da »žene moraju da se bore protiv ugnjetavanja od strane okupatora, domaćih parazita i muškaraca (!)«; AF2 ima zadatak da uključi ženske mase u Narodnooslobodilački pokret i da objasni ženama da od njihovog učešća u Narodnooslobodilačkoj borbi zavisi *izrveđu ostalog* i njihova buduća ravnopravnost, ah ne da propoveda feminizam najgore vrste i da stavlja ugnjetavanje od strane muškaraca u isti red sa ugnjetavanjem od strane okupatora i to čak u doba kada muškarci krvare u oslobodilačkoj borbi protiv okupatora i kada žene treba da im pružaju najveću pomoć.

d) Partiska organizacija je doduše ojačala i postigla lepe uspehe u političkom obuhvatanju narodnih masa i u mobilizaciji za partizane, ali je organizaciono i po pitanju kadrova još uvek veoma slaba; ujedno treba konstatovati da je popularnost Partije među narodnim masama još uvek nedovoljna.

3. Na osnovu međunarodnog razvoja i razvoja kod nas danas je u Primorju osnovno sprečiti »sredini« uspehe među narodnim masama. Sredinu treba i dalje razbijati. Njene kolebljive elemente, a naročito srednjački orientisane narodne mase, stalno uvlačite u Osvobodilnu frontu, a zagrižene nepopravljive srednjake sa jasno opredeljenim namerama raskrinkajte među masama i onemogućite ih politički. U vezi s tim, a na osnovu sadašnje međunarodne situacije i situacije i kod nas, morate biti svesni celokupne dijalektike u našoj taktici. S jedne strane danas je potrebna ista takva a možda čak veća širina nego u doba prvog, klasičnog poleta Osvobodilne fronte u Ljubljanskoj Pokrajini, dok je s druge strane sadašnje razdoblje — konačno razdoblje kada moramo *učvrstiti* rukovodeću ulogu Partije, likvidirati *stvarne* elemente koalicije i iskovati *jedin-*

stvo svenarodnog oslobodilačkog pokreta. Činjenica da Oslobodilna fronta u Primorskoj svakako pretstavlja takav jedinstven svenarodni oslobodilački front, je vanredno velik plus i plod vaše pravilne političke linije. Treba ga i dalje razvijati i učvršćivati. Na osnovu ove činjenice biće vam moguće izvesti i uspešnu borbu za pridobijanje onih srednjaka, koji bi se mogli privući i koje morate privući. Pritom budite svesni da je borba za sredinu uspešna samo onda ako se vodi sa političkim potetom i organizacionim obuhvatanjem osnovnih narodnih masa. Upravo organizaciono obuhvatanje kod Vas ramlje te je zbog toga potrebno da se taj nedostatak na svaki način ukloni. Međutim jedinstvo svenarodnog pokreta kakvo treba da pretstavlja upravo Osvobodilna fronta nikako ne smete shvatiti mehanički, formalno, i time sektaški. Postojanje plenuma i raznih drugih plenumskih oblika još uvek ne znači elemente štetne koalicije koja ne odgovara ekspeditivnosti ratnog vremena. Radi se o tome da ne dozvolite formiranje posebnih struja unutar Osvobodilne fronte koje bi razbijale jedinstvo i onemogućavale ekspeditivnost kod primanja i sprovođenja odluka kako zahteva ratni period. Na svaki način treba da privlačite kako iz katoličkih tako i iz liberalnih redova ugledne i iiticajne ljude koji će biti vezani za Partiju a ujedno svojim poreklom i svojom tradicijom doprineti privlačenju odnosno očuvanju masa u Osvobodilnoj fronti bez obzira na političko i klasno opredeljenje. Pritom ne mislimo toliko na one političke korifeje koje je nemoguće, odnosno koje je obzirom na njihovu orijentaciju uopšte nemoguće privući. Mislimo međutim na one uticajne ljude u pojedinim krajevima i srezovima koji nam mogu mnogo doprineti. Dalje. Treba što više popularizirati Partiju. Ne sektašti kod toga preskakivanjem etape, već popularisati Partiju pre svega na osnovi njene nacionalne uloge i, jasno, njene demokratske uloge u sadašnjoj Narodnooslobodilačkoj borbi. Sto se tiče spoljne politike Osvobodilna fronta mora da istupa kao saveznik ujedinjenog anglo-sovjetsko-američkog bloka. Ujedno pojačajte popularizaciju Sovjetskog Saveza i razvijajte široku slovensku agitaciju za borbeno slovensko jedinstvo pod rukovodstvom velikog ruskog naroda. Još jasnije i oštrienje naglašavajte naš sasvim pozitivan stav prema novoj Jugoslaviji, popularišite druga Tita ne samo kao vojskovođu NOV i POJ već i kao političkog vođu jugoslovenskih naroda. Staru Jugoslaviju treba među Primorcima i dalje prikazivati u pravom svetu i onemogućiti da reakcionari iskorušavaju njihovu neobaveštenost. Činite to na takvoj osnovi koja je za Primorce najprihvatljivija, naprimjer na objašnjavanju pitanja

zašto ih je stara Jugoslavija ostavila na cedilu i zbog čega je naš jugoslovenski oslobođilački pokret bio u stanju da ih obuhvati. Ne ustručavajte se prikazivati Osvobodilnu frontu i kao naslednicu svega pozitivnog što je bilo u Primorju i u staroj Jugoslaviji. Sektaštvo je bojati se upotrebe tradicije Bidoveca i njemu sličnih, koji su ipak izražavali nacionalni otpor i koji zbog toga među primorskim Slovencima ostaju u uspomeni, iako nisu bili pravilno upućeni. Sto se toga tiče, Logarjev letak je sasvim pravilan, mada postoji nedostatak jer ne pominje komuniste. Isto tako ima pravo kad naglašava unošenje belogardizma iz Kranjske pokrajine. Ne zamenjujte agitaciona sredstva i načine sa analitičkim konstatacijama što se tiče bliže budućnosti.

4. Sto se tiče vojske, daće vam uputstva naši i delegati Glavnog štaba. Kako sada izgleda, biće potreban prelazak brigada, a na vašem terenu ostaće dva pokretna bataljona.

5. Sasvim je nepravilan sistem vašeg rukovođenja, naročito partiskom. Iz vaših dokumenata se uopšte ne vidi da li deluje Pokrajinski komitet Partije.

Smatramo da se nepravilan sistem vašeg rukovođenja odražava i na samom terenu u činjenici da narodne mase nisu dovoljno organizaciono obuhvaćene. Takav način rada u samom rukovodstvu mora se na kraju krajeva izrođiti jedino u razvitak političkog uticaja. Naime, popunjavanju i širenju organizacije nikako ne koristi samo teranje po terenu. Pored vrednosti i požrtvovanja, koje je svakako neophodan uslov, radi se takođe i pre svega o *sistemu rada*.

Delegat i opunomoćenik Centralnog komiteta naše Partije drug Tomaž Poljanec² urediće s Vama sva ta pitanja kao što će usmeno izneti direktive i uputstva Centralnog komiteta naše Partije o drugim problemima koja u ovom pismu ne dodirujemo odnosno izričito ih ne pominjemo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Centralni komitet
sekretar:

¹ Dušan Kveder

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE ZA PROMENU I DOPUNU ŠTABA ZONE¹**

**GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE**

Na položaju 22.VI. 1943

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

na položaju

N A R E D B A

O promeni odn. popuni štaba IV oper. zone NOV i PO Slovenije:

za komandanta druga Kolman Alojza-Maroka
za komesara druga Stante Petra-Skalu

za zam. komesara druga Mitju Ribičiča-Cirila

Ostali članovi štaba ostaju prema ranijoj naredbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara:
Kraigher Boris s. r.

Komandant:
Ivan Maček s. r.

IZVEŠTAJ ŠTABA PETE UDARNE BRIGADE »SIMON GREGORČIČ« OD 22 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE O NAPADU NA POLICISKI AUTOMOBIL KOD MRZLE RUPE¹

**STAB 5 SLOV. U. B.
»SIMONA GREGORČIČA«**
Položaj, 22. juni 1943

ŠTABU POZ²

Na dan godišnjice rata sa SSSR napao sam sa patrolom od 30 ljudi i 2 puškomitrailjeza automobil kvesture koja uliva strah po Mrzloj Rupi. U roku od 4 minuta akcija je bila završena. 17 pripadnika kvesture mrtvo, jedan pobegao natrag. Zaplenjeno: 3 automata, 15 pušaka, 17 pištolja, 30 bombi, 800 metaka za puške, oko 300 za automate, 8 pari cipela, 5 ogrtača, 10 ranaca i satovi, košulje, čarape i razne sitnice.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Politkomesar
Istok⁴**

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Primorska operativna zona

³ Vidi dok. br. 126 i 127.

⁴ Ivan Turšić

**IZVEŠTAJ ŠTABA ŠESTE UDARNE BRIGADE »IVAN
GRADNIK« OD 23 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRIMORSKE
OPERATIVNE ZONE O STANJU NA TERENU I U BATA-
LJONIMA¹**

STAB VI UB »IVANA GRADNIKA«
Na položaju, 23.VI. 1943

ŠTABU PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE'

U vezi sa vašom naredbom od 21. VI. 1943 zadržali smo oba bataljona na tom terenu i čekamo od vas dalje direktive. Mogućnost da se na tom sektoru i dalje zadržimo sve je manja jer je svakako teško prikriti toliku masu ljudi. Prema našem mišljenju ovde ćemo moći da se zadržimo najviše dva do tri dana.

Zbog toga vas molimo da nam pošaljete dalja uputstva: da li da se upravljamo prema planu, odnosno po naređenju štaba te brigade koje je i vama poznato, ili, pak, prema drugim zadatcima koje možda imate za nas.

Cerkljanski sektor, na kome treba da izvršimo akciju,² kako nam javljaju naši obaveštajci sa kojima je otišao i drug Gorjan,³ prilično je slab. Kažu da nema dobrog cilja za napad: prvo zbog toga što su uporišta vrlo gusta pa bi neprijatelj mogao brzo da interveniše, a drugo zbog toga što je tamo teren za napade i za borbu uopšte vrlo loš. Sa druge strane opet, javljaju da... osećaju i da narod želi da se partizani pojave... Na osnovu toga mi ćemo krenuti tamo ako od vas u toku dva dana ne primimo druge zadatke i izvršićemo po mogućnosti jednu... šaljemo vam našeg kurira sa ovim izveštajem i dobro bi... nam po njemu odgovorili na sva ova pitanja.

Naš drugi bataljon svoj zadatak nije izvršio kao što smo vam već javili. Akciju nije izveo zbog toga jer je pao u zasedu i stigao na ono mesto upravo onda kad se tamo vršilo »čišćenje«. Opet se pojavljuje stara bolest: štab nema inicijativu. Umesto da su se prebacili prema Trnovskom Gozdu i tamo sačekali da Talijani obave svoj posao, oni su se povukli natrag ka nama jer su shvatili naređenje suviše doslovce. Kad su pali u zasedu, nisu bili razbijeni a nisu pretrpeli ni žrtve.

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

^{*} Vidi napomenu br. 6 uz dok. br. 15.

^a Anton Cerk

Od III bataljona do danas nismo primili nikakve vesti i o njemu ne znamo ništa drugo osim ono što smo doznali od vas. Danas smo poslali tome bataljonu poštu preko karaule br. 23, 24 sa zadatkom da nas odmah obaveste u kakvoj se situaciji nalaze.

Na ovom našem terenu nema ničeg naročitog. Naše izviđačke patrole pregledale su dolinu Bače i nisu primetile ništa novo osim nešto pojačanog dejstva patrola i noćnih straža na mostovima. Most na Baći opravlja oko 40 vojnika i to vrlo sporo. Još uvek demontiraju, odnosno rastavljaju ga na manje delove. Inače uporišta nisu pojačana, iz Podmeleca je vojska čak otišla zajedno sa župnikom. Izgleda da je nešto vojske otišlo sa Cerkljanskog sektora prema Sv. Luciji, ali o tome još nemamo tačne podatke. Na drumu Tribuša — Slap nema skoro nikakvog saobraćaja. Interesujemo se kakve su mogućnosti da i ovde izvršimo neku akciju koja bi se izvršila istovremeno sa revizijom kod onog Talijana i to, naravno, onda kad bismo se prebacili sa toga terena. Sinoć smo poslali druga Darka⁴ sa njegovom grupom od 10 ljudi prema Tolminskom. Dali smo mu uputstva koja ste nam poslali.

Što se tiče eksploziva na Rombonu i električnih kapisli, poslali smo večeras patrolu od petnaest ljudi sa zadatkom da u najkraće vreme prenese sav taj materijal na karaulu br. 22. Sa druge strane smo obavešteni da se na Cerkljanskom, samo nešto dalje prema granici, nalazi oko 300 kg dinamita, 100 bombi, 8 nagaznih mina itd. Počeli smo da se podrobniјe interesujemo za ovu stvar i poručili drugu Gorjanu koji se nalazi tamo da dozna koliko su te vesti tačne. Ako se one pokažu tačne ove ćeemo stvari odmah nabaviti.

Po terenu se prenose glasovi da su Talijani kod Koritnice našli neki sanduk koji je, prema pričanjima, bačen iz aviona.

Što se nas samih tiče, mi smo poslednjih dana otkako se nalazimo ovde iskoristili vreme za vojno-politički rad a dobro smo se i odmorili i najeli. Izvršene su neke izmene u nižem komandnom kadru kako bi se jedinice što više učvrstile. Održali smo konferenciju sa bataljonima na kojoj smo analizirali u prvom redu naše poslednje pokrete. 22. VI, na dan druge godišnjice rata između SSSR-a i Nemačke i druge godišnjice naše borbe protiv okupatora, brigada je održala miting koji je trajao od 5—9 uveče. O tome vas je izvestio zamenik političkog komesara brigade drug Peter Savski.⁵

⁴ Darko Marušić

⁵ Jože Cerin

"Vezu sa nama tražite i dalje preko Hrasta" ili karaule
br. 21.

U slučaju da vi ne dođete kod nas, molimo da nam pošaljete, zajedno sa daljim zadacima koje ćete nam dati, i opširne i tačne vesti u prvom redu o novoj londonskoj vladi i našem delegatu. Literaturu koju ste nam poslali nismo primili.

Šaljemo vam potvrdu na dvadeset hiljada lira.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik politkomesara
Jože Čerin-Peter

Komandant
Danilo Šorović

BR. 29

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
24 JUNA 1943 GOD. ZA FORMIRANJE DRUGE OPERATIV-
NE ZONE — GORENJSKE¹**

**GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE
Na položaju 24.VI.1943**

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Pošto je poslednjih meseci partizanski pokret u Gorenjskoj jako napredovao i pošto je za to vreme sprovedena široka mobilizacija ukazala se potreba za reorganizacijom partizanskih formacija u Gorenjskoj, zbog čega izdajemo sledeću

N A R E D B U

1. Za Gorenjsku se formira kao komanda svih partizanskih jedinica na njenoj teritoriji II (Gorenjska) operativna zona. Teritorijalno obuhvata svu Gorenjsku i zapadni deo Koroške. Izuzeta je teritorija Kamniškog i Zasavskog bataljona koji spadaju u delokrug IV (Štajerske) operativne zone.

• **Jaka Avšič**

2. Stab II operativne zone sačinjavaju privremeno komandant i politkomesar. Za štab zone postavljeni su:

Za komandanta drug *Pero Popivoda*, dosad nač. štaba I N.O.U.B. »Tone Tomšič«
za politkomesara drug *Jože Brilej* (Bolko Brezar), dosad pomočnik politkomesara Gl. štaba NOV i PO Slovenije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara
Kraigher Boris

(M.P.)

Komandant
Ivan Maček

BR. 30

NAREDBA ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE OD 24 JUNA 1943 GOD. ZA POSTAVLJENJE KOMANDNOG KADRA U PETOJ I ŠESTOJ SLOVENAČKOJ UDARNOJ BRIGADI¹

NAREDBA

Štaba Primorske operativne zone SNOV i PO od 24.6.1943

I. U štabovima V² i VI³ U.B. štab POZ

n a r e đ u j e

ove promene:

1.) Štab V U.B. sačinjavaju:

komandant: drug Tavčar Franc-Rok, dosadašnji komandant 2 bat. V U.B.;

zamen, komandanta drug Kajtimir,⁴ dosadašnji komandant V U.B.;

politkomesar: drug Ivan Turšič-Istok;

agitprop: drug Taras.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Udarna brigada »Simon Gregorčič«

³ Udarna brigada »Ivan Gradnik«

* Albert Jakopič

2.) štab VI U.B. sačinjavaju:
komandant: drug Danilo Šorović;
zam. komandanta: drug Slavko Bombač-Boris, dosadašnji zam.
komandanta V U.B.;
politkomesar: drug Peter Savski,⁵ dosadašnji zamenik komesara
VI U.B.;
agitprop: drug Lado Krčan.⁶
3.) Drug Cene Smrekar⁷ je zbog bolesti razrešen dužnosti na
svoju molbu i neka do daljeg ostane na lečenju kod karaule 23,
gde nek se stara za sakupljanje eksploziva.
II. Za pomoćnika POZ imenovan je drug Drago Flis-Strela.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab POZ SNOV
Politkomesar

Za Stab POZ SNOV

Komandant

BR. 31

IZVESTAJ POLITKOMESARA PETE UDARNE BRIGADE »SIMON GREGORČIČ« OD 25 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE O STANJU PRVOG BA- TALJONA¹

Položaj, 25.VI.43

ŠTABU POZ²

Svakog dana se javljaju novi partizani iz razbijenog Prvog bataljona.³ Upravo zbog toga i pošto u blizini nema vode (6 sati uokolo) ostali smo još uvek na istom mestu. Julijska Benečija

⁴ Jože Čerin

⁵ Franc Perovšek

⁷ Tone Bavec

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobodenja u Ljubljani.

² Primorska operativna zona

³ Kada se brigada »Simon Gregorčič«, na putu po Beneškoj Sloveniji, probila iz obruča u Drnohli (vidi napomenu br. 4 uz dok. br. 15), krenula je preko Stola u Podbelu gde je predanila i zatim pošla dalje na pl. Miju. U bataljonu se u to vreme nalazio neki Vipavec, bivši jugoslovenski oficir, koji je među borce unosio demoralizaciju i agitovao za povratak u Vipavsku. Bataljon je zato bez naredenja brigade krenuo sa Mije u Brda kod Marija Celje, gde su mu Italijani ušli u trag i razbili ga. Poginulo je 18 boraca. Preostale borce je zatim okupio Ivan Turšič. (Podatke dao Albert Jakopič-Kajtimir).

ostavila je u partizanima tragove koje nije moguće odmah izbrisati. Gundanje zbog borbi koje je vodila i krađe su na dnevnom redu. Akcija je jako pozitivno uticala na kao i na terenu, jer su partizani koje su Vipavec⁴ i Jakec⁵ poslali na otsustvo, izgleda po naređenju druga komesara Ahaca⁶ i komandanta Hrasta,⁷ proširili među ljudima vesti o potpunom razbijanju brigade i o gubicima koje smo imali, dok pozitivnu stranu našeg pokreta nisu naglašavali. Očekujem da će sutra ujutru doći poslednji ostaci bataljona u logor i to p.... koji budu došli, formiraću bataljon i otići sa njima u pravcu Trećeg bataljona. Pred nas se postavlja isto pitanje. Sta će biti sa vodom? Na svaki način treba naći brzo rešenje: ili se potpuno povući sa terena, što bi, kao što je bio slučaj već prilikom zadnjeg odlaska, veoma negativno uticalo na ljude ,ili se pak, podeliti na bataljone i čete sa po 40—50 ljudi. Pošto nisu ofanzivni su upravo za takve grupe moguće još.... najlepše akcije. To, naravno, neću učiniti na svoju ruku bez vaše dozvole. Dakle, molim za hitno rešenje.

Sada u logoru imamo 104 partizana. Naoružani smo 1 talijanskim puškometraljezom sa 350 metaka i 1 puškometaljezom »zbrojevka« sa 350 metaka

24	puške sa 2594 metka
22	pištolja sa 203 metka
106	bombi

Stab brigade ima 2 puške i 2 automata. Jedan automat je pokvaren.

Za vreme moga boravka održani su sledeći politički časovi: Posledice razbijanja partizanskih jedinica, političke i vojne. Posledice širenja alarmantnih vesti na terenu i o ophođenju na terenu.

Politički zadaci brigade u Julijskoj Benečiji.

Vojni: Zaseda sa položaja, razvijanje u strelce, patroliranje za dana 5 VI dali smo uzbunu. Ispalo dobro. Položaji su bili zaposednuti za nekoliko minuta.

Osim toga imali smo nekoliko sastanaka po selima da unekoliko dignemo moral naroda koji je na najnižem stepenu.

Svu poštu za mene pošaljite na k. 5, jer ću 27. VI otići u Treći bataljon. Ne zaboravite radio vesti.

⁴ Kao agent Draže Mihailovića osuđen na smrt uletio 1943 god. i strelljan.

⁵ Karei Nardin

• Dušan Pirjevec

' Jaka Avšić

Gde je Kajtimir,⁸ Boris,⁹ Lado¹⁰ i Drugi bataljon? Posla imam za mene samoga preko glave, ovde sam jedini od štaba brigade, bataljona i imam jednog komandira koji pak nije nešto naročito. Kadra nedostaje. U Benečiji su poginula dva politička komesara bataljona jedan politički komesar čete

Politkomesar
Istok¹¹

BR. 32

DIREKTIVE POLITKOMESARIJATA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE OD 26 JUNA 1943 GOD. POLITKOMESARU PETE UDARNE BRIGADE »SIMON GREGORČIČ« ZA PRAVILNO TUMAČENJE ODLASKA BRIGADE U BENEŠKU SLOVENIJU¹

POLITKOMESARUAT POZ²
Na položaju, 26.VI.43

POLITKOMESARU 5 UB³ DRUGU ISTOKU⁴

Zbog bekstva Prvog bataljona vaše brigade od svog Drugog bataljona, a naročito zbog grešaka koje je štab bataljona učinio prilikom gubljenja veze sa Drugim bataljonom i pokreta na Vipavsko, moral toga bataljona je veoma opao. Naročito se povećao otpor ljudstva protiv ponovnog pokreta u Benešku Sloveniju. U vezi s tim treba da se među ljudstvom razvije temeljit politički rad i da mu se prikaže nekoliko osnovnih istina koje je potvrđio pokret 5 UB kroz Benečiju.

1) Kad je 5 UB pod komandom zamenika komandanta SNOV i PO Branka Hrasta^{1m} izbegla spretnim manevrom opko-

⁸ Albert Jakopič

⁹ Slavko Bombač

¹⁰ France Perović

¹¹ Ivan Turšić

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Primorska operativna zona

³ Udarna brigada »Simon Gregorčič«

⁴ Ivan Turšić

I javanje od strane neprijatelja u Drnohli⁶ i počela da se kreće po padinama Stola prema Miji na putu, koji je zbog strmine bio vanredno težak, prekinula se veza između Prvog i Drugog bataljona. U smislu zajedničkog dogovora i naredenja komandanta brigade je Drugi bataljon, — kod koga su se osim komandanta i zamenika brigade nalazili i drug Branko Hrast, zamenik komandanta SNOV i PO, drug Ahac,⁷ politkomesar POZ, i drug Rok,⁸ komandant 2 bataljona 5 UB, — krenuo je na prvo dogovoreno zborni mesto, to jest na Miju. Odande je još istog dana uveče tražio vezu sa svojim Prvim bataljonom, koji je u međuvremenu pod komandom svog štaba bataljona otisao brzim maršem prema jugu, a zatim preko Nadiže i Soče prema Vipavi, a da nije tražio vezu na ugovorenim zbornim mestima (Mija — Matajur). Stab tog bataljona pritom uopšte nije uzimao u obzir pravila konspiracije (marševe su vršili čak po danu), niti je uzimao u obzir da je ljudstvo zbog ranijih napora premoreno i nesposobno da izdrži teže marševe. 'U putu prema Vipavi ostavljao je za sobom sve iznemogle drugove a da im nije mogao pružiti dovoljnu bezbednost — to je bio skoro zločinački postupak — i svojom nemarnošću pružio neprijatelju mogućnost da sa malom patroлом iznenadi i razbije bežeći, od dugih marševa zamorenii, skoro iscrpeni bataljon, koji se bez obezbeđenja, ili barem bez dovoljnog obezbeđenja, odmarao na sasvim nezgodnom mestu (na vojnom drumu). Grupice na koje je bio ovaj bataljon na taj način razbijen morale su, razume se, na svom daljem maršu da podnesu još veće teškoće nego dotada. U međuvremenu se Drugi bataljon odmarao uz dovoljnu hranu na Miji, gde se i danas nalazi, vrš.... i vanredno uspešan politički rad među stanovništвом Benečije.... bataljon * je čitavo stanovništvo pozdravilo kao pobednika i.... svoju ljubav. Za privremeno razbijanje 5 UB za sve napo... li snage ljudstva za sve nepotrebne žrtve koje je dao — dakle nije odgovoran niko drugi sem štaba toga bataljona pa je naš partizanski pokret ispustio iz ruku vanredne prilike.... ojne akcije u Furlaniji i Benečiji koje 2 bataljon zbog svog malog brojnog sastava nije mogao da iskoristi.

2) Među drugovima 1 bataljona vaše brigade ponovo se učvrstio tradicionalni strah od Beneške Slovenije i to verovatno mahom pod utiskom teškoća i žrtava koje su morali da podnesu prilikom svog bekstva od 2 bataljona. Ovaj strah treba savladavati na svakom koraku na osnovu gornjih podataka sa

⁶ Vidi napomenu br. 4 uz dok. br. 15.

⁷ Dušan Pirjevec

⁸ Franc Tavčar

punom intenzivnošću političkog rada. A gde su onda zaista uzroci za teškoće koje je 5 UB imala na svom pokretu kroz Benečiju. Ni u kom slučaju oni nisu u fašističkom raspoloženju tamošnjeg stanovništva. Svi drugovi mogu da potvrde sa kolikim oduševljenjem su naš primali beneški Slovenci. No, uzrok teškoća je u nečem sasvim drugom, naime: formiranjem brigada i pokretom centralnih snaga Primorske partizanske vojske prema Benečiji i Furlaniji (što bi u slučaju potpunog uspeha imalo za posledicu narodni ustank u Benečiji zajedno sa masovnim dezertiranjem beneških Slovenaca koji služe u obližnjim talijanskim garnizonima i formiranje prvih većih partizanskih jedinica u Furlaniji čije stanovništvo prati našu borbu sa dubokim simpatijama) primorski partizanski pokret postao je za talijanski imperijalizam i fašizam tako opasan da je okupator počeo da napreže sve snage da nas uništi. On je počeo da upotrebljava protiv nas elitnu vojsku sa odličnim naoružanjem i opremom, i da nastupa sa pravim, temeljito pripremljenim i višednevnim ofanzivama u kojima je blokirao i veće komplekse da bi nas sprečio u prelaženju sa jednog terena na drugi, u toku jedne noći, i zaposeo sela da bi nas sprečio da dođemo do hrane.

Pri svemu tome brigada, zbog svog malog brojnog sastava, slabog oružja i municije, a naročito zbog nedostatka sposobnog komandnog kadra i zbog potpune vojne neizvežbanosti ljudstva, nije bila sposobna da pređe u protivofanzivu koja bi imala ogromne uspehe jer je okupator izlagao svoje snage našim udarcima skoro nezaštićene. Neprijatelju uprkos tome ipak nije pošlo za rukom da razbije 5 brigadu ili da joj zada teže udarce. 5 UB je svojim pokretom po Benečiji ne samo izvršila vanredno značajan politički rad u Benečiji i susednoj Furlandiji, nego je uspela spremnim manevrima da izbegne sve pokušaje opkoljavanja od strane neprijatelja i počela da se vraća na teren koji je pružao lepe mogućnosti za uspešan vojno-politički rad.

5 UB, dakle, nije se privremeno razbila zbog pritiska neprijatelja, niti zbog neprijateljskog raspoloženja, odnosno nesaradnje u Narodnooslobodilačkoj borbi, nego se razbila onda kad je uspešno podnela sve napade neprijatelja, kad je stekla simpatije beneških Slovenaca i tako stvorila uslove za njihovo učešće u Narodnooslobodilačkoj borbi, i to krivicom pojedinih drugova i funkcionera. Tako, dakle, taj pokret 5 UB ne dokazuje ništa drugo nego jedino mogućnost uspešne vojno-političke delatnosti naših vojnih jedinica u najzapadnijim delovima Slovenije i susednim talijanskim pokrajinama, on dokazuje vojnu sposobnost drugova koji su vodili brigadu, a istovremeno

punom ozbiljnošću upozorava na već nabrojane naše nedostatke koje možemo ispraviti jedino nemilosrdnom ofanzivom protiv fašističkog okupatora.

U tom smislu, dakle, treba među svim drugovima razviti što jači politički rad i tako razbiti sva oportunistička i druga, po našu vojsku štetna, mišljenja.

3) Uz sve to treba naročito široko i temeljito prorađivati poslednju dnevnu zapovest i naredbu Glavnog štaba SNOV i PO, koji se u tim svojim dokumentima naročito bori protiv one osnovne greške koju je počinio 1 bataljon 5 UB i njegov štab — lokal-patriotizma. Upravo slučaj vašeg 1 bataljona i njegovog štaba pruža najlepši dokaz štetnosti i direktnе potpore okupatoru koju takav lokal-patriotizam pretstavlja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar POZ

BR. 33

IZVEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 27 JUNA 1943 GOD. ČLANU VRHOVNOG ŠTABA EDVARDU KARDELJU O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U SLOVENIJI¹

**GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE
Na položaju 27.VI.1943**

Dragi Krištof!²

Primili smo Tvoje pismo.³ Na pismo Ti odgovara drug Peter.* Uglavnom se svi slažemo sa Tvojim predlozima. Kao informaciju o vojnoj situaciji kod nas možemo Ti dati samo nekoliko podataka o aktivnosti Italijana u poslednje vreme i o novim uporištima, koje su postavili poslednjih dana.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Edvard Kardelj

* Pismo datirano 18 juna 1943 god. sadrži predloge za reorganizaciju NOV i PO Slovenije, među kojima i predlog za osnivanje prve dve divizije. Pismo će biti objavljeno u tomu Vrhovnog štaba NOV i POJ.

Već onog dana kada su naše brigade udarile preko granice, Italijani su počeli da vrše jak pritisak na naše položaje oko Sv. Križa. Kad su se brigade vratile preko granice (»Tomšičeva« i »Gubčeva«), morale su da se probijaju na uzanom prostoru između granice i pruge kroz vrlo jake italijanske položaje. Proboj im je zapravo uspeo bez većih žrtava, mahom zbog demoralizacije italijanske vojske. Naši su se, naime, sa posadom duž pruge direktno dogovorili, tako da ih je bez otpora propustila preko pruge. Italijani su otada, svih poslednjih 14 dana, sa posebnim jurišnim bataljonima, koji su sastavljeni od fašista, ardita i belogardista, stalno išli u stopu za obema brigadama. Istovremeno su počeli uspostavljati nova uporišta: u Kronovu, Beloj Cerkvi, Skocijanu i šmarjetskim Toplicama. Duže vremena su se zadržavali na Čatežu, koga su međutim, prema poslednjim vestima, napustili. S ove strane pruge uspostavili su jaku posadu u Dobrniču, a prema još nepotvrđenim podacima utvrđuju i Ajdovec, gde navodno postavljaju protivavionsku artiljeriju.⁵

Prvih dana naše brigade bile su u nekoliko iznenađene zbog ove neuobičajene aktivnosti Italijana (Italijani su ponegde napadali i noću), a sada su se već snašle i upravo smo saznali da su na terenu Roga, sa kočevske strane, postigle uspeh (zaplenjeno je bilo preko 30 pušaka, 2 puškomitrailjeza, teška breda, mnogo municije, radio predajna stanica, zarobljeno više Italijana i zaplenjeno mnogo opreme), što govori da su pronašle lek protiv nove taklike.® Nova ofanzivnost Italijana sadrži sve znakove demoralizacije u njihovoј vojsci. Svuda nastupaju vanredno oprezno, samo pipaju naše položaje, koje zatim veoma snažno tuku bacačima, artiljerijom i avijacijom. Svaki napad temeljito pripremaju, opkoljavaju naše jedinice i izgleda da je zapravo njihov glavni cilj stalno goniti brigade i zamarati ih. U tome su vanredno dosledni. Čim saznaju gde se nalaze brigade, odmah započinju sa pripremama za opkoljavanje. I ostale dve brigade, koje nisu prešle preko Save, prilikom svog povratka odmah su naišle na jake italijanske snage. Na terenu oko Senturja¹ i Grosuplja Italijani su ih opkoljivali 4 dana te su se brigade konačno povukle, posle jedne od najtežih borbi koje smo doživeli u borbi između Italijana i partizana. Italijani su imali velike gubitke. Poginulo ih je najmanje 150, među njima pukovnik. Brigade su čak opkolile italijanski štab, koji se spašao pomoću tenkova; ipak su se morale povući zbog aktivnosti

artiljerije, avijacije i prodiranja tenkova kroz čitav dan.⁷ I na terenu severne Notranjske Italijani su uspostavili nekoliko novih uporišta. Kako izveštava drug Ante Novak, koji se upravo vratio, napravih su uporište čak na Mokrecu, u Krvavoj Peči.

Prema podacima Ante Novaka Italijani su još veće snage bacili protiv naših brigada u Primorju. Izgleda da se tamo radi o organizovanju logora italijanskih vojnih rezervi. Na toj teritoriji skoncentrisano je više divizija u jačini 250.000 ljudi.⁸ Nije ni čudo što im je, sa takvim snagama, uspelo na gore opisani nacin uspešnije nego kod nas goniti naše brigade, tako da smo, prema podacima Novaka, ozbiljno zabrinuti. Zbog toga smo sa posebnim porukama poslali tamo druga Tomaža.⁹

Upravo je stigao iz Štajerske ranjeni komandant Stane.¹⁰ Ranjen je u ruku i izgleda da će uskoro biti dobro. Izveštava da su i tamo Nemci skoncentrisali veće snage, naročito oko Celoveca. Izgleda da se i u tom slučaju radi o formirajućim rezervi za drugi front; ipak postoje takve mogućnosti za razvoj naših operacija kakve smo na poslednjem sastanku predvideli. Moraćemo samo da požurimo da nas Nemci ne preduhitre sa utvrđivanjem i sa ove strane Karavanki u pripremama za drugi front. U tome momentu je najgore to da je Nemcima, zbog izdaje nekog starog partizana, uspelo iznenaditi naš P.K.¹¹ Poginuli su drugarica Lojzka i drug Jug.¹² Drug Stane je bio ranjen. Na sreću su se malo pre toga javili Andrej i Stefan.¹³ Ipak se njima poznaće 9 meseci života u bunkeru i potpune odvojenosti od sveta. Nisu ni znali da je Druga grupa stigla u Štajersku. To je jasno ostavilo svoj pečat i na njihovo sadašnje gledanje na probleme u Štajerskoj, koje još uvek pokazuje veliki strah od nemačke snage. Silvio i Mica¹⁴ su stigli do njih i nadamo se da će stvar ipak poći. Uhvatili su vezu i sa kozjanskim partizanima, sa kozjanskom terenskom organizacijom i vezu sa hrvatskim partizanima i organizacijama duž Sutle. Drug Skala¹⁵ je otisao na ovaj teren da omogući bilo kakvu saradnju sa Hrvatima na tom terenu, kao što postoji kod nas između Bele Krajine i Zumberka.

U toku poslednjih 10 dana su se stalno, u većim ili manjim kolonama, Italijani i belogardisti šetali i po Rogu. Bih su

⁷ Vidi dok. br. 116, 117, 118 i 120.

⁸ Vidi dok. br. 30 od 28 januara 1943 god., knj. 5.

• Dušan Kveder

¹⁰ Franc Rozman

¹¹ Vidi dok. br. 119 i 123.

¹² Vera Slander i Dušan Kraigher

¹⁵ Sergej Kraigher i Tone Znidaršič

¹⁴ Viktor Stopar i Mica Slander-Marinko

više dana u Podstenicama, na 2agi Rog, Trnovecu, u Fajnenau, Resa, Ribnik, Stale, Smrečnik, Stare Zage, Poljane, Komarna Vas. Izgleda da je sve to bilo u vezi sa širim opkoljavanjem brigada.

Sve to izveštavamo za sada samo kao informaciju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

S drugarskim pozdravima

Vd. politkomesara
Kraigher Boris

(M P.)

Komandant
Ivan Maček

BR. 34

NAREDBA ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE OD 27 JUNA 1943 GOD. ŠTABU PETE UDARNE BRIGADE »SIMON GREGORČIĆ« ZA ODLAZAK BATALJONA NA TERITORIJU TRSTA U VEZI SA MOBILIZACIJOM¹

STAB POZ⁴
na položaju, 27. VI. 43

ŠTABU V UB »SIMONA GREGOR&CA«

U vezi sa putem vaše brigade, po planu, kao što smo Vas o tome izvestili,³ skrećemo Vam pažnju:

1) Sa Krasa stižu vesti da je tamo počela mobilizacija iz Trsta, Tržiča a i iz samog Krasa. Zbog toga treba da pošaljete tamo jedan svoj bataljon ili barem jaku četu koja će primiti ove nove drugove i prebaciti ih ponovo u Jug., ako ne bi bilo moguće drukčije u slučaju da ih ne budete mogli naoružati.

2) Naredeni pokret izvršite što pre i pokušajte, u slučaju suviše jakog pritiska neprijatelja, da napravite manevar prema severu i javite nam se sa k. P 21.

3) Na svome pokretu treba da bezuslovno razrušite prugu Trst — Ljubljana. Drug Stjenka⁴ treba da stalno ruši tu prugu.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

* Primorska operativna zona

⁵ Brigada je pratila novomobilisane borce na teritoriju stare Jugoslavije.

Gadajte i vozove. Rušite sve puteve, sprečavajte saobraćaj i palite autobuse i ostala prometna sredstva koja služe okupatoru.

4) Izvršite akciju kod Idrije koju vam je naredio usmeno drug Mirko Bračič, komandant POZ.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab POZ
Politkomesar Komandant

BR. 35

**IZVESTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 27 JUNA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O
AKCIJAMA ODREDA U MESECU MAJU I JUNU¹**

STAB GORENJSKOG ODREDA
Na položaju, 27.6.43

**VOJNI IZVESTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA
GLAVNOM ŠTABU SLOVENAČKE NOV I PO**

1.) U 4 mobilizacije od 12 maja dalje, mobilisali smo ukupno oko 500 drugova.

2.) *Izveštaj I bataljona.* U poslednjoj mobilizaciji bataljon je mobilisao 108 drugova i drugarica. 5. 6. prva četa zajedno sa drugom upala je u jaku nemacku zasedu (na putu u akciju). Bez obzira na to što su Nemci zasedu temeljito pripremili i sačekali da svi naši drugovi dođu na otvoren teren a zatim otvorili plotunsku vatru, mi smo imali samo 1 teško ranjenog koji je podlegao, a Nemci su imali 5 poginulih. Od naših dobro su se pokazali drug mitraljezac 1 čete i drug Jožek, koji je ostao da leži iza teško ranjenog druga i čekao do ujutru da mu oduzme pušku, što mu nije bilo moguće jer su Nemci čitavo vreme obasjavali taj prostor i nije mogao da se digne iz zaklona. Tek ujutru otpuzio je sa ugroženog mesta i javio se četi. 10. 6. 3 i 4 četa izvršile su borbenu akciju na voz Jesenice — Boh. Bistrica. Akcija je potpuno uspela. Zarobili smo 4 graničara, 1 gestapovca i 1 nadzornika pruge, od kojih su 2 graničara, gestapovac i nadzornik pruge likvidirani, dok su se 2

¹ Prepis originala nalazi se u arhivi CK SKS.

graničara dobrovoljno javila u partizane; kasnije je jedan od njih pobegao. Prilikom akcije bilo je mobilisano 6 meštana. Plen je bio sledeći: oko 50.000 cigareta, veće količine hrane, manja suma novca, važni vojni dokumenti i jedan pištolj. Svi ljudi su morali da izađu našto su partizani dobro potpalili voz i pustili ga punom parom i najvećom brzinom prema stanici Nomenj, gde je šef stanice uzalud mahao kapom i lopaticom, voz je jario napred, nastala je pometnja, a onda se voz zaustavio ispred stanice Bistrica. 12. 6. 3 i 4 četa preduzele su akciju u Spodnjim Danjama. Selo Danje bilo je čitavo vreme naoružano i stranac uopšte nije imao pristupa u nj. Pre godinu dana, kada su naši drugovi partizani hteli da uđu u selo, iz svih kuća i prozora pucalo se na njih. I pored toga što su naši drugovi Bohinjci bili svesni toga da su Danje tvrđava, odlučili su da učine tome kraj. U selo su ušli bez pucnja. Svi muškarci su se posakrivali ili pobegli. Održali su miting, kazali ljudima da partizani nisu banditi, kakvim ih prikazuje nemačka propaganda, već da su narodna vojska slovenačkog naroda. Odveli su 5 grla stoke, 1 ugojenu svinju i 50 ranaca raznovrsne hrane. Inicijativu za akciju dao je drug Ivo, terenski iz Bohinja. Prilikom obeju akcija, a naročito u akciji na voz, istakao se drug Cene,² politkomesar 3 čete. Obukao se u civilno odelo, kupio kartu na stanici Soteska, ušao u voz i zaustavio ga na određenom mestu, a potom priskočio mašinovođi i prinudio ga da voz- stoji sve dok nisu pristigli ostali drugovi. Pokazao je potpunu inicijativu i hrabrost pravog politkomesara.

3.) *Izveštaj II bataljona.* U poslednjoj mobilizaciji mobilisano 35 drugova. Akcije. Štab bataljona je 21. 5. razoružao lovca Skumavca, zaplenio lovačku pušku, dvogled i ranac. Iz logora smo oslobodili 2 Engleza i 1 Slovenca, koji se nalaze na putu za brigadu. 16. 6. 3 četa zaplenila je 2 pištolja. Spaljivanje okupatorskih uporišta: 3. 6. 43 policiska stanica na Pokljuki, 10. 6. planinska kuća na Rožci, 10. 6. Sport hotel na Pokljuki, 12. 6. dom na Mrzlot Studencu, 13. 6. zajedno sa Koruškom četom oba doma na Golici. 8. 6. spaljivanje luksuznog automobila — 2 četa. 16. 6. udarni vod spalio je električnu pilanu »Bled« u Gorjama, koja je punom parom radila za okupatora. Pilana je bila obezbeđena teškim mitraljezom i reflektorima. Drug Slave³ i Egon,⁴ preobučeni u policisku uniformu, zaustavili su šefa pilane koji se dovezao na motoru, prokontrolisali poslovanje uprave, drugarski porazgovarali sa radnicima, zapa-

² Dr Franko Kesič

⁵ Anton Zbontar

⁴ Jože Robič

Stab Gorjanskega odreda.
v položaju, dne 27.6.43.

Vojno poročilo Staba Gorjanskega odreda.
Glavnemu poveljstvu Slovenske S.O.V. in P.O.

1./ V 4. mobilizaciji od 18. maja naprej smo mobilizirali skupno okrog 500 tovarišev.

2./ Poročilo I.bataljona. Bataljon je mobiliziral v zadnji mobilizacijski loč tovarišev in tevarišic. no 5.6. je prva četa skupno z drugo padla v močno nemško za edo/na potu v akcijo/. Kljub temu, da so Nemci temeljito pripravili nasledje in puščili, da so prišli vasi naši tovariši na odprt teren in nato odprili plotonski ognjeni ince in imeli samo 1 težko ranjenega, kateri je podlegel, emci pa so ieli 5 smrtnih žrtv. Od naših ta so dobro izkazala tov. mitraljezec 1.čete in tovariš Jošek, ki je oblečl za težko ranjenim tovarijem in čudil do jutra, da bi mu odvzel puško, kar pa mu ni bilo možče, ker so Nemci ves čas razsvetljivali dolični prostor in se ni mogel dvigneti iz zaklona. Šele proti jutru se je uplašil z ogroženega mestu in se juvil v Žeti. Dne 10.6. sta 3.in 4.četa naredili v jačko akcijo na vlak Ježnice-Boh.Bistrice. Akcija je popolnoma uspel. Ujeli smo 4. teničarje, 1 gestapo-vega in 1 nadzornika proge, od katerih sta bila 2 garničarja, gestapo in nadzornik proge likvidirani, 2 garničarje pa sta se protovoljno javila v partizane, kažejo 1 od njih pobegnil. Pri akciji je bilo mobiliziranih km 6 domačinov. Plan je bil sladčiči; okrog 50.000 cigaret večje količine hrane, manjša vseota denarja, važni vojaški dokumenti in 1 pištola. Vsi ljudje so moralni izstopiti, naker so s rtizami debro podkurili vlak in ga s polno paro in največjo brzinjo upustili proti postaji Komenj, kjer je postajenadomnik zmanjšal s kapo in lepatice, vlak pa je šrivil naprej, nastaljev motinja, nakar se je vlak ustavil pre postajo Bistrica. Dne 12.6. sta 3.in 4.četa izvedle akcije v Spodnje Krusje Bejnje. Vas D jne je bila skozi obročena in tuje sploh ni imel dostopa v njo. Pred letos dñi, ko so naši tovariši partizani hotele priti v vas, je pokalo iz vseh oken in hiš na nje. Kljub temu, da so ne nadeli tevariši Bohinjci zavedeli, da so D jne trdnjava ne se vseone edlešili, da nepravijo temu konec. V vas so prišli brez strela, vsi med ki se so poskrili ali ubeželi. Nepravili so miting, povedali ljudem da partizani niso eni banditi, kot jih rikanju nemška propaganda, ampak da so narodna vojska slovenskega naroda. Odveljali 5 glav živina, 1 pedagoški pravičič in 50 nabrnitnikov razne hrane. Za akcijo je dal inicijativne tov. Ivo, terenski Bohinj. Pri obah akcijah se je izkazal tev. Česko, politikom ar 3.čete, posebno pa pri akciji na vlak, oblekel in se je v civilno oblačko, kupil karte na postaji Soteska, stopil v vlak in ga na dolodenem mestu ustavil, nakar je skočil k strojevodji in ga prisilil, da je vlak stal dekler niso prišli ostali tevariji. Pomegal je polne inicijative in hrabrost prvega politikomisarja.

3./ Poročile II.bataljona. Mobiliziranih v zadnji mobilizacijski 35 tovarišev. Akočije. Bataljonski štab je 21.5. rasurečil levu Skomarovo, naplansil lovake puške, delno negled in nabrnitnik Osvobodili smo 2 Angleščin in 1 Slovence iz logarja, kateri so na petu v brigado. 10.6. naplenila 3.četa 2 pištolji. Poligri okupatorskih postojank 3.četa policijske postojanke na Fekljuki, 10.6. planinska koča na Jašči, lažni šport hotel na Fekljuki, 12.6. koda na Pralem Studencu, 13.6. skupno horoško deto obe kodi na Celini. Dne 8.6. počela luksuznega avtomobil 2.čete. Dne 16.6. je ušarjal ved Štefan električno vozilo "Bled" v Gori, katera je delala s polno paro na okupatorja. Zago je bila zastraden s tehniko mitraljezem in reflektorji. Tevariji Slave in Rogen sta predvsem v policijski uniformi snemavila šefka Hage, ki se je pri veljajo motorju, prekmetrelivala poslevanje uprave, se tevarško ranjevala in deloval, sahgal Hage, vnača motor in se odpeljala. Ostali tevarji so ustanovili sedež, se z mitraljezom ognjem prepredili gnezitev Zago, ko da je pogorela do tal.

lili pilanu, uzeli motor i odvezli se. Ostali drugovi iz udarnog voda sprečili su mitraljeskom vatrom gašenje pilane, tako da je čitava izgorela.

21. 6. bio je likvidiran izdajnik Potočnik iz Gorjuša. Prošle godine je izdao partizane u logoru. Pre 14 dana pokazao je kurirsku stazu, 2 kurira su poginula, drugu Blažu® je uspelo da se spase na taj način što se bacio preko 10 metara visoke stene, bio je samo ranjen. Izdajnik je dobio sada zasluženu kaznu!

4.) *Izveštaj III bataljona.* Mobilisali 56 drugova. Likvidiran je dezerter i saboter Kokalj Slave. Na cesti Fužine — 2iri spaljeni su telefonski stubovi u dužini preko 100 m. (Pomenuti bataljon radi na transportovanju i sakupljanju bombi).

5.) *Izveštaj IV bataljona.* Mobilisano 35 drugova. Ostali izveštaji još nisu stigli.

6.) *Izveštaj V bataljona.* Mobilisano 20 drugova. 11. 5. sabotažna akcija u Goričama. Srušili smo opština, zaplenili 1 pisaču mašinu, 1 roto mašinu (aparat za umnožavanje), 2 kućne apoteke i mnogo papira. 14. 5. izvršili rekviziciju u trgovini Buvanc u Strahinju. Došlo je do puškaranja sa nemačkom patrolom. Nismo imali žrtava. Akcija jeispala dobro a i kod naroda ostavili dobar utisak. 23. 5. naša patrola napala je žandarmerisku patrolu. 1 Nemac mrtav a 1 ranjen. Do oružja nismo mogli doći zbog slabog terena. 27. 5. likvidiran izdajnik i špijun Sifren u Hotemažama. Prošle godine izdao je naše kurire, jedan od njih je poginuo. Ove godine izdao je patrolu koja je mobilisala na Visokom, 1 drug je bio ranjen. Napomena: Bataljon se tek pre kratkog vremena formirao.

7.) *Izveštaj VI bataljona.* Akcije. Od 17 na 18. 5. 43 koruška grupa zajedno sa 3 četom II bataljona, pod rukovodstvom komandanta odreda druga Bičeka i druga Matejke, upala je u Korušku, zaposela kraj Bistrica na Dravi i izvela sledeću akciju:

a) potpuno uništila tvornicu akumulatora za avione i tvornički automobil;

b) uništila veliku hidrocentralu, koja je davala električnu struju tvornici akumulatora. U najvećem naponu ispustili smo ulje iz svih ležaja. Generator smo razbili bombama;

c) zapalila veliku pilanu koja je radila za vojnu industriju;

d) napala ruski i francuski logor. Oslobođila iz logora svih 42 Rusa. Bili su mladići od 14 do 18 godina starosti, koje su Nemci »kupili za prisilni rad u Nemačkoj. Najviše ih je iz Rostova. Morali su da rade u tvornici akumulatora pod najtežim uslovima. Hrana i staranje o tim mladićima bili su dostažni

⁵ **Oto Vrhunec**

sažaljenja. Od svih 40 Francuza iz francuskog logora nije se nijedan odazvao našem pozivu da podu s nama; iako smo im objasnili našu borbu i obećali da ćemo im omogućiti cut natrag u Francusku oni su to odbili i izjavili da su ratni zarobljenici i plaše se da bi Nemci izvodili represalije nad njihovim rođacima u Francuskoj. I u logorima smo uništili sve što se dalo uništiti. Straže oba logora pobegle su; jedan je čak odbacio pušku koju smo zaplenili. Uništili smo sve u tvornici i hidrocentrali. Šteta je ogromna, tvornica duže vremena neće raditi;

e) zapalili smo policisko uporište u celovškoj planinskoj kući. Odneli smo prilično hrane i zaplenili 40 čebadi;

f) likvidirali smo poznatog ugnjetača Hansa Rohra, lovačkog čuvara, koji je bio strah i trepet sveg slovenačkog stanovništva u Koruškoj. Pre kratkog vremena ubio je jednog našeg partizana što je i priznao. Zaplenili smo 4 lovačke puške, 1 pištolj, 1 dvogled, mnogo municije, 7 pari gojzerica i mnogo slanine. Sve akcije su izvršene bez ikakvih incidenata i protekle u najlepšem redu. Nemci su idućeg dana reagovali velikom hajkom iz Gorenjske i Koruške, ali mi smo ih sa 300 m daljine posmatrali kako gađaju minama u prazno;⁰

g) 13. 6. 43 oslobođili smo iz logora 12 Rusa zarobljenika, među njima 2 žene i 2 oficira. Bilo ih je 30, ali se među njih uvukao izdajnik, prodana duša — Slovenac Kristan Franc iz Sela pri Vodicah. Imenovan je za svakog Rusa koga je izdao da ima nameru pobeći u partizane dobio nagradu od 50 pfeniga. Od 30 su njih 17 streljali i zato je dobio 8.5 RM. Tito je da prokaže i ostale, kao i partizane; radi toga je pobegao iz logora sa ostalih 12 Rusa; zapisivao i nacrtao sav put koji je prokazao Gestapou. Ipak mu nije uspelo — partizani su ovog puta bili brži i otpremili ga tamo kuda treba — bio je likvidiran.

8) *Izveštaj VII bataljona.* Mobilisali 120 drugova i drugarica. 6. 6. bio je u nekoj gospodinici u Stražištu, usred dana, u prisustvu gestapovca, likvidiran vođa Bele garde i izdajnik Velikonja iz Bitnja. Kada smo 8. 6 nameravali preduzeti veću rekviziciju bili smo od naše obaveštajne službe obavešteni da su nam Nemci pripremili više zaseda. Nastupio je već mrkli mrak kada smo opkolili jednu od navedenih zaseda, spustili raketu i zatim otvorili vatru koja je trajala 10 minuta. Pošto su Nemci pucali na nas iz drugih zaseda, povukli smo se u redu i bez žrtava. Nemci su, međutim, imali 7 mrtvih i više ranjenih. Kada smo mobilisali u Škofjoj Loki, došla je jaka nemačka patrola koju smo odmah napali, iako su neki borci morali uzeti položaj u vodi do kolena. Nemci su imali 5 mrtvih i više

ranjenik. Kada smo završili mobilizaciju, naše su se zasede u redu povukle. Bila je prekinuta i uništena telefonska veza Sk. Loka — Kranj. Prilikom mobilizacije u Stražišču 13. 6 pošlo je iz Kranja 6 automobila policije da nam onemogući mobilizaciju i da nas opkoli. Naša zaseda, koja se nalazila iznad mosta u samom Kranju, zapazila je pokret automobila. Pustila ih je na most i otvorila vatru iz svih oružja. Nemci su odgovorili vatrom. Posle 10 minuta borbe i zadržavanja Nemaca naša se zaseda na znak zelene rakete, koja je bila ugovoren znak da je mobilizacija izvršena u redu, povukla. Nemci su u tom sukobu imali 18 mrtvih i više ranjenih. Naši bez gubitaka. Bataljon je održao više uspelih mitinga zajedno sa mobilizacijom. Jedan od glavnih mitinga održan je ispred crkve u Bukovščici. Ljudi su nas gledali kao čudo. Neka ugledna gospođa iz doline rekla nam je: »Kakvi ste kao iz bajke, ništa ne ličite na bandite kakvima vas prikazuju Nemci«. Muškarci su se odazvali i sa mitinga je otišlo s nama 20 novomobilisanih.

9) *Izveštaj VIII bataljona.* Mobilisali 40 drugova. Izveštaji o vojnim akcijama još nisu stigli.

10.) *Izveštaj IX bataljona.* Mobilisano 30 drugova. 24. 5 patrola 3 čete IX bataljona zarobila je i likvidirala komandanta graničarske stanice u Zadnjoj Sori, koji je bio tamo strah i trepet za sve stanovništvo. Kada je zvanično odlazio u Skofju Loko vozio se na biciklu u civilnom odelu a vojničku uniformu je imao u denjku. Po dolasku u Loku, presvukao bi se. Kada su ga naši uhvatili, bio je opet u civilnom odelu a vojničko je nosio u denjku. Zaplenili smo 1 pištolj, 1 uniformu, sat i 160 RM. Zvao se Erich Somacker, rođen 11. 2. 1905. Kod njega smo našli pismo u kome mu njegov prijatelj piše da se u Rajhu govori da je ovde u Gorenjskoj prilično vruće. 28. 5 patrola IX bataljona čekala je u zasedi nemačku patrolu. Patrole nije bilo, umesto nje došli su samo sekretar i pomoćnik graničara iz Sorice. Oba su poginula. Zaplenili smo 1 automat, 1 pušku, 2 pištolja i dvogled. Istog dana je druga patrola u 12 sati u podne upala u opština u Zeleznikima i odnela 1 radioaparat, 1 pisaču mašinu i mnogo drugog kancelariskog materijala. U Zeleznikima nalazi se 40 žandarma u neposrednoj blizini opštine. Žandarmi su besni što se partizani usuđuju usred bela dana u njihovu neposrednu blizinu. Ljudi su, međutim, ponosni na svoje momke, moral se svakog dana sve više diže. Obe akcije izvršene su bez naših gubitaka. 15. 6 3 četa održala je posle mise na Prtovču uspeli miting sa mobilizacijom. Na mitingu je učestvovalo oko 200 ljudi, koji su sa interesovanjem saslušali izlaganja drugova. Posle mitinga pošlo je s nama 18 novih drugova u

partizane. Ljudi su svesni toga (uprkos tome što ih čeka posao) da je njihovo mesto u Narodnooslobodilačkoj borbi, u partizanima. Zato se rado odazivaju našoj mobilizaciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gorenjski odred
Komandant Zamenik politkomesara
službeno otsutan Košta Dobrave⁷

BR. 36

**UPUTSTVA POLITKOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOV I
PO SLOVENIJE OD 4 JULIA 1943 GOD. POLITKOMESARIMA
BRIGADA, ODREDA I BATALJONA ZA PODIZANJE VOJNO
-STRUČNOG ZNANJA KOMESARA I POLITIČKOG NIVOA
BORACA¹**

Na položaju, 4. VII. 1343

O K R U Ž N I C A

politkomesara Glavnog štaba NOV i PO Slovenije
politkomesarima brigada, odreda i bataljona

U radu političkih komesara sve se više pojavljuje slabost da smatraju da su izvršili svoj rad ako organizuju nekoliko političkih časova. U ostalom oni vrše samo obične funkcije nekakvih pomoćnika komandanata. Poštavićemo nekoliko zadataka koji su danas naročito važni i kojima *svi politički komesari* treba da posvete najveću pažnju.

I

Sve poslednje borbe naših jedinica pokazale su veliki nedostatak vojnostručnog znanja, bilo našeg komandnog kadra, bilo samih partizana. Politički komesari su dužni da kolektivnim radom sa komandantima i celokupnim štabovima organizuju vojnostručno vaspitanje u svim jedinicama. Organizovati treba naročite vojne časove za naš celokupan vojni kadar:

⁷ Stane Bizjak

- a) za komandire, komandante i više rukovodioce,
- b) za vodnike i desetare.

Svi odgovarajući politički komesari treba da posećuju sve cve časove *obavezno* i sa podjednakom odgovornošću i interesovanjem.

• Isto tako treba odmah organizovati vojne časove za sve partizane. Politički komesari imaju zadatak da ove časove učine zanimljivim, da među partizanima umeju organizovati pretходno raspoloženje za te časove, kako bi ih se partizani zaželeli, i da pomažu vojnim stručnjacima u održavanju tih časova da bi partizanima zaista bili korisni i zanimljivi.

Srazmerno velike žrtve koje su naše vojne jedinice pretrpele u poslednje vreme od teškog naoružanja: artiljerije, minobacača, avijacije, tenkova — ukazuju da je nužno da dobro usavršimo zaštitu, u prvom redu, od teškog naoružanja.

Talijani u poslednje vreme napadaju ponekad i noću i postavljaju zasede. Treba da naučite da se zaštите i od tih noćnih napada i da tu činjenicu (Talijani su konačno izišli iz utvrđenih uporišta i trenutno nas ponekad traže na otvorenom terenu) iskoristite za uspešne protivnapade, za uništavanje njihovih zaseda itd. (kao što je to uspešno izvela I NOUBTT kod Rajhenaua).²

U prvom redu treba da budemo brži u našoj celokupnoj praksi. Komandni kadar i partizani treba da se nauče većoj brzini u pokretima. Dakle, treba podići sposobnost za izvođenje pokreta i disciplinu naših jedinica. U tom pogledu treba naročito usavršiti sposobnost i disciplinu prilikom noćnih marševa.

Naročitu pažnju treba posvetiti vežbanju kurira. Čitav aparat za veze treba usavršiti i drugim tehničkim sredstvima: signalizacija, telefon itd.

Podizanje vojnostručnog znanja je danas jedan od najvažnijih zadataka u vojsci, zbog čega je i jedan od najvažnijih zadataka svih političkih komesara da zajecelno sa komandantima posvete tome radu svu potrebnu pažnju i da su u celini svesni svoje odgovornosti za ovaj rad.

II

Još uvek su vrlo česti slučajevi dezertiranja iz naših jedinica, a još češći su slučajevi samovoljnog lutanja pojedinih partizana i patrola koji »tuku žicu« po kućama i kvare ugled naše vojske među civilnim stanovništvom. Sve to dokazuje da je politički rad u vojsci još uvek nedovoljan.

² I udarna brigada »Tone Tomšič«. Vidi dok. br. 131.

Nužno je da se temeljito pojača aktivnost političkih komesara na području političkog vaspitanja partizana. Zbog toga je potrebno:

1) Oživeti način vaspitnog rada sa partizanima. Politički komesari treba da učine političke časove zanimljivijim i razumljivijim. Sami politički komesari brigada i bataljona treba da održavaju što više političkih časova. Ti politički časovi, razume se, ne smeju da budu zamena za one koje su dužni održavati politički komesari četa i politički delegati. Politički komesari brigada treba da sazovu najmanje jedanput nedeljno sve političke komesare bataljona i četa. a politički komesari bataljona najmanje dva puta nedeljno sve političke komesare četa i političke delegate na zajedničke sastanke. Tom prilikom treba izraditi do podrobnosti celokupan plan konkretnog i neposrednog političkog rada i svih političkih časova.

2) Treba prekinuti sa jednostavnom praksom čitanja naše tekuće literature na političkim časovima. Na političkim časovima treba obraditi živom rečju i u živoj diskusiji sva pitanja koja se pojavljuju u našoj vojsci. Nabrojićemo neka najvažnija pitanja koja treba obraditi na političkim časovima:

a) Pitanje svesne discipline, nužnost discipline, kako podići disciplinu, kakve slabosti se javljaju u svakodnevnoj praksi po pitanju discipline, svesna disciplina i truli demokratizam.

Disciplina u borbi, na stražarskom mestu, na pokretu, u zasedi, u patroli, u kurirskim poslovima, u intendantskim poslovima, u kuhinji, u odnosu prema civilnom stanovništvu itd.

b) Pitanje vojnog plena, raspodela vojnog plena.

c) Odnos prema ranjenicima, prenošenje ranjenika, pripremanje nosila, ophođenje prema ranjenicima na pokretu, briga za ishranu ranjenika, za njihovu odeću i obuću, briga za bolnicu.

d) Pitanje kriminala u vojsci.

e) Odnos prema dezerterima, dezerterstvo, samovoljno lutanje, »lokalpatriotizam« itd.

f) Odnos prema civilnom stanovništvu, pitanje rekvizicije i konfiskacije, ophođenje prilikom vršenja rekvizicija i konfiskacija; odnos prema političkim radnicima; uloga političke organizacije na terenu.

g) Opreznost prema špijunima, pojave špijuna poslatih u vojsku, otkrivanje tih špijuna itd.

h) Odnos prema Talijanima, fašistima i karabinjerima; kakvi dodiri sa okupatorom su dopustivi, odnosno korisni u cilju iskorišćavanja demoralizacije u njegovojoj vojsci, mogućnosti razmene zarobljenika i ranjenika.

i) Odnos prema Beloj gardi, pitanje mihailovićevaca, pitanje Plave garde.

U svim tim pitanjima treba odlučno zastupati gledišta koja smo već više puta izneli u našoj zvaničnoj literaturi. Politički komesari brigada i odreda dužni su da prilikom objašnjavanja svakog pitanja izrade teze na osnovu postojeće literature za sve ostale političke komesare. Oni će moći da zastupaju pravilna gledišta i da ih pravilno argumentišu pred partizanima samo na taj način. Zajedno sa tim tezama treba im stavljati na raspoloženje i svu postojeću literaturu.

Tom prilikom treba da skrenemo naročitu pažnju na slučaj zam. komandanta bataljona I UBIT koji je na svoju ruku otisao kod Talijana i pregovarao sa njima u ime partizana. Ne dozvoljavamo nikakve takve pregovore, i svaki koji sebi to ubuduće dozvoli, odgovaraće pred vojnim sudom i biće kažnjen smrću. Nešto sasvim drugo je traženje dodira sa demoralisanim vojnicima. sa pojedinim oficirima demoralisanih talijanskih posada itd. Takvi dodiri su dopustivi čak poželjni ako pomoću njih možemo unositi demoralizaciju u italijanske redove, ubaciti među talijansku vojsku našu literaturu, naše radio biltene, ako možemo da dobijemo od njih podatke o snazi i naoružanju uporišta, uopšte, podatke koji su nam od koristi u borbi protiv okupatora, ako možemo pomoći tih dodira pojačati antifašistički pokret u talijanskoj vojsci, produbiti unutrašnje suprotnosti u toj vojsci, organizovati dezertiranja i dobavljanje oružja i municije za našu vojsku. Kakvi god bili, drugi dodiri sa talijanskim vojskom nisu dopustivi i samo su rezultat političke nezrelosti pojedinaca, njihove demoralizacije i avanturizma. Na političkim časovima treba sve takve pojave jasno objasniti i ukazati na njihovu štetnost.

3) Osim pitanja navedenih pod tačkom 2, koja treba objašnjavati na političkim časovima, treba iskoristiti i svu postojeću literaturu za objašnjavanje svih političkih pitanja koja se pojavljuju pred svakim Slovencem u današnjoj Narodnooslobodilačkoj borbi. Navećemo nekoliko takvih pitanja.

a) Oslobodilačka borba naroda Jugoslavije; uzroci rasula Jugoslavije; OF, njen postanak i razvitak; razvitak OF u predstavnika narodnooslobodilačke vlasti; pitanje bratstva među narodima Jugoslavije; nacionalno pitanje; pitanje religije, odnos prema sveštenstvu u oslobodilačkoj borbi; pitanje ujedinjenja Slovenije (Primorska, Koroška) itd.

Uloga slovenskih naroda u antifašističkoj borbi, pitanje Slovenstva.

b) Razvitak partizanskih odreda u NOV Jugoslavije; razlika između partizanske i stare jugoslovenske vojske; razvitak partizanskog pokreta u Sloveniji i drugim pokrajinama Jugoslavije itd.

c) Sovjetski Savez, Crvena armija, njeno ustrojstvo, u čemu je snaga Crvene armije. Sovjetska demokratija, sistem sovjeta, sovjetska vlast, seljak u Sovjetskom Savezu, radnik u Sovjetskom Savezu, intelektualac u SS.

d) Antifašistička borba u svetu, Savez demokratskih snaga, Engleska, Amerika, Kina; peta kolona u međunarodnom opsegu; mogućnosti i nužnost drugog fronta za Saveznike itd.

I sva ova pitanja treba obraditi planski na političkim časovima pomoću literature u kojoj su sva ova pitanja obradena u jednom ili drugom obliku.

4) Politički komesari brigada i bataljona treba ne samo da neposredno sarađuju na političkim časovima, nego treba da rade neposredno i sa pojedinim partizanima. Politički rad nikako ne sme da se ograniči samo na političke časove. Političku svest svakog partizana treba podizati i neposrednim dodirom političkih komesara sa svakim pojedinim partizanom. Samo na taj način moguće je zainteresovati partizane za političke časove i stvoriti pravi drugarski odnos između političkog komesara i partizana, između rukovodioca uopšte i partizana. Time se savim sigurno ni u čemu ne krnji autoritet rukovodioca nego se samo učvršćuje. Naročito pažljivo treba raditi sa onim partizanima koji pokazuju sposobnosti za brz lični razvitak.

III

U svim borbama imali smo dosada najveće i najteže gubitke u prvom redu u rukovodećem vojnom i političkom kadru. Upravo zato treba da bude utoliko veća briga i odgovornost svih političkih komesara za *političko vaspitanje i podizanje novih kadrova u vojsci*. Najveću pažnju treba posvetiti političkom vaspitanju svih kadrova: kako naših političkih, koji se time osposobljavaju za preuzimanje odgovornijih političkih funkcija, tako svih vojnostručnih kadrova koji time jačaju u oslobođilačkoj borbi i osposobljavaju se za samostalnije izvršavanje čisto vojnih zadataka.

Političkom vaspitanju kadrova politički komesari treba da posvete najveću pažnju. Zato treba organizovati posebne kružoke:

a) Kurseve marksizma-lenjinizma za sav rukovodeći kadar: komandanti, komandiri, svi politički komesari, obaveštajci, intendanti, lekari i bolničari, kulturno-prosvetni radnici i svi

partizani koji žele da pohađaju ove kurseve i pokazuju sposobnosti za razvitak.

b) Kružoke za sistematsko izučavanje sve tekuće literature.

c) Individualno izučavanje marksizma-lenjinizma sa onim partizanima i rukovodiocima koji pokazuju naročitu naklonost prema tome i naročite sposobnosti za svoj razvitak.

IV

Svi politički komesari su lično odgovorni za pravilan rad svih *kultumo-prosvetnih otseka*. Svi programi mitinga treba da budu sastavljeni uz neposrednu saradnju i inicijativu političkih komesara koji su lično odgovorni za održavanje svakog mitinga. Zato treba:

a) Posvetiti punu pažnju organizovanju mitinga, izrađivati programe za mitinge, sastavljati govore, kontrolisati pripreme pozorišnih, diletantskih i humorističkih grupa, pevačkih horova, recitacija itd.

b) Punu pažnju treba posvetiti organizovanju akcija za ispisivanje parola, kontroli parola koje se pišu po kućama, izradi šablonu za parole, za slike Staljina, Tita itd.

c) Posvetiti treba punu pažnju pisanju članaka i reporata u jedinicama, pratiti brigadne i bataljonske listove i posvetiti punu brigu piscima tih listova, kontrolisati dopisnike statističko-propagandnog otseka Gl. štaba kako i koliko vrše svoje funkcije.

Politički komesari su odgovorni za pravilno popularisanje naše vojske, što treba da omoguće svojim radom. Zbog toga su naročito odgovorni za rad dopisnika i reportera centralnih listova. Od rada tih dopisnika zavisi popularisanje vojske, zbog čega je kontrola i pomoć svim dopisnicima jedna od vrlo važnih > dužnosti svih političkih komesara. Cilj je redovno i dobro dopisništvo.

Gore navedeni zadaci pretstavljaju zadatke samo sa onih podiaria rada političkih komesara kojima treba danas posvetiti najveću pažnju. Otseci pri Gl. štabu izradiće još podrobnija uputstva za sve te zadatke. Tako će vojno-kadrovska otsek izraditi podrobna uputstva za organizaciju vojnog vaspitanja; statističko-propagandni otsek će uz pomoć agitatora pri IOOF izraditi plan za kurseve vaspitanja, prikupiti materijal za te kurseve, izraditi uputstva za održavanje mitinga, prosvetnih priredbi, za rad kulturno-prosvetnih otseka uopšte.

Svi politički komesari su dužni da bez ikakvog odlaganja
cdmah priđu izvršenju svih gore navedenih zadataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara
Kraigher Boris

BR. 37

**DIREKTIVE CENTRALNOG KOMITETA KP SLOVENIJE OD
7 JULIA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA
GORENJSKU ZA AKTIVIZACIJU GORENJSKIH JEDINICA
U ORUŽANIM AKCIJAMA¹**

**CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE
SLOVENIJE.**

7. VII. 1943

POKRAJINSKOM KOMITETU KPS ZA GORENJSKU

1. Vaši kuriri su stigli do nas 4. VII. 1943. Put su prevallili za vrlo kratko vreme.

2. Primili smo izveštaj IOOF od 21. VI. Osim toga pismo Pokrajinskog komiteta KPS (kopija) partiskim čelijama i birou Kamniškog bataljona; pitanja — direktive čelijama i biroima u vojsci i propagandni i agitacioni materijal koji ste izdali u Gorenjskoj.

3. Čini nam se da ste imali dosta uspeha sa mobilizacijom kao i proširivanjem i učvršćenjem OF i Partije. Pored toga kod vas ipak postoje ozbiljni nedostaci kako u vojničkom tako i u organizaciono-političkom pogledu.

Pre svega treba kritikovati činjenicu da uprkos uspejloj mobilizaciji u Gorenjskoj niste izvršili skoro nijednu akciju. To je upravo skandalozno. Naročito se ta vaša greška može sagledati u celini ako vas uporedimo sa Stajercima, koji imaju polovinu manje boraca od vas i verovatno prilično teže prilike od vas a pritom deset puta više akcija! Ubeđeni smo da nedostatak akcija [nije] ništa drugo nego nastavak stare defanzivne taktike koja je osnovni uzrok da u Gorenjskoj nema pravog vojničkog

razmaha, koja je također kriva što smo izgubili već toliko dragocenog vojnog i političkog kadra. Smatramo da je Pokrajinski komitet Partije odgovoran za nedostatak akcija u Gorenjskoj. Bilo je naime već dovoljno vremena da Partija raskrstí sa defanzivnom taktikom iz naše vojske. Uzmite našu kritiku veoma ozbiljno! Vi sasvim dobro znate da se s vama zajedno radujemo vašim uspesima i da Vam uspehe takođe priznajemo. Isto tako dobro znate da pravilno ocenjujemo vaše sposobnosti i da opravdano tražimo od vas da u pogledu defanzivnosti odnosno ofanzivnosti već jednom učinite svoje. Vaša stara greška, koja je upravo postala večna pesma, ponavljače se inače neprekidno dalje. Već prošle godine Peter² vam je govorio o potrebi energičnog preloma sa defanzivom, ista kritika i ista uputstva ponavljali su se kasnije prilikom svih vaših poseta Dolomitima, sa Matijom³ smo o svemu tome već specijalno razgovarali. Ali, iz vaših pisama dobijamo utisak da ste vi kao partisko rukovodstvo sami potpali pod uticaj defanzivnosti u vojničkom pogledu. Defanzivnost, odnosno — što je isto — nedostatak akcija opravdavate zadacima i potrebama u vezi sa mobilizacijom. To je sasvim pogrešno. Ako budete *samo* mobilisali, bez akcija, sakupljače se gomile nenaoružanih koje nećete moći naoružati i prve ozbiljne nemačke hajke — a takve samo očekujte!!! — rasteraće vam vojsku. Umesto da u samim vojnim [jedinicama] i [među] civilnim stanovništvo raste poverenje u vojsku, to će poverenje pasti. *Dvanaesti je čas! Morate već konačno preći u ofanzivu. Ako to ne učinite, doživećete strahovit slom. To vam govorimo unapred.* Istina je da smo vam mi dali direktivu o opštoj mobilizaciji kao glavnom zadatku. Tu direktivu održavamo dalje i potpuno odobravamo da kupite sve muškarce. Našoj vojsci treba još hiljade i hiljade novih boraca! Ali istovremeno smo vas upozoravali i ponovo vas upozoravamo: akcije, akcije i opet akcije; oružje, oružje i opet oružje, naći ćeš ga kod neprijatelja. Sve to je stara pesma, ali Vi treba da je već jednom naučite pevati!

Pre kratkog vremena poslali smo u Gorenjsku druga Belka⁴, kao politkomesara zone, i druga Peru⁸, kao komandanta zone. Doneli su za vas kako vojničke tako i političke direktive. Iz njih ćete videti da se i sa vašim predlogom, što se tiče triju odreda ne slažemo. Organizaciona forma i postupak koji mi

¹ Boris Kidrič

² Maks Krmelj

⁴ Dr Jože Brilej

predlažemo, odnosno tražimo, omogućiće vašu ofanzivnost; ukoliko bismo, pak, ostali kod vašeg predloga, vaša bi se defanzivnost nastavila.

Imamo utisak da Vam je razmah koji ste postigli u odnosu na OF kao i na Partiju udario u glavu. 500 partijaca u armiji, za tako kratko vreme, svakako je lep — suviše lep broj. Istina je, borbenim drugovima treba danas široko otvoriti vrata u Partiju, a naročito u vojsci. Ali to ne znači da ma i za tren treba da prestane naša budnost. Mi nikako ne želimo da vas ograničavamo, ali je na svaki način potrebno da nam što pre pošaljete pregled o socijalnom sastavu i o prošlosti vašeg partiskog članstva. Međutim, potpuno je neshvatljivo, uz tako visoki broj partiskog članstva, krajnje nizak broj ZKM⁸ u vojsci. ZKM trebalo bi da obuhvati sve borce i da bude odgajalište, škola za Partiju. Dok dobijemo o svemu tome od vas tačnije izveštaje, poslaćemo vam detaljnija uputstva. Mislimo pak da već sada treba pretresti vaše partisko članstvo. Ko, obzirom na svoju prošlost, ne spada u Partiju treba ga isključiti. Vi morate voditi računa o autoritetu Partije; ona, pored ostalog, raste i pada i s prošlošću i ponašanjem partijaca. Osnovno merilo u tome pročišćavanju i pretresanju neka vam bude kako se ti novi partijci ophode i školjuju — u borbi i na radu. Naglašavamo da pretresanje ne smete izvoditi na neki sektaški način i pasti sada u drugu krajnost. Niti smete bilo kako sektaški zatvoriti vrata u Partiju novim, partiskog članstva dostoјnim borcima. Treba međutim sve što ste već primili u Partiju pretresti i u vezi s tim izdati uputstva biroima i sekretarima. Cini nam se da je istovremeno porast Partije na samom terenu još uvek zaostao. Molimo vas da nam i o tome pošaljete zaista detaljne i pregledne podatke..

Svakako gledajte da što pre uredite funkcionerski kadar od nižeg do srednjeg — da postavljate takve funkcione i forme koji će zaista sprovoditi vaše direktive. Pritom ne treba zapasti u neku sektašku krutost i početi jadikovati: da, ali takvih ljudi mi nemamo. Ne! Budite smeli pri postavljanju novih ljudi, ali ocenite čoveka i naročito — kontrolišite ga! Kontrola, kontrola i opet kontrola — to je zasad osnovno za vas. Pritom budite svesni da sama pismena kontrola, kakvu npr. predstavljaju Jakobovi⁷ upitnici, nikako nije dovoljna, iako je preporučljiva. Da biste mogli pitanje neposredne kontrole PK-a dobro

• ZKM — Zvezda komunistične mladine — Savez komunističke omladine

sprovoditi potrebno je da, što se tiče vojske, rešite pitanje zamenika politkomesara kao organizatora Partije u vojsci, i uopšte, da PK ima oko sebe bar nekoliko poverljivih, čvrstih, Partiji odanih i za *razvoj* sposobnih, iako teoretski malo izgrađenih instruktora koji će odlaziti u pojedine organizacije u ime, po zadacima i sa određenim direktivama PK-a. Rešite na svaki način to pitanje. Osim toga potrebno je da i članovi PK-a odlaze što više na teren. To se, međutim, ne sme događati kao što se nekad događalo da je, naime, PK uopšte prestao da postoji kao kolektiv. Ne razbiti se! O tome problemu već smo dosta govorili i lično. Veoma je važno da sekretar Matija sve stvari dobro poznaje naročito zbog toga što on sam, obzirom na nogu još ne može toliko kontrolisati kao drugi.

Pravilno je i pohvalno što ste počeli sa izvođenjem partijskih kurseva i partiske nastave! Bez toga je nemoguće savladati problem naglog povećanja broja članova Partije. To je uopšte naše pitanje u Sloveniji, ne samo kod vas u Gorenjskoj. Ali vi morate, osim onoga što ste već preduzeli, još korak napred. Danas vam je još moguće da uz postojanje četa, pa makar i čitavog bataljona, osigurate negde u brdima 14-dnevnu partisku školu. U tu partisku školu pozovite takve ljude iz vojske i sa terena koji će biti sposobni da prenesu dalje što su naučili. Nije potrebno da to budu upravo sekretari, iako morate pre ili kasnije postepeno poslati sve sekretare kroz takvu partisku školu. Po završetku 14-dnevnog kursa odmah organizujte drugi i pozovite na njega nove ljude, tako da postepeno kroz kurs pošaljete osnovni rukovodeći partiski kadar. Drugovi koji su prošli kroz prve kurseve moraju zatim obavezno, na terenu i u vojsci, organizovati niže kurseve, naravno, prema prilikama. Naš agitprop prilaže vam program za kurseve.

Stalne 14-dnevne kurseve organizujemo sada i mi kod CK-a. Pošaljite nam što pre dva do tri druga od vas na takav 14-dnevni kurs. Bilo bi dobro i više. Agitprop vam, i u tom pogledu, prilaže svoja uputstva.

Dalje imamo utisak da su vam određene stvari OF još uvek udarile u glavu, iako beležite lepe uspehe. Stvar sa gospodinom iz Medvoda mogli ste već odavno likvidirati. Neshvatljivo nam je kako još uvek može sazivati konferencije, i to iz čitave Gorenjske, a da vi prethodno niste o tome doneli odluku. Kao što će vam reći Bolko, sumnjičimo ga za teže stvari nego što smo govorili s vama pre izvesnog vremena. Kako treba sa njim postupati kazaće vam prema našem uputstvu usmeno i detaljno drug Bolko. To da će vam taj Marko nabaviti 1000

automata velika je obmana, on je, najverovatnije, neki mihailovićevski agent, ukoliko nije u pitanju još gore. Raščistite tu stvar i pošaljite nam što pre detaljne podatke.⁸

Mislimo da je već došlo vreme da se obrazuje pokrajinski odbor OF za Gorenjsku — baš kao protivteža raznim takvim makinacijama. Obrazujte ga od uglednijih i uticajnijih ljudi. Neka bude nekoliko takvih koji su otišli u partizane i mogu da se potpišu legalnim imenom. Članovi neka budu svakako vezani za Partiju u smislu kako smo već govorili sa Matijom; među njima neka bude više katolika — takvih kao što smo već govorili sa Matijom — i ljudi poznatih u takozvanom nacionalnom krugu. Taj odbor bi trebalo izabrati na veoma konspirativno održanoj konferenciji, na kojoj bi učestvovali rejon-ski okružni i bar nekoliko terenskih delegata. Odbor bi trebalo da ima veći broj članova i uži sekretarijat (3) od naših ljudi. U sekretarijatu neka budu Lenart i Matija. Konferencija neka izda proglaš Gorenjcima. Ujedno objavite da su među ostalima bili izabrani ti i ti (oni koji se mogu potpisati). Stvar svakako ne bi smela da ispadne kao neki gorenjski separatizam, nego bi morala upravo suprotno učvrstiti autoritet IOOF. Posebno pa-zite na to u formulacijama proglaša itd. Sa ove konferencije bi na svaki način morali poslati pozdrave drugu Titu, IOOF i CK Partije.

⁸ U jesen 1942 godine je u Gorenjskoj formiran Pokrajinski odbor OF za Gorenjsku u koga su nepažnjom jednog člana ušli ljudi koji su se pokazali kao izdajnici. Među ovima su bili Slavko Kvartič, direktor kemijske tvornice u Domžalamu, koji je od samog početka radio za Gestapo. Tvorničar Zan Miklavec »gospod iz Medvoda« bio je preko gostioničarke Olge Bohinc, koja je navodno radila za partizane, povezan sa Rozumekom, načelnikom odeljenja Gestapo-a na Bledu, koji je obećavao da će nabaviti za partizane oružje. Kao posrednik među ovima bio je i bivši jugoslovenski oficir Hojan »Marko«, koji je takođe bio agent Gestapoa. Miklavec je bio oruđe za sprovođenje njihovih ciljeva. On je sazivao sastanke na svoju ruku, pozivao na te sastanke članove PK i razne terenske radnike. Međutim, članovi PK nisu se odazivali, jer su uskoro počeli da sumnjaju u iskrenost saradnje tih ljudi. CK KPS je takođe stalno upozoravao članove PK na opasnost takve saradnje. Kasnije su se te sumnje pokazale opravdane. Kad je u jesen 1943 god. Miklavec sazvao sastanak u Goričanama na kome su prisustvovali neki rejon-ski terenski radnici, odnosno članovi VOS-a (članovi PK se nisu odazvali pozivu), Nemci su ih opkolili i osim jednog, koji je uspeo da pobegne, sve pobili. Tokom vremena je otkrivena i dokazana njihova izdaja. Slavka Kvartiča su partizani ubili 1943 godine. Smrtna kazna je dostigla i Hojana, koji je prethodno mobilisan da bi se lakše dokazala njegova saradnja sa Gestapom i neprijateljska aktivnost, dok je Zan Miklavec 31. januara 1944 godine streljan od Nemaca. (Podatke su dali Niko Kavčič, Jože Sluga, Maks Krmelj, Anton Curk i drugi.)

Vanredno je važno da što bolje razvijete AF2. Naročito je AFŽ važan u Koroškoj zbog pomanjkanja muškaraca i zbog dobrog držanja žena.

Jeste li već organizovali inicijativni odbor AFZ za Gorenjsku?

4. Mihailovićevima ne dozvolite nikakav ulazak u Gorenjsku nego ih bezobzirno uništite ako ne želimo proširiti građanski rat u Gorenjsku. Uništavati zagrižene belogardiste! Ujedno čuvajte se preterivanja. Postupajte kao što smo već govorili sa Matijom.

5. U Vrhovnom štabu i svim glavnim štabovima — i u Glavnom štabu za Sloveniju — nalaze se engleske vojne misije. Ovo, pored korisnih stvari, sadrži, jasno, i neke opasnosti, naročito kad se ima na umu činjenica da Engleska još nije zvanično priznala našu vojsku. Ipak, dosadašnja naša oslobođilačka borba pretstavlja vanredno velik uspeh, uspeh koji i vi treba temeljito da iskoristite u agitacionom i propagandnom pogledu. Jasno — vaša agitacija i propaganda ne smeju stvari suviše naduvavati i buditi kod ljudi iluzije ili pak biti neloyalni u odnosu prema tim misijama, to jest prikazivati ih u »našu korist« kao nešto više nego što ustvari jesu, odnosno smeju pretstavljati. Držite se u tom pogledu okvira kakvog vidite u našem materijalu o toj stvari, koji prilažemo.

6. Sva ostala uputstva kao i pitanja veze prilažemo u posebnim pismima.

7. Pravilno je što izdajete toliko agitacionog materijala. Još povećajte.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Centralni komitet
KPS
sekretar

**NAREDBA ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE — GORENJSKE NOV I PO SLOVENIJE OD 12 JULIA 1943 GOD.
ZA OSNIVANJE OSME UDARNE BRIGADE I REORGANIZACIJU JEDINICA U GORENJSKOJ¹**

N A R E D B A

Štaba II operativne zone NOV i PO Slovenije
od 12. 7. 1943

Na osnovu naredbe Glavnog štaba NOV i PO Slovenije od 24. 6. 43² za teritoriju Gorenjske i zapadne Koruške formira se II operativna zona. Na osnovu iste naredbe izvršiće se reorganizacija gorenjskih partizanskih jedinica. U tom smislu štab II operativne zone, pod čiju komandu su stavljenе sve partizanske jedinice u Gorenjskoj i zapadnoj Koruškoj

n a r e d u j e

- 1.) Formira se VIII udarna proleterska brigada.³
- 2.) Formira se i reorganizuje Gorenjski partizanski odred.
- 3.) Formira se samostalni Koruški bataljon.
- 4.) Formiraju se specijalne jedinice koje su isto tako kao Koruški bataljon pod neposrednom komandom štaba II operativne zone.

Na predlog štaba II operativne zone, prema naredbi Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, postavlja se sledeći štab brigade:

Komandant: drug Igor⁴, dosada komandir 1 čete I bat.
Politkomesar: drug Istok⁵, dosada komesar IX bat.

Zam. komandanta: drug Silvan®, dosada zam. pol. komesara III udarne brigade.

Zam. politkomesara: drug Robin, dosada zamenik pol. kom. IV bat.

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

* Vidi dok. br. 29.

* Brigada, koja je bila formirana u Davči, u Gorenjskoj, nosila je u početku ime »Gorenjska«, a danije je preimenovana u Sedmu udarnu brigadu »France Prešern«. Vidi dok. br. 70.

⁴ Ivan Javor

⁵ Ivan Franko

* Silvo Klavčič, poginuo avgusta 1943 god. na Zirovskom Vrhu.

Kao posebni referenti u štabu brigade postavljaju se:
Lekar: drug Peter⁷, dosada lekar I bataljona.

Intendant: drug Remi,⁸ dosada intendant IX bat.

Obaveštajac: drug Vidic,⁹ dosada operativni oficir IV bat.

Na predlog štaba II operativne zone, a prema naredbi Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, postavlja se sledeći štab Gorenjskog partizanskog odreda:

Komandant: drug Zvonko,¹⁰ dosada komandant IV bat.

Politkomesar: drug Ljubo,¹¹ dosada politkomesar VII bat.

Zamenik komandanta: drug Zane, dosada operativni oficir VII bat.

Zamenik politkoma: drug Lojze, zam. politkoma II bat.

Na osnovu predloga štaba VIII udarne brigade, prema naredbi štaba II operativne zone, postavljaju se sledeći štabovi bataljona u VIII udarnoj brigadi:

I udarni bataljon:

Komandant: drug Milan, dosada zamenik komandanta bat. u I bat.

Politkomesar: Slobodan, dosada politkomesar 3 čete IX bat.

Zam. komandanta: drug Dimač,¹² dosada komandant III bat.

Zam. politkomesara: drug Svarun,¹³ dosada zam. politkom. IX bat.

II udarni bataljon:

Komandant: drug Krtina,¹⁴ dosada komandir 2 čete VII bat.

Politkomesar: drug Milče,¹⁵ dosada politkomesar III bat.

Zam. komandanta: drug Brajko, dosada operativni oficir IX bat.

Zam. politkomesara: drug Sokol,¹⁶ dosada politkomesar VIII bat.

III udarni bataljon:

Komandant: drug Blaž,¹⁷ dosada komandir 1 čete VII bat.

Politkomesar: drug Bojislav, dosada politkomesar I bat.

⁷ Dr Branko Stangel

⁸ Janko Soklič

⁹ Ivan Vidic

¹⁰ Anton Bertoncelj

¹¹ Anton Kržišnik

¹² Silvo Stibelj

¹³ Rudolf Hribernik

¹⁴ Albin Drolc

¹⁵ Franc Jerneje

¹⁶ Ivan Jezeršek

¹⁷ Oto Vrhunec, poginuo aprila 1945 god. u Topolama, kod sela

Zam. komandanta: drug Orlov,¹⁸ dosada komandir 4 čete I bat.

Zam. politkomesara: drug Dušan,¹⁹ dosada zam. politkomesara VII bat.

Na predlog štaba Gorenjskog odreda, prema naredbi štaba II operativne zone, postavljaju se sledeći štabovi bataljona odreda:

I bataljon odreda:

Komandant: drug Tonček,²⁰ dosada komandant VII bataljona.

Politkomesar: drug Bine,²¹ dosada politkomesar II bat.

Zam. politkomesara: drug Rado, dosada politkomesar 2 čete VII bat.

II bataljon odreda:

Komandant: drug Fajfar,²² dosada komandant V bat.

Politkomesar: drug Stevo, dosada politkomesar 2 čete IV bat.

Zamen, komandanta: drug Janušek,²³ dosada komandir 2 čete V bat.

Zamen, politkomesara: drug Stane,²⁴ dosada zam. politkoma V bat.

III bataljon odreda:

Komandant: drug Stanko²⁵ dosada komandant IX bataljona.

Politkomesar: drug Aleksander, dosada politkomesar IV bat.

Zam. politkomesara: drug Perun,²⁶ dosada zam. politkomesara IX bat.

U sastav udarnih bataljona preći će sledeće jedinice:

I udarni bataljon: II udarni bataljon: III udarni bataljon:

1 č. IX	2 č. IX	3 č. IX
% I Č. I	y ₂ 1 Č. I	y ₂ 2 Č. I
y ₂ 3 Č. I	y ₂ 3 Č. I	y ₂ 3 Č. I
25 ljudi VII	25 ljudi VII	25 ljudi VII
15 ljudi VIII	15 ljudi VIII	20 ljudi VIII
20 ljudi IV	15 ljudi IV	15 ljudi IV
10 ljudi III	10 ljudi III	10 ljudi III

¹⁸ Dušan Rozman

" Dušan Ravhekar

²⁰ Anton Dežman

²¹ Anton Potočnik

²² Ivan Vamberger

²³ Janko Bizjak

²¹ Stane Mrhar

^{2(R)} Stane Prezelj

^{2*} Radovan Dolenc, poginuo 1944 god. u Trnovskom Gozdu.

Sve ostale jedinice prelaze u sastav reorganizovanog Gorenjskog odreda.

Svim novoformiranim partizanskim jedinicama NOV i PO Slovenije, to jest svim borcima i funkcionerima VIII udarne brigade kao i svim partizanima Gorenjskog odreda, samostalnog Koruškog bataljona i partizanima svih specijalnih jedinica štab II operativne zone naređuje: da u svojim redovima slome **defanzivni** duh, duh sakrivanja i zelenog kadra i da zajedno sa pobedonosnom i nepobedivom Crvenom armijom, savezničkim armijama Engleske i Amerike, zajedno sa pobedonosnim **divizijama** i korpusima NOV Jugoslavije, pod komandom Vrhovnog komandanta druga Tita pređu u odlučujući napad protiv zajedničkog neprijatelja — fašističkog okupatora i domaćih izdajnika, te na taj način doprinesu što veći udeo što bržem oslobođenju, ujedinjenju i osamostaljenju slovenačkog naroda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
France Dermota²⁷
Zamenik politkomesara

Komandant
S. Janković²⁸

(M. P.)

²⁷ Dr Jože Brilej
²⁸ Pero Popivoda

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
13 JULIA 1943 GOD. ZA FORMIRANJE ČETRNAESTE I
PETNAESTE DIVIZIJE NOV I PO JUGOSLAVIJE¹**

GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE
Položaj, 13. VII. 1943

NAREDBA

Prema naredbi Vrhovnog komandanta NOV i PO Jugoslavije druga Tita na teritoriji Slovenije formiraju se XIV i XV slovenačka divizija Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije.

Glavni štab Slovenije će posebnim uredbama odrediti postupak za izvođenje gornje naredbe.²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara
Boris Kraigher, s. r.

Komandant
Ivan Maček, s. r.

¹ Naredba nije sačuvana adi je objavljena u »Slovenskom poročevalcu« od 25.VIII.1943 godine.

² U zapisima iz rata druga Viktora Avbelja stoji: 3.VIII.1943 stvarno formiranje XIV i XV divizije NOV i POJ. (Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.)

stresn 8.

"SLOVENSKI PONOČEVALEC"

25. avgust 1943.

Ugivni štab
NOV in RS Slovenije
Velika, 13.VII.1943.

ODLOK

Po odloku vrhovnega komandanta NOV in RS Jugoslavije tov. Tita se formira ta na ozemlju Slovenije XIV. in XV. slovenska divizija Narodno-svobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije.

Ugivni štab NOV in RS Slovenije bo s posebnimi uredbami določil postopek za izvedbo črnjega odloka.

Mart fašizmu - svobodo narodu!

V.d.politkomisarja:
Marin Kraljević, l.r.

Komandant:
Ivan Maček, l.r.

**UPUTSTVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
14 JULIA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE ZA PRIPREMU JEDINICA ZA REORGANI-
ZACIJU NOV I PO SLOVENIJE¹**

**GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE**
Na položaju, 14. VII. 1943

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Invazija savezničkih snaga na Siciliju pretstavlja veliku prekretnicu na vojnom polju. Obzirom na tu invaziju treba da računamo i sa operacijama većeg stila na teritoriji Slovenije. Uslovi za operacije Narodnooslobodilačke vojske mogu se, obzirom na to, uskoro i kod nas temeljito promeniti. U prvom redu vojska treba da je sposobna da vrši manevre većeg stila. Dok će ta invazija nesumnjivo prouzrokovati demoralizaciju i slabljenje osovinskih snaga i kod nas Bele garde, treba, sa druge strane da računamo i sa zagriženijim fašističkim protivmerama. Obzirom na sve to, smatrali smo naročito potrebnim da konsolidišemo, koliko je god moguće, naše vojske pod zaista jedinstvenom operativnom komandom.

Shodno naredbi Vrhovnog komandanta NOV i POJ, druga Tita, o formiranju dveju divizija na teritoriji Slovenije odlučili smo da u okviru tih divizija koncentrišemo sve raspoložive partizanske snage u Sloveniji a da ostavimo u pojedinim pokrajinama samo manje odrede. Na taj način ćemo omogućiti, prvo, formiranje dovoljno jake operativne vojske koja će u sklopu celokupne Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije moći da izvrši zadatke koji se danas postavljaju pred nas i, drugo, male jedinice odreda na terenu biće ipak sposobne da vrše diverzantske sabotažne akcije u neprijateljskoj pozadini, da i dalje vrše mobilizaciju među stanovništвom i pružaju potrebnu zaštitu političkim radnicima na terenu.

U četama koje će, prema priloženoj naredbi, ostati na vašoj teritoriji u sastavu odreda treba svakako da zadržite odgovarajući broj samostalnih, iskusnih partizana, sposobnih za izvršavanje postavljenih zadataka. Kontrola tih jedinica i nji-

hovo političko vaspitanje iz jednog centra biće mnogo teže od kontrole jedinica u brigadama. Zato treba da se u odredima nalaze sposobni ljudi na koje možemo da se oslonimo i koji se sa svojim malim četama neće zabitи duboko u šume i pasivno čekati kraj rata. Njihovi zadaci su od velike važnosti i oni treba da ih izvršavaju na svaki način. Da bi izvršili svoj zadatak moraće da budu vrlo aktivne. U prvom redu one će morati da stalno vrše napade na prometne žile, da upadaju u sela, održavaju mitinge po selima, da stalno nanovo mobilišu, vrše napade na narodne izdajnike itd.

Naravno, bilo bi pogrešno kad bi prešli u drugu krajnost i poslali u brigade samo slabe elemente. I za brigade treba određivati čvrste ljude jer će i zadaci brigada biti teški. Prilikom odašiljanja brigada na teritoriju »Ljubljanske Pokrajine«, gde će biti formiranje divizije, partizanima treba dobro objasniti cilj ovog koraka. Nikako ne smeju da se ponavljaju greške koje ste dosada više puta činili prilikom odašiljanja pojedinih partizanskih grupa na našu teritoriju, govoreći im, napr., da idu samo na nekoliko nedelja, samo toliko da se naoružaju i da će se odmah vratiti, — ili, napr., za vojsku nesposobnima, da idu na slobodnu teritoriju gde će dobiti nameštenje itd. Cilj odlaska treba dobro objasniti „a političkim časovima, a da im se, naravno, zasada, dok brigade ne uđu u sastav divizija, ne kaže pravac pokreta, niti kojoj diviziji će brigada pripasti. To su vejne tajne. Objasniti treba samo potrebu odlaska sa vašeg domaćeg terena. Pritom možete da spomenete i to da će se, gotovo uskoro, u zajedničkom operativnom planu NOVJ pokazati kao potrebno da se njene veće jedinice vrate na vašu teritoriju i da će tada stići na vašu teritoriju veće vojne jedinice i iz drugih krajeva Jugoslavije u ofanzivnoj okolnosti.

Sve naredbe koje vam šaljemo treba izvršiti bezuslovno i bez ikakvog odugovlačenja. Stab zone i njen komandant lično su odgovorni za brzo i pravilno izvršenje naredbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. d. politkomesara

Komandant
 iii
 Bfn.
u ili*
 ipT

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
14 JULIA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE ZA FORMIRANJE ŠTAJERSKE BRIGADE
I REORGANIZACIJU OSTALIH JEDINICA U ŠTAJERSKOJ¹**

**GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE**
na položaju, 14. VII. 1943

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

Obzirom na naredbu o formiranju divizija² i na jednu predviđenu akciju³ u kojoj će učestvovati i jedinice IV operativne zone, izdajemo sledeću

N A R E D B U :

1) Štajerska brigada, koja će ući kao VI brigada⁴ u sastav II divizije NOV i PO Slovenije treba da se formira bez ikakvog odlaganja.

2) Na terenu će ostati Štajerski odred sa sledećim četama:

1	četa	na terenu	Kamnika,	30	ljudi	sa jednim	puškemitraljezom
2	"	"	Zasavja	"			
3	"	"	Pohorja	"			
4	"	"	Kozja				
5	"	"	Koruška	40	"		

Osim toga na terenu će ostati tri minerska voda:

1	min.	vod	na terenu	Litija — Zidani Most
2	"	"	"	Zidani Most — Sevnica — Zagreb
3	"	"	"	Celje — Maribor

Druga (Zasavska) četa operisaće i na području sadašnjeg Savinjskog bataljona.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 39.

³ Vidi dok. br. 52.

⁴ Šesta brigada »Slavko Slander« formirana je 6 avgusta 1943 god. kod sela Gaberje na Sipeku. Brigada je imala tri bataljona. U prvom bat. — Savinjskom — bio je komandant Alojz Pacek, politkomesar Dušan Rebolj; u drugom — Zasavskem — bio je komandant Peter Kos a politkomesar Jože Babič, i u trećem — Kamniškom — bio je komandant Jakob Golob, a politkomesar Jakob Molk.

- 3) Za štab odreda⁵ postavljamo sledeće drugove:
komandant drug Kranjc⁶
politički komesar drug Bor⁷ (dosada komesar Koruškog bataljona).

Pod neposrednu komandu štaba odreda potпадaju i sva tri minerska voda. Dosadašnji komandir minerskih vodova, drug Gagović,⁸ treba da pređe u VI brigadu.

4) Jedinice odreda imaće sledeće zadatke: da vrše diverzantske i sabotažne akcije na železničke pruge, drumove i druga saobraćajna sredstva, na industriske objekte i slično; da vrše napade na nemačku vojnu silu, napadaju patrole, postavljaju zasede kolonama, napadaju kolone vojske, ukratko, da uništavaju nemačku vojnu silu; da likvidiraju gestapovce, narodne izdajnike i belogardiste; da održavaju mitinge po selima; da produže sa najširom mobilizacijom svuda gde god je to moguće (što ne moguće naoružati sami, pošaljite u divizije, odnosno u Štajersku brigadu. Pritom vas upozoravamo da ne ponavljate grešku koju su neke jedinice dosada činile što se mobilisanim drugovima, kad su odlazili preko granice, obećavalo da će se vratiti posle tri nedelje, da idu po oružje i slično. Isto tako ne sme da se ponovi greška političkog komesara druga Bora⁹ iz Savinjskog bataljona, koji je dobrovoljce poslao kući, navodeći da nema oružje. Ubuduće ćemo najstrožije kazniti svaki takav slučaj). Dalje, jedinice u Štajerskoj treba da pružaju političkim radnicima potrebnu zaštitu.

- 5) Za štab VI brigade postavljamo sledeće drugove:
komandant drug Simon¹⁰
politički komesar drug Cyril¹¹
zam. komandanta drug Tugo,¹² dosada komandant Koruškog bal.
zam. političkog komesara drug Mišelj,¹³ dosada komesar Kamniško-savinjskog odreda.

6) Osim jedinica koje će prema čl. 2 ove Naredbe ostati u sastavu Štajerskog odreda, svi ostali partizani dolaze u sastav VI brigade.

⁵ Do stvarnog formiranja odreda nije došlo.

⁶ Franc Poglajen

⁷ Boris Cižmek

⁸ Karei Krautberger

⁹ Dušan Rebolj

¹⁰ Janko Sekirnik

¹¹ Mitja Ribičić

¹² Tomaž Slapar. Pošto još nije bio stigao iz Koruške, ovu dužnost primio je Franc Poglajen.

Formiranju brigade treba pristupiti odmah, po postupku koji smo odredili usmeno sa komandantom ongade dnjom Simonom. Ovoj brigadi pripada sve automatsko oružje i sva municija, izuzev oružja koje otpada na normalno naoružanje odreda. 5 puškomitrailjeza i 190 pušaka je sav višak koji dolazi na odred.

7) Pre odlaska preko granice, brigada treba da se na domaćem terenu koliko je moguće obuje i odene. Neka uzme odgovarajuće količine rezervne hrane za put.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Boris Kraigher

(M. P.)

Komandant
Franc Rozman

BR. 42

DIREKTIVE CENTRALNOG KOMITETA KP SLOVENIJE OD 14 JULIA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA PRIMORJE ZA REORGANIZACIJU POKRAJINSKOG KO- MITETA¹

CK KPS
14 jula 1943

POKRAJINSKOM KOMITETU KPS ZA PRIMORJE

Na osnovu zaključka CK i Glavnog štaba neka drug Tomaž² što pre završi svoje poslove i *odmah* se vrati u našu bazu. Drugu Primož³ neka svoje poslove u PK OF predala drugu Branku,⁴ sekretaru PK, i neka sa drugom Tomažem dođe u našu bazu. Sav taj posao mora biti završen u roku od tri dana.

Pošto će Glavni štab privremeno povući većinu naše vojske iz Primorja u cilju unutarnjeg učvršćivanja i pripreme za teže borbe, treba politički rad tako organizovati da funkcioniše i bez vojske.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

² Dušan Kveder

³ Dr Aleš Bebler

⁴ Branko Babič

Zbog toga treba politički rad pojačati preko naših organizacija na terenu, pošto vojska odreda koja bude ostala tamo neće moći politički da radi na terenu u toj meri kao što je to radila dosad.

Pokrajinski komitet KPS neka bude zajedno. Bar tri člana, tako da rukovodstvo bude osigurano. U PK OF treba uključiti druga Vilfana, koji neka preuzme i agitprop u OF i neka pomogne drugu Branku pri svršavanju partiskih poslova u OF.

PK OF treba proširiti uključivanjem novih ljudi sa terena, to jest sa predstavnicima raznih grupa, a ako tih nema onda od ljudi koji uživaju ugled i poverenje među masama. Jasno da pri tome treba obezbediti rukovodstvo KP.

PK KPS sačinjavaju sledeći drugovi: Branko — sekretar. Matevž,⁵ Blaž⁶ i Ahac.⁷

Pošto Glavni štab ne poznaje domaći vojnički i komički kadar, potrebno je da PK savetuje zoni kakav politički i vojnički kadar treba postaviti u vojsci, koja bude ostala u Primorju. Naročito treba paziti na to da zamenici politkomesara budu dobri partijci koji će biti sposobni da rukovode partiskom organizacijom u vojsci. Naredbu Glavnog štaba treba tako shvatiti da drug Bračić *odmah* krene na našu teritoriju a drug Ahac neka pokupi preostalu vojsku koja je predviđena za brigade i neka je naknadno pošalje za brigadom. Vojsku koja je od Glavnog štaba određena da ostane na teritoriji neka drug Ahac organizuje i razmesti po teritoriji kao što to predviđa Glavni štab. Sve te mere donesene su u vezi sa ravnicičkim desantom na Siciliju i treba ih odmah izvršiti.

Primili smo dopis druga Branka. Obaveštenje za predstavnika italijanske partije je priloženo." Italijanska partija neka odredi čoveka preko koga će se održavati stalna veza sa našim PK-em, da tu vezu ne bi morao održavati drug Branko, koji treba da se posveti partiskom rukovođenju i političkom radu u Primorju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Centralni komitet KPS
sekretar

⁵ Anton Velišček

⁶ Darko Marušić

⁷ Dušan Pirjevec

**DIREKTIVE CENTRALNOG KOMITETA KP SLOVENIJE OD
14 JULIA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA
GORENJSKU U VEZI SA FORMIRANJEM BRIGADE U GO-
RENJSKOJ¹**

CK KPS
14 juli 1943

POKRAJINSKOM KOMITETU KPS ZA GORENJSKU

Usled promena nastalih zbog desanta na Siciliji moramo promeniti neke stvari u pismu od 7. VI. i to:

1. Zaključak CK-a i Glavnog štaba: brigada mora da se formira na brzu ruku a ne polako kao što su dobili uputstva drug Pero i Bolko² (Pismo Glavnog štaba o tome je priloženo).
2. Brigada mora odmah, čim bude formirana, da dođe na našu teritoriju i biće uključena u diviziju.
3. Putem za našu teritoriju neka likvidira one grupe Plave garde koje se nalaze u Dolomitima, a koje su bile s Vama u dodiru.
4. Za vojsku koja će ostati u Gorenjskoj (odred prema uputstvima Glavnog štaba) predložite zoni komandni i politički kadar. Naročito pazite na to da zamenici politkomesara budu dobri partijci koji će biti sposobni da rukovode partiskom organizacijom u vojsci.
5. Partiski rad treba sada tako organizovati da se ne oseti odlazak vojske.
6. Sva ostala uputstva važe prema priloženim uputstvima.

Sa drugarskim pozdravima

Za Centralni komitet KPS:
sekretar:

P. S. Vezu i dalje održavajte, i to sa svojom patrolom, kojoj ćemo, kad se bude drugi put vratila, dodati nekoliko naših drugova koji će doći na vašu teritoriju da upoznaju put. Tako ćemo imati svaki svoju patrolu koju ćemo moći poslati svakog trenutka sa poštom.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.
¹ Pero Popivoda i dr Jože Brilej

**PISMO ŠTABA PRIMORSKE OPERATIVNE ZONE NOV I PO
SLOVENIJE OD 14 JULIA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPE-
RATIVNE ZONE — GORENJSKE O SARAĐIVANJU U OPE-
RACIJAMA¹**

STAB III OPERATIVNE ZONE²
Na položaju, 14. VII. 1943

ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE SNOV I PO

Primili smo vaš dopis adresiran na druga Branka Hrasta' koji vam se zahvaljuje na pozivu da vas poseti. Drug Hrast će posle nekoliko dana otpotovati preko Krna i Bogatina na vaš sektor. On je već poslao napred patrolu sa zadatkom da uspostavi vezu sa tamošnjim jedinicama.

Sa radošću pozdravljamo vaš predlog za zajedničku saradnju u operacijama. Zato bi bilo od koristi da se sastanemo na konferenciju. Pošto mi ne možemo da vas posetimo zbog situacije na našem terenu, molimo vas da odredite dan i mesto, po mogućnosti u blizini Bogatina ili, još bolje, u blizini naše karaule br. 22, gde bismo se sastali. — Skrećemo vam pažnju na mogućnosti akcije većeg obima na železničkoj pruzi Ljubljana — Jesenice, koja je od velike međunarodne važnosti. Mi raspolazemo sa većim količinama eksploziva i minerskog materijala koji bismo mogli da donešemo sa sobom.

Kod nas se pojavila »Plava garda«, koju vodi major Novak. Dosada ima 50 ljudi. Logoruju po šumama i kriju od

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² 26 decembra 1942 godine je pored ostalih zona (I Dolenjske, II Notranjske i IV Štajerske) formirana i III Operativna zona »Alpska«, kojoj su pripadale vojne jedinice u Primorskoj i Gorenjskoj. (Vidi dok. br. 136 u IV knjizi VI toma Zbornika.)

Pošto ova Zona praktično nije mogla da obuhvati jedinice u Primorskoj i Gorenjskoj, jer su veze među ovim pokrajinama u tom periodu bile vrlo slabe, to su kasnije formirane za ta područja dve posebne zone.

21 februara 1943 godine formirana je Primorska operativna zona. (Vidi dok. br. 65, 5 knj. Gl. S. 21.11), a 24 juna 1943 godine Druga op. zona »Gorenjska«. (Vidi dok. br. 29.)

Formiranjem prvih dveju divizija prestaju delovati Dolenjska i Notranjska zona.
³ Jaka Avšič

naroda saradnju sa Talijanima koji im noću dovoze u logor hranu i snabdevaju ih oružjem. Partizane ne ubijaju nego ih zarobljavaju i zatim ubeđuju u pravilnost njihove linije. Govore da su i oni za borbu protiv Talijana, ali da im se ne dopada sovjetska orientacija partizana i rukovodeća uloga KPS u našoj borbi. Kažu da ubijaju samo članove KP. Trenutno logoruju negde u blizini Nemške Idrije. Tu plavu bandu treba da uništimo na svaki način. Zato ćemo verovatno doći na vaš sektor pa ćemo se iza granice približiti njihovom logoru i napasti ih. Pritom, razume se, očekujemo i vašu saradnju.

Našu 6 UB⁴ prošlog meseca neprijatelj je stalno gonio, zbog čega je imala prilično gubitaka. Pošto je sada brigadi preko potreban odmor, zaposeli smo položaje visoko u brdima i to Krn — Krnsko Jezero. Vezu sa vama mogli bismo još najlakše da održavamo preko Bogatina. Zato vas molimo da kontrolišete ovaj deo granice pomoću vaših jedinica i sprečite da nam Nemci dođu iza leđa u slučaju talijanske ofanzive.

Sto se tiče primanja vaših regruta, javljamo da ćemo ih primiti sa radošću. Ali vas upozoravamo da nam ne šaljete bolesne ljude. Naše dve brigade bore se, nesumnjivo, pod najtežim uslovima koji traže od svakog našeg borca ogromne napore, a njih, razume se, bolesnici ne mogu da izdrže. Kad se deo naše 6 UB povukao na Blegoš, naši su primili nekoliko vaših novih drugova, među ostalima i tri bolesnika koje moramo, nažalost da vam pošaljemo natrag jer ne mogu da izdrže napore u našim brigadama. — Kako ćemo urediti pitanje vaših regruta, javićemo vam naknadno.

SMET FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sa drugarskim pozdravima
komandant

⁴ Udarna brigada »Ivan Gradnik«

IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA O AKCIJAMA ODREDA OD 4 APRILA DO 17 JULIA 1943 GODINE¹

VOJNI IZVESTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA

4. IV. III četa VII bat. otišla je u zasedu gde je 3 dana čekala Nemce. Pošto Nemci nisu došli, posekli su 37 telefonskih stubova na cesti Škofja Loka — Žiri. Bilo je zaplenjeno mnogo žice. 10. IV. patrola 4 čete III bat. susrela je nemačku patrolu. Usledio je sukob našto su Nemci brzo pobegli i pobacali nešto spreme. Pritom smo ubili 1 policajca a 1 ranili. Mi nismo imali žrtava.

Od 11. IV. — 17, 1 četa III bat. i mitraljeski vod držali su 3 dana zasede oko policijske posade u Javorju. Nemci su saznali da su naši u zasedi pa nisu smeli da izađu. Druga zaseda, koja se nalazila na blegoškoj cesti ispred Javorja, zaustavila je luksuzni automobil u kome su se nalazili kupci drva za neku tvornicu koja radi za vojnu industriju. Naši su automobil spalili i gurnuli u jarak.

15. IV. štab III bat. (drugovi Bar, Bajtar i Ljubo²) zapalio je most u Gorenjoj Vasi.

18. IV. 4 četa III bat. posekla je više telefonskih stubova na cesti Fužine — Žiri i napravila zaseke. Prilikom tog rada bio je streljan narodni otpadnik, izdajnik Viktor Ipavec.

20. IV. deo I čete i mitraljeski vod sukobili su se sa nemačkom patrolom od 3 čoveka iznad sela Log. Posle kratke borbe sva trojica su ubijena.

Zaplenjeno: 2 automata, 1 puška, 120 kom. municije, 1 pištolj, 2 busole. Mi smo imali 1 lakše ranjenog.

27. IV. 3 četa IV bat. napala je u Poljanskoj Dolini 3 policijska motocikla sa prikolicama. Vatrom naših mitraljeza obozili smo 3 policajca. — Nemcima su stigli u pomoć oklopni voz i vojska.

I bat. — 14. IV. 43 I četa (Blaževa četa³) pobila je iz zasede tri Nemca a više njih ranila. Oružje nismo mogli zapleniti jer su Nemci dobili pojačanje. Istovremeno je patrola iste čete zaplenila 2 pištolja, nešto novca i razbila kino aparaturu. To se desilo u Kropi.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.
² Pavel Ingljič, Bojan Bajt, Anton Kržišnik!

12. III. patrola II bat. naišla je na nemačku zasedu. Naši su odmah počeli da pucaju. Zatim su dve nemačke zasede počele da pucaju jedna na drugu. Rezultat: poginulo 6 Nemaca, više njih bilo je ranjeno.

8. III. drug Boris⁴ iz I čete, koji se nalazi na oporavku, bacio je bombu u svoju kuću u Gorjama, gde su se naselili Besarabljani. Poginula je jedna Nemica. Sutradan se sav nemački ološ iselio.

15. III. patrola II čete III bat; prilikom mobilisanja, teško je ranila Švabu Burgera iz Puštala.

8. III. četa II bat. napala je nemački luksuzni automobil. Prilikom poslednjeg napada na naš logor poginula su 2 Nemca a 12 ih je nestalo.

16. III. napadnut je i teško ranjen denuncijant Tonejc iz Gorja.

18. III. patrola čete II bat. imala je namjeru da napadne drezinu.

Ali došla je jaka nemačka patrola koju su naši odmah napali. Uspeh nije bio poznat.

19. III. patrola II bat. napala je i zapalila osobni automobil, vlasništvo civilne uprave. Ubijena su 3 okupatorska vojnika: Pesch, Delago, Anderle, šofer je na čudnovat način ostao živ i otišao u partizane.

Zaplenjeno: 1 pištolj, 470 RM, nekoliko karata za snabdevanje, spisak kuća koje su Nemci iselili.

21. III. I četa I bat. likvidirala je nemačkog komesara iz Selca.

23. III. bio je likvidiran denuncijant Šolar Franc iz Poljšice.

24. III. 2 četa I bat. zapalila je lipničku žičaru, koja je za vreme nemačkih hajki služila za prevoz municije na Jelvincu.

19. III 4 četa održala je miting. Posetilo ga je 150 ljudi. Mobilisali smo 9 drugova u selu Koprivnik. Istog dana je patrola pod rukovodstvom druga Atima⁵ razbila signalnu stanicu u Radovljici, zaplenila 27 čebadi, nešto alata i 2 telefona.

II bat.: 18. III. naša patrola je ubila 2 Nemca a više njih ranila. Svi Besarabljani iselili su se iz naših kuća u Gorjama i naselili u hotelu »Triglav« na Bledu. To je delo naših hrabrih gorenjskih partizana.

¹ Andrej Zvan, narodni heroj. Poginuo 24 marta 1945 god. na Poreznu.

⁵ Branko Pretner, poginuo 20 septembra 1943 god. kod Turjaka.

IV. bat.: 31. III. 43 2 i 3 četa izvršile su akciju na žandarmerisku patrolu iz Zalog Loga. Napali su patrolu koja je išla od Zalog Loga prema Zeleznikima. Cela patrola bila je pobijena. Brojala je 12 žandarma. Bilo je zaplenjeno: 1 puškomitraljez, 1 automat, 10 pušaka, 12 pištolja, 2000 metaka i uniforme.⁶

Akcija je izvršena pod rukovodstvom komesara čete druga Stanka. Naši nisu imali nikakvih gubitaka. Borba je trajala 10 minuta.

Kokrška grupa je dobila iz zarobljeništva dva druga Rusa.

5. 5. 43 deo 1 i 3 čete III bat., u jačini 26 strelaca i 2 puškomitraljeza, napao je pratinju poštanskog autobusa. Pratinja se sastojala od 2 policiska automobila u kojima su bila 4 esesovca, naoružana automatima. Bilo je ubijeno 7 policajaca i 1 teško ranjen. Bio je zapaljen 1 automobil. Oružje se nije moglo pokupiti jer je borba trajala duže vremena te su Nemci ubrzno stigli u pomoć.

5. 5. 43 bio je zapaljen kamion koji je služio okupatoru za prevoz hrane na Zirovski Vrh. Hrana je bila zaplenjena. Isti večeri u kantini na Zirovskom Vrhу zaplenjena je hrana i 20 čebadi.

11. 5. 43 2 druga iz III bat. napali su bombama župnički dom u selu Trati, gde se nalazila policiska patrola. Rezultat nepoznat.

3. 5. 43 bila je pogubljena potkazivačica i nemačka prostitutka Završnik Kati na Trati br. 13.

19. 5. 43 2 četa III bat. na cesti Škofja Loka — Crni Vrh zaplenila je robu koja je bila namenjena graničarima i to: 440 kg brašna, 8.700 cigareta, 2 sanduka radenske vode i nešto sitnica.

24. 5. 43 patrola 3 čete IV bat. uhapsila je i likvidirala komandanta stanice graničara u Zadnjoj Sori, koji je bio strah i trepet čitavog tamošnjeg stanovništva. Kada je išao zvanično u Škofju Loku, vozio se biciklom a vojničku uniformu imao je u paketu. Kad bi stigao u Loku, presvukao bi se. Kad su ga naši uhapsili, bio je opet u civilnom odelu a vojničko imao je u denjku. Zaplenili smo jedan pištolj, koji se također nalazio u denjku, 1 uniformu i 160 RM i 1 sat. Zvao se Erich Somacker, rod. 11. II. 1905. Kod njega smo našli pismo u kome mu njegov prijatelj piše da se u Rajhu priča kako je ovde u Gorenjskom prilično vruće.

14. 7. 43 štab Gorenjskog odreda bio je obavešten da će Nemci streljati 20 talaca i to na mestu gde je IV bat. 9. 7.

• Vidi dok. br. 207 od 7 aprila 1943 god., knj. 5.

uništilo 2 automobila, kojom prilikom je na mestu bilo 7 mrtvih, 18 teško ranjenih i 30 lako ranjenih Nemaca. Čim smo primili obaveštenje, poslali smo 1 bat. da spreči streljanje. Obaveštenje je stiglo u 1 sati a Nemci su streljali već u 9 sati ujutro. Posle toga Nemci su još uvek držali zasede. Naš I bataljon je iste odmah napao jurišem. Odmah, u prvom sukobu, palo je oko 20 neprijatelja. Pošto su Nemci imali bolji položaj naši su morali da se povuku. Zaplenjen je 1 pištolj.

14. 7. 43 noću I bataljon u pokretu između Zalog Loga i Železniki pao je u jaku nemačku zasedu. Komandant bataljona se odmah snašao i izdao naređenje za juriš. Sam je upao u najjaču vatu. Palo je 5—7 Nemaca. Zaplenili su 1 puškomitrailjez, 4 sanduka municije, 1 pušku i više opreme. Nemci su pobegli. Naši bez žrtava. Bataljon je vodio komandant drug Blaž. Pokazao je potpunu sposobnost komandanta i borca.

15. 7. 43 jaka kolona, oko 50 neprijatelja, išla je prema Jelovici. Na istom putu susreli su se sa štabom II operativne zone. Isti je odmah doneo odluku da ih napadne sam jer nije bilo nijedne jedinice u blizini. Posle jednočasovne borbe naši su se povukli bez žrtava. Nemci su imali više mrtvih i ranjenih.

16. 7. 43 Nemci, oko 70 ljudi, iznenadili su I bataljon na odmoru. Borba je sa prekidima trajala oko 5 sati. Naši su se probili kroz obruč bez gubitaka.

17. 7. 43 naše jedinice Kokrškog bataljona oslobodile su 15—20 robijaša. Nemci su preduzeli hajku i povratili robijaše. Kasnije su zbog toga streljali 20 talaca za poginule policajce. Naši su policajcima oduzeli oružje.

**IZVEŠTAJ ŠTABA KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA OD
19 JULIA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE O AKCIJAMA OD 22 JUNA DO 19 JULIA¹**

**STAB
KAMNIŠKO-SAVINJ. ODREDA
IV OPERATIVNE ZONE**

Na položaju 19. VII. 1943

Ratni izveštaj

ŠTABU IV OPERATIVNE ZONE

22. VI. 1943 U Zagorju likvidiran izdajnik Šubelj.
24. VI. „ Likvidiran nadstražar kod T. P. D.² i tajni agent Klančič Franc iz Zagorja.
5. VII. „ U Savinjskoj Dolini likvidiran izdajnik Bizjak Franc.
9. VII. „ Zasavski bataljon zapalio je dve stanice Vermana u Št. Lambertu kod Zagorja. Savinjski bataljon zapalio školu u Šmihelu i zaplenio nešto kancelarskog materijala.
11. VII. „ Patrola Zasavskog bataljona likvidirala je u Zagorju hitlerovca Franca Zupana. Ista patrola je u centru Zagorja po danu likvidirala Arha Jurija, najvećeg propagatora fašizma i narodnog izdajnika.
13. VII. „ Kamniški i Zasavski bataljon uništili 4 km telef. kabla, stubove i vojni kabl na cesti Trojane — Domžale.
Patrola Kamn. bataljona sukobila se iste večeri sa nemačkom patrolom. Ubijena 2 Nemca i 2 ranjena.
14. VII. „ Zasavski bataljon sukobio se sa jakom nemačkom patrolom. Patrola je naterana u bekstvo. Gubici okupatora nisu poznati.

¹ Original se nalazi u arhiv[^]. Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.
² Trboveljska premogokopna družba — Trbovljansko ugljenokopno društvo

15. VII. Zasavski bataljon je zapalio zamak Zalog i Drtiju kod Moravča. Na istom mestu su postavljene zasede. 1 četa se sukobila sa nemačkom patrolom kod Zaloga i odbila je. 2 četa je na cesti Moravče — Vače napala luksuzni automobil. Ubijena 2 Nemca, jedan od njih visoki funkcioner NSDAP i inženjer kod Strassenbauamta³ u Kamniku. Zaplenjen 1 pištolj i više drugog materijala.
18. VII. Jake nemačke snage napale su na položaje odreda. Neprijatelja je pravovremeno opazila i napala 2 četa Zasavskog bataljona. Zbog jakog pritiska četa se povukla na nove položaje. Zasavski bataljon je zatim sa 1 i 2 četom napao neprijatelja i prinudio ga na povlačenje. Nemci su dobili pojačanja i ponovili napad koji je bio odbijen. Predveče su Nemci ponovo napali sa dve strane, ipak su naši položaji ostali čvrsto u našim rukama. Predveče je došlo do žestoke borbe. Nemci su na svaki način hteli da prodrnu u naše položaje, ali su ih naši borci sa velikim požrtvovanjem hladnokrvno odbijali. Za vreme vike i pesme naših boraca na položajima i jake vatre s naše strane, a naročito zbog toga što smo sa 2 četom Kamniškog bataljona pokušali da opkolimo Nemce, povukli su se na bolje položaje. Kad je nastupila noć, odred je izvršio pokret.
- Borba je trajala od 10^h do 22^h. Nemci su imali mnogo mrtvih i ranjenih. Oružje nismo mogli zapleniti jer su Nemci jakom zaprečnom mitraljeskom vatrom onemogućili svaki pokret naših boraca sa položaja, a naročito zbog toga što je između položaja i doline bila velika čistina.
- Odred ima samo 1 lakše ranjenog druga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Berkopec Jožef

Komandant
Janez Kranjc⁴

³ Ured za cestogradnju
⁴ Franc Poglajen

**IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 20 JULIA
1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJ-
SKU O SASTAVU ŠTABOVA BATALJONA¹**

STAB GOR. ODREDA
Na položaju, 20. 7. 43
Br. 2/II

POKRAJINSKI KOMITET K. P. S. ZA GORENJSKU

Štabovi bataljona Gor. odreda su sledeći:

I bataljon (Jesenički)

Komandant:	Tonček'
Politkomesar:	Bine'
Zam. politkomesara:	Rado
Intendant:	Milan

II bataljon (Kranjski)

Komandant:	Fajfar ⁴
Politkomesar:	Stevo
Zam. politkomesara:	Stane Tirolc*
Intendant:	

III bataljon (Loški)

Komandant:	Stanko"
Politkomesar:	Aleksander
Zam. politkomesara:	Perun ⁷
Intendant:	Rudi ^s

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gor. odred

Komandant
službeno otsutan

Politkomesar
Ljubo Sorški®

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Anton Dežman

* Anton Potočnik

* Ivan Vamberger

⁵ Stane Mrhar

* Stane Prezelj

⁷ Radovan Dolenc

' Rudi Lukman

* Anton Kržišnik

**IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE — GO-
RENJSKE OD 21 JULIA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMI-
TETU KPS ZA GORENJSKU O STANJU OPERATIVNIH
JEDINICA ZONE¹**

STAB
II OPERATIVNE ZONE
Položaj, 21. VII. 1943

POKRAJINSKOM KOMITETU
ZA GORENJSKU I KORUŠKU

na položaju

Primili smo Vaša pisma od 6, 15 i 16 o. m. Nismo mnogli da Vam se češće javljamo jer smo bili stalno na putu pa smo i Vaša pisma primili sa nešto zakašnjenja.

I. Kao što smo usmeno razgovarali prilikom našeg poslednjeg susreta, naša namera je bila postepeno izgraditi našu vojsku po bataljonima. Baš zbog neprijateljske koncentracije bili smo prinudeni brzo koncentrisati našu vojsku i izvršiti reorganizaciju. Dobra strana toga bila je što smo bili prilično spremni na svaku eventualnost, a slaba strana, takođe prilično velika, naime prilična dekonspiracija naših planova što se tiče reorganizacije, što je imalo za posledicu pokušaj neprijatelja da nam neprekidnim napadima ometa dalje, a veoma potrebno jačanje vojske.

II. Što se tiče momentanog položaja, mi smo načisto. Zbog razvoja dogadaja na svetskim bojištima nastupilo je kod nas relativno zatišje, tj. neprijatelj je bio prinuđen da odustane od svojih planova na našem sektoru, ali to je zatišje okarakterisano time što neprijatelj pokušava aktivizirati svoje manje jedinice koje neprekidno i bez predaha goni na nas. Takva aktivnost neprijatelja ne bi bila baš nimalo opasna kad bismo mogli samo unekoliko podignuti vojsku. Takođe smo svesni toga da je to samo momentano olakšanje i da se već sutra može desiti to što se nije desilo juče. I o tome vodimo računa i pokušavamo našu vojsku tako koncentrisati i rasporediti da bude sposobna u svakoj prilici. Mi smo čak ubedeni da će takva prilika nastupiti sa skoro 90% verovatnoće, jer ne možemo drukčije zamisliti nego da će naš sektor biti jedna

od etapa konačne borbe protiv fašizma. Razvoj ne bi pošao u tom pravcu samo u slučaju kad bi udarci na istočnom frontu bili tako jaki da bi se od njih srušio fašizam. Ali takav razvoj zasada, i pored našeg optimizma i poverenja u Crvenu armiju, još ne predviđamo. Zato važi: biti spremam a vreme što više iskoristiti sa što većom našom aktivnošću. U tom smislu poduzećemo sve a delimično smo to već učinili da nas događaji ne preteknu. Ne treba se bojati da ćemo suviše brzo napustiti naš sektor jer smo svesni da moramo istrajati na tome, za Slovence najvažnijem sektoru sve dotle dok ne dođe u ozbiljnu opasnost naša živa snaga.

Veoma je potrebno da nas zaista pravovremeno obaveštavate o svim promenama u tom pogledu.

III. Zbog slabih veza i da bismo sami bili pravovremeno obavešteni o svetskim događajima, hitno nam je potreban manji bateriski radio aparat. Vaše radio-vesti dosada smo dobili samo 2 puta otkako smo se razišli. Molimo Vas da nam u tome pomognete koliko možete.

IV. Sto se tiče sadašnje svetske situacije, kada se prema svim izgledima konačna borba zaoštrila, kada je III Svetoslovenski kongres u Moskvi pre nekoliko meseci pozvao na oružje sve Slovene, kada čak i londonski radio poziva sve poštene Slovence u borbu protiv fašizma i da prekinu sve veze s okupatorom, štab zone smatra za shodno i nužno: 1) Da se preko političkih organizacija pojača propaganda da se da sve za našu vojsku, tj. životne namirnice i to bilo za sadašnje potrebe bilo da se u tu svrhu sakriju kod kuće; dalje, da se svim sredstvima pomaže vojsci, tj. obaveštavanjem, davanjem bilo kakvih podataka. 2) Da se prekine sa bilo kakvim oportunizmom prema okupatoru. Stab zone ima nameru da javnim proglašom zabrani svako prijavljivanje pojave partizana okupatorskim vlastima jer se time pomaže okupatoru da traga za našim premeštanjima itd. Mi ćemo preduzimati i konsekvence prema svakome koji bi još danas smatran za oportuno da prijavljuje pojave partizana nemačkim vlastima. U današnjem trenutku smemo tražiti od svakog poštenog Slovenca da potpomogne našu vojsku i da čak po cenu mogućih žrtava ništa ne preduzima što bi štetilo našoj borbi. Molimo Vas da nam o tome javite Vaše mišljenje.

Što se tiče pitanja spremanja zaliha životnih namirnica (hrane, odeće itd.) već smo ionako govorili prošli put kad smo Vam taj zadatak postavili kao direktivu CK.

V. Za ovo kratko vreme smo također stekli već prilično iskustvo u pogledu aktivizacije naše vojske i njenog načina

vođenja operacija. Najvažnije pitanje u pogledu izgradnje naše vojske pretstavlja pitanje kadrova. Kadrovi su mlađi i ne snalaze se, u tome je najveća poteškoća. Ne snalaze se ni sami, akamoli da bi mogli voditi druge. To važi kako za politkomesare tako i za partiske radnike. Potrebno je da bar za neko vreme pošaljete u vojsku nekoliko ljudi, bilo kao politkomesare, bilo kao partiske radnike. Za vojni kadar javićemo našem **Glavnom** štabu da **nam** ga pošalje.

VI. Ponovo smo zapazili da neki politički radnici sa terena uzimaju pravo da se mešaju u vojsku i njenu organizaciju. Tako nam je neki politički radnik htio da odvede iz vojske na teren partizanku-medicinarku, koja nam je u vojsci, pri nedostatku bolničarki preko potrebna. Jasno, to smo spričili. Drug Stane Jelovčan- nas obaveštava da nam je poslao 3 partizana koji su negde zabušavali i bili obični prevaranti, međutim oni su se obratili na druga Vinka,³ koji im je pak kao nagradu za njihovo zabušavanje dao i otsustvo tako da k nama uopšte nisu stigli. Molimo Vas da objasnite političkim radnicima da vojska nije dubrište na kome smeju čeprkatи svakakvi petli, i da vojna organizacija ne trpi 10 komandi.

VII. Drug Biček i drug Matejka pojavili su se pre nekoliko dana u Štabu zone. . . Tako će drug Biček sada otići u I jesenički bataljon odreda da ga pomogne do kraja organizovati, s njim izvršiti nekoliko određenih akcija, a zatim se vratiti natrag u Stab zone. Drug Matejka ide po istom zadatku u II krajinski bataljon. O eventualnim partiskim stvarima, što se tiče oba druga, javiće Vam drug Košta⁴.

VIII. Drugu Juriju smo upravo preko druga Matejke poslali pismo da se što pre sastane s nama da što pre završimo onaj zadatak odn. stvar, kako bi posle mogli da se posvetimo drugim zadacima. Pisali smo tako da će se sigurno potruditi ako bude nešto ozbiljno na stvari. Ako imate kakvu vezu sa njim, pozovite ga i Vi da se potрудi.

IX. O našim borbama izvestili smo Vas prošli put. Drugu Lenartu⁵ ćemo poslati pištolj a drugu Matiji⁶ automat čim stignemo u brigadu koju smo napustili za nekoliko dana da uredimo neke stvari.

X. Preporučujemo se za stvari koje smo tražili: kišne kabanice, karte, materijal za odelo itd., a i za nešto novca. To što ste nam prošlog puta dali razdelili smo odredu, brigadi i

* Stane Kersnik

³ Vinko Hafner

⁴ Stane Bizjak

⁵ Jože Sluga

• Maks Krmelj

delimično potpomogli kurirske stanice. Očekujemo uskoro vaš odgovor i vesti iz naše zemlje i sveta!

Srdačno Vas pozdravljamo:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom
France Dermota⁷

Komandant
Pero^s

BR. 49
NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
23 JULIA 1943 GOD. O POHVALI KASTELIC POLDA ZA
HRABRO DRŽANJE PRI NAPADU NA BUNKER KOD D.
SUHADOLA¹

GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE
Na položaju, dne 23.VII.1943

ŠTABU

Od štaba I operativne zone primilo smo sledeći izveštaj:
»Noću od 13/14 VII o.g. IV Slov. N.O.U.B. »Ljubo Šercer« izvršila je napad na žicu i bunkere uz nju iznad D. Suhadola (k. 430). Na samoj koti Italijani grade veliki bunker. Kao zaštitu gradnji postavili su 9 privremenih bunkera. Okolo bunkera je čistina. Noć u kojoj je izvršen napad bila je svetla.

Bombaši su prišli bunkerima na otstojanju 20—40 m. Italijani su ih opazili i otvorili na njih jaku vatru iz mitraljeza i minobacača.

Uprkos vatri i uprkos tome što je znao da su ga Italijani primetili, drug Kastelic Polde, bombaš Šercerove brigade, star 15 god., puzeći se prikrao neprijateljskom bunkeru na otstojanju od tri metra i bacio u bunker dve nemačke bombe. Tek kad su ga zapazili iz susednog bunkera i počeli strahovito obasipati vatrom, drug Polde se povukao.«

Za ovaj hrabar čin Glavni štab NOV i PO Slovenije izriče bombašu drugu Kastelic Poldu, partizanu Šercerove brigade,

p o h v a l u .

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar (M. P.) Komandant

⁷ Dr Jože Brilej
⁹ Pero Popivoda

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

**IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE UDARNE BRIGADE »LJUBO
ŠERCER« OD 31 JULIA 1943 GOD. O AKCIJI NA ŽUŽEM-
BERK I SELA PRI ŠUMBERKU¹**

**STAB IV SNOUB
»LJUBO SERCER«
Položaj, 31.VII.1943**

Izveštaj
o akciji naše brigade prilikom napada
na Žužemberk

Prilikom ove akcije naša brigada imala je zadatak da obezbedi pravce od Trebnja i Zagradeca. U cilju izvršenja ove naredbe bataljoni su se rasporedili na sledeći način:

24. VII naš I bataljon bio je rezerva III brigade² na Cvibelu ali nije ušao u akciju. II bataljon, koji je imao zadatak da obezbedi pravac od Trebnja, zaposeo je položaje Vrhtrebno — Grmada, sa izviđačkim patrolama prema Trebnju. III bataljon, koji je imao zadatak da obezbedi pravac od Krke, zaposeo je položaje Valična Vas — Zavrh, a sa jednom desetinom položaje Kutna — Volče Jame. Tamo je, na putu Zagradec — Žužemberk, napravio zaseke i razrušio put. IV bataljon koji je imao zadatak da obezbedi pravac prema Dobrniču, zaposeo je položaje na istočnom pobočju Liseca. U noći između 24 i 25. VII izvršio je demonstrativni napad na neprijateljsku posadu u Dobrniču, gde ih je vodič doveo na 3 m do stražara. Stražar je odmah pucao a zatim pobegao. Drug Mirko, vodnik 3 čete, bio je tom prilikom lakše ranjen u ruku. Jedinice ovog bataljona vršile su čitavu noć demonstrativne napade na neprijateljsko uporište i istovremeno izvršile prinudni otkup hrane i stoke u Dobrniču. II bataljon je te noći minirao most kod Kamnog Potoka.

25. VII u 4 čas. ujutro, I bataljon zauzeo je položaje na Lisecu sa zadatkom da osmatra kretanje neprijatelja severno od Liseca.

II bataljon zauzeo je položaje na Trebnom Vrhu. On je postavio osmatračnice u pravcu Trebnja i Dobrniča i obezbedio se pomoću patrola prema Repčama i Grmadi. U pola jedanaest

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.
* Udarna brigada »Ivan Cankar«

javila je osmatračnica, koja je osmatala pravac prema Trebnju, da su Talijani krenuli iz Trebnja u pravcu Trebnjeg Vrha. Bataljon je zaposeo položaje ispod sela Trebni Vrh i to: jedna četa ispod sela, jedna četa je dejstvovala u desni bok, a jedna četa zaposela je kotu Vrhtrebno i bila u rezervi. U levi bok dejstvovala je četa ZDO-a³. Manevar opkoljavanja nije uspeo jer su snage neprijatelja bile suviše velike (500 Talijana i 45 mazgi sa teškim mitraljezima, teškim bacačima i jednim brdskim topom) i jer je zbog toga dobro zaštito bokove. Dejstvovao je teškim bacačima i šrapnelima. Selo Vrhtrebno je skoro čitavo izgorelo. Bataljon je bio doduše u stanju da zadrži neprijatelja, ali pošto su gubici našeg bataljona bili zbog šrapnела suviše veliki i pošto je postojala mogućnost da selo bude potpuno uništeno, bataljon se povukao i zaposeo položaje da brani samu kotu Trebni Vrh. Prilikom povlačenja četa ZDO-a se izdvajila iz sastava bataljona. Prilikom odbrane Trebnog Vrha vodile su se ogorčene borbe. 2 četa je držala frontalni položaj dok su 1 i 3 četa dejstvovalle bočno. Neprijatelj je po svaku cenu htio da zaposedi dominantnu kotu. Vršen je juriš za jurišem kako sa jedne tako i sa druge strane. Kad je obojici mitraljezaca 2 čete nestalo municije i pošto su komandir i njegov zamenik bili ranjeni, a jedan desetar poginuo, bataljon se povukao da izbegne još veće gubitke. Prva se povukla 2 četa, zatim 1 četa, ali pri povlačenju 3 čete ustanovilo se da se i neprijatelj povlači i da se borio tako ogorčeno samo zato da izvuče ranjene i mrtve. Povlačili su se verovatno i zbog toga jer im je poginuo oficir koji se nalazio u prvoj liniji (artiljeriski potporučnik). Drugovi su skinuli jedino njega, i to u toku borbe, i oduzeli mu torbu, revolver, durbin, tablice artiljeriskog gadanja i kožne gamašne. U njegovoj neposrednoj blizini nalazilo se oko 15 mrtvih i ranjenih koje je neprijatelj uspeo da odvuče. Bataljon je posle toga ponovo zaposeo kotu. Prema vestima civila iz Trebnja, u borbi je poginulo 36 Talijana (od toga 6 oficira, među njima i lekar), dok je 17 njih bilo teže a 10 lakše ranjeno. U borbi se naročito odlično držala 2 četa, koja je, uprkos tome što su bila izbačena iz stroja dva p. mitraljeza zbog potrošene municije, produžila borbu još neko vreme, obasipajući neprijatelja bombama, i time odlučila situaciju. Borba se vodila već na samoj ivici kote. U borbi su se naročito odlično držali komandir 2 čete drug Stane,⁴ koji je bio ranjen, njegov zamenik drug Marko,⁵ koji je bio ranjen

³ Zapadnodolenjski odred
⁴ Stane Kamnikar

i umro zbog rana, desetar Bavec," koji je poginuo, komesar drugarica Ivanka⁷ i p. mitraljesci Cveto i Gruden, svi iz 2 čete, i zamenik komandira 3 čete drug Tine⁸. Spomenuta borba na-pravila je vrlo povoljan utisak među civilnim stanovništvom. Meštani iz sela Repče (Repec) pružali su našim borcima zaista dobru hranu koju su sami spremali. Meštani iz Trebnja doneli su drugog dana drugovima na položaj 1.000 cigareta. Borba je **uterala** Talijanima velik strah tako da drugog dana nisu pošli na spomenutu kotu, mada su morali to da učine, nego su se zadržali ispod brda na ivici šume.

III bataljon se toga dana nalazio na istim položajima. Do akcije nije došlo jer neprijatelj nije prodirao.

IV bataljon je toga dana oko 11 časova primetio da je putem Trebnje — Dobrnič stiglo 11 tenkova. Posle podne u 14 časova istoga dana u Dobrnič je stiglo oko 400 neprijateljskih vojnika i veći broj mazgi. Prilikom prodora tenkova mineri su onesposobili minom za dalju vožnju i borbu jedan mali tenk. U 19 časova tenkovi su izvršili ispad u pravcu prema Dobravi ali su ih jedinice toga bataljona odbile natrag vatrom iz mitraljeza. Ponovni prodor su pokušali u 20,30 časova ali su bili opet odbijeni. Noću je bataljon držao pod vatrom i uznemiravao neprijateljsku posadu u Dobrniču.

26.VII I bataljon nalazio se u rezervi na položajima Liseća. U 10,30 časova primili smo izveštaj da prodire kolona od 12 tenkova i oko 1.000 ljudi iz pravca Sela pri Sumberku prema Žužemberku. Odmah su bile poslate dve čete I bataljona da sačekaju neprijateljsku kolonu i da je napadnu. Jedinice ovog bataljona sukobile su se sa neprijateljskom kolonom iznad sela Reber. Borba je trajala sve do uveče. Neprijatelj je imao više žrtava; tačan broj nije poznat. Naši nisu imali gubitaka.

II bataljon je ponovo zaposeo Trebni Vrh, jedna četa na položaju ispod sela Vrhtrebnog sa patrolama u pravcu Grmade i Repča i sa osmatračnicama u pravcu Trebnja i Dobrniča. Talijani su izašli iz Trebnja ali nisu pokušali da prodru. Posle podne otvarana je vatra na Dobrnič, a uveče je jedna četa izvršila na Dobrnič demonstrativan napad.

III bataljon imao je jednu četu u zasedi na Volčjim Jamama. Ona se sukobila sa neprijateljskom kolonom ali se morala povući zbog velike nadmoćnosti. Ostale dve čete nisu došle u dodir sa neprijateljem zbog suviše velike udaljenosti.

• Stanko Bavec
7 Ivanka Mulec
* Tine Lipovec

IV bataljon se u 9 čas. ponovo sukobio sa neprijateljskim tenkovima kad je 6 neprijateljskih tenkova pokušalo da prodre prema Dobravi. Tom prilikom je veliki neprijateljski tenk našao na minu koja ga je prevrnula i uništila. Pritom su poginula 3 neprijateljska vojnika, među njima jedan oficir. Zaplenjen je bio tenkovski top 20 mm sa većom količinom municije, 2 tenkovske mitraljeze sa 2.000 metaka, 2 pištolja i nešto bombi. Neprijatelj je reagovao otvaranjem jake topovske vatre na položaje. Te položaje je bombardovao i mitraljirao i iz vazduha. Dva druga bila su tom prilikom lakše ranjena od mine. Jedinice toga bataljona noću su ponovo izvele demonstrativni napad na Dobrnič i na taj način prisiljavale posadu na stalnu pripravnost.

26. VII I bataljon nalazio se u rezervi na položajima Liseca i nije došao u dodir sa neprijateljem.

27. VII II bataljon nalazio se na istim položajima kao prošlog dana. Dve čete su u ranim jutarnjim časovima pucale na voz kod Trebnje. Isto je ponovila 3 četa oko 9 časova. 1 četa je držala pod vatrom Talijane, koji su prodirali prema Preski. Neprijatelj je gađao topovima položaj ispod Repča. Bataljon se uveče prebacio na Gornji Vrh.

IV bataljon se u 10 čas. sukobio sa neprijateljem koji je prodirao iz Dobrniča u tri pravca, naime u pravcu Zeleznog na levi bok, frontalno, potpomognut sa 6 tenkova, i na desnom krilu u pravcu kote 293, gde mu je pošlo za rukom da prodre na mesto gde su se jedinice ZDO-a povukle i gde je ostao na položaju komesar Črt iz 3 čete sa 6 drugova. Oni su ipak, neko vreme, zadržavali neprijatelja i naneli mu prilične gubitke. Bataljon smo povukli preko puta na položaje oko sela Podlipa pošto je postojala opasnost da bude opkoljen i jer je sav I bataljon bio angažovan u napadu na neprijateljsku kolonu iznad sela Reber.

2. VII I bataljon je stigao u tri časa ujutru na položaje oko sela Podlipa. Odavde on je pošao oko 10 časova sa zadatkom da zaposedne položaje na kojima se prošlog dana nalazio IV bataljon iznad sela Korita. To mu nije pošlo za rukom jer je neprijatelj držao položaje čvrsto u svojim rukama, pa je zauzeo položaje istočno od sela Dobrava, koje je držao do 11 časova uveče, kad je stiglo naređenje za pokret.

II bataljon nalazio se na položajima na koti kod Gornjeg Vrha sa obezbeđenjem kao prošlog dana. Pre kiše bataljon se povukao u Gornji Vrh. Uveče je jedna četa sa minerskim vodom otišla u akciju na prugu ali nije imala uspeha jer je neprijatelj držao prugu pod suviše jakom stražom. 2 četa zašti-

mitraljeza radi potreboene municije da uradite borbo nekoliko desetka in obsegava naprijedeljiv s bombami. A tukaj dolžili situacijo. Borba se je vrnila na samem robu kote. Početna zadidna so se izradi v bošču komandir z. cete pxti tovarij Stane, ki je bil upan, njegov namestnik fow. Marko, ki je bil ranjen ter ranec podlegal, da ga je ševec. Kdo je padal, komisarka tcv. Ivanka in p. mitraljezci Gvate in Gruden, ki je padel, ter namestnik komandirja 3. cete tov. Jane. Nove zaveze bogata je bila divilnim prebivalstvom zelo ugodno uplivala, ter so muili dosegli in venci kaže (spec) našim borcem res dobro brano, katero so sema skuhali. Komandir iz letenega vojaškega prinesli drugi dan na počaj tovarij 1.000 ciglar. Med Italijani je bila voda, borba velik poplazil kar drugi dan kljub temu, da bi moral napeti vse njenovanje kote, miso da nego je bil na tački na isti dan. Danes, ko je vodilni nadiralnik ni prisel do nobene akcije.

IV. bataljon je ta dan okrog 11.00 vzdolj sredine obsega Trebrij Dobravil 11 tankov. Popoldne ob 1. uri streglo da je prišlo v obseg okrog 400 sovražnih vojakov in vodje stavilo se. Iri prodolžili napovedi in cinjenja / in malo tankov resposobnosti / našljene vojnje in sorte. Ob 1. uri so tanki nepravili impadi proti Dobravi pa so jih edinice tega bataljona r ogledu izstojnimi razvila razred. Ponovno so se 20.00 uri poskušili pridrijeti, ki so bili uspet odbiti. Komandir bataljona obstreljeval sovražno posadko v Dobrniču in jo vznemirjal.

26. VI. je bil 3. bataljon v rezervi na pologajih Lice. Ob 10.30 uri smo dobili sporočila da protire koleno 12 tankov in okrog 1.000 mč iz smeri Sela-Sumberk proti Dobrniku, ki jih so bila pogli na dve cete I. bataljona, ki sovražno koleno vznemirjava pridružje na loputno, edinice tega bataljona so z sovražno koleno sporadično nego vsaj do kratek. Borba je trajala do večera. Sovražnik je imel vzdolj, vodimo število na zmanjšati, negi niso imeli izgub.

II. bataljon je poravnalo s poveljali v vzdolj vrata in Rečca ter opazovalnicami proti etajam in Dobrniču. Italijani so pomagali izhajti iz Trabnjega vendar niso poskušali prodrijeti. Popolome je bilo obstreljevanje Dobrniču, zvezar z eno čete kontravativno napadel na Dobrnič.

III. bataljon je imel eno četo v rezervi na Voldjih jemah, ki se je udatila s sovražno kolono pa sa je gorale vsele velike premudi umakniti. Ostali v cete radi prevelike oddaljenosti nista prišli v stik s sovražnikom.

I. bataljon je se je ob 9.00 ponovno spopadol s sovražnimi tanki, ko je 6 vrednih tankov poskušalo proti Dobravi. Pri tem je vzdolj sovražni oklepjanji vozilje naredil, da ga je pre vzdolja in umicje. Pri tem so bili ubiti 3 sovražni mč, med njimi en oficir. Repljenje je bil čudovski top, 200 m/a z 100m na vzdolj in divilca muncije. Z tankovimi mitraljezji 2.000 km. municije, 2 pištele in divilci. Sovražni je reagiral z 200m na točkovnem ogrom po položajem, etajar je ta po časih bombardiral s 100m na vzdolj. Pri tem sta dva tovarnika leže ranjena od koga je en modri, edinice tega bataljona ponovno denonstrativno napadle Dobrnik, ki so vzdolj, z tem stalno privrnejo vzdolj posadko.

II. bataljon je bil IV. bataljon v rezervi na pologajih Lice, ter ni prisel stik s sovražnikom.

27. VI. je bil III. bataljon na istih položajih kot predenji dan, dve čete so vzdolj vzdolj urah obstreljevale vzdolj vzdolj, isto je ponovila II. bataljon ob 9.00. 1. bataljon je obstreljeval vzdolj vzdolj Italijanov v smeri Presece. Sovražnik je s topovi obstreljeval ponovno ispod Repca. Zvezar je fe bodočim umaknil na Gornji vrh.

IV. bataljon je in lov ob 10h spopadol s sovražnikom, ki je prodiral iz obrnje vzdolj smerom in sicer proti dolzemam na levu bok frontalno s omogočajo podpora s tih tankov ter na desnu krilu proti Koti 293, kjer mu je spalo da je prodral, kjer so se edinice Z.D.O.-ja umaknile iz so ostali na poziciju 1/2. 3. cete komisar Crt s 6 tisti tovarisi. Kljub temu so sovražnika takoj zaračevali in mu zdrali precejšnje izgube. Zaradi nevravnosti obkrožje in ker nega je bil vos I. bataljon angatiran pri napadu na sovražno lomo nad Reberjo, smo bataljon umaknili preko čete na položaje okrog veni

tila je kantonman. U 10 časova uveče neprijatelj je gađao teškom artiljerijom iz Trebnja Gornji Vrh. Jedna teška granata pogodila je šupu u kojoj su noćivali naši drugovi. Tom prilikom poginula su 4 druga, dok su dvojica teže, a trojica lakše ranjeni.

III bataljon imao je jednu četu kod I bataljona. Pošto nije mogla da se spoji sa glavninom bataljona, ova četa je došla zajedno sa I bataljonom u selo Podlipa, odakle je bila poslata u zasedu na Zaliseč. Ostalom bataljonu bilo je javljeno da se prebaci na položaj Liseca čim ga na dotadašnjim položajima zameni Druga brigada. Zbog prodora neprijatelja putem iz Dobrniča prema Žužemberku više nismo imali vezu sa bataljom.

Ujutro je IV bataljon htio da zaposeđe stare položaje, ali mu to nije bilo moguće jer ih je držao neprijatelj. Pokušavao je da protera neprijatelja sa položaja ali mu to zbog nadmoćnosti neprijatelja nije pošlo za rukom. Zbog toga je zaposeo položaje između Podlipe i Dobrave i sprečio neprijatelju prodor prema Podlipi. Uveče u 23,30 časova primili smo naredenje za pokret na nove položaje pa smo sa I i IV bataljonom krenuli na Kal gde smo preuzeли ranjenike II bataljona.*

29. VII u 5 časova ujutro krenuli smo iz Kala prema Trebnjem Vrhu, gde nam se priključio i II bataljon, sa kojim smo produžili put za Prvu brigadu¹⁰ preko Grmade, Luža, prema Gornjem Šumberku. Bile su nam dodate i prateće čete I i II divizije." U 10 časova pre podne prešli smo drum Trebnje — Dobrnič. Petnaest minuta posle prelaska druma stigla je od Dobrniča neprijateljska patrola od dva tenka i jednog blin-diranog kamiona, koji su ispalili nekoliko rafala na nas a zatim krenuli sa puta u suprotnom pravcu prema selu Luža. Odmah zatim počela je da nas gada artiljerija iz Trebnja i Dobrniča. Zaustavili smo se na položajima oko Babne Gore i otpočeli sa pripremama za večernju akciju (napad na Sela pri Šumberku). Pošto su za tu akciju bili određeni I i IV bataljon, komandanti bataljona i njihovi zamenici pošli su sa štabom brigade i I oper. zone u izviđanje na tvrđavu Šumberk, gde je držala zasedu II brigada. Neprijatelj je bombardovao te položaje iz vazduha i gađao ih artiljerijom. Pošto zbog zakašnjenja brigade akcija nije bila moguća, III bataljon preuzeo je zasedu III brigade i sa IV bataljonom zaposeo položaje oko Gornjeg Šumberka. I i II bataljon zaposeli su položaje oko Orlake.

» Vidi dok. br. 72, 152, 153, 154, 155 i 164.

¹⁰ Udarna brigada »Tone Tomšič«

¹¹ Četrnaesta i Petnaesta divizija NOV i POJ

30. VII izvršena je blokada uporišta a u sumrak izvršili su napad I i IV bataljon. Dok su komandant brigade i njegov zamenik sa komandirom prateće čete i minerima tražili odgovarajuće mesto za nameštanje topa, neprijatelj je ispalio tri mine koje su ranile komandanta brigade, njegovog zamenika i jednog druga minera. Napad na uporište nije uspeo jer se neprijatelj suviše dobro pripremio i, čim ih je primetio, otvorio strahovitu vatru iz pušaka, mitraljeza i bacača, tako da je bilo nemoguće približiti se. Neprijatelj je topovima iz okolnih uporišta gađao čitavu noć naše položaje.

31. VII naši bataljoni prebacili su se na polazne položaje; ostala je samo blokada uporišta. Celog dana vladala je grobna tišina na čitavom sektoru. Tek u večernjim časovima pojavio se avion koji je mitraljirao i bombardovao naše položaje.¹²

Prema našoj proceni i podacima koje su dobili naši obaveštajci, neprijatelj je u gore pomenutim borbama sa našom brigadom (II bataljon) imao 40 mrtvih, od toga 6 oficira, 17 teško i veći broj lakše ranjenih. Podaci o borbama koje su vodili drugi bataljoni nisu nam poznati. Uništena su bila dva tenka, zaplenjen jedan top, dva mitraljeza, 3 pištolja, jedna puška, jedna oficirska torba i uniforma i veća količina razne municije. Naši gubici iznose: 8 mrtvih, 7 teže i 18 lakše ranjenih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Janko Rudolf

Komandant
si. otsutan

" Vidi dok. br. 72, 157, 158, 160, 161 i 163.

**POZIV GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 6
AVGUSTA 1943 GOD. ZAVEDENIM SLOVENCIMA¹**

**GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE**
Na položaju, 6. VIII. 1943

POZIV
zaslepljenim Slovencima

Padom Musolinija slomljena je osovina Rim — Berlin. Svakom poštenom Slovencu danas je jasno da će spas slovenačkog naroda obezbediti jedino najaktivnija borba čitavog naroda protiv okupatora, u prvom redu protiv Nemaca. Sve laži belogardističkih vođa, narodnih izdajnika, danas su očigledne i razgolićene.

Oni su računali na pobedu osovine Rim — Berlin. Ovaj račun je danas očigledno propao. Ova prevara je raskrinkana.

Računali su da će ih Englezi pomagati u borbi protiv slovenačkog naroda. Pretstavnik engleske vojske pri Glavnom štabu NOV i PO Slovenije, major Džons, javno optužuje Belu gardu zbog njenog izdajstva i poziva čitav narod u zajedničku borbu pod rukovodstvom NOV i PO Slovenije protiv okupatora, protiv Nemaca, protiv Bele garde. Kao što Englezi pozivaju preko londonskog radija sve u borbu protiv Nemaca, tako je i njihov pretstavnik kod nas, major Džons, pozvao vas i čitavu talijansku vojsku da predajte oružje partizanima za borbu protiv Nemaca. Dve talijanske divizije u Crnoj Gori već su predale oružje jedinicama Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije.² Dakle, danas je raskrinkana i prevara o engleskoj pomoći narodnim izdajnicima i Beloj gardi.

Krajnje je vreme da predate oružje partizanima i Vi koje su narodni izdajnici prevarili da se prihvate tuđinskog oružja protiv svog naroda.

Pošto hoćemo da učinimo sve kako bismo sprečili bratobilački rat i jer znamo da ste ostali u svojim srcima uvek Slovenci, nedvosmisleno

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

² Odnosi se na divizije »Taurinenze« i »Venecija«. Vidi tom III, knj. 6, dok. br. 114.

izjavljujemo:

1) Onome koji preda oružje pretstavnicima NOV i PO Slovenije neće se ništa desiti. On će moći da slobodno ode svojoj kući.

2) Vrata za stupanje u našu vojsku otvorena su svima koji su uvideli prevaru i greh koji su počinili prema slovenačkom narodu stupajući u redove Bele garde i žele da isprave time što će uzeti oružje u ruke i poći u borbu za konačno oslobođenje i ujedinjenje slovenačkog naroda pod rukovodstvom NOV i PO Slovenije.

Hitlerovi fašisti pokušaće da nastave sa svojim divljastvom prema slovenačkom narodu. Prva dužnost svakog sve-snog i poštenog Slovenga jeste da stavi sve svoje snage na raspoloženje borbi za potpuno uništenje fašizma. Jedino u tome je spas slovenačkog naroda. Uz Sovjetsku armiju, koja već dve godine zadaje glavni udarac Hitlerovoj vojsci i koja je prošla, kroz sjajne pobeđe kod Staljingrada i poslednjih dana kod Orela i Bjelgoroda, u odlučujuću uništavajuću ofanzivu, i uz saveznike Englesku i Ameriku, koje su invazijom na Siciliji prešle u odlučujuću fazu borbe za slom fašizma, u Sloveniji se bori čitav slovenački narod pod rukovodstvom Osvobodilne fronte slovenačkog naroda i u redovima NOV i PO Slovenije.

Zato danas čine najveći zločin prema narodu oni koji žele da produže bratoubilački rat, koji pokušavaju da Belu gardu oboje plavom bojom³ i pričaju o nekakvoj »regularnoj jugoslovenskoj vojski«, razbijajući na taj način jedinstvo naroda. U Sloveniji i Jugoslaviji postoji samo jedna regularna vojska, a to je:

Narodnooslobodilačka vojska Slovenije, sastavni deo Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i njenih partizanskih odreda.

Ova vojska već dve godine vodi žestoku i žilavu borbu protiv svih mogućih neprijateljskih vojski: nemačke, talijanske, mađarske, bugarske i raznih janičarskih bandi Nedića, Pavelića, Mihailovića i Bele garde u Sloveniji. Onaj koji danas stvara nove vojne jedinice pod kakvom bilo bojom i firmom van redova NOV i PO Jugoslavije, razbija jedinstvo naroda, služi neprijateljima naroda i produžuje život do smrti ranjenoj hitlerovskoj gamadi.

^a Vidi knjigu Franček Saje: »Belogardizem«, II izdanje, Ljubljana 1952, str. 543—578.

Zato Vam se obraćamo:

Razmislite i progledajte! Pridite NOV i PO Slovenije!
Borite se protiv sviju koji bi pokušavali da Vas ponovo varaju
plavom gardom i drugim izdajničkim bojama! Isterajte izdaj-
nike iz svojih redova!

Predajte oružje NOV i PO Slovenije!

Stupajte u redove NOV i PO Slovenije!

Živila Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi
Jugoslavije!

Ziveo Vrhovni komandant Tito!

Za Glavni štab NOV i PO Slovenije

Politkomesar

Komandant

BR. 52

IZVEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 8 AVGUSTA 1943 GOD. SEKRETARIJATU CK KPJ O PRI- PREMANJU OFANZIVNIH AKCIJA I VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U SLOVENIJI¹

GLAVNI STAB
NOV I PO SLOVENIJE

8 avg. 1943

SEKRETARIJATU CK KPJ
u ruke drugu Krištofu²

Primili smo tvoj telegram kojim nas izveštavaš o odluci
Vrhovnog komandanta druga Tita o promeni naziva divizija
i o akciji na Zidan Most.³ U vezi sa time javljamo:

1. Upravo su se vratili kuriri koje smo poslali u Štajerski
odred za podatke koji se tiču Zidanog Mosta. Vratili su se sa
sledećim podacima: posada u samom Zidanom Mostu je poja-
čana. Nemci su zaposeli stare jugoslovenske utvrđene položaje
na visinama oko Zidanog Mosta. Na tim položajima postavili
su dve protivavionske baterije. Na pruzi Židani Most — Celje
koncentrisali su vojsku od oko 1.500 ljudi isključivo za odbranu
pruge. Neposredna odbrana mostova je približno ista kao što

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Edvard Kardelj

³ Vidi dok. br. 62.

je i bila, ojačana sa po jednim teškim mitraljezom na svakoj strani mosta. Posada u Radečama nije se promenila. Obzirom na to preduzeli smo sledeće: dogovorili smo se sa majorom Džonsom o organizaciji neophodnog novog transporta veće količine eksploziva (dosadašnji smo već toliko podelili da nam rezerve nikako ne bi bile više dovoljne za tu akciju). A štabu XV divizije (II divizije), koji se trenutno nalazi na sektoru Trebelno — Čatež, dali smo sledeća uputstva:

- a) On treba da odmah ponovo prokontroliše podatke koliko je utvrđen sam Zidani Most i da zajedno sa Stajercima razmotri sve mogućnosti za likvidaciju posade u Zidanom Mostu, za rušenje tamošnje stanice sa železničkim uređajima i za rušenje mostova u slučaju da dobijemo blagovremeno dovoljnu količinu eksploziva.
 - b) Istovremeno štab divizije treba da pripremi akciju na Litiju. Zato treba da prikupi potrebne podatke u svrhu likvidacije nemačkih posada u Litiji i Smartnom i rušenja železničkog mosta.
 - c) Odmah u toku sledećih dana divizija treba da izvrši napad na železničku stanicu u Lazama, uništi tamošnje stanice i železničke uređaje, likvidira nemačku posadu koja se nalazi u drvenim barakama bez ikakvih utvrđenja i isprazni tamošnji vojni magazin.
2. U štab I divizije (XIV divizije) šaljemo Tomaža⁴ (koji se pre nekoliko dana vratio iz Primorske) sa zadatkom da ustanovi sve mogućnosti za napad na Borovnicu. Naime, XIV divizija krenula je pre nekoliko dana u pravcu Mokrec — Ljubljanski Vrh.

3. Kako vidiš već iz gornjeg, ostavili smo žužemberšku teritoriju i poslali divizije, svaku posebno, na nov teren. Na to nas je prinudila nova situacija, u prvom redu potreba za prenosom težišta naših akcija na rušenje pruge da bi se sprečavao brz odlazak Talijana sa naše teritorije i nemački transport u severnu Italiju. Istovremeno, time će se naše divizije približiti, jedna Štajerskoj, druga Gorenjskoj i Primorskoj, te ćemo na taj način, obzirom na posebna uputstva koja smo ponovo poslali Stajercima, Primorcima i Gorenjcima, moći ubrzati prelazak njihovih brigada u sastav naših divizija.

4. Pošlo nam je za rukom da organizujemo razgovore sa Cerutijem.⁵ I to nas je navelo na gornju pregrupaciju naših

* Dušan Kveder

⁵ Na inicijativu komandanta italijanske divizije »Isonzo«, generala Cerrutti-a, došlo je do kontakta između njega i predstavnika Glavnog

snaga jer izgleda da ćemo i tim putem omogućiti, odnosno olakšati prenos težišta naših akcija protiv Nemaca. Razgovori su tek u toku. Izvestičemo Te čim dobijemo tačnije podatke.

5. Plava garda je u poslednje vreme ispoljila veliku aktivnost. Naš ZDO⁶ je uspeo da zarobi 17 plavogardista, među njima 9 ideološki izgrađenih sredinaša — mihailovićevaca, koji su prestavljeni štab jednog od četiri plavogardistička odreda (i to štab Štajerskog odreda) koje oni organizuju u Sloveniji. Kod tih plavogardista našli smo vanredne dokumente za političko raskrinkavanje Plave garde. Dali su javne izjave protiv Novaka, pisali pisma plavogardistima i pružili nam u potpisanim izjavama vanredan materijal, u prvom redu protiv Novaka.⁷ Primećuje se da se kako voćstvo Plave tako i voćstvo Bele garde sasvim raspadaju. Do ruke su nam došla i pisma koja svedoče o tom raspadanju i o njihovim međusobnim razmoricama. Sve te dokumente izdaćemo u obliku posebne brošure. Došli smo i do podataka koji će XIV diviziji omogućiti, ako bude umela da spretno manevriše, i vojno uništenje glavnog jezgra Plave garde koje se nalazi u Otočecu ob Krki.

6. Iz Primorske nam je stigao Tomaž. Dok su politička situacija i stanje političke organizacije zadovoljavajući i izgleda da je bio preteran naš strah u vezi sa Primožem,⁸ stanje vojske mnogo je lošije nego što smo mislili. Po svemu izgleda da ćemo otuda moći dobiti svega oko 300 partizana.

Sa Tomažom je stigla iz Primorske nova grupa Engleza koja se spustila u Primorskoj 18. jula. To je neki poručnik Intellidžens servisa, Slovenac Lenščak, koji je bio u Londonu Krekov lični sekretar. Taj čovek nam je dao i dragocene podatke o prilikama među Jugoslovenima u Kairu i Londonu. On ima, kao i major, specijalnu vezu u prvom redu sa političkim odeljenjem engleske vlade, sa ministarstvom spoljnih poslova. Dosada je u London poslao dobre političke informacije. Osim toga je obećao da će dati i kod nas javne izjave sa svojim potpisom protiv delatnosti Kuhara i Kreka. Inače je prilično nesimpa-

štaba NOV i PO Slovenije. Održana su dva sastanka u prvoj polovini avgusta 1943 u blizini Dolenjskih Toplica. Raspravljalo se o pasivizaciji ove italijanske divizije i o razmeni ranjenika i zarobljenika. Međutim, zbog suprotnih gledišta, prekinuti su pregovori, bez ikakvih rezultata.

⁴ Zapadnodolenjski odred

⁷ Vidi: Franček Saje: »Belogardizem«, II izdanje, Ljubljana 1952, str. 562.

⁸ Aleš Bebler

tičan čovek jer pokušava da, u odnosu prema nama, istrajno igra ulogu Engleza, mada je Slovenac.

7. Direktor* nas je izvestio da se avionom želi spustiti na naš teren. U vezi sa tim dali smo zadat Tomažu da razmotri mogućnost takvog spuštanja u Sloveniji, a u Hrvatski Gl. štab šaljemo našeg oficira — ordonansa sa zadatkom da razmotri mogućnosti i organizuje takvo spuštanje na oslobođenoj teritoriji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sa drugarskim pozdravima

Politkomesar
Kraigher Boris
(M. P.)

Komandant
Rozman Franc

P. S. Treba da ti javimo tužnu vest da su u borbama kod Sela pri Sumberku poginuli od topovske granate drugovi: Nande, Milovan i Dragan.^{1"} Molimo, izvesti o tome Vrhovni štab.

• Radioveza sa Moskvom, obaveštenje se odnosi na spuštanje Sovjetske vojne misije.

" Ivan Kavčič, Milovan Saranović, Dragan Jevtić

**IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 8 AVGUSTA
1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP SLOVENIJE
ZA GORENJSKU O FORMIRANJU NOVIH JEDINICA GO-
RENJSKOG ODREDA¹**

STAB GORENJSKOG ODREDA
Na položaju 8. 8. 43

KARAULA »KOLUMB«

Prema informacijama koje smo dobili iz Selske Doline javno mnenje govori o »Perovim« i »Crnogorčevim² vezama sa Gestapoom, kod pilane. Kažu da su to neki sami videli.

Pored toga i to da je »Pero« (Slobodan) izdao brigadu u Zirovskom Vrhu zbog čega je zatim usledila hajka itd.

Obaveštavamo vas o tome da biste kao odgovarajući forum u vezi sa tim učinili sve što je potrebno.

Što se toga tiče, mora se putem terenskih radnika preduzeti da se to na svaki način opovrgne kao neistinito pričanje, klevetanje naše vojske i funkcionera.

Prema poslednjoj reorganizaciji već su organizovane i ustanovaljene sledeće jedinice:

1 četa Jesenička (Jelovica — Pokljuka — Jesenice)

2 četa Kranjska (od Stola do Kokre)

1 minerski vod »Triglav« (Mojstrana — Radovljica)

3 „ „ »Grintovec« (Jesenice — Bohinj)

Drug Ljubo i Zvonko' će sada otići na teritoriju Loškog bat., gde će se organizovati 1 četa — Loška, minerski vod »Ratitovec« i transport za brigadu.

Ovde smo već sakupili ljude za transport. Sada, kada odlazimo u »Loški«, uspostavićemo vezu sa karaulom u Notranjskoj te istovremeno dati odn. poslati ovima ovde naređenje da krenu prema Loškoj četi. Kad transport bude sakupljen, ići će odmah napred »preko⁴. Svakako se nadamo da se neće ništa desiti što se desilo prošli put (Zirovski Vrh⁵). Gledaćemo da se stvar što bolje uredi.

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Pero Popivoda

³ Anton Kržišnik i Anton Bertoncelj

⁴ preko granice

Javite nam kada će se poslati napred oni »zabitnici« koji se nalaze kod druga Mirka. Kao što predviđamo krajem ove nedelje ide iz Loške čete gore pomenuti transport, zbog čega neka Mirko dotada otpremi dotične napred — ili neka sačeka drugi transport.

Kad se vratimo, moraćemo ponovo formirati Korušku četu, koja više ne postoji. Od 8 drugova, koliko ih je još ostalo posle raznih hajki, neki su otisli na teren a drugi u brigadu, itd.

Za sve to je najviše kriv drug Stric i neki drugi funkcioneri; pozvali smo ih sve na saslušanje. Naknadno ćemo Vas o tome detaljno izvestiti. Isto tako o toku i sadržaju saslušanja druga Strica i ostalih.

Smatramo da krvce treba najstrožije kazniti. Ako se krivcima dokaže ono (Stricu) što smo prema dosada sakupljenim informacijama dobili, treba ih bez daljeg likvidirati.⁶

Stare greške temeljito popraviti. Formiraćemo ponovo odgovarajuću četu i postaviti odgovarajuće funkcionere koji će umeti bolje rukovoditi i odgovarati zadacima koje postavlja današnje vreme. Formiraćemo i »transportni vod« koji će imati zadatak da prati nove borce, odn. nenaoružane, za brigadu. Tako da bude što manje grešaka i da se ne prave takvi propusti koji su se dosada činili.

Nadamo se da taj plan nisu poremetile poslednje hajke. Mišljenja smo da treba da organizujemo svaki korak u našem životu, borbi i radu.

Potrebni su nam novac i obveznice.

Drug Ljubo ima više stvari o kojima bi bilo dobro da usmeno razgovara i tom prilikom mogao bi uzeti i novac.

Možda bi se prilikom našeg boravka u Poljanskoj Dolini, kuda krećemo u sredu ili četvrtak, mogla uspostaviti veza.

Danas su partizani zauzeli Kropu. Posle 2 sata strateški su se povukli natrag u polazna uporišta.

Danas je bio miting u Kropi. Uspeo je sasvim kao što je bilo predviđeno — vrlo dobro.

Ipak vam mogu jednom javiti da je održan onaj miting o kome sam vam više puta govorio, a koji se zbog neprilika do danas nije mogao održati.

O tome, o toku mitinga, javićemo vam detaljnije u sledećem izveštaju.

Danas je stigao u Kranjsku četu ing. Ozvald Stane,⁷ stari partijac. Zbog komunizma bio je zatvoren u Jugoslaviji a sada

⁸ Anton Razinger je bio agent Gestapoa i kao takav osuđen na smrt i likvidiran.

⁷ Osuđen na smrt 1949 godine kao agent Gestapoa.

u Dahau. Košta⁸ ga poznaje. Izjavio je da bi voleo da govori sa PK. Javite o njemu 3 Kranjskoj četi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gor. odred:

Komandant
Zvonko Planine

Politkomesar
Ljubo Sorski

BR. 54

IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 13 AVGUSTA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJSKU O STANJU I REORGANIZACIJI ODREDA¹

STAB GOR. ODREDA
Na položaju, 13. 8. 43

P. K. K. P. S. ZA GORENJSKU

Celokupno današnje stanje G. O. iznosi 230 drugova. Od tih je 140 dr. naoružano, preostali broj je određen za transport koji će uskoro krenuti dalje.

Do danas se izvodila organizacija G. O. u smislu poslednje reorganizacije.

Organizovane su sledeće jedinice:

2 četa Jesenička (^ 4q ^

3 četa Kranjska (

4 četa Koruška otišla je, odn. otići će na svoju teritoriju (10 drug.)

1 minerski vod »Triglav« ,

2 minerski vod »Grintovec« , ä 15 drug.

3 minerski vod »Ratitovec« '

1 četa, Loška, obrazovaće se u najkraćem vremenu.

Posle organizovanja predviđenog transporta Stab odreda izdaće cirkularno pismo za štabove jedinica i drugovima G. O. u vezi sa životom, radom i borbom, tako da će naš rad i borba potpuno odgovarati zahtevima današnjeg vremena i svim budućim zadacima.

⁶ Stane Bizjak

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

Moralno stanje je veoma dobro što se tiče logorovanja, mitinga i rekvizicija; ali smatramo da će se ono čak udvostručiti u vreme najvećih iskušenja ili hajki.

Spisak jedinica, štabova, brojnog stanja, tj. detaljniji izveštaj o tome poslaćemo naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gor. odred

Komandant
Zvonko Planine²

Politkomesar
Ljubo Sorški®

BR. 55

IZVEŠTAJ ŠTABA UDARNE BRIGADE »MATIJA GUBEC« OD 14 AVGUSTA 1943 GOD. O RADU I AKCIJAMA BRI- GADE OD 1 DO 15 AVGUSTA 1943 GODINE¹

STAB
IV SNOUB »MATIJA GUBEC«
Položaj, 14. VIII. 1943

POLUMESECNI IZVEŠTAJ

1. VIII. 1943 Brigada se nalazila na položajima iznad Orlake koje je neprijatelj gadao artiljerijom i bombardovao iz vazduha čitav dan. Konferencija štabova bataljona o vojnim i političkim zadatacima i kritički pregled žužemberške akcije. II bat. otišao je posle podne u pomoć brigadi T. Tomšića, na koju su Taliani vršili pritisak na sektor Krušni Vrh — Babna Gora. Bataljon je zaposeo položaje kod Babne Gore i napao protivnika sa boka. Neprijatelj je pobegao i sakrio se u selu Selca, posle čega su se naši vratili na stare položaje. Zaplenili su 1 pušku i 300 metaka za tešku »Bredu«.² Uveče smo se

¹ Anton Bertoncelj
² Anton Kržšnik

- prebacili na nove položaje oko M. Lipovca. Zbog loših vodiča pokret je trajao čitavu noć.
2. VIII. 1943 Na položaje oko M. Lipovca stigli smo u 5 čas. ujutro. Ljudstvo se pre podne odmaralo. Na konferenciji sa štabovima bataljona postavili smo nove rukovodioce na upražnjena mesta u četama. Posle podne vojno-politički rad sa ljudstvom. — Obezbeđenje smo davali u pravcu Žužemberka i Dvora. U toku noći rušili smo i minirali puteve Žužemberk — Straža, Zužemberg — Ajdovec i Žužemberk — Dobrnič.
3. VIII. 1943 Na starim položajima imali smo vojne vežbe sa ljudstvom (naročito sa minerima i bombašima) i političke časove. — Nastojeći da sklone preke na putu Žužemberk — Straža, nesrečnim slučajem našla su smrt 3 civila, dok su 2 bila teže ranjena jer su upalili minu na putu. Posle podne u štabu divizije bila je konferencija sa štabovima brigada o našim budućim zadacima. Ukida se I oper. zona i počinju da funkcionišu divizije. Uveče smo se prebacili na nove položaje oko sela Rihpoveca. Prilikom prelaska pruge II bat. davao je obezbeđenje sa dve čete (kod Sv. Ane).
4. VIII. 1943 Ujutro smo stigli na položaje oko Rihpoveca. Obezbedili smo pravce iz Mokronoga, Mirnske doline, Trebnja i Mirne Peči. Preko dana ljudstvo se odmaralo. Noću su manji delovi vršili otkup hrane.
5. VIII. 1943 Na starim položajima. Vojne vežbe i politički rad. Posle podne konferencija političkih komesarova sa političkim komesarom brigade. Osmatrali smo prugu Trebnje — St. Janž.
6. VIII. 1943 U 19 časova pokret I i III bat. na sektor Smarjeta — Vinji Vrh sa ciljem da ga prekontrolišemo i likvidiramo plavogradističke grupe koje se verovatno tamo negde nalaze. II bat. ruši železnički most na pruzi Ljubljana — Novo Mesto kod Mirne Peči.'

* U biltenu komande Jedanaestog armiskog korpusa od 7 avgusta 1943 god. navodi se: »Divizija »Iscmzo« Usled eksplozije mine u noći 7-og oštećen je železnički mostić na 88,9 kilometru (ZV-CS Novo Mesto). Prelaz uspostavljen u 13 sati.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 1—7).

7. VIII. 1943 I i III bataljon kontrolišu sektor oko Vinjeg Vrha. Oba bataljona razvijaju se iz sela Strelac u čete i približavaju se iz više pravaca crkvi na Vinjem Vrhu. Postavili smo manje zasede na putevima Skocjan — Dobrava, Bela Cerkev — Otočec. Prekontrolisali smo čitavu šumu ali nigde nije bilo traga plavih. Posle izvršenog pregleda, I bataljon zaposeo je položaje oko Šmarjete sa obezbeđenjem prema Novom Mestu a III bataljon oko Orešja sa obezbeđenjem u pravcu Bela Cerkev, Škocjan. II bataljon se posle izvršene akcije na pruzi, gde je srušio žel. most kod Mirne Peči, smestio u selu Trebelno sa obezbeđenjem pravca od Trebnjeg, Mokronoga, Mirne Peči. Preko dana ljudstvo se odmaralo. Uveče smo održali, zajedno sa Cankarevom brigadom, miting u Šmarjeti, dok su manji delovi vršili mobilizaciju oko Šmarjete i Trebnja.
8. VIII. 1943 Ujutro, posle mise, održali smo miting ispod crkve u Šmarjeti. Sastanak sa štabovima bataljona zbog predviđene akcije na Belu Cerkev. Temeljita politička i vojna priprema za akciju. Štab brigade je pre podne osmatrao teren i izradio tačan nacrt uporišta. Posle podne bio je na osmatranju čitav komandni kadar. II bataljon prebacio se uveče na položaje oko Zbura sa obezbeđenjem pravca od Škocjana — Dobrave.
9. VIII. 1943 Poslednje pripreme za večernju akciju. — Talijani su posle podne bombardovali Šmarjetu, gde su bili smešteni naš I bataljon i štab brigade. Pogodena je tačno Karlovškova kuća u kojoj je bio smešten štab brigade, kojom prilikom je poginuo drug Sašo⁴ iz brigadne tehnike a jedan drug lakše ranjen. Neprijatelj je istovremeno gađao artiljerijom naše položaje, kojom prilikom je poginuo iznad sela Orešje desetar iz III bat. drug Blatnik. U 21 čas. krenuli smo iz sela Strelac preko Družinske Vasi prema Beloj Cerkevi, koju je, prema zadatku, trebalo da likvidiramo. I bataljon imao je zadatak da likvidira crkvu, školu i Bevčevu kuću. On

se približio tim objektima sa jugozapadne, južne i jugoistočne strane. U 23 časa počeli smo napad. Bombaška i minerska odeljenja približila su se crkvi i Bevčevoj kući do same žice. Tada su Talijani zapalili senjak ispod crkve tako da je čitav prostor oko nje bio osvetljen. Naše jedinice morale su da se malo povuku zbog vanredno jake neprijateljske vatre iz bunkera ispod crkve. Hteli smo lakisminobacačem da iz crkvenog tornja isteramo teške mitraljesce koji su ometali naš napad, ali se pri tom zapalio crkveni toranj i crkva izgorela, što je ponovo osvetljalo čitav prostor oko neprijateljskih objekata i otežavalo nam rad. Neprijatelj se iz goreće crkve povukao iza crkvenog zida, gde je imao vrlo dobre položaje. Naši su minirali neku zgradu odmah do crkve, misleći da će im poći za rukom da dođu do crkve, ali to nije bilo moguće. Kad je III bataljon likvidirao bunker ispod Zorkove kuće, deo I bat. uspeo je da pređe žicu, ali je bilo suviše malo vremena da bi mogli doći do Bevčeve kuće i minirati je. — III bat. imao je zadatak da likvidira mlekaru, župnički i prosvetni dom i bunkere u blizini ovih zgrada. On se približio selu u isto vreme kao i I bataljon ali je napadao neprijateljske objekte sa severne i severoistočne strane. Oko župničkog doma bio je isti slučaj kao sa I bat. Zbog osvetljenog prostora nije bilo moguće doći do žice. Da bi olakšali pristup sa te strane, gadali smo topom jedanput u crkveni toranj i tri puta u župnički dom. Svi pogoci bili su puni ali uprkos tome nije bilo moguće približiti se, jer topom nismo mogli uništiti bunkere pored župničkog doma. Uspeli smo da se probijemo preko žice sa istočne strane i da pomoću bombaških odeljenja likvidiramo bunker ispred Zorkove kuće i bunker pored senjaka kod drvenog odbranbenog zida na severnoj strani. Do ostalih objekata nije bilo moguće približiti se. II bataljon imao je zadatak da sa jednom četom likvidira bunker ispred mosta u Dragi i da uništi most dok je bio sa dve čete u rezervi u Družinskoj Vasi. Mostu

se približio od Družinske Vasi od zapadne strane uz Krku. Odmah, dok smo se približavali, protivnik je otvorio iz bunkera jaku vatru na koju nismo odgovorili nego zaposeli kuće i druge pogodne tačke. Ali belogardisti nisu ostali u bunkeru nego pobegli preko Krke na desnu obalu. Naši su odmah srušili bunker i počeli rušiti most koji su pred jutro zapalili a sa jednom desetinom sprečavali neprijatelju gašenje. — Ujutro, pred samu zoru, povukli smo se sa svim našim snagama na stare položaje oko sela Zbure, Orešje i Gorenje Vasi sa obezbeđenjem pravca od Mokronoga, Škocjana, Dobrave i Bele Cerkve. — U toku čitave akcije imali smo 2 teže ranjena druga (od kojih je jedan umro) i 4 lakše ranjena druga. Gubici neprijatelja nisu nam poznati. Prema naknadnim vestima imao je oko 16 mrtvih i dosta ranjenih. — Likvidirali smo 3 bunkera, srušili i zapalili most i izgorela je crkva koju je zapalila naša mina.⁵

10. VIII. 1943

Davali smo obezbeđenje prema Škocjanu, Mokronogu i Krki. Posle podne su Talijani — oko 500, sa tenkovima, dva brzometna topa i više minobacača — pokušavali da dođu preko Krke u pomoć posadi u Beloj Cerkvi. Ukrcale su se na nekoliko čamaca. Kad su bili na sredini reke, udarili smo na njih automatskim oružjem i proterali ih natrag na desnu obalu Krke. Oni su ponovo pokušali da prodru na našu stranu, ali smo ih uvek odbijali i izdržali na položajima uprkos jake topovske i minobacačke vatre. Tek kad smo se povukli zbog prebacivanja na nove položaje, Talijani su u koloni po jedan gazili Krku kod Kronovog. — Uveče smo izvršili pokret na nove položaje severno od Trebelnog i Zabukovja sa obezbeđenjem pravca prema Mokronogu i Novom Mestu.⁶

11. VIII. 1943

Na nove položaje stigli smo u 2 sata ujutro. 2 četa I bat. transportovala je ranjenike u bolnicu. Uveče je otišla po jedna četa svakog bataljona na prugu sa zadatkom da tamo likvidiraju voz. Uspeh je imala jedino četa II bata-

⁵ Vidi dok. br. 168.

ljona koja je kod Mirne Peči izbacila iz koloseka lokomotivu i 1 vagon⁷ Saobraćaj je bio prekinut 9 časova. III bataljon uopšte nije došao do pruge zbog suviše gusto raspoređenih bunkera, dok I bataljon nije dobro izvršio miniranje, tako da je eksplodirala samo kapisla. Manji delovi svakog bataljona izvršili su mobilizaciju u selima Pijavice, Kaplja Vas, Tržišće, Malkovec.

12. VIII- 1943 Vojno-politički rad u prvom redu sa novim borcima. Četa i vod II bataljona otišli su uveče da izvrše otkup u trgovinama u Krmelju. Otkup je uspeo i neprijatelj nije intervenisao uprkos tome što su naši morali u selo kroz bunkere. Istovremeno su vršili i mobilizaciju. Ostala dva bataljona vršila su mobilizaciju u Martinjoj Vasi i oko Zdinje Vasi. Minersko odelenje I bataljona bilo je ponovo na pruzi. Izbacili su iz koloseka dva vagona i prekinuli saobraćaj za 8 časova.⁸
-]3. VIII. 1943 Vojno-politički rad. Konferencija sa štabovima bataljona o akciji na Belu Cerkev i o tekućim zadacima. Noću je pošla po jedna četa iz svakog bataljona da vrši otkup pšenice u okolini Trebnja, Mirne Peči i Smarjete. II bat. izvršio je mobilizaciju na Slančjem Vrhu. Uveče dobro uspeo miting II bataljona u Laknicama.
14. VIII. 1943 Vojne vežbe i politički rad, posebni politički časovi sa mobilisanim drugovima. Uveče manje jedinice vrše otkup hrane.
15. VIII. 1943 Ujutro, posle mise, miting ispred crkve na Trebelnom. Dva bataljona odlaze posle podne da prate, transport u bolnicu. Pokret II bataljona na položaje oko Moravča.

⁷ Vidi dok. br. 170.

⁸ U biltenu komande Jedanaestog armiskog korpusa od 13 avgusta 1943 god. navodi se: »Divizija Isonzo« eksplozijom mine pri prolasku voza-radiionice prekinuta železnička pruga i zaštitni vagon skliznuo sa šina. Saobraćaj odmah uspostavljen. « (Original u arhivi Vojnoistoriskog

IZVEŠTAJ O BROJNOM STANJU UDARNE BRIGADE »MATIJA GUBEC« OD 1 DO 15 AVGUSTA 1943 GODINE¹

BROJNO STANJE

IV SLOV. N.O.U. BRIGADE »MATIJA GUBEC« OD 1.—15. VIII. 1943

J e d i n i c a	po spisku		otsutnih		na lice		dosadašnji gubici			
							mrtvih		ranjenih	
	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih	muških	ženskih
Štab brigade	23	1	1	—	22	1	1	—	—	—
I bat.	168	7	25	1	143	6	1	—	1	—
II bat.	189	6	24	—	165	6	—	—	—	—
III bat.	173	9	21	3	152	6	1	—	3	—
Ukupno	553	23	71	4	482	19	3	—	4	—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Tinč Gojčić²

Komandant
Stane Potočar

(Obrazac 3. Tehnika Gubčeve brigade).

² Zvonko Vrečko

**VESTI OTSEKA ZA PROPAGANDU I STATISTIKU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 16 AVGUSTA 1943
GOD. O USPESIMA NOV I PO SLOVENIJE OD 9 DO 13
AVGUSTA¹**

**GLAVNI STAB NOV i POS
OTSEK ZA PROPAGANDU I STATISTIKU
16. VIII. 1943**

USPESI NAŠE VOJSKE OD 9 DO 13 VIII

XIV divizija, koja je krenula u Notranjsku sa zadatkom da čisti teren od okupatora i domaćih izdajnika, naišla je na putu na talijansku zasedu- I brigada² ove divizije napala je zasedu i proterala je sa položaja. Protivnik je imao tom prilikom oko 50 mrtvih i ranjenih. Jedan bataljon I brigade naišao je nekoliko dana kasnije na jaku talijansku kolonu koja se dala u bekstvo čim je ovaj bataljon ispalio prve metke. Otada Talijani i belogardisti uopšte ne napuštaju svoje položaje.³

IV brigada XV divizije napala je 9. VIII belogardističko uporište u Beloj Cerkvi. Uništena su bila tri neprijateljska bunkera iz kojih su belogardisti delimično pobegli a delimično su poginuli. Prilikom ovog napada poginulo je 16 belogardista a 20 njih bilo je ranjeno.

I bataljon IV brigade napao je iste noći bunker i most u Dragi (na Krki). Belogardisti koji su čuvali most pobegli su iz bunkera na desnu obalu Krke. Naši borci su srušili bunker i zapalili most. Zaštitno odeljenje držalo je pod vatrom talijansku posadu koja je došla u pomoć iz Šent Jerneja, kojom prilikom je priličan broj Talijana našao smrt u Krki.⁴

Akcije na železničke pruge

6. VIII 2 bataljon IV brigade srušio je železnički most Ljubljana — Novo Mesto kod Mirne Peči.

11. VIII II bataljon IV brigade izbacio je iz koloseka lokomotivu i jedan vagon kod Mirne Peči i porušio priličan deo železničke pruge. Saobraćaj je bio prekinut 9 časova. 12. VIII

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Udarna brigada »Tone Tomšič«
» Vidi dok. br. 165 i 167.

I bataljon IV brigade porušio je prugu i izbacio iz koloseka 2 vagona u blizini Krmelja kod Zdinje Vasi. Saobraćaj je bio prekinut 8 časova. 13. VIII II bataljon V UB⁵ minirao je železničku prugu Sent Janž — Trebnje. Pruga je bila minirana na tri mesta sa namerom da se istovremeno uništi voz koji ide ovom prugom. Voz je stigao oko 15 minuta pre šest posle podne. Tada su mineri upalili mine. Dejstvo je bilo neobično jako. Prva mina je pred samim vozom porušila prugu tako da mašinovoda nije bio u stanju da zaustavi lokomotivu, pa je ona skrenula na nasip. Odmah zatim eksplodirala je druga mina ispod lokomotive i sasvim je oštetila. Treća mina eksplodirala je ispod vagona i uništila kolosek i vagon. Voz je imao i dva oklopna vagona u kojima su se nalazili Talijani i belogardisti kao pravnja voza i nekoliko civila. U civilnom vagonu nalazio se i talijanski oficir koji se odmah posle eksplozije popeo u oklopni vagon i naterao vojnike na borbu. Jednog vojnika je ubio jer nije htio da puca. Zadnji oklopni vagon pružio je otpor odmah posle eksplozije. Ali iz topa je na oba vagona ispaljena po jedna granata koje su tačno pogodile cilj i naterale posadu da iskoči iz vagona, polegne na nasip i počne otvarati vatru, posle čega su naši borci u jurišu napali posadu i voz i proterali posadu sa nasipa. Jedan talijanski vojnik ubio je oficira koji je po svaku cenu htio da dalje pružaju otpor jer je video da ima nameru da pobegne a posadu ostavi, pa ma bila uništена. Naši borci su pohvatali sve što nije palo na bojištu, tako da se nije spasao nijedan čovek iz posade. Prilikom juriša odlično su se pokazali komandir Mito⁶ i Milka,⁷ politički komesar čete.

U toj akciji poginulo je 15 Talijana i poznati belogardista Cebularov (vulgo) iz Dečje Vasi. Poginuli su i ložač i kontrolor. Zarobljeno je bilo 19 Talijana i dva belogardista iz Rakovnika. Među zarobljenim Talijanima nalazi se i zloglasni kandidat Kole. Naši su civile, koji su putovali tim vozom, evakuisali i odmah poslali njihovim kućama, posle čega su zapalili voz koji je goreo 48 časova.

Plen je bio sledeći: 3 teška mitraljeza (dva »Fijata« i jedna »Breda«), dva laka minobacača, 72 mine, 120 ručnih bombi, 16 pušaka, 7 pištolja »Bereta«, preko 10.000 metaka za mitraljeze, 1.000 puščanih metaka, 7 pari novih cipela, 100 kg raži i nešto druge opreme.

Naši nisu imali gubitaka.

⁴ Udarna brigada »Ivan Cankar«

⁵ Svetolik Jovanović

⁶ Milka Sobar, narodni heroj. Poginula 17 avgusta 1943 god. kod Sv. Križa, iznad Litije.

U 19 časova Talijani su prodrli pod zaštitom 10 tenkova na mesto gde je bila izvršena akcija, ali su naše jedinice u međuvremenu već otišle na svoje nove položaje.⁸

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 58

VESTI OTSEKA ZA PROPAGANDU I STATISTIKU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 20 AVGUSTA 1943 GOD. O AKCIJAMA NOV I PO SLOVENIJE OD 12 DO 20 AVGUSTA 1943 GODINE¹

**GLAVNI STAB NOV i PO-S
OTSEK
ZA PROPAGANDU I STATISTIKU
Položaj, 20.VIII.1943**

USPESI NASE VOJSKE

Noću od 12 na 13.VIII i 13 na 14.VIII pošla je jedinica I UB² XV divizije³ na rušenje pruge Ljubljana — Trst između Verda i Logateca. Zbog nedovoljnih priprema oba puta bezuspšno.

Iste noći II UB⁴ prešla je prugu Ljubljana — Trst s namerom da likvidira uporišta kod Smrečja (15 bg) i Sv. Trije Kralji i sa momentanim udarom zapleni u Zirima nekoliko hiljada cipela namenjenih nemačkoj vojsci. Usled nedovoljne konspiracije bila je otkrivena i morala se, zbog jake topovske • i minobacačke vatre, od koje je bilo 10 ranjenih, i neprijateljskih koncentracija povući na polazne položaje.

Noću od 14 na 15.VIII jedinice iste divizije napale su uporište u Sobočevu (17 bg), Niževecu (5 bg), Brezovici (15 bg).

» Vidi dok. br. 71, 171 i 173.

* Potpis nečitak

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Udarna brigada »Tone Tomšič«

³ Pogrešno, treba: XIV divizije.

⁴ Udarna brigada »Ljubo Sercer«

Ohonici (9 bg), Prelovcu (3 bg) i Produ (45 bg) sa sledećim uspehom: u Brezovici i Ohonici zarobljeni svi belogardisti, u Niževecu ubijena 3 belogardista, ostali su proterani. U Sobočevu neprijatelj je bio proteran iz kuća u svoje utvrđeno uporište, kojom prilikom je poginuo 1 belogardist. Uporištu su zadati teški gubici topovskom vatrom. Naši gubici: jedan mrtav, dva ranjena. Napad se nastavlja. U Produ naša jedinica uspela je da minira kuću, koja je bila utvrđena, i nanese teške gubitke. Ukupno je u tim borbama bilo zarobljeno 20 belogardista, zaplenjeno: 22 puške, oko 1.500 metaka, bombe, ratna oprema i znatna količina hrane.⁵

Istovremeno je u okolini Rakitne VII U.B.⁶ vodila uspešne borbe sa belogardistima koji su hitali u pomoć.

14.VIII do 15.VIII minerski vod minirao je prugu između Verda i Borovnice, uništio lokomotivu sa 20 vagona i prekinuo saobraćaj za 24 sata.

Iste noći je minerski vod I U.B. razorio prugu između Borovnice i Preserja.⁷

Jedinice XV divizije uništenjem voza (13.VIII) prekinule su sav promet Mokronog — Trebnje.⁸

15.VIII na istoj pruzi uništile su lokomotivu sa dva vagona za snabdevanje Italijana na položajima i proterali Italijane iz vagona natrag za Trebnje.⁹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Vas ja¹⁰

(M. P.)

⁵ Vidi dok. br. 172.

⁶ Vidi dok. br. 70 i 172.

⁷ Vidi dok. br. 172.

⁸ Vidi dok. br. 57.

» U biltenu komande Jedanaestog armiskog korpusa od 15 avgusta 1943 god. navodi se: »Divizija »Isonzo«; ... Noću 15-og ustanici su napali na položaje za zaštitu pruge između 105-og i 107-og kilometra (ZN—CZ), pokušavši da vrše sabotažu na pruzi. Odlučnim protivdejstvom vojnici su raspršili ustanike i pokupili 4 neeksplodirane mine, sprečivši na taj način sabotažu.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta 18 1—7).

!ZVESTAJ ZAMENIKA POLITKOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 22 AVGUSTA 1943 GOD. O AKCIJAMA PETNAESTE DIVIZIJE NOV I POJ OD 15 DO 22 AVGUSTA 1943 GODINE¹

Na položaju, 22.VIII.1943

CENTRALNOM KOMITETU KPS

20 o.m. stigao sam u štab XV divizije gde smo na saštanku sa štabom odmah proradili zapovest Glavnog štaba u vezi sa budućim zadacima divizije. Utvrđeno je da se mogu izvršiti svi postavljeni zadaci ali da će prilikom akcije na prugu biti neophodan top koji je bio poslan u radionicu na opravku, pošto mu se slomila osovina. Dok se bataljon sa topom i municijom ne vrati u sastav divizije, jedinice divizije izvršavaće sve ostale postavljene zadatke, a u prvom redu rušiće vozove na takvim mestima da bi pruga što duže bila zakrčena i istovremeno minirati prugu na više mesta i postavljanjem zaseda uz porušena mesta onemogućavati da se pruga odmah popravi.

Stab divizije poslao je Glavnom štabu iscrpne izveštaje o svojoj aktivnosti i to 17, 19 i 20 o.m. Ukratko navodim rad jedinica.

Noću od 15 na 16 VIII: pokret Cankareve brigade na sektor Sv. Križ.

Noću od 18 na 19 VIII: napad na železničku prugu Trebnje — Vel. Loka — Stranje.² Srušeni mostovi kod Kamnog Potoka i Vrhova. Promet zaustavljen za čitav dan. Pošto se top nije mogao upotrebiti (pokvaren), nije bio uništen ni jedan bunker.

19 o.m.: Borbe sa Italijanima oko Sv. Križa.³ Neprijatelj je prodirao iz pravca Čateža i St. Ruperta uz nemačku granicu. Prema granici nije bilo nikakve zaštite tako da su naši bili napadnuti iznenada iza leđa. Pogrešio je 4 bataljon Cankareve (komandant Mitja Stajerc).⁴

Od 19 na 20 o.m.: Pokret divizije na sektor Trebelno — Nova Gora — Rihpovec.

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 175.

³ Vidi dok. br. 71, 175, 177, 178 i 187

⁴ Alojz Grčar

Noću 21 na 22 o.m.: 1 Gubčeva brigada ruši voz u blizini Mirne Peči⁵ (između Mirne Peči i Novog Mesta), tako da je zakrčio prugu. Promet će najverovatnije biti duže vremena zaustavljen. Drugo odelenje II bataljona Gubčeve dobilo je preko civilne obaveštajne vezu sa posadom bunkera uz prugu kod Ponikava. Našima se predao puškomitraljezac koji je nagonjorio na predaju još ostalih pet vojnika. Naši su dobili: puškomitraljez (grčki) sa 2000 metaka, 5 pušaka sa 600 metaka i svu opremu. Uništili su bunker i razorili nešto pruge.

2 Cankareva brigada na cesti Novo Mesto — Dobrava srušila je 3 mosta i sve drvene mostove, a na cesti Skocjan — Mokronog 2 mosta i napravila 6 zaseka.

Detaljan izveštaj Vam je verovatno poslao drug komandanat Stane.

Iz uporišta Bistrica — Mokronog navodno su svi karađinjeri otišli u Italiju. Mnogo se govori o napuštanju St. Jerneja, što će naši još proveriti. Svi su izgledi da Italijani nameravaju napustiti neka uporišta koja su udaljenija od glavne pruge, ali da će uz prugu sami pojačati svöje snage.

Noću od 22 na 23 o.m. dva bataljona Cankareve brigade imaju zadatak da ruše prugu i unište voz (ako uopšte bude naišao).

Zelezničari u Novom Mestu eksplozivom, koji smo im dali pre 14 dana, uništili su dosada tri lokomotive. Za njih je štab divizije izdao letak — da sabotiraju, štrajkuju i da odlaze u partizane.

21 o.m. uveče imali smo sastanak sa štabovima divizije i obeju brigada. Stab divizije dobro shvata postavljene zadatke. Treba mu pomoći time što nećemo razbijati njegove jedinice i neophodno je da odmah pošaljemo top, granate i eksploziv i sve drugo što je potrebno.

Ako Vam ubuduće ne budu potrebni slični izveštaji, pošto ih dobivate od Glavnog štaba, kazaćete mi kad se vratim.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Rudi*

⁵ Vidi dok. br. 181.
« Viktor Avbelj

3/43
tab
IV,brigade M. Šubc
Polovn. 24.VIII.1944, ob 10,40

HU

tabu XV.Divisi's NUV in POS

Poloča:

Ponoči so naše edinice počeli proti Mirnu poč. Novo mesto na šestih mestih, kjer so bile trdnice pod tvo., tako da je bilo uničenih 24 trdnice. Stirih mestih je proglašena minirana tako, da bo eksplodirala ob reaktivnih urah podnevi. Minerski vod I.bataljona porušil transformator, ki eksplodira v električni Mokronog. Do trebanjskega transformatorja ni bilo mogrde priti, ker je "fremenca provisal". Na mirnski proggi so prišli nekateri progi, sedaj podnevi brez še most na proggi pri Mirni. Edini ce je bil na mobilizaciji, se je tisoč vrnilo in bodo o uspehu poročili ka.

Desetina ZDO, ki se je nahajala na našem sektorju, se je vrnila že sinoči. - Patrole so se vrnilo iz Sv.Križa. - am se liči in Štačerake /okrog 20/, ki so se pazič vrnili. Drugih partizan

Z odkrovitvijo, ki je obseg tov.nam.komandir na oficirski kopr, predlagamo:

Na nam.komandanta brigade tov.Mileta Čubrida, doslej k tja II.bataljona naše brigade.

Za komandanta II.bataljona tov.Krešo Franca /Čoban/, nam.komandanta II.bataljona.

Za nam.komandanta II.bataljona tov.Zidarja Franca /Jas djeleš komunista/. Seta II.bataljona

Na izprazneno mesto politkomisarja III.bataljona bomo lagali kasneje po dogovoru s tov.nam.politkomisarjem Gl.štaba Rudiju.

Sveti Ludizmu - svobodo naroda!

Politkomisar:

Tine Čajec

Komandant:

Mileta Čubrida

**IZVEŠTAJ ŠTABA UDARNE BRIGADE »MATIJA GUBEC«
OD 24 AVGUSTA 1943 GOD. ŠTABU PETNAESTE DIVIZIJE
KOV I PO SLOVENIJE O DIVERZANTSKIM AKCIJAMA I
PREDLOG ZA PROMENU KOMANDNOG KADRA U DRU-
GOM BATALJONU¹**

STAE
IV BRIGADE »M. GUBEC«
Položaj, 24.VIII.1943 u 10,40

ŠTABU XV DIVIZIJE NOV I POS

Položaj

Noću su naše jedinice razorile prugu Mirna Peč — Novo Mesto² na šest mesta, gde se šine spajaju tako da je uništeno 24 šine. Na četiri mesta pruga je i minirana tako da će doći do eksplozije u različitim časovima preko dana. Minerski vod I bat. srušio je transformator koji strujom snabdeva Mokronog. Do transformatora u Trebnjem nije se moglo doći jer je Temenica suviše nadošla. Uništili smo nešto pruge na mirenškoj pruzi, a preko dana ćemo i most kod Mirne. Jedinice koje su otišle da mobilišu još se nisu vratile, pa ćemo o uspehu javiti kasnije.

Desetina ZDO³ koja se nalazi na našem sektoru vratila se još sinoć. — Patrole su se vratile iz Sv. Križa. Tamo su bili kuriri iz Štajerske (oko- 20) koji su se, međutim, već vratili. Drugih partizana tamo nema.

Obzirom da je zam. komandanta Rade⁴ otišao na oficirski kurs, predlažemo:

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobodenja u Ljubljani.

² U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 24 avgusta 1943 god. navodi se: »Divizija »Isonzo« noću 24-og znatne grupe ustanika vrše vatrene akcije na položaje za zaštitu pruge između stanice Radohova Vas (VU-CZ Novo Mesto) i St. Lovrenc (ZN-CZ). Protivdejstvom odreda za zaštitu pruge sprečena sabotaža i ustanici nagnani u bekstvo uz gubitke. U sličnoj akciji na položaje od 109 do 116 ranjen 1 vojnik. Opravljena pruga na 92,460 i 92,556 kilometru (ZV-CS) i pokupljene 4 neeksplodirane mine.«

U biltenu iste Komande od 25 avgusta 1943 god. navodi se: »Divizija »Isonzo« ... Osućećen pokušaj sabotaže na pruzi na 81.812 (KL-CO) kilometru.« (Originali u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 I—7).

³ Zapadnodolenjski odred

* * Robert Borštnar, poginuo oktobra 1943 god. kao komandant Trščanske divizije.

Za zam. komandanta brigade druga Mileta Čubrića, dosada komandanta II bataljona naše brigade.

Za komandanta II bataljona druga Krese Franca (Čobana), dosada zam. komandanta II bataljona.

Za zam. komandanta II bataljona druga Zidar Franca (Jazbeca), dosada komandira 1 čete II bataljona.

Na upražnjeno mesto politkomesara III bataljona predložićemo kasnije, posle dogovora s drugom zam. politkomesarom Gl. štaba Rudijem.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Tine Gojčić®

Komandant
Stane Potočar

BR. 61

IZVEŠTAJ ŠTABA UDARNE BRIGADE »MATIJA GUBEC«
OD 26 AVGUSTA 1943 GOD. ŠTABU PETNAESTE DIVIZIJE
NOV I POJ O FORMIRANJU ČETVRTOG BATALJONA¹

S T A B
IV B R I G A D E »M A T I J A G U B E C«
Položaj 26. VIII. 1943

ŠTABU XV DIVIZIJE NOV I POS

Položaj

Po naređenju vašeg štaba juče smo formirali IV bat. naše brigade. Kao osnovu uzeli smo 28 naoružanih drugova koji su došli preko granice i po jedan kompletan vod iz svakog dosadašnjeg bataljona. Srazmerno tome raspodelili smo i automatsko oružje sa odgovarajućom poslugom, raspodelili smo srazmerno na sva četiri bataljona nenaoružane drugove koji su došli preko granice, tako da sada svaki bataljon ima oko 135 drugova (u svakom bataljonu 5—6 drugova).

⁵ Viktor Avbelj
• Zvonko Vrečko

Za bataljonske funkcionere predlažemo sledeće:

u IV bataljonu: za politkomesara Strnad Ivana, dosadašnjeg politkomesara I bataljona naše brigade; za zam. komandanta druga Kamina,² dosadašnjeg zam. komandanta III bataljona naše brigade; za zam. politkomesara v.d. druga Kokija,³ dosadašnjeg politkomesara 3 čete I bataljona;

u III bataljonu: za zam. komandanta druga Lojka,⁴ dosadašnjeg komandira u Štajerskoj brigadi;⁵

u I bataljonu: za politkomesara druga Borisa Nikiča,⁶ dosadašnjeg zam. politkomesara istog bataljona; za v.d. zam. politkomesara druga Miška,⁷ dosadašnjeg zam. politkomesara 3 č. istog bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Tine Gojčič⁸

Komandant
Stane⁸

P. S: Na našem sektoru nema ništa novo. Noću nismo bili ni u jednoj akciji jer smo bili zauzeti formiranjem IV bataljona.

¹ Tone Kamin

⁸ Odon Pakiž

* Franc Avbelj

⁵ Udarna brigada »Slavko Slander«

* Niko Silih

⁷ Alojz Rajer

⁸ Zvonko Vrečko

* Stane Potočar

**IZVEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
28 AVGUSTA 1943 GOD. VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO
JUGOSLAVIJE O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U SLO-
VENIJI¹**

GLAVNI STAB
NOV i PO SLOVENIJE
28. VIII. 1943
Br. 24/111

VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE

Pošto dosada nismo mogli uspostaviti direktnu vezu s Vama, šaljemo Vam prvi izveštaj tek danas. Ubuduće dostavljamo Vam redovno izveštaje. Pritom Vas molimo da nam preko hrvatskog Glavnog štaba šaljete uslove za redovnu vezu putem radija.

1. Posle pada Musolinija pred nama su se upočetku nalažila dva zadatka. Prvo, osigurati se pred opasnošću nemačke invazije preko Slovenije u Severnu Italiju, i drugo, sprečiti Talijane da bez borbe napuste Sloveniju, odnesu sve oružje i tako prosto otvore put Nemcima. Mi smo zato odlučili da, prvo zbog opasnosti koncentracija većih snaga neprijatelja na našoj teritoriji, požurimo s koncentracijom najvećeg dela naše vojske u sastavu naših dveju divizija i da pošaljemo u Primorsku, Gorenjsku, Štajersku i Korušku male ali iznutra čvrste odrede, pa ćemo tako što brže izvršiti Vašu direktivu o formiranju dveju divizija. Drugo, da koncentrišemo pre svega najveće snage na osnovne komunikacije, tj. na prugu Zidani Most — Ljubljana — Trst i prugu Ljubljana — Novo Mesto — Karlovac i istovremeno na drumove pored tih pruga. Time smo hteli postići dve stvari: što većim snagama sprečavati odlazak talijanskih trupa prema Italiji, što više ometati tranzit nemačkih trupa dok se to vrši još pomoću i pristankom Talijana, i drugo, u slučaju da Talijani ne budu odmah napustili našu teritoriju, mi ćemo ih ovim putem prinuditi da koncentrišu svoje snage za odbranu pruge, pa ih tako odvući s ostalog terena. Time omogućavamo stvaranje slobodne teritorije u najbližoj perspektivi.

¹ Original, pisan na srpskohrvatskom jeziku, nalazi se u arhivi CK SKS.

Obzirom na to, mi smo slali osnovne brigade XIV divizije, a to su: I UB »Tone Tomšič« i II UB »Ljubo Šercer« na teritoriju oko pruge Borovnica — Logatec. Njihov zadatak je da odmah počnu napad na prugu, a istovremeno da se približavaju Primorskoj i Gorenjskoj brigadi,² pa smo time ubrzali dolazak tih dveju brigada u sastav ove divizije. Ova divizija danas je u osnovi već čitava na okupu. Jedino veći deo Gorenjske brigade zbog posebnih prilika u Gorenjskoj, o čemu ćemo govoriti kasnije, nije još prešao nemačku granicu. Osnovne snage XV divizije slali smo na sektor između novo-meške pruge i nemačke granice oko Čateža. Time one ugrožavaju prugu Novo Mesto — Ljubljana i približavaju se Štajerskoj brigadi.³ Pored svih pokušaja da tu brigadu što pre prebacimo preko Save i nemačke granice, do danas to još nije uspelo. Još pre pada Musolinija, zbog predviđene akcije na Zidani Most, malo smo odgovlačili prelaz ove brigade na našu stranu. Posle pada Musolinija, zbog hitnog utvrđenja Zidanog Mosta od strane Nemaca, odustali smo od ove akcije, ali brigadi ipak još nije uspelo preći na našu stranu zbog velikih koncentracija Nemaca duž Save.⁴ Stab divizije sada treba da zajedničkim snagama Štajerske brigade i njegovih dveju brigada s ove strane osigura probijanje preko Save.⁵

Ovakvim rasporedom naših snaga dosada smo postigli dosta dobre rezultate iako divizije još uvek ne bacaju dovoljno snaga na prugu i ne pripremaju dovoljno svestrano akcije za rušenje pruge. Ipak je dosada, što ćete videti iz priloženog izveštaja Propagandnog otseka,⁶ uspelo da se nanese znatna šteta prugama. Talijani su bili prinuđeni koncentrisati veće snage na pruzi i zbog toga su dosada već napustili manje posade između Kočevja i Kupe, a po poslednjim izveštajima

² Odnosi se na Treću udarnu brigadu »Ivan Gradnik«, koja je nastala spajanjem Pete udarne brigade »Simon Gregorčič« i bivše Seste udarne brigade »Ivan Gradnik«, i na Sedmu udarnu brigadu »Franc Prešem«.

³ Šesta udarna brigada »Slavko Slander«

⁴ Vidi dok. br. 180.

⁵ Brigada »Slavko Slander« nije uspela da pređe Savu 16 avgusta 1943, kao što je bilo planom -predviđeno, zbog koncentracije nemačkih snaga duž Save i ofanzive koju su Nemci preduzeli tih dana protiv nje, već se morala u toku i posle borbi probijati po bataljonima. Najpre je 21—22 avgusta prešao deo Savinjskog bataljona sa drugom Marokom — Alojz Kolmanom, 25 avgusta Zasavski bataljon sa nekoliko boraca Savinjskog bataljona, a 2 septembra Kamniški bataljon sa preostalim borcima. (Opširnije o tome vidi: Jože Štok-Korotan: »Jeklena pest«, Ljubljana 1953, str. 227—240).

napuštaju i neke posade između Novog Mesta i nemačke granice.

Istovremeno smo i ovim odredima dali direktive da organizuju što više minerskih grupa za rušenje pruge. Takvu direktivu imaju sve jedinice u Primorskoj, Gorenjskoj i Štajerskoj i već su prešle na posao za izvršenje tih direktiva. U Ljubljanskoj Pokrajini nalaze se pored toga još dva odreda. Zapadnodolenjski odred (ZDO) ima pre svega zadatak da ruši prugu Kočevje — Grosuplje, a Istočnodolenjski odred (IDO) prugu Novo Mesto — Metlika.

2. Posle pada Musolinija nastala je vrlo velika demoralizacija u redovima Bele garde i glavnu opasnost pretstavlja sada Plava garda, koju pretstavljaju slovenački mihailovićevci. Zbog toga sve jedinice imaju direktivu da belogardistima omogućavaju što lakši prelazak u naše redove ili njihov odlazak kući, da što više raskrinkavaju Plavu gardu i da je istovremeno vojnički uništavaju. U tome smislu irtiao je izvesnog uspeha ZDO, kome je uspelo zarobiti 17 plavogardista, među njima nekoliko oficira. Pošto su sad osnovne snage Plave garde prelazile na teren oko Ribnice, organizovaćemo na njih hajku snagama XIV divizije i ZDO-a.

Možemo kazati da je Plava garda politički već raskrinkana i narod u njoj vidi samo prebojenu Belu gardu.

3. Pad Musolinija pružio nam je i nove mogućnosti za mobilizaciju pa zato svi odredi, a naročito divizije, imaju po V sebne direktive i u tom pravcu.

4. U pogledu Vaše direktive za akciju na Zidani Most odredili smo sledeće: XV divizija treba ponovo da izvidi mogućnost ove akcije. Ali kako izgleda da ima vrlo malo mogućnosti da ona izvrši te zadatke zbog vrlo jakih utvrđenja oko Zidanog Mosta i zbog pomanjkanja dovoljne količine eksploziva, preduzeli smo potrebne mere za pripremanje rušenja Borovnice (pomoću Engleza) i za rušenje litijskog mosta.

Za slučaj nadiranja Nemaca u Sloveniju dali smo svim jedinicama potrebne directive. Pomoću divizija organizovaćemo u tom slučaju otpor i učiniti sve da Nemcima nanešemo što više gubitaka. Ali nikako ne mislimo prihvati neke frontalne borbe. U tom slučaju za nas je od vrlo velike važnosti direktna veza sa hrvatskom oslobođenom teritorijom, jer će verovatno biti neophodno evakuisati bolnicu, radionicu i tome slično. Zbog toga bismo želeli da hrvatski Glavni štab baci veće snage na prugu Sušak — Karlovac. To bi bilo nužno i zbog uništenja ove za Nemce vrlo važne komunikacije, a nama bi time bio olakšan prelaz. Pored toga uništenjem ove pruge

bila bi za Nemce, kao i Talijane, čitava teritorija južno od pruge Ljubljana — Novo Mesto — Karlovac bez veće važnosti, što bi nam dalo veće mogućnosti za osiguranje oslobođene teritorije. Mi smo u tome smislu radiogramom već slali svoje mišljenje hrvatskom Glavnom štabu. Mišljenja smo da uništenje pruge Sušak — Karlovac nije samo u interesu NOV Slovenije, nego je još važnije sa stanovišta strategije cele NOV Jugoslavije. Bilo bi zato potrebno da Glavni štab Hrvatske baci tolike snage na ovu prugu i da je potpuno uništi. Mi Vas zbog toga molimo da date naređenje u tome smislu hrvatskom Glavnom štabu.

6. Kod organizovanja divizija zasada pretstavljuju najveću teškoću lokal-patriotske tendencije partizana iz Gorenjske, a delom i iz Primorske i Štajerske. Kod gorenjskih partizana vrlo su jaki ostaci defanzivne taktike Gorenjskog odreda, pa se zbog toga teško uživljaju u život divizija. Pored toga to su većim delom novomobilisani partizani, pa oskudevamo sa prekaljenim domaćim kadrom.

Drugu teškoću pretstavlja još uvek vrlo slabo naoružanje naših jedinica.

Treću teškoću pretstavlja vrlo veliki procenat gubitaka u rukovodećem kadru. Pre svega u našim najboljim jedinicama moramo se još uvek boriti protiv prakse da naši najbolji rukovodioci padaju u jurišima u prvim redovima. Vojska je danas već toliko izvežbana, da bi rukovodioci mogli rukovoditi borbom komandom, a ne samo primerom. U tome smislu dali smo svim štabovima potrebne direktive i mislimo da ćemo ovu slabost uskoro otkloniti.

7. Najveći gubitak u poslednje vreme pretstavlja smrt načelnika Glavnog štaba, Milovana Saranovića, zamenika politkomesara Ivana Kavčića i komandanta XV divizije Dragana Jevtića. Pali su u borbama kod Sela pri Sumberku. Na udaljenosti otprilike 2 km od položaja, gde se vodila borba između Tomšičeve brigade i Talijana, oni su durbinima osmatrali položaj, uvereni da su van opasnosti. Spazila ih je talijanska osmatračica te su tako postali žrtve artiljeriske vatre.

Za novog zamenika politkomesara već smo radiogramom predložili druga Viktora Avbelja, koji je dosada bio komesar XV divizije, a pre toga I operativne zone. Kao vršilac dužnosti već je stupio u svoju funkciju. Za načelnika štaba još nemamo nikakvog predloga.

8. Završili smo prvi kurs naše škole za komandire i bataljonske komandante. Kurs je završen dobrim uspehom. Sledeci kurs već je počeo.

Istovremeno nam je uspelo mobilisati veći broj bivših aktivnih oficira, koji su dosada u divizijama pokazali vrlo dobre rezultate. Najnoviji su nešto slabiji i sada s njima držimo politički kurs. Za nekoliko dana razmestićemo ih u divizije, a nekolicinu najboljih upotrebićemo u školi i za rad u otsecima Glavnog štaba.

9. Otseci, koje smo organizovali u Glavnom štabu, mnogo su nam olakšali posao i dobro rade. Treba da ih još ojačamo novim kadrovima.⁷

10. Odnosi sa engleskom misijom, koja se nalazi kod nas, dosta su dobri. Poslednjih dana spustili su padobranima nešto oružja. No, toga je dosada još uvek vrlo malo. U prilogu Vam šaljemo spisak svega što smo dosada primili. Kod misije primećuje se istinska dobra volja da nam ubuduće, organizovanjem više aerodroma, direktno za divizije šalju veće količine oružja. Inače se kod Engleza primećuje najveća zainteresovanost za Primorsku i Korošku. Stalno traže informacije o prometu na prugama na ovoj teritoriji i pokušavaju da na te pruge šalju specijalne padobrance ... No, dogоворили smo [se] s njima, da nam šalju više radiostanica, pa ćemo na ovaj način našim obaveštajcima pružiti mogućnost za brzo izveštavanje sa tih terena.

Od materijala koji smo dobili, osim protivkolskih topova, za nas pretstavlja veliki dobitak nabavka protivkolskih pušaka, zapaljive municije i znatne količine eksploziva, koje su nam dosada slali.

11. Kod nas se nalaze i spaseni ruski zarobljenici, koji su došli k nama iz Koroške. Momentano u štabu se nalazi jedan stariji lajtnant, jedan stariji seržant i dve komsomolke. A u Beloj Krajini nalaze se još 4 mladića od po 16 godina, koji još nisu bili u vojsci. Od prva četiri organizovaćemo propagandnu grupu, koja će putovati po brigadama i po kontrolisanoj teritoriji.

12. Kulturno-prosvetni rad u poslednje vreme mnogo je bolji nego ranije, ali još uvek slab. Sada su iz Ljubljane došli kulturni radnici. Zasada 12 (pesnici, slikari — Niko Pirnat, pozorišni glumci, novinari), a najavljeni su još drugi. Pomoću njih moći ćemo poboljšati kulturno-prosvetni rad.

13. Za pregled brojnog stanja šaljemo u prilogu podatke Statističkog otseka iako nisu sasvim potpuni. Pored podataka

⁷ Glavni štab imao je operativno, organizaciono, obaveštajno, vojno-kadrovsко, sudsко i sanitetsko odeljenje i više samostalnih otseka, kao što su propagandno-statistički, za vezu, ekonomski otsek i otsek za vezu sa engleskom misijom.

koje daje Statistički otsek nalazi se sada u sastavu divizije još primorska brigada, koja broji otprilike 500 boraca. Iz Primorske doći će još nekoliko boraca u ovu brigadu, dok će tamo **ostati** odred od 250 ljudi. Gorenjska brigada zasada ima u sastavu divizije 300 boraca, a preko granice nalazi se još oko 600 boraca, koji treba da dođu u sastav ove brigade. Gorenjski odred zadržaće oko 300 boraca. Štajerska brigada imaće, po podacima koje smo baš danas dobili, oko 850 boraca, dok će odredu ostati oko 250 boraca. U Gorenjski i Štajerski odred ubrojene su i čete, koje će ostati u Koruškoj. Podaci Statističkog otseka danas nisu više potpuno tačni ni za jedinice u Ljubljanskoj Pokrajini, jer su ove u poslednje vreme mnogo mobilisale. Tako IDO broji danas preko 480 ljudi, ZDO preko 200. Na terenu obadve divizije još se vrši mobilizacija. XIV divizija mobilisaće oko 400 boraca. Iz Ljubljane saznajemo da će tamo mobilisati oko 800—1000 boraca pod parolom stvaranja Ljubljanske brigade. Velike perspektive za mobilizaciju ima još u južnoj Primorskoj, koja dosada gotovo još nije mobilisana. Zbog toga je i Primorski odred prebacio neke svoje snage u južnu Primorsku. U Gorenjskoj mobilizacija se još vrši. U čitavoj istočnoj Štajerskoj još nije uopšte izvršena mobilizacija.

14. U prilogu dajem još izvode iz vojnog izveštaja Statističko-propagandnog otseka za poslednjih mesec dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Kraigher Boris
(M.P.)

Zam. komandanta
Jaka Avšič

**MOLBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 28
AVGUSTA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVAT-
SKE ZA ANGAZOVARANJE HRVATSKIH JEDINICA NA RU-
ŠENJU PRUGE KARLOVAC — SUŠAK¹**

**GLAVNI STAB
NOV i PO SLOVENIJE
28. VIII. 1943
Br. 23/111 •**

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Već smo Vam radiogramom javili naše želje u vezi sa angažovanjem Vaših snaga na pruzi Karlovac — Sušak. Obzirom na stalne transporte nemačke vojske u Severnu Italiju i na potrebu da sprečimo redovno povlačenje talijanske vojske, smatramo da je jedan od najvažnijih zahteva NOV Jugoslavije potpuno uništenje pomenute pruge. Time prvo uništavamo za sve trupe talijanske vojske na Balkanu najvažniju komunikaciju za povlačenje, a istovremeno komunikaciju koja će postati koncentracija većih nemačkih snaga za Severnu Italiju i za same Nemce biti vrlo važna. Zbog toga smatramo da je u interesu čitave NOVJ neophodno potrebno uništiti ovu prugu.

Pored toga uništenje ove pruge vrlo je važno specijalno i za NOV Slovenije, jer bismo time uspostavili direktnu vezu sa Vašom vojskom i povezali celu oslobođenu teritoriju. U tome cilju trebalo bi, naravno, ovu prugu uništiti onako kako ste Vi uništili ličku prugu. Dakle, uništiti tako da postane za Nemce i Talijane potpuno neinteresantna. Pri oskudici njihovih snaga, u tom slučaju, oni na ovoj za njih nevažnoj teritoriji ne bi više mogli koncentrisati veće snage.

Prema izveštajima naših kurira, koji su prelazili ovu prugu, ona je od strane talijanske vojske mnogo slabije zaštićena nego pruge u Sloveniji. Zato smo uvereni da bi bacanjem Vaših velikih snaga na ovu prugu njeno uništenje bilo moguće.

Da bismo sprecili prelaz Nemaca u Severnu Italiju i da bismo što više odugovlačili njihov napad na teritoriju Slovenije, mi moramo sve svoje snage koncentrisati na pruzi Zi-

dani Most — Ljubljana — Trst, Ljubljana — Novo Mesto — Karlovac, pa zato nikako ne bismo mogli zasada sarađivati jačim akcijama kod uništavanja pruge Karlovac — Sušak, pored toga mi ne raspolažemo dovoljnim snagama za ovakvu akciju.

Po poslednjim podacima Nemci su već ušli u Ljubljalu sa dve divizije i izgleda da će na svaki način pokušati da potisnu naše snage od gore pomenutih komunikacija na teritoriju Slovenije. Mi nećemo moći prihvati neku frontalnu borbu, ali ćemo svakako pružati na pogodnim mestima otpor i pokušati što duže sprečavati normalan saobraćaj na ovim prugama. Obzirom na ovaj poslednji nemački napad smatramo da je pitanje uništavanja pruge Karlovac — Sušak najhitnije i za Vas i za nas, pa Vas molimo da nam što pre izložite svoje mišljenje po tome i da, ako je to samo moguće, što brže bacite što veće snage u ovu akciju.

Uvereni da ćemo uskoro još tešnje sarađivati drugarski Vas pozdravljam.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Kraigher Boris
(M.P.)

Komandant
Rozman Franc

**IZVEŠTAJ OTSEKA ZA PROPAGANDU I STATISTIKU
GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 28 AVGUSTA
1943 GOD. O AKCIJAMA NOV I PO SLOVENIJE OD 12
JULA DO 28 AVGUSTA¹**

**GLAVNI STAB NOV i PO-S
OTSEK
ZA PROPAGANDU I STATISTIKU**
Na položaju, 28. VIII. 1943

TJspesi naših operativnih jedinica

12. VII. prilikom kontrolisanja teritorije oko Šmarjete patrola ZDO" ubila je 3 i ranila 4 belogradista.

14. VII. patrola ZDO zatekla je u Gorenjoj Vasi grupu belogardista, napala je i zarobila 3. Zaplenila je 3 puške i više italijanskih bombi.

15. VII. patrola ZDO ubila je iz zasede 1 belogardistu u momentu kad se vozio u uporište Šempeter. Zaplenila je pušku i točak.

31. VII.³ noću su jedinice NOV-S izvršile napad na neprijateljsko uporište u Žužemberku, koje je brojalo 500 dobro naoružanih ljudi. Neprijatelj je bio utvrđen u zgradama na trgu i kod Zafara. Jakim napadom uspelo je našim jedinicama branioce delimično uništiti a ostale proterati u parohiju i tamo ih blokirati. Posle 3-dnevne borbe naši su borci zbog prodora Ital. napustili položaje.

Iste noći naše su jedinice, kao zaštita napada na Žužemberk, blokirale i pucale na Dobrnič sa posadom jačine 300 ljudi, minirale pruge Novo Mesto — Mirna Peč, dalje, srušile železnički most u Kamnom Potoku. Lokalne pruge Novo Mesto — Straža i Trebnje — Št. Janž bile su minirane na više mesta.

25. VII. Italijani su prodirali u pomoć blokiranim uporištima. Najjači pritisak je bio iz Trebnja, gde su na Vrhtrebnu italijanski fašisti bili krvavo odbijeni. Imali su preko 100 mrtvih i isto toliko ranjenih. U tim borbama bio je zaplenjen brzometni top sa 230 granata, 2 teška mitraljeza sa preko 10.000 metaka, više pušaka i uništena 2 tenka. Neprijatelj, koji je iz

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Zapadnodolenjski odred

³ Pogrešno; treba 24 VII.

ostalih uporišta žurio u pomoć napadnutom Žužemberku, imao je preko 60 mrtvih i ranjenih.

29. VII. naše su jedinice blokirale posadu Sela pri Sumberku, koja je brojala preko 300 fašista i belogardista. Već sutradan **neprijatelj** je pokušao probiti blokadu ali je bio odbijen i imao preko 20 mrtvih i 40 ranjenih.⁴

31. VII. jedinica jedne naše brigade sukobila se sa belima i Italijanima kod Lučarjevog i Rdečeg Kala.⁵ Uprkos tome što ih je snažno potpomagala artiljerija, naterala ih je u panično bekstvo. Istog dana Tomšićeva brigada sukobila se kod Sela sa italijanskim kolonom koja je bila potpuno razbijena. Na bojištu je ostalo 60 Italijana a preko 100 bilo je ranjeno. Naši borci su zaplenili preko 10.000 metaka, 48 mina, 1 puškomitraljez, mnogo pušaka i ratne opreme. Istog dana uspelo je jednoj našoj jedinici jurišem zauzeti italijansko i belogardiščko uporište kod Babne Gore. Zaplenila je puškomitraljez sa municijom, nekoliko pušaka i zarobila 1 Italijana.

31. VII. patrola ZDO naišla je u blizini Mirne na veću grupu odlično naoružanih plavogardista u jugoslovenskim uniformama. Tek posle dužeg ispitivanja ko su priznali su svoju plavogardističku pripadnost, naime da su redovna jugoslovenska armija kralja Petra i Draže Mihailovića. Na traženje našeg komandira prišao je elegantan jugoslovenski oficir u pratinji trojice sa puškomitraljezima na gotovs i trojice sa automatima. Tvrđio je da su plavi od Saveznika priznata jugoslovenska armija, da Tito i Mihailović sarađuju, da nemaju ništa zajedničko sa Italijanima i belima i da samo pokušavaju da spasu dobre slovenačke momke iz belogardističkih i italijanskih kandži. Pošto je neprijatelj bio nadmoćniji, naša se patrola, koja je brojala samo tri čoveka, povukla u logor a plavi su otisli prema italijanskom uporištu.

1. VIII. je međutim, četa oduševljenih partizana istog odreda pošla u »hajku« za plavogardistima, zatekla ih u Družinskoj Vasi, iznenadila ih brzim opkoljavanjem, razoružala ih bez pucnja i odvela u logor. Bilo ih je 17. Mnogi od partizana su u nekim zarobljenicima prepoznali samo prehojene ali po svojim krvavim nedelima poznate belogardiste. Pri saslušanju svi do poslednjeg zaklinjali su se da su četnici koji se bore za kralja i Jugoslaviju protiv okupatora i da nemaju nikakve veze sa Italijanima i belima. Među njima je bio i Zaplotnik, aktivni jugoslovenski potporučnik koji je sada stupio u našu NOV. U toj akciji naši su borci zaplenili 1 grčki puškomitra-

⁴ Vidi dok. br. 50.

⁵ Vidi dok. br. 157.

ljez, 16 pušaka, preko 1000 metaka, 4 pištolja, 30 bombi i bogato opremljene rančeve, u kojima je bila po jedna partizanska kapa.

U mesecu julu gorenjski partizani, samo prilikom jednog napada, uništili su 2 automobila, pobili 7 i ranili 48 Nemaca. U jednom jurišu koji su izvršili na veću nemačku kolonu pobili su preko 20 Nemaca. Prilikom napada na nemačku zasedu kod Zalog Loga pогинуло je 7 Nemaca. U nekom sukobu na Jelovici ostalo je 7 mrtvih i 22 ranjena nemačka vojnika.

Partizani štajerskog odreda na pruzi Zidani Most — Celje izbacili su iz šina voz sa Romelovim štabom. 71 Romelov pratilac, među njima sam Romelov zamenik, našli su smrt u Savinji. Sudbina Romela je nepoznata.

Primorski partizani V U.B.S.G.⁶ u mesecu julu prodrli su u Režiju do Bele, Ravence i Osejana i na taj način stigli do krajnje zapadne granice Slovenije. Odmah sutradan, posle dolaska, Italijani su pokušali da ih napadnu sa tri strane. Primorski borci išli su ususret jednoj od kolona i postavili joj zasedu. Sa rastojanja od tri metra udarili su po neprijatelju i naterali ga jurišem u bekstvo. Pošto nije bilo drugog izlaza, Italijani su u bekstvu popadali u 100 metara duboke ponore. Na taj način čitava kolona bila je razbijena, veći deo pobijen i delimično ranjen. Na samom položaju ostala su tri vojnika i jedan oficir, zarobljen je bio jedan vojnik. Zaplenili su 5 pušaka, jednu »beretu«, 4 uniforme, 4 para novih gojzerica i 5 nemačkih bombi sa drškom. U vreme pokreta Nemaca preko Primorja, u mesecu avgustu, minerska odeljenja V U.B.S.G. srušila su dva mosta na pruzi Ponteba — Udine i time one mogućili sav promet za jednu nedelju. Istog meseca partizani Primorskog odreda srušili su kod Kanala prugu Gorica — Podbrdo. Promet je bio prekinut za tri dana.

5. VIII. jedinice VDO⁷ uništile su prugu Novo Mesto — Karlovac u blizini semičkog tunela. Promet je bio prekinut 12 sati.

8. VIII. jedinice istog odreda minirale su prugu Karlovac — Novo Mesto između Semiča i Črnomelja. Uništile su lokomotivu a promet je prekinut 10 časova.⁸

9. VIII. kolona neke naše jedinice II U.B.⁸ naišla je na italijansku kolonu kod Sv. Gregora. Neprijatelj je odmah posle prvih pucnjeva iz naših mitraljeza pobegao sa dva mrtva i 4 ranjena vojnika. Istog dana jedinice XIV vodile su veće borbe

* Udarna brigada »Simon Gregorčič«

⁷ Istočnodolenjski odred

⁸ Vidi dok. br. 168.

• Udarna brigada »Ljubo Sercer«

sa Italijanima u Rupama, u Notranjskoj. Poginuo je veći broj **italijanskih** vojnika.¹⁰

10. VIII- borci ZDO minirali su i uništili skretnicu na stanicu Mirna, na pruzi Trebnje — St. Janž. — Promet je zaustavljen za 12 sati.

10. VIII. jedinice XV divizije vodile su borbe oko belogardističkog uporišta Bela Cerkev, koje su i napali. Uspeli su da uniše dva bunkera i proteraju belogardiste iz crkvenog tornja. U tim borbama poginulo je 15 Italijana koji su dolazili u pomoć napadnutom uporištu, a oko 30 bilo je ranjeno.

11. VIII. na pruzi Ljubljana — Novo Mesto jedinice XV divizije napale su voz, uništile lokomotivu i dva vagona, 9 sati na tom mestu nije moglo biti nikakvog prometa.¹¹

12. VIII. mineri XV divizije kod Zdinje Vasi blizu Krmelja razrušili su prugu, izbacili iz šina dva vagona i time zaustavili promet za 8 sati.

13. VIII. bataljon XV divizije minirao je prugu Trebnje — St. Janž. Uništena je lokomotiva sa svim vagonima, među kojima su bila 2 oklopna, ubijeno je 15 Italijana i jedan belogardista a zarobljeno 19 Italijana i dva belogardista. Naši borci su zaplenili tri teška mitraljeza, 7 pištolja »bereta«, 2 laka bacača, 16 pušaka, 10.000 metaka za teške mitraljeze, 72 mine, 120 bombi, 1.000 metaka, 7 pari cipela, više vojničke opreme i 100 kg raži.¹²

14. VIII. u napadima na neprijateljska uporišta u kotlini Borovnice, koje je izvršila XIV divizija, bilo je 20 belogardista zarobljeno a veći broj ubijeno i ranjeno. Zaplenjene su 22 puške, 1500 metaka, veći broj bombi, vojnička oprema i mnogo hrane.

Iste noći minerska odeljenja XIV divizije minirala su prugu Ljubljana — Trst između Verda i Borovnice i između Borovnice i Preserja. Uništili su lokomotivu sa 20 vagona i one mogućili promet za 24 sata.

15. VIII. jedinica XIV divizije na pruzi Trebnje — Mirna izbacila je iz šina lokomotivu sa 2 vagona za snabdevanje Italijana na položajima uz prugu.¹³

17. VIII. patrole IDO u sukobima sa neprijateljem ubile su 3 a ranile 5 neprijateljskih vojnika.

Noću od 17—18. VIII. minerski vod IDO digao je u vazduh skretnice u Crnomelju na pruzi Ljubljana — Karlovac. Promet je bio prekinut za jedan dan.

¹⁰ Vidi dok. br. 57.

¹¹ Vidi dok. br. 55.

¹² Vidi dok. br. 57.

¹³ Vidi dok. br. 58.

18. VIII. XIV divizija vodila je tog dana -teške borbe sa Italijanima i belogardistima koji su napadali uz jaku pomoć minobacača i topova. Naši borci su ih bacili natrag na polazni položaje i zadali im brojne gubitke u mrtvim i ranjenim.

18—19. VIII. na pruzi Ljubljana — Novo Mesto minerska odeljenja XV divizije digla su u vazduh železnički most u Kamnom Potoku i železnički most kod Vrhova.

19. VIII. odeljenja XV divizije vodila su teške borbe sa Italijanima na sektoru Trebnje — Čatež — Mokronog. Uprkos tome što ih je štitila jaka artiljeriska i minobacačka vatra, naši su ih borci naterali u bekstvo. Neprijatelj je imao 60 mrtvih i 150 ranjenih.

21. VIII. mineri XV divizije izbacili su iz šina voz koji je potpuno zatrpano prugu. Iste noći jedinica ove divizije razoružala je italijansku posadu u bunkeru duž pruge Ljubljana — Novo Mesto između Ponikava — Trebnja. Sva posada, koja je brojala 6 ljudi, bila je zarobljena a bunker razrušen. Zaplenjen je jedan grčki mitraljez sa 2.000 metaka, 5 pušaka sa 600 metaka, odeća i šatorska krila.¹⁴

Odeljenja iste divizije koja su te noći rušila cestu Novo Mesto — Dobrava uništila su 3 železnička mosta i sve drvene prolaze.^{**} Cestu Skocjan — Mokronog zatrpani su sa 6 zaseka i digli u vazduh 2 mosta.

21. VIII. patrola IDO kod Uršnih Sela zarobila je italijanskog vojnika i zaplenila pušku sa 6 metaka.

Od 22—23. VIII. minerska odeljenja XV divizije digla su na tri mesta u vazduh prugu Novo Mesto — Mirna Peć.¹⁵

21. VIII. zaseda VII U.B. kod Tomišlja ubila je 2 i ranila 5 belogardista.

Od 21—22. VIII. snage XV divizije napale su utvrđeno belogardističko uporište u Pijavoj Gorici.¹⁰ Zbog velikih gubitaka

¹⁴ Vidi dok. br. 59.

¹⁵ U biltenu komande Jedanaestog armiskog korpusa od 23 avgusta 1943 god. navodi se: »Divizija »Isanzo« ... Noću 23-eg usled eksplvfl zije mine prekinuta je pruga na 80,6—80,7 (HL-CO), 85,4 (HI-CO) kilo« metru. Saobraćaj uspostavljen u 9.30 sati. Razni pokušaji sabotaže između 88-og (ZV-CS) i 101 (ZP-CU) km osuđeni protivdejstvom jedinica za zaštitu železničke pruge i intervencijom artiljerije.« (Originali u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 I—7).

¹⁶ U biltenu komande Jedanaestog armiskog korpusa od 20 avgusta 1943 god. stoji: »Divizija »Cacciatori« ... Noću 20-og jaka formacija ustanika napala je garnizon A. D. M. Pijava Gorica (UQ-CZ Cerk-1 nica), koji se hrabro opirao, potpomognut artiljerijom, sve do dolaska pojačanja. Neprijatelju su zadani sigurni neutvrđeni gubici. Sa naših strane 5 vojnika A. D. M. ranjeno, 2 nestala.«

U biltenu iste Komande od 21 avgusta 1943 god. navodi se: >Diritti «Cacciatori«: Gubici koje su ustanici pretrpeli u napadu na Pijavu

mrtvima i teško ranjenima, koji su odvezeni u Ljubljansku bolnicu, morali su pojačati uporište većim brojem belogardista

Trebnja i Smarja^J Svi bunkeri u uporištu bili su razrušeni a u vatrogasnom domu izgorela je sva oprema posade. U akciji su zarobljena dva belogardista — organizatora.

22. VIII- kada je neprijatelj pokušao da napadne naše položaje, posle naših izvršenih akcija, imao je 5 mrtvih i 6 teško ranjenih vojnika. Uništen je bio jedan tenk i jako oštećen avion tipa »Savoj«, koji je zbog kvara morao da se spusti između Iga i Škofljice.

22—23. VIII. I U.B. XIV divizije digla je u vazduh prugu Ljubljana — Trst u trenutku kada je naišao voz. Voz je iskočio iz šina, ali ga nije bilo moguće uništiti zbog jake intervencije neprijatelja iz oklopnih kola i susednih bunkera.

Iste noći je II U.B. divizije razrušila most na cesti Brest — Podkraj, betonski most Ljubljana — Ig, most kod Rogovile, cestu Ig — Pijava Gorica i železničku prugu Ljubljana — Novo Mesto kod sela Lavrica.

23—24. VIII. I U.B. XIV divizije delom svojih snaga minirala je prugu Ljubljana — Trst kod Goričice. Na mine je naišao nemački transportni voz sa tehničkim odeljenjem 24 oklopne divizije, čija se posada već ranije, pre toga odvezla u Italiju. Ovo je već druga garnitura ove divizije, jer je bila potpuno uništена kod Staljingrada. Obe lokomotive su bile uništene. Prva tri vagona, puna vojnika i oficira, bila su zajedno sa posadom uništena i prevrnuta niz nasip. Zbog sudara razbilala su se i sledeća 4 vagona, koji su vozili strugove i razno oruđe. Ostalih 15 vagona, u kojima su se nalazili veliki vojnički, sa svim novi transportni automobili bili su zapaljeni. Pošto je delu nemačkih vojnika uspelo iskočiti iz vagona započela je borba sa njima koja je trajala skoro 5 sati. 7 nemačkih vojnika naši su borci zarobili, a ostale materiale u bekstvo. Italijani iz obližnjih bunkera nisu ispalili nijedan metak.

U toj akciji uništene su 2 lokomotive, 22 vagona, 15 vojnih automobila sa svim benzinom, jedan vagon keksa. Zaplenjeno je 6 novih automata, 25 pušaka, oko 3.000 metaka, mnoštvo manevarske municije, 6 pištolja, dosta odeće, obuće, pokrivača i šatorskih krila. U toku borbe poginulo je 40 do 50 nemačkih vojnika, među kojima jedan »Oberleutnant«.¹⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Goricu (VQ-CZ), javljeno jučerašnjim biltenom od 20-og, iznose pet mrtvih. Povratili su se sa oružjem dva vojnika A. D. M. koji su bili proglašeni nestalim za vreme napada na isti garnizon.« (Originali u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 21 I—7).

" Vidi dok. br. 186.

**UPUTSTVA OPERATIVNOG ODELJENJA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 28. AVGUSTA 1943 GOD
ŠTABOVIMA DIVIZIJA ZA IZVRŠAVANJE AKTUELNIH
OPERACISKO-TAKTIČKIH ZADATAKA¹**

**OPERATIVNO ODELENJE
GLAVNOG ŠTABA
NOV I PO SLOVENIJE
28. VIII. 1943**

21. na uvid i vratiti u GS

SVIM ŠTABOVIMA DIVIZIJA

Trenutni operativno-taktički zadaci naših divizija

I. Oslobođene teritorije

Tri faktora su omogućila da su na operativnim područjima naših divizija stvorene teritorije koje nose neke karakteristike oslobođene teritorije.

a) Veće koncentracije naših jedinica. Formiranjem divizija, a time koncentracijom naših brigada iz čitave Slovenije, stvorili smo, obzirom na brojno stanje ljudstva i naoružanja, tako jake veće jedinice pod jedinstvenom komandom da te jedinice (divizije) mogu držati pod svojom kontrolom veća područja. Nabavkom teškog naoružanja naše jedinice su mnogo dobile u borbenoj sposobnosti. Veće koncentracije naših snaga ulile su potreban respekt u redove neprijatelja.

b) Vojni porazi Italije i njene hitlerovske pokroviteljice kao i unutrašnje raspadanje talijanske vojske kako su oslabili ofanzivnost okupatorskih jedinica, smanjili mogućnosti za operacije većeg stila protiv naših divizija i čak prinudili okupatora na povlačenje sa nekih ugroženih položaja.

c) Usmerenost naše aktivnosti na železnice prinudila je okupatora da u cilju odbrane ovih za njega najosetljivijih tačaka koncentriše većinu raspoloživih snaga na te tačke i time oslobodi opštu kontrolu čitave okupirane teritorije.

Pri pravilnom korišćenju tih faktora postoje uslovi za oslobođenje većih teritorija. XIV i XV divizija su to i praktično dokazale oslobođenjem teritorija Krim — Mokrec i Sv. Križ — Trebelno. U datom trenutku treba da težimo za oslobođenjem još većih teritorija i da zadržimo te teritorije pod našom kontrolom.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

Oslobođenje teritorije i njena odbrana ne smeju se, razume se, smatrati konačnim ciljem naše akcije. Oslobođena teritorija je u strateškom pogledu samo baza gde divizija sebi obezbeđuje nesmetanu delatnost štabova, pomoćnih službi, bolnica i radionica. Na oslobođenoj teritoriji se uspostavlja vlast OF.

Oslobođena teritorija koju drže naše divizije samo je *izlazna* tačka za operativno područje koje obuhvata, odnosno treba da obuhvata, desetine kilometara okolne neprijateljske teritorije na kojoj se nalaze važni objekti naših ofanzivnih operacija.

2. Slabosti dosadašnje defanzive

U odbrani oslobođene teritorije treba da dosledno izbegavamo greške koje smo učinili prošle godine prilikom odbrane oslobođene teritorije u Dolenjskoj i Notranjskoj. Sustina tih grešaka bila je u tome što smo prošle godine branili tu teritoriju na taj način što smo rasporedili sve snage po periferiji i ovu teritoriju okružili slabašnom paučinom, nespособnom da zadrži veći koncentrisani udar ni na jednoj tačci. Sa raspršenim snagama nismo imali veće koncentrisane jedinice koje bi bile sposobne za veće manevre. Raspored snaga bio je zbog toga isključivo i kruto defanzivan i nije dozvoljavao nikakve značajnije ofanzivne operacije.

Slične greške mogле su se primetiti i u rasporedu snaga naših divizija. Greške se sastoje u tome što naše jedinice posalju čete, vodove pa čak i zasede »na položaje« odmah posle zaposedanja teritorije. One time postižu:

- a) Frontalni oblik streljačkog stroja je kao odbrana sasvim nesiguran i dozvoljava neprijatelju da koncentrisanim udarom na jednu tačku izvrši proboj na svakom mestu.
- b) Naše snage se rasparčavaju i dolazi do dekoncentracije naših snaga.
- c) Operativna rukovodstva nemaju koncentrisane veće snage, sposobne za manevrisanje, odnosno brzo prebacivanje, niti sposobne da dotuku neprijatelja i zaplene oružje.
- d) Vojska se bez potrebe zamara »na položajima«. Prilikom trpi vojni i politički vaspitni rad.

3. Manevriranje

Divizija, dakle, treba da u odbrani uvede sasvim drukčiji raspored svojih snaga. Štabovi brigada treba da odrede sektore pojedinim bataljonima. Bataljoni ne smeju da rasprše svoje čete po položajima i zasedama, nego bataljon treba da

uvek ostane koncentrisan. U tome je suština. Bataljon treba da bude svakog minuta spremna za pokret i borbu.

Pritom su važne dve stvari:

a) Treba usavršiti našu službu osmatranja. Treba da naučimo kako se nalaze dominantni položaji, crkveni tornjevi, drveće itd., odakle će služba osmatranja preko pridodatog ljudstva za vezu javljati o svim zapažanjima u vezi sa kretanjem neprijatelja.

b) Mnogo treba usavršiti patrolnu službu. Bataljoni treba da neprestano šalju patrole do neprijateljskih uporišta. Naše jedinice treba po mogućnosti da upotrebljavaju kurire na konjima za najvažnije pravce eventualnih neprijateljskih napada. U jednom pravcu ne treba slati samo jednu patrolu, nego treba slati po više patrola u vremenskim razmacima. Te patrole treba da budu jačine samo od 3–5 ljudi. One imaju samo izviđačko-obaveštajni zadatak.

Na taj način biće blagovremeno utvrđeno pomeranje neprijatelja prema našoj teritoriji i onemogućeno svako iznenadenje.

Taktika neprijatelja sastoji se uglavnom u prodiranju u kolonama ili barem u streljačkom stroju na uskom prostoru. Bilo bi pogrešno suprotstaviti se' tim kolonama frontalnim rasporedom naših snaga. Zaustavljanje tih kolona sasvim je bezuspešno, a odbijanje još bezuspešnije, ako se pritom upotrebljavaju samo naše manje snage ili se postave manje zasede i slično. Mnogi naši štabovi smatraju da su postigli uspeh ako sa manjim snagama odbiju ili čak nateraju neprijateljske kolone natrag u njihova uporišta. To je samo prividan uspeh. Sa gledišta partizanske taktike to je neuspeh. *Naš cilj treba da bude da te kolone uništimo i zaplenimo njihovo oružje i opremu.* Ali to ne možemo da postignemo zastarem taktikom streljačkog stroja ili jednostavnim odbijanjem neprijateljskog pritiska.

Treba da se uživimo u taktiku manevriranja, u taktiku kotlova, u taktiku puštanja neprijatelja u pripremljene džepove, u taktiku opkoljavanja i uništavanja, u taktiku klinova i probaja u pozadinu neprijatelja.

Pogrešno je mišljenje da neprijatelja treba zaustaviti odmah na periferiji naše teritorije. Puštajmo njegovu kolonu dublje u unutrašnjost. Neka se udalji od svojih uporišta. Sa bataljonima, uvek spremnim za pokret i borbu, pošaljimo prema njegovoj koloni našu protivkolonu. *Manje snage pošaljimo u* frontalni napad da zaustavi kolone. *Veće snage pošaljimo u* bok i iza leđa kolone. Stegnimo kolonu u klešta i uništimo ne-

»

prijatelja. Ne dajmo mu nikakvu mogućnost da se povuče. Ta taktika će nam omogućiti, što je najvažnije u partizanskoj taktici, zaplenu oružja i opreme. Tako ćemo neprijatelju nametnuti bitku povoljnu za nas a nepovoljnu za njega.

Naše štabove ne sme zbumjivati mogućnost prodiranja neprijatelja u većim kolonama iz različitih pravaca. Nije najvažnije da odbijamo neprijatelja svuda i ne dozvolimo mu pristup na našu teritoriju. Naš zadatak nije bezuslovna odbrana oslobođene teritorije. Mirno možemo računati sa tim da neprijateljske snage zaposednu privremeno deo teritorije, pa čak i čitavu teritoriju. Za nas je osnovno da uništimo, ako ne sve, barem neke ili čak samo jednu kolonu *i da zaplenimo oružje i opremu*. Zato ne smemo rasporediti ravnomerno sve snage na sve neprijateljske kolone. Bacimo jezgro svojih snaga na nekoliko ili samo na jednu kolonu i uništimo je. Ostale kolone zadržavajmo sa manjim snagama i vodimo ove manje operacije sa stanovišta oslonca glavnoj operaciji protiv jedne ili više kolona koje treba da uništimo. Druge kolone zadržavajmo samo toliko dugo (ako je njihovo potpuno odbijanje nemoguće) da uništimo napadnute neprijateljske kolone do kraja i pokupimo ratni plen. Zatim možemo, u slučaju suviše velikog pritiska, čak povući naše snage sa teritorije. Takvo povlačenje onda nije neuspeh, nego uspeh, jer smo uništili onaj deo neprijateljskih kolona koje smo sa našim snagama mogli uništiti i zaplenili plen, mada smo napustili teritoriju. Ali, bio bi neuspeh u suprotnom slučaju, iako bi odbili sve kolone i zadržali teritoriju, ako neprijatelja ne bi uništili na jednom sektoru do kraja, niti mu zaplenili oružje. Dakle, još jednom: *nije najvažnija bezuslovna odbrana oslobođene teritorije, nego je najvažnije uništavanje barem jednog dela neprijateljskih kolona i zaplena oružja i opreme*.

Štabovi divizija treba pritom da daju štabovima brigada, koje kontrolišu pojedine sektore, potpunu inicijativu za hitne manevre prema neprijateljskim kolonama. Pošto je brzina odlučivanja u manevarskoj taktici jedan od najvažnijih elemenata, štabovi brigada, kao neposredna operativna rukovodstva za pokret i borbu spremnih bataljona treba da imaju mogućnost hitne intervencije.

U pitanju eventualnog povlačenja sa područja divizije treba naročito uzimati u obzir sledeće: povlačenje može narediti samo štab divizije. Štabovi brigada ili čak bataljona ne smeju da izvedu povlačenje na svoju ruku. To je dopušteno u izuzetnim slučajevima ako su veze sa štabom divizije prekinute i ako štabovi divizija unapred predvide mogućnost takvog samostalnog povlačenja.

Niži štabovi treba da u takvom slučaju naknadno opravdaju svoje povlačenje. Uopšte treba uvesti strogu praksu da nijedna jedinica ne srne napustiti određeni položaj, odnosno ne srne da otstupi od izvršenja datog joj zadatka bez odobrenja višeg štaba. Svako kršenje toga pravila treba odmah i egzemplarno kazniti. Štabovi divizija treba da izdaju u tom pogledu svim nižim štabovima odgovarajuće naredbe.

Štabovi bataljona treba da brinu u stalnim bataljonskim logorima da pionirska odeljenja, odnosno ljudstvo, izgradi privremene zaklone (skloništa) protiv bombardovanja i artiljeriske i minobacačke vatre.

U tome se sastoji suština odbrambene taktike oslobođene teritorije i odbrambene taktike svakog položaja divizije uopšte u slučaju ofanzive neprijatelja.

Karakteristika partizanske strategije sastoji se u tome da naročitom aktivnošću sprečavamo ili barem kočimo razvitak ofanzivnih operacija neprijatelja. To ćemo postići našom stalnom ofanzivnošću na operativnom području koje okružuje oslobođenu teritoriju, odnosno položaje divizije.

4. Ofanzivnost

Neprestana partizanska ofanzivnost smanjuje ofanzivnost neprijatelja do minimuma, mada ne može potpuno da je isključi. Ona prinudava neprijatelja na povlačenje u utvrđena uporišta, na odbranu za njega najvažnijih tačaka.

Štabovi divizija ne smeju smatrati svojim operativnim područjem samo onu teritoriju koju je zaposela divizija. Operativno područje proteže se daleko van oslobođene teritorije i u njemu treba da se nalaze važni objekti naših ofanzivnih operacija. U današnjem trenutku najvažniji objekti su železnice. Napadi na železnice treba da se vrše svakodnevno.

Pritom treba da pređemo od manjih na veće akcije. Težište treba da prebacimo na akcije *diviziskog ili barem brigadnog obima*. Uništiti treba veliki deo železničke pruge, desetine km, sa svima bunkerima i železničkim stanicama. Ove akcije treba uvek kombinovati tako da je u akciju uključen i napad na voz. Uništenje lokomotive je bolna tačka za neprijatelja. Zaplena materijala koji se nalazi u vozu uvek se ubrajala među najuspelije partizanske akcije.

Podrškom naše artiljerije možemo da pređemo na uništavanje slabijih talijanskih i bega uporišta. Moralno raspadanje tih vojski danas nam stvara lepu perspektivu za uspešnu likvidaciju tih uporišta. Odabirati treba uvek one objekte gde je uspeh obezbeđen. Odabirati treba uvek takve tačke gde mo-

žemo produžavati borbe i više dana. Pritom treba da prebačimo *većinu snaga* za sačekivanje kolona koje dolaze **u pomoć napadnutom** uporištu. Praksa je pokazala **da** pri pravilnom xnanevrisanju (naročito slučaj Suhe Krajine) možemo postići **u uništavanju tih kolona** lepše uspehe nego pri napadu na **uporište**. Pritom je važno da naše snage ne rasporedimo **u krut defanzivan sistem**, nego **u sistem elastičnih koncentracija, sposobnih** za brze pokrete, opkoljavanje **i uništavanje neprijateljskih kolona**. Ovaj tip ofanzivnih operacija na uporišta, **kombinovanih elastičnim manevrisanjem protiv neprijateljskih pojačanja**, ubraja se u današnjem trenutku među najuspelije operacije diviziskog obima.

U planovima svih ofanzivnih operacija treba bezuslovno **uzimati** u obzir načelo čuvanja naše žive sile. Ne smemo oklepati da, sa jedne strane, žrtvujemo onaj minimum ljudstva koji je neophodan za svaki uspeh a, s druge strane, treba da iznadeemo takve objekte i načine koji nam garantuju što manji gubitak žive sile, naročito što se tiče rukovodećih kadrova. Slabo je ono operativno rukovodstvo koje za postizanje svojih ciljeva upropasti suviše veliki broj svoga ljudstva i kadrova.

5. *Demonstrativni napadi*

U današnjem momentu opadanje morala neprijatelja je njegova slaba tačka. Važan faktor za dalje slabljenje njegovog morala je rat nerava koji ćemo nametnuti neprijatelju našim demonstrativnim napadima. Te napade treba proširiti i sistemske organizovati.

Demonstrativne napade treba vršiti *svakog dana na sve položaje u operativnom delokrugu divizije*, danju i noću. Za takav napad dovoljna je patrola od tri čoveka, od kojih svaki borac ispalii svega po tri metka, ukupno 9 metaka. Plotuni od tri metka treba da se ispale u razmacima od po nekoliko sati. Patrola treba da ispalii tri metka iz blizine prema položaju, a zatim da se povuče na odmor, s tim što će posle nekoliko časova opet ispaliti tri metka itd. Isto treba produžiti po danu sa drugom patrolom.

Treba izbegavati greške da šaljemo u demonstrativne napade veće jedinice i da trošimo suviše municije.

Sa tim demonstrativnim napadima moralno ubijamo neprijatelja, uništavamo njegove živce, zamaramo ljudstvo zbog »stanja pripravnosti«, izazivamo neprijatelja da troši svoju municiju i tako ga fizički i moralno onesposobljavamo za ofanzivne operacije protiv nas.

6. Rezerve

Neki naši štabovi još nisu naučili kako treba upotrebljavati rezerve. Obično odmah na početku operacije bace u bitku sve raspoložive snage. To je loše.

Za svaku ofanzivu ili defanzivnu akciju treba da predvidimo jake rezerve. U razvitku operacije često nastane situacija kad o pobedi odlučuje nastupanje rezervi protiv slabe tačke neprijatelja koja se pojavi tek u toku razvijanja operacije. Bataljoni treba da nauče da drže u rezervi četu, brigade da drže u rezervi bataljone a divizija da drži u rezervi ponekada čak i brigadu.

7. Brzina

Veliki nedostatak svih naših operacija je suviše mala brzina u donošenju odluka i izvođenju. Štabovi divizija treba da organizuju pravu *kampanju* za povećanje gotovosti i brzine. Brzinu u davanju naredjenja treba uvesti već u mirno vreme. Na povećanje gotovosti i brzine dobro će uticati uvođenje pešadijskog egzercira čiji će pravilnik uskoro postati otsek za kadrove. Usavršiti treba službu veze za vreme operacija. Kod štabova divizija i brigada treba da se organizuju vodovi za vezu sa telefonskom vezom i signalnim uređajima.

Politički komesari treba da na osnovu primera iz prakse njihovih jedinica ukažu na štetnost sporosti i kolebljivosti za uspeh naših operacija. Poseban politički čas sa temom: brzina treba da dođe na dnevni red u svakoj jedinici.

8. Pionirska odeljenja

Od svih nenaoružanih drugova treba formirati pionirske vodove, čete i bataljone. Ova odeljenja treba snabdeti pijucima, lopatama, gvozdenim polugama, sekirama, testerama i kleštima. Ova odeljenja treba da svakodnevno, pod zaštitom naoružane prate, ruše železnice, drumove, manje mostove, propuste, nasipe itd. i da zatrpuvaju zasekama komunikacije.

9. Štabovi za vreme operacija

Štabovi treba da su za vreme operacija zaista operativno rukovodstvo. Oni mogu to postići jedino ako štab za vreme operacija bude imao svoj položaj. Taj položaj treba da ima vezu sa nižim štabovima preko kurira, a i preko modernijih tehničkih sredstava (telefon, signalni uređaji). Na položaju štaba uvek treba da se nalazi najmanje polovina članova štaba koji direktno preko veze rukovode svima operacijama. Na položaje

pojedinih jedinica može ići najviše polovina članova ako je **njihova** intervencija na pojedinim sektorima zaista potrebna.

Sasvim prekinuti sa praksom da čitav štab ode na položaje pojedinih jedinica i na taj način izgubi pregled čitavog **odvijanja** operacije. Isto tako nije dozvoljeno da se članovi štaba za vreme operacije sami degradiraju na obične mitraljesce, bombaše ili minere i tako zaborave na svoju rukovođeću ulogu u toj operaciji. Apsolutno je zabranjeno da članovi štaba bez potrebe izlažu opasnosti svoje živote. Obavezno treba preduzeti sve potrebne mere da se naši kadrovi sačuvaju, jer je naša vojska izgubila već isuviše dragocenih kadrova.

Štabovi divizija treba da umnože ovu analizu operativno-taktičkih zadataka današnjeg vremena za sve štabove brigada i bataljona. Na osnovu ovoga napisa treba da se održavaju konferencije po svim štabovima brigada i bataljona u prisustvu jednog člana štaba divizije, kojom prilikom treba samokritički analizirati svu dosadašnju aktivnost dotične jedinice. Politički komesari treba da na svojim političkim časovima popularišu onaj deo direktiva koji važi za čitavo ljudstvo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab:
Rozman Franc-Stane s. r.

Načelnik operativnog otseka:
Kveder Dušan-Tomaž s. r.

**PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA JEDINICA
NOV I PO SLOVENIJE OD 1 SEPTEMBRA 1943 GOD. ZA
1 AVGUST 1943 GODINE¹**

BROJNO STANJE

J e d i n i c a	Brojno stanje jedinice				S m a n j e n				a	
	Po spisku		Na licu		Mrtvih		Ranjenih u bol.			
	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	ukupno m. 1 ž.	novih m. ž.		
I U. B. T. T.	689«	43	240»	40	2		149	3		
II U. B. M. G.	604	27	505	24			99	3		
III U. B. I. C.	745	24	557	24			188			
IV U. B. LJ. Š.	684		620				30			
I. D. O.	308		299				9			
Z. D. O.	149	8	141	8						
Kamniško-sav. odred	372		299							
Ukupno	3553	102	2961	96	2		475	6		

Ukupno: 3655

Na licu 3057

Otsutnih

u bolnici 481

Mrtvih 2

Nestalih 5

Otsutnih 110

3.655

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

¹ Verovatno omaška: treba 540.

b o r b e n a			s p o s o b n o s t						Napomena	
ukupno	Ranjenih na licu		Nestalih		Ostalih		Ukupno			
	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.		
80							154			
							102			
							188			
			5		29		64			
							9			
					8		8			
					73		73			
80			5		110		598			

P. S. V U. B. S- Greg.
VI U. B. I. G. nisu dostavile svoje Izveštaje
Gorenjska

STANJE NAORUŽA

Jedinica	Puške				Laki mitraljeza		Teški	
	Mauz.	Ital.	Fran.	"Manliher"	"Brno"	"Breda"	"Chaus,"	Grčki
I U. B. T. T.		382				17		
II U. B. M. G.		325						
III I. C.		333				17		
IV. U. B. LJ. Š.	357	26				17		
I. D. O.		220				6		
Z. D. O.		134				5		
K. S. O.		260				7		
Ukupno	357	1680				69		
								9

STANJE MUNICIJE

Jedinica	Za puške			Za mitraljeze			Za teške		
	Mauzer	Ital.	Franc.	"Manliher"	"Brno"	"Breda"	"Chaus,"	"Grčki"	Jug.
I U. B.		17072				7555			9200
II U. B.		9693						101	76
III U. B.		2766				2810			1760
I. D. O.		5799				3200			
IV U. B.		5966				5714			
Z. D. O.		18659				850			
	0	64919				22129			101 10036

mitraljezi			Minobacači laki		Topovi		Ručne bombe		Revolveri		N. B.
"Breda"	"Fiat"	"Saint Étienne"	Ital.	Nem.	Teški	65 mm	47 mm				Napomena
11								689	47		V. U. B. S. G. VI U. B. I. G.
14			1		1			420	43		Gorenjska
4			3					251	39		Nisu dostavile svoje izveštaje
5			1					236	45		
									21		
								107	14		
								82	15		5 brzometki
34			5	1		785	224	5			

NA DAN 1. VIII. 43

mitralj.	"Fiat"	"Saint Étienne"	Za minobacače	Za tenkove	Eksplozivi						Napomena
			Ital.	Teški	Alp. ekspl.	Kapisle	Fitići	Granate			
			Nemač.	65 mm	47 mm						1 teš. mitr. pokvaren
			57	6		2	30		20		I i II bat. su otsutni
			29								
			17								
				8							nema podataka
			103	6	2	30		20			

VESTI OTSEKA ZA PROPAGANDU I STATISTIKU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 4 SEPTEMBRA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOV I PO SLOVENIJE OD 25 AVGUSTA DO 2 SEPTEMBRA¹

**GLAVNI STAB NOV i PO-S
OTSEK
ZA PROPAGANDU I STATISTIKU**
Na položaju, 4. IX. 1943

IZ IZVEŠTAJA NAŠIH OPERATIVNIH JEDINICA

25/26 VIII Minerski vod II bat. VDO² je noću 25/26 minirao i uništio železničku skretnicu na stanci Semič.

28 VIII 43 2 četa I bat. VDO napala je i proterala italijansku radničku ekipu koja je ispod Gorenjaca plela žičanu ogradu. Od Sela i Zajčjeg Vrha ekipi su došla u pomoć odeljenja neprijateljskih vojnika. Kod Pangrč Grma ih je 2 četa I bataljona IDO napala i prinudila na povlačenje. Tom prilikom neprijatelj je imao 3 mrtva i 11 ranjenih.

29 VIII 43 XIV divizija izveštava da se njene jedinice koje odlaže po hranu stalno sukobljavaju i vode borbe sa belogardistima i Italijanima. Odlučnim jurišem neprijatelj je uvek proterivan. Broj njegovih žrtava ne može se ustanoviti jer ih po mraku blagovremeno izvuče. Naše su jedinice u tim borbama imale nekoliko lakše ranjenih.

1 IX 43 mineri ZDO³ u 19 časova digli su u vazduh most kod Koblarja na pruzi Ljubljana — Kočevje u trenutku kad je naišao na nj italijanski transportni voz i neko artiljerisko odeljenje. Obe lokomotive su jako oštećene, nasele u otvor mosta a vagoni se natrpali na gomilu. Prema dosadašnjim vestima neprijatelj je imao 8 mrtvih i velik broj ranjenih. Od naših boraca u toj akciji bilo je samo 5 sasvim lako ranjenih.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Vasja⁵

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vzhodnodolenjski odred — Istočnodolenjski odred

³ Zapadnodolenjski odred

⁴ Vidi dok. br. 196.

⁵ Vasja Kogej

**IZVEŠTAJ ŠTABA ČETRNAESTE DIVIZIJE NOV I POJ OD
4 SEPTEMBRA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO
SLOVENIJE O BORBAMA NA KRVAVOJ PECP**

STAB
XIV DIVIZIJE NOV i POS
Položaj, 4. X. 1943,² u 15 čas.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE

Na položaju

Sve jedinice naše Divizije držale su pod blokadom neprijateljske položaje na Robu. Trećeg dana naše blokade neprijatelj je napao naše položaje, i to sa glavnim snagama, na Krvavoj Peči, koje su držale jedinice III U.B.³ Neprijatelj je uspeo da zaposedne Krvavu Peč i to 1 o.m. u 14 č. Zaseda III U.B. je, naime, posle kratke borbe sa nadmoćnim neprijateljem popustila i obavestila nas o prisustvu neprijatelja tek kad je neprijatelj već zauzeo Krvavu Peč. Poslali smo pojačanja još istog dana i te naše snage su uspele da spreče neprijatelja da se probije do posade na Robu kojoj je, kako je po svemu izgledalo, nedostajalo municije i hrane. Ali, neprijatelj se utvrdio na Krvavoj Peči, tj. u crkvi i u selu. No, borba se vodila dalje skoro čitavu noć od 1 do 2 o.m. U ranim jutarnjim časovima, 2 o.m., neprijatelj je počeo da vrši pritisak na naše položaje na Mačkovecu, koje su držale uglavnom snage III (J.B. Neprijatelj je napadao sa vanrednom, dosada skoro nepoznatom žestinom, i uspeo mu je da potisne naše snage pričinju duboko u šumu. Tim snagama poslali smo pojačanja iz I i II U.B.,⁴ koja su imala zadatku delimično da zadrže neprijatelja i da ga istovremeno napadaju sa bokova. Istovremeno stezali smo obruč oko neprijatelja na taj način što su delovi naših snaga napadali neprijatelja u pravcu od Mokreca. Čitav dan 2 septembra, od ranih jutarnjih časova do kasno uveče, vodila se vanredno oštra borba sa neprekidnim jurišima i kontrajurišima preko čitavog dana. Kao što smo već javili, neprijateljske snage brojale su preko 1500 ljudi, sastavljene od jurišnih talijanskih i belogardističkih odreda i plavogardista,

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

¹ Pogrešno; treba: 4. IX. 1943.

¹ Udarna brigada »Ivan Gradnik«

⁴ Udarna brigada »Tone Tomšič« i Udarna brigada »Ljubo Sercer«

a učestvovali su i nemački oficiri, i to u priličnom broju. Izgleda da su oni vodili same operacije, što zaključujemo na osnovu toga što borba nije popuštala ni za trenutak, postajala svakog časa sve žešća i što je neprijatelj veoma brzo koncentrisao vatru i prenosio je sa sektora na sektor. Iznenadio nas je ogroman, dosada neobičan broj automatskog oružja. Prema mišljenju svih štabova brigada, u borbi je učestvovalo preko 50 teških mitraljeza, preko 100 puškomitraljeza i oko 15 minobacača, od kojih 8 teških. Neprijatelj je neprestano tukao naše položaje i artiljerijom iz Vel. Lašča i napadao avionima koji su bombardovali i mitraljirali naše položaje. Našim snagama je pošlo za rukom, posle ogorčenih borbi, u kojima su glavnu ulogu igrali juriši i u kojima su se neke jedinice pokazale kao možda još nikada, da proteraju neprijatelja sa pojedinih dominantnih kota natrag na Krvavu Peč, gde se neprijatelj vrlo jako utvrdio. Jedinice III U.B. koje se zbog slabog komandnog kadra ispočetka nisu snašle, kasnije su se znatno popravile i učestvovali u borbi zajedno i sa jednakim dejstvom kao ostale jedinice.

Imali smo namenu da u toku same noći između 2 i 3 o.m. i idućeg dana još držimo položaje i da pokušavamo da uništimo neprijatelja, ali neprijatelju su već u toku 2 o.m. predveče počela stizati pojačanja iz svih pravaca. Po noći su stizala još veća dalja pojačanja kao n.pr. iz Rakeka, Bloka, Grahovog, Sv. Vida i Roba. Neprijatelj je dobio ukupno najmanje 1500 novih ljudi sa topovima. Pošto su naše snage bile prilično zomorene i pošto smo imali osim toga priličan broj ranjenika, izdali smo u 11 čas. naređenje za povlačenje i pokret na nove položaje oko Kotela. Pokret je izvršen u najvećem redu. Na položajima na Mokrecu ostali su samo 1 bataljon III U.B. i 1 četa II U.B. koji su bili blagovremeno obavešteni o našem naređenju, ali zbog udaljenosti nisu mogli da se priključe našim glavnim snagama.

Neprijatelj je imao najmanje 100 mrtvih i oko 200 ranjenih. Njegov moral počeo je predveče znatno da opada, tako da su prilikom povlačenja sa položaja na Mačkovecu odbacivali oružje, municiju i raznu opremu. Zaplenjeno je bilo dosta municije i nešto pušaka.⁵ Mi smo imali 6 mrtvih i 14 ranjenih, od kojih više od polovine teže ranjenih. Ranjeni su i drug Rok,⁸ vršilac dužnosti političkog komesara III U.B., i drug Frenk¹ (Englez), komandant II bataljona II U.B. Prvome su morali da

⁵ Vidi dok. br. 184, 195, 196 i 197.

⁸ Franc Tavčar

⁷ John Denvir

amputiraju levu ruku iznad lakta, a druga Frenka pogodio je dum-dum metak iznad lakta i razmrskao mu kost. Zatim, drug Marko,⁸ komandant bataljona III U.B., nekoliko vodnika i komandira. Skoro većina ranjenih i mrtvih bili su rukovodioci.

Prema vestima dobijenim sa svih strana, kao i iz redova talijanskih viših i nižih oficira i prema belogardističkim izjavama, ovaj napad na naše položaje je samo jedna od etapa već duže vremena pripremene ofanzive koja treba da traje duže vremena i ima u prvom redu cilj da potisne naše snage što dalje od pruge.

Mi smo se sa položaja na Kotelu, gde je neprijatelj stalno pipao i napadao naše položaje i tukao ih artiljerijom i bacacima, prebacili u noći između 3 i 4 o.m. na nove položaje u Loškoj Dolini. I u toku jučerašnjih borbi zaplenili smo nešto municije i opreme pošto su neke naše jedinice u jurišu odbile neprijatelja i naterale ga u bekstvo. U tim borbama imali smo 1 mrtvog i 2 ranjena/⁹

Tom prilikom još napominjemo da je neprijatelj predveče 2 o.m. skoro hermetički zatvorio sve puteve i izlaze sa naših položaja na Mačkovecu i to prilično u dubinu, kojom prilikom su zaposeli uzvišice pored svih puteva i postavljali zasede u kojima su imali minobacače. A po putevima nalaze se od zasede do zasede po jedna oklopna kola. I na osnovu toga zaključujemo da u tim napadima učestvuju Nemci, jer je to tipičan nemački način borbe protiv partizana. Dobili smo izveštaj da su Nemci poslali u Ljubljansku Pokrajinu Kočevare, mobilisane u Štajerskoj.

U III U.B., gde je u štabu ostao samo komandant brigade drug Danilo,¹⁰ koji osim toga nema potpune ni sve štabove bataljona, postavili smo za vršioca dužnosti političkog komesara druga Radoša,¹¹ dosada komesara II bat. II U.B.

Pošto smo u toku naših borbi na Notranjskom sektoru imali prilično gubitaka, i to u prvom redu u kadrovima, i

⁸ Marko Bukovec

⁹ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 4 septembra 1943 god. navodi se: »Divizija »Cacciatori« — čišćenje u zoni Mačkovec (UM-CQ Cerknica), Malinjek (UM-CS) nastavljeno je juče, 3-eg, u jugoistočnom pravcu, a jutros prema zoni Mikunec (Novi Pol VQ-CM). Predala su se tri ustanika u Sodražici (VH-CK) ... XI grupacija Granične straže: — U zoni Runarsko (UO-CM Cerknica) napadnute su i naterane u bekstvo komunističke grupe, koje su se povlačile iz zone Mačkovec, uz gubitke koji nisu mogli biti utvrđeni. Na našoj strani ranjena su 4. Predao se jedan ustanik.« (Original u arhivi Vojno-istoriskog instituta, 21 R-9).

¹⁰ Danilo Sorović

pošto smo morali osim toga dati najpotrebnije kadrove (oko 20) iz I i II U.B. u VII U.B.,¹² u najvećoj smo neprilici što se tiče kadrova, naročito u III U.B., čiji su se borci pokazali kao vrlo dobri, ali nemaju sposobne ni vojne ni političke kadrove. Hitno Vas molimo da nam pošaljete nešto kadrova za bataljone i čete, bilo iz škola, bilo iz XV divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Bolko Brilej¹¹

Nač. štaba
Pero¹⁴

Komandant
Mirko Bračić

BR. 69

IZVEŠTAJ ŠTABA GORENJSKOG ODREDA OD 9. SEPTEMBRA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJSKU O STANJU I AKCIJAMA ODREDA OD 15. AVGUSTA DO 1. SEPTEMBRA 1943 GODINE¹

**ŠTAB
GORENJSKOG ODREDA**
Na položaju, 9. 9. 43
broj. 125/1

Predmet: Izveštaj
od 15. 8. do 1. 9. 43

**POKRAJINSKI KOMITET KPS
ZA GORENJSKU I KORUŠKU**

Brojno stanje Gorenjskog odreda je 228 drug. Od ovih je naoružano 170 drug. Uskoro, kad kreće transport za brigadu, smanjiće se brojno stanje za oko 60 drug.

Naoružanje se sastoji iz:

6 puškomitrailjeza
163 puške (jug., franc, i austrijskih)
1 automat
i oko 160 bombi.

¹¹ Udarna brigada »Franc Prešern*

¹² Dr Jože Brilej

¹⁴ Pero Popivoda

Moralno stanje je odlično u minerskim vodovima i **jedinicama** koje su bile formirane odmah posle reorganizacije. U četiri, međutim, gde se sakuplja transport i gde je jedini posao **jedinice** sakupljanje dezertera moral je dobar.

Po jedinicama smo razaslali direktive u smislu vojnih **akcija**, strogo uređenog života jedinice na temelju bezuslovne vojničke discipline itd., što će biti garancija za moral i u najvećim iskušenjima.

Zbog više uzastopnih hajki, sakupljanja transporta za brigadu i dalje odlazak pravnog sa automatskim oružjem, **još nedovoljna** prekaljenost drugova i skoro organizovane jedinice **uzrok** su što nije bilo toliko i takvih akcija koje traži sadašnji čas i događaji.

15. 8. 43 minerski vod »Ratitovec« minirao je prugu između Jesenica i Blejske Dobrave. Eksplodiralo je upravo iza voza, ali je uprkos tome iskidalo prugu da je saobraćaj bio prekinut za 8 sati.

16. 8. 43 minerski vod »Triglav« imao je namjeru da izvrši akciju na neko skladište, ali su se pre nego što su stigli na cilj sukobili sa Nemcima. Naši su izašli iz borbe bez žrtava. Nemci su imali dva mrtva, i to 1 gestapovca i 1 fabričkog čuvara.

28. 8. 43 minerski vod »Triglav« preuzeo je akciju na žel. stanicu Jesenice, u ložionici.

Lokomotivu, koja je stajala ispred ložionice na pruzi, stavili su u pokret i pustili ka ložionici. Na skretnici se prevrnula u jarak. Ostale 4 lokomotive koje su bile u ložionici nisu mogle 5 dana izići dok nije izvršena opravka.

U međuvremenu likvidirani su kurir Polde i Blaže i kmd Stric² zbog rada koji je štetio našim drugovima i čitavom našem pokretu.

Stanovništvo na teritoriji našeg odreda se očigledno oporavlja od jučerašnjeg opijanja klevetama koje su neki dezerteri iz hajke na Zirovskom Vrhu³ raznosili da bi time obrazložili svoje nepartizansko i beznačajno delovanje.

U vezi sa spoljnim razvojem događaja također se zapaža veća saradnja dosada više rezervisanih krugova.

Politički rad u jedinicama se dobro razvija. Redovno se održavaju politički časovi na kojima se raspravlja i diskutuje naša literatura, pored toga održavaju se predavanja i diskusije.

I kritike se održavaju redovno dva puta nedeljno. Na njima se kritikuju greške iz života u jedinici i razne akcije,

zatim se zajedno sa politkomesarom izlaže pravilan put za buduće borbe, rad i život jedinice.

Na vojnim časovima održavane su praktične vežbe kao i teoretska predavanja.

Upravo je stigao iz Primorske minerski vod »Grintovec« sa ekrazitom. Išli su da ga traže do same Soče. Ljudi su ih svuda lepo primali, tako da su naši momci poneli vrlo lepe utiske iz lepe Primorske.

Minerski vodovi će sada, kad su primili ekrazit, započeti sa već ranije predviđenim akcijama.

Ovde se nalazi drug Blaž,⁴ komandant III bat. VII U.B. XIV div., sa određenim direktivama i zadacima. Stab odreda izlazi mu svuda u susret koliko mu je moguće i stvar se sasvim dobro rešava, tako da će transport moći uskoro da krene sa svog mesta.

Izveštaj je malo zakasnio što će se verovatno ubuduće više puta ponoviti jer izveštaje iz naših jedinica, zbog njihove udaljenosti, ne dobivamo tačno i u određenom roku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Gor. odred

Komandant
Zvonko Planine⁵

Politkomesar
Ljubo Sorški⁶

P. S.

Ako slučajno niste primili poslednji put, prilažemo Vam danas izvod štaba i jedinica Gor. odreda.⁷

⁴ Oto Vrhunec

⁵ Anton Bertoncelj

⁶ Anton Kržišnik

IZVOD IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA SEDME UDARNE BRIGADE »FRANC PREŠERN«¹

- 12 juli Od partizanskih jedinica u Gorenjskoj formirana je VIII udarna brigada,² koja se sastoji od 3 bataljona. Za komandanta je postavljen drug Igor,³ za zamenika komandanta drug Silvan,⁴ politkomesar drug Istok, zamenik politkomesara drug Robin. Isto veče održan je prvi miting.
- 13 juli Zbog blizine Nemaca bio prvi manevr. Nemačka nije bilo. Brigada je pošla na nove položaje na Martinji Vrh.
- 14 juli Delovi brigade odlaze u zasedu na cestu. U jurišu oterali su Nemce; plen (jedan pištolj); gubici jedan mrtav, dva ranjena. Nemački gubici: oko 16 ljudi. I bataljon se noću probio kroz nemačke "zasede i kundacima pobio nemacku posadu, zaplenio 1 puškomitrailjez, 3 puške i 2 sanduka municije. Nije bilo gubitaka. Brigada odlazi na nove položaje na Prtovč.
- 15 juli Nemci koncentrišu nešto snaga i brigada je prinuđena da zauzme položaje oko Prtovča; ispaljeno je samo nekoliko metaka; gubitaka nije bilo. U toku noći brigada je (samo I i II bataljon) prešla na Spond. Od neprijatelja nema ni traga.
- 16 juli II i III bataljon ostaju na Spondu. Jedna četa odlazi u zasedu u Davču.
- 17 juli Jedna četa odlazi u zasedu u pravcu ceste Železniki — Selca. Jedna četa odlazi u akciju za hranu u Železnike, pada u zasedu, nema žrtava.
- 18 juli I četa odlazi u zasedu na cestu Zali Log — Železniki. Bez uspeha. Uveče miting.
- 19 juli Ništa značajnijeg.
- 20 juli Nemci su se neprimetno došunjali do naših položaja kod Marenkovca. Započela borba u pr-

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani. Pisan od 12. jula do 23. oktobra.

² Vidi dok. br. 38.

³ Ivan Javor

vim jutarnjim časovima. Delovi brigade su razbijeni, jedan bataljon odlazi u Italiju. Nemačka je bilo oko 2000. Gubici: 2 mrtva, 2 zabiljena.

21. juli Vrši se prikupljanje pobeglih drugova, dok bataljon koji je otišao u Italiju prihvata tešku borbu sa 5000 Italijana, vrši proboj i ponovo se povlači preko granice. Gubici: 4 mrtva, 3 lakše ranjena. Italijanski gubici: 50 mrtvih i 200 ranjenih. To je prva borba VIII udarne brigade. Prvi bataljon je za sve vreme ovih borbi bio negde oko Prtovča i sa njim tek tražimo vezu. Jedna četa je poslata na Blegoš da razruši cestu, još se nije vratila, isto tako ni četa koja je pošla u zasedu.
22. juli Vrši se prikupljanje drugova. U logoru vlada potpuna tišina.
23. juli Moral je jako opao. Svako želi na svoj stari sektor.
24. juli Vratili su se drugovi iz Italije. Putem predavanja vrši se odgoj komandnog kadra. Prešli smo na nove položaje i tamo opet formirali svoje jedinice. Veza sa Zonom je uspostavljena. Isto tako i sa Prvim bataljonom, koji se još uvek nalazi negde oko Prtovča.
Četa koja je otišla na Blegoš vratila se.
25. juli Ništa naročito, spremanje.
26. juli Drugi bataljon prelazi na nove položaje u Poljansku Dolinu. Jedna četa 3 bataljona otišla je na sektor' Sv. Lenarta.
27. juli Ništa naročito.
28. juli Vratila se četa 3 bataljona.
29. juli Uveče odlazak na nove položaje iznad Globeli. Čekali pošiljku koja međutim nije stigla. U Vil čas. stigao bataljon odreda, uveče pokret zajedno sa odredom na nove položaje na Blegoš.
30. juli Uveče pokret na Zirovski Vrh.
1. avgust U 2 sata posle podne stigli na mesto.
2. avgust Ujutro stigao 1 bataljon i javio da Nemci idu prema nama. Imali smo nameru da se prebacimo preko granice, ali smo već bili zakasnili. Nemci su zaposeli granicu. Povlačili smo se u

	pravcu Žiri. U Lučinama smo imali nameru da pređemo cestu i odatle preko granice.
3 avgust	Pokušali smo da se probijemo. Uspelo je samo I bataljonu. Ostale jedinice su ostale na starim položajima.
4 avgust	I bataljon zauzeo položaje u Bukovom Vrhu. II i III bataljon i deo odreda su se međutim povlačili ispred neprijatelja. Nekoliko drugova se izgubilo. Uveče izvršili proboj u Selo iznad Žiri, 143 druga probilo se u Italiju. ⁵
5 avgust	Skupljanje drugova koji su ostali na starim položajima. Stab II operativne zone sa nekoliko drugova prešao je granicu.
6 avgust	I bataljon sa delovima odreda prešao granicu i priključio se II bat. i ostatku III bataljona.
7 avgust	Prešli železničku prugu Ljubljana — Trst i stigli na Ljubljanski Vrh.
8 avgust	Preduzeli pokret prema Dolenjskoj. Priključio se Prvi bat. Primoraca. ⁶ Ostali smo kod [s.] Beča.
9 avgust	Nastavili put prema Iški. Naišli na Prvu diviziju, ⁷ priključili se i ostali na položajima kod Beča.
10 avgust	Bili na položajima kod Beča. Uveče je I bataljon pošao u rekviziciju u Rakitnu. 2 ranjena. U sastavu divizije naša brigada promenila je naziv u VII udarnu brigadu.
11 avgust	Ostali na starim položajima. Ništa novo.
12 avgust	Na starim položajima. Posle podne naša se brigada sukobila sa belogardističkom posadom. Noću od 12.—13. VIII pokret na nove položaje na Lopati.
13 avgust	Bili na položajima na Krimu. Uveče su II i III bataljon otišli u selo Strahomer na prinudni otkup hrane. Sukobili su se sa belogardističkom patrolom koja je pobegla. Nije bilo žrtava.
14 avgust	Noću od 14 na 15 avgust I bataljon izvršio je demonstrativni napad na Rakitnu i blokiraо je. ⁸ II bataljon je postavio zasede prema Preserju i blokirao Brezovicu.

⁵ Vidi dok. br. 166.

⁶ Bataljon brigade »Ivan Gradnik«

- 15 avgust I bataljon ostao na starim položajima, II isto tako, II bat. napali Italijani, zaseda se povukla; poginuo je zamenik komandanta brigade drug Našic. Drugu zasedu II bat. takode su napali Italijani, zaseda se posle borbe povukla. Poginuo je jedan drug. Nestala dvojica. Neprijateljski gubici nisu poznati.
- 16 avgust Oba bataljona vratila su se sa položaja. Posle podne su sva tri bataljona otišla na položaje.
- 17 avgust Bili na starim položajima, uveče je III bataljon otišao po hranu i imao sukob sa Italijanima. Nije bilo žrtava.
- 18 avgust Ostali na starim položajima. Neprijatelj je vršio pritisak na položaje Tomšičevog bat. Neprijatelj ih je obasipao minama. Dvojica ranjena. Pet ih je dezertiralo.
- 19 avgust Ostali na starim položajima. Ništa novo.
- 20 avgust Bili na starim položajima. Ništa novo. Dobili nove kadrove iz Sercerove i Tomšičeve brigade.
- 21 avgust Bili na starim položajima. U brigadi se radilo vojnički i politički. Uveče je III bataljon otišao po hranu.
- 22 avgust Bili na starim položajima. I bataljon je otišao po hranu u Crnu Vas.
- 23 avgust Bili na starim položajima. II bataljon otišao po krompir, III bataljon napravio prepreku na cesti između Rakitne i Gor. Brezovice.
- 24 avgust Pokret na nove položaje. Jedna četa I bataljona otišla po krompir, patrola III bataljona otišla je da priputa na uporište Rakitna. II bataljon je pošao da ruši cestu na Igu.
- 25 avgust Bili na starim položajima. Uveče je I bataljon otišao zajedno sa tomšičevcima u Išku Loku radi prinudnog otkupa.
- 26 avgust Zbog transportovanja ranjenika brigada je prešla u Išku, posle zakašnjenja od tri časa preuzeila ranjenike i nastavila put za Krvavu Peč. Zbog zakašnjenja logorovali na istom mestu.
- 27 avgust Bili na Krvavoj Peči. Preuzeli još tri ranjenika.. Nastavili put u 6 časova.
- 28 avgust Stigli u 10 sati na Travnu Goru. Tamo ostali preko noći.

- 29 avgust** Bili na Travnoj Gori. U 5 čas. posle podne nastavili put. III bataljon otišao na prinudni otkup u Nemšku Vas. I i II bataljon stigli na položaje na Žlebu.
- 30 avgust** I i II bataljon prešli prugu i priključili se III bat. Dvojica ranjeni od topa.
- 31 avgust** Stigli na položaje. Kod Pugleda, odmarali se, nastavili put. Komandant Milan⁹ se vratio. Ostali u Podstenicama.
- 1 septembar** Predali ranjenike, zatim krenuli dalje, i to I bataljon i Stab brigade u selo Gorenje Sušice, II bat. u selo Verdun i III bat. u Organja Sela.
- 2 septembar** Bili na starim položajima. III bataljon održao miting u selu Dolenje Sušice. Noću nas posetio komandant Glavnog štaba.
- 3 septembar** Bili spremni za položaje. Uveče se okupali i održali miting u Toplicama.
- 4 septembar** Ostali na mestu. 5 drugova zbog bolesti otišli u Levstikov bataljon. Uveče I bataljon [održao] miting u Gorenjim Sušicama.
- 5 septembar** U 8 sati krenuli natrag u diviziju. Zaustavili se na Podstenicama. Nismo dobili materijal. II i III bataljon otišli natrag u Poljane. I ostao u Podstenicama. Priključilo se još 5 oficira za diviziju.
- 6 septembar** Primili materijal i krenuli. Stigli do pruge Ribnica — Kočevje; zbog velike poplave zau stavili se.
- 7 septembar** Krenuli prema Travnoj Gori. I bataljon izvršio prinudni otkup u Goričoj Vasi.
- 8 septembar** Stigli na Travnu Goru.

**DNEVNIK JOŽE BORSTNARA, POLITIČKOG KOMESARA
UDARNE BRIGADE »IVAN CANKAR«, OD 1 MAJA DO 2
SEPTEMBRA 1943 GODINE¹**

[MAJ]

1. V. Zapovest — priprema akcije. Voj. i polit. priprema] u I, II i III bat. U 20 čas. pokret. Borba u St. Rupertu.
2. V. Držanje blokade St. Ruperta — 3 aviona, artilj. i Uveče ponovan napad. Nije potpuno uspelo.
3. V. U 2 čas. pokret sa ranjenicima do Okroga. U 8.30 iz Okroga — Tihaboj — Čatež. I bat. i stab brigade Čatež, II bat. Gor. i Dolenja Vas, III bat. i ranjenici Tihaboj.
4. V. Dragan otisao u Tihaboj. Zapovest za pokret. Pokreti u 20 čas. preko pruge sa XIII. Dolazak 42 Gorenjca, j
5. V. Bio u rekviziciji u Maloj Vasi. Dolazak u D. i Go-renji Vrh sa II bat. I i III bat. prevoz ranjenika.
6. V. Pisanje izveštaja. Miting u Gor. Vrhu, II bat.
7. V. Producetak pisanja izveštaja. Dragan, Dule i Leko^s otišli. Jure na Ajdovec — Brezovu Reber i III bat. I U.B. M.G. preko pruge.
8. V. Bio na vezi. Put za Trebelno.
9. V. Iz Trebelna na Kamnje. Sastanak sa It.³ Uveče od-lazak preko Mirne. Kiša.
10. V. Spavao kod kuće. Posle podne iz Sv. Križa na Čatež, 5 III bat. na pruzi, 800 m stubova.
11. V. Sastanak brig, biroa. Miting u Sv. Križu. III bat. sa zam. komandanta Cirilom⁴ na pruzi između Vel. j Loke i St. Lovrenca. Digli u vazduh prugu.
12. V. Uveče demonstrativan napad na Vel. Loku i Temen-nicu. Digli u vazduh žel. skretnicu kod Vel. Loke. 1
13. V. Dolazak U.B. T.T. iz Dobrniča preko Čateža.
14. V. Bio u Sv. Križu. Plan za slučaj ispada Ital. Sastanak sa Dakijem⁵ i ZDO-om. U 18 čas. sastanak sa štabo-vima bataljona.

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

¹ Dragan Jevtić, Dušan Svara, Leko Marjanović.

^{*} Sastanak je voden u cilju dogovora o zameni ranjenika.

⁴ Franc Hočevar

U 1 čas pokret: II bat. na starom položaju, I bat. Gorenja Vas, III bat. Zagorica. Ujutro napad iz pravca Mirna — Trebnje — Vel. Loka — Temenica. Borba se vodila ceo dan, II bat. zadržavao. Borba do mraka, posle toga pokret preko Trebelna u Smarjetu.

Dolazak u Smarjetu. Posle podne sastanci u sva 3 bat. Upoznavanje novog štaba. Uveče oproštaj sa Draganom.

Sastanak brig, biroa. Uveče sastanak štabova bataljona.

Uži sastanak štaba zbog formiranja IV bat.

Sastanak I, II i III bat. radi formiranja IV bat. Posle podne formiranje istog. Sastanak štab. čel. Miting. Pisanje predloga za odlikovanja i pohvale. Sastanak sa funkcionerima IV bat. u Vinici.

Ispad Ital. iz Trebnja i N.M.⁸ prema Trebelnom. Naš I bat. i 1 četa II bat. otišli na položaj. Noću se vratili. U borbu je stupila samo 2 četa I bat. drug Lev⁷ i ubio 2 Italijana.

Pisanje zapovesti za pokret. U 20,30 pokret iz Smarjete. Vozili se kolima preko Krke. Smeštaj: I bat. u Vrhopolje, II bat. i štab brigade u Mihovo, III bat. Tolsti Vrh, IV bat. Orešovica.

U 3 čas. dolazak u Orešovicu, razmeštaj, sređivanje. Sastanak sa I bat., sa intendant, i politkomesarima po pitanju rekvizicija.

Prodor Ital. iz Brezovice, St. Jerneja, Rateža. Borba III, IV i I bat. Ital. bežali i posle toga zauzeli Tolsti Vrh. Naši pokušali zauzeti na juriš, ali nije uspelo. Pre podne pregled položaja I i II bat. Pregled položaja III i IV bat. — Tolsti Vrh.

Zapovest za pokret. U 20,45 odlazak, prevoženje preko Krke. Spasao vozara. Moje prvo kupanje.

Dolazak na nove položaje. I bat. Zagrad, II bat. Poljane, III Skocjan, štab brigade i IV bat. u Zbure. Sastanak štabova bataljona.

Sastanak u I O.Z. Uveče miting svih — II, III i IV brigade u Smarjeti.

Na Malkovecu — miting u Zagradu.

Sastanak štabova bataljona. Odlazak preko Trebelna.

JUNI

1. VI. Dolazak u Sv. Križ. Sređivanje oružja. Sastanak sa štabovima bataljona. Glavni štab Matija.
2. VI. Zamena oružja.⁸ Miting u Sv. Križu.
3. VI. Konferencija u Turnu. Odlazak Vide.⁹
4. VI. Pokret iz Moravča do Bukovice.
- 4/5. VI. Prelazak granice kod Stange. Granicu prešli u 22,30.
5. VI. Odmaranje preko dana. Sastanak za prebacivanje preko Save.
6. VI. Čekanje prelaska. Sava zaposednuta od Nemaca.
7. VI. Čekanje u selu Mala Dolga Noga.
8. VI. U 12,30 pokret preko Janča i preko granice u Javorje.
9. VI. Sastanak brig, čelije u Javorju. U 12,30 pokret preko Lipoglava u Zg. Slivnicu. U 21,30 pokret preko Cikave — Sela: I bat. Drenik, II bat. Brezje, III bat. Vino, IV bat. Smarje. Stab U.B. u Vino.
10. VI. Posle podne sastanak politkomesara u zoni. Janez, Tomaž, Rudi.¹⁰
11. VI. Ispad Ital. na IV brig. Bio u I i II bat. U I bat. pomilovan primorac Blažič. Intend. Tiln¹¹ postavljen u OZ.
12. VI. Napad na Cerklje.
- Napad na Žužemberk.
- Zaseda: Hrastov Dol — Sad — Lučarjev Kal.
13. VIII. Napad na voz Tre. — Mi. 3 t.m., 2 1. bac., 16 pušaka, 18 živih Ital., 2 bg. u klopcu. Bez gubitaka.
14. VIII. Imenovan za politkom div.
15. VIII. Na Trebelnom. Uveče pokret.
16. VIII. Dolazak u Sv. Križ.
17. VIII. Sv. Križ.
18. VIII. Sv. Križ.
19. VIII. Ispad Ital. i bg. Pokret.
20. VIII. Trebelno — Vrh.
- Bio na sastanku sa novomeškim železničarima.

*ti > u >_u ti OF.
it it it it 11 u*

SEPTEMBAR

2. IX. Proslava 1 godišnjice M.G.

⁸ Brigade »Ivan Cankar« i »Ljubo Sercer« trebalo je da predu nemačku granicu i Savu. Radi toga su sa jedinicama koje su ostale u Dolenjskoj teško naoružanje zamenile lakinim.

⁹ Vida Rebsel-Kulovec

DNEVNIK TONETA VIDMARA OD 1 MAJA DO 9 SEPTEMBRA 1943 GODINE¹

Maj 1943

1. — Premeštaj u Dragu. Pre podne vojnička parada u Dragi. Od 2 do 4 u Dragi.
Uveče pokret za selo Gradnik.
6. — U Gradniku. Uveče 1 i 3 četa odlaze kao pravnja hrane preko tunela. Teški mitraljez 2 čete u zasedi sa 2 bataljonom. Minerski vod odlazi na miniranje pruge Črnomelj — Metlika. Izbačen iz koloseka teretni voz, uništena lokomotiva i 6 vagona.² Noću se čete vraćaju jer su zakasnile i nisu isle dalje.
7. — 1 i 3 četa otišle kao pravnja transporta. Mineru su otišli na prugu, ali se vraćaju jer vozovi još nisu vozili.
8. — Uveče premeštaj u Drašiče iznad Metlike.
9. — U Drašićima.
10. — i 11. — U Drašićima.
11. — Preuzeo brigadu jer je Vasja³ otišao na sastanak. 1 i 2 č. u zasedi kod Božakova. Napad na vojni voz. Bilo je veći broj Italijana mrtvih i ranjenih (8 mrtvih, 9 teško ranjenih, 4 lako ranjena).⁴

¹ Ovo je nastavak Dnevnika objavljenog u prethodnoj knjizi. Original se nalazi kod Antona Vidmara, a prepis u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 7 maja 1943 god. stoji:

»DIVIZIJA »ISONZO«:

Noću 7-og eksplozijom dveju mina iskliznula je sa šina lokomotive između stanica Gradac (XR-BU) i Dobravice (XT-BZ). Pruga opravljena danas, 7-og, u 19 časova. (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E—5).

³ Jože Klanjšek

⁴ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 12 maja 1943 god. navodi se:

»DIVIZIJA »LOMBARDIA«:

Dana 11-og ujutro železnički vojni transport upućen za Ljubljani bio je napadnut rafalima iz automatskog oružja između stanica Kamanje (KI-BZ Samobor) i Bubnjari (IH-BZ).

12. — 1 i 2 četa u zasedi i gađa vojni transport i vojнике koji grade bunkere duž pruge. Ubijen 1 karabinjerski oficir, 6 vojnika ranjeno.⁵ Italijani su pevajući stigli iz Metlike do Tri Fare, odakle se vratili natrag. Sukoba nije bilo. Uveče premeštaj u Vivodinu. 2 bataljon ostaje u Drašićima.
13. — 2 bataljon u zasedi prema Metliki.
14. — 1 bataljon i mineri miniraju prugu između Ozlja i Kamanja. Eksploziv pokvaren. 1 bataljon obasipa vatrom transport, drugi bataljon kod Božakova. Bilo je mrtvih 65 Italijana.⁶
15. — 1 bataljon napao je italijanski transport kod Kamanja, a 2 kod Božakova.⁷
16. — U Vivodini. Odlazak komesara Krta⁸ u Tomšičevu brigadu.
17. — Ujutro jedna desetina gada italijanske šatore kod Kamanja. Uveče premeštaj u Gornju Lokvicu.
18. — U Gornjoj Lokvici. 2 bataljon u zasedi kod Semiča. Sukob sa Belom gardom. 2 bataljon ima 2 mrtva i 1 teško ranjenog.
19. — Naimenovan za zamenika komandanta UB »Ljuba Serćera«. 1 i 4 bataljon u Vivodini, 2 u Drašićima.

⁵ U biltenu Jedanaestog armiskog korpusa od 13 maja 1943 navodi se:

»DIVIZIJA »LOMBARDIA»:

Dana 12-og ujutro ustanici su pucali rafalima iz automatskog oružja na ljubljanski brzi voz između stanica Kamanje (KI-BZ Samobor) i Bubnjareci (IH-BZ). Nema posledica.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E—5).

⁶ Bilten Jedanaestog armiskog korpusa od 15 maja 1943 god. navodi:

»DIVIZIJA »LOMBARDIA»:

Dana 14-og ujutro rafali iz automatskog oružja na ljubljanski železnički brzi vojni transport u blizini Božakova (KI-BZ Samobor). Pet vojnika ranjenih, od kojih jedan teško. U istom mestu lokomotiva, koja je vozila izazvala je eksploziju eksplozivnog materijala a da nije oštećena pruga. (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E—5).

⁷ Bilten Jedanaestog armiskog korpusa od 16 maja 1943 god. navodi:

»DIVIZIJA »LOMBARDIA»:

Partizani su ujutro, 15-og. ponovo pucali rafalima iz autorriatskog oružja na vojni transport na delu Ozalj (MK-BU Samobor) — Božakovo (KI-BZ). Nema gubitaka. (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E—5).

- 1 četa 2 bataljona u zasedi kod Božakova. Odlazak komesara Krta u Tomšičevu brigadu.
- 17 — Jedna desetina 1 bataljona gađala italijanske šatore kod Kamanja, s druge strane Kupe. Jedna četa 2 bataljona u zasedi kod Božakova.
Uveče pokret za Gornju Lokvicu.
18. — 2 bataljon u zasedi kod Semiča. Bela garda napala patrolu. Drugi bataljon ima 2 mrtva i 1 teško ranjenog, a beli naterani u bekstvo prema Semiču.
19. — 1 i 4 bataljon u zasedi kod Semiča. 4 bataljon gađa bele 1 Italijane koji stoje u stroju. Patrola je utvrdila da je bilo 5 mrtvih i 7 ranjenih. 2 bataljon obasipa vatrom vojni transport kod stanice Uršna Sela, iz voza pala 3 ubijena italijanska vojnika.⁹ Ista patrola zaplenila 6 konja seljacima koji su Italijanima vozili drva.
20. — 2 bataljon i jedna četa 1 bataljona u zasedi kod Semiča. Jedna četa 2 bataljona sukobila se sa belima: beli imaju 6 mrtvih i nekoliko ranjenih. Uveče premeštaj 2 i 4 bataljona na Suhor, a 1 bataljona u Skemlovec.
21. — Pre podne u 9 sati došli su Italijani i beli iz Metlike u Gor. Lokvicu. 2 i 4 bataljon odmah polaze i napadaju ih. Neprijatelj se u panicičnom bekstvu povukao. 2 bataljon ih goni sve do Metlike. Italijani i beli imaju 15 mrtvih i isto toliko ranjenih. Zaplenjen 1 puškomitrailjez, 2 italijanske puške, jedan ranac municije i nešto spreme. 1 bataljon štiti pravac prema Novom Mestu i Semiču. Nije bilo ničeg značajnog.¹⁰

⁹ Bilten Jedanaestog armiskog korpusa od 19 maja 1943 god. navodi:
»DIVIZIJA »ISONZO«:

Danas, 19-og, u 10,30 časova napadnut je rafalima iz automatskog oružja, na 62,700 km (XL-CD), voz 9263 koji je prenosio u Črnomelj eksploziv odreden za železničke rade. Pretrpljeni gubici: 1 vojnik mrtav, 1 oficir, 2 vojnika iz pratnje ranjeni. Kočničar, Slovenac, ranjen.«

U biltenu iste Komande od 20 maja 1943 god. stoji:

»DIVIZIJA .ISONZO«:

Dana 19-og nastavljena akcija automatskim oružjem na garnizon Semič (XN-BZ). 6 vojnika ranjeno.« (Originali u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E—5).

¹⁰ Iz italijanskih dokumenata vidi se da su Italijani i ustaše 21 maja 1943 god. započeli akciju čišćenja u zoni Metlika — Kostanjevac. U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 22 maja 1943 godine, povodom ove akcije, navodi se:

22. — 1 bataljon obezbeđuje prema Novom Mestu i Semiču. Neprijatelja nije bilo.
23. — Minerska četa izbacila iz koloseka teretni voz između Gradaca i Dobravica. Razbijeno 7 vagona, 2 železničara mrtva i 2 ranjena.¹¹ 1 bataljon u zasedi kod Semiča,¹¹ zaseda napadnuta od belogardista. Ubijen komandir 3 čete I bataljona. Dolazak 3 bataljona u Suhor.
24. — 2 bataljon — jedna četa — drži zasedu kod Sv. Urbana. Formiranje 4 bataljona. 1 bataljon odlazi u akciju na prugu.
25. — 1 bataljon se vratio iz akcije, razrušio 1 bunker i zarobio 1 Italijana. Zasedu kod Sv. Urbana drži 3 bataljon.
26. — U logoru, borbene patrole, ništa novog.
27. — Posle podne pokret cele brigade. Odlazak iz Suhora u 14 sati, 30 minuta. Krećemo preko Radatovića na Gorjance, u blizini Sv. Gore noćimo u šumi.
28. — Posle podne u 4 nastavljamo pokret sa Gorjanaca prema Krki. Oko pola dva noću stižemo do Krke i zatim se prevozimo kolima do sela Kronovo.
29. — U 5 sati ujutro svi smo s one strane Krke. 2 i 1 bataljon zaustavljujaju se u selima: 2 bataljon u Beloj Cerkvi, 1 u Družinskoj Vasi, 3 i 4 bataljon u Smarjeti. 2 bataljon postavio jedan vod u zasedu na Tršku Goru i sukobljava se sa 15 belogardista koji su naterani u bekstvo. Iz Novog Mesta gađaju topovima selo Kronovo. Nema ništa naročito.

»DIVIZIJA »LOMBARDIA«:

Jaka grupa ustanika, povlačeći se iz Vivodine, udarila je na III/74 četu u zoni Lokvica (XT-CD Novo Mesto) — Suhor (XT-CD). U žestO-j koj borbi koja je usledila zadani su neprijatelju znatni gubici. Na tenu je izbrojano 14 ubijenih ustanika. Naši gubici: 1 poginuo i 3 ranjena, među kojima 1 oficir. U tom sukobu primećen je jedan vod u italijanskim uniformama.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E-5).

¹¹ Bilten Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 23 maja 1943 god. navodi:

»DIVIZIJA »LOMBARDIA«:

Danas, 23-eg, u 6 časova iskliznuo je iz Šina, usled eksplozije] mine na 37,100 km (XR-BU Novo Mesto), teretni voz 9291 sa 11 praznih vagona. Među slovenačkim osobljem — koje je putovalo, bilo je 2 mrtva i 2 ranjena. Pruga popravljena u 18 časova.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 E-5).

gg. — Razmeštamo se po selima: 1 bataljon u Družinskoj
Vasi
2 bataljon u Beloj Cerkvi
3 bataljon u Smarjeti
4 bataljon u Vinici kod
Smarjeteh

31. — Ujutro stiže 400 Italijana na Tršku Goru, 3 i 2 bat. za-
poseli položaje, a Italijani su pobegli. Bežali su u Novo
Mesto u 2 bataljon.

Juni 1943

1. — Uveče pokret prema Trebnjem.
2. — Zaustavili smo se u Trebelnom i uveče nastavljamo po-
kret prema Sv. Križu.
3. — 2 bataljon se smestio u Sv. Križu.
4. — Zaustavili smo se pola sata od nemačke granice, severno
od Stične.
5. — Zaustavili smo se u šumi kod Save između stanice Laze
i Jevnica. Uveče nameravamo preći Savu ali Nemci za-
posedaju skelu.
Uveče pokret preko granice.
6. — 1 bataljon u zasedi kod Save blizu skele. Nemci se utvr-
đuju. Uveče se bataljon povukao na brdo ka brigadi.
7. — U logoru. Zaštita i zasede prema Jančjama.
8. — Pre podne u 11 časova u Kresnici je stiglo 30 vagona
Nemaca. Zbog toga se odmah povlačimo preko Jančja i
dalje prema granici. Granicu smo prešli uveče u 7 sati.
Putem uništili teretni automobil, vlasništvo odbora za
gradnju ceste a zaseda kod granice zapalila luksuzni
automobil nemačkih oficira, oficiri su međutim pobegli.
Smestili se u selo Javorje.¹²
9. — U podne pokret za selo Lipoglav. Uveče pokret preko
pruge i zaustavljamo se u selima Uđe, Vrbiče, Rogatec
i Gradišče.
10. — Uskoro posle našeg dolaska patrola 3 bataljona sukobila
se sa belima kod Velikog Ločnika: beli su naterani u
bekstvo. Uskoro zatim stigla je italijanska patrola iz
Senturja u Vrbiče. 2 bataljon ih je naterao u panično
bekstvo. Posle podne stiže pojačanje u Šenturje, 200
vojnika sa jednim oklopnim kamionom, i predveče na-
padaju 2 bataljon. Napad odbijen. Italijani imaju 4 mrt-
va i više ranjenih. Uveče se neprijatelj povukao u Šen-
turje. Naš 1 mrtav.

11. — Napad Italijana i belih iz Senturja na 2 bataljon u Vrbičju. Napad odbijen. Naši: 2 mrtva i 5 ranjeno. 2 bataljon se povukao iz Vrbičja u Gradišće. Predveče došlo 100 belih i Italijana blizu sela Vrbičje i vratili se u Senturje.
12. — Pre podne oko 10 čas. iz Senturja prema Vrbičju prodire oko 1000 vojnika. Kad su stigli do sela Vrbičje, napao ih je 4 bataljon, koji je držao Rogatec i okolne položaje. Neprijatelj se utvrđuje u Vrbičju i gađa topovima i minobacačima naše položaje. Uveče se 1, 3 i 4 bataljon pripremaju za napad, koji međutim nije izvršen jer je neprijatelj bio jako utvrđen.
13. — Ujutro je iz Zelimlja došlo u Brezje 1000 Italijana sa 4 tenka i prodiru dalje prema Vrhu i Gradišću. 3 bataljon prihvata borbu ispod Vrha i odbacuje ih natrag, posle čega se neprijatelj utvrdio na brdu pored Gradišća. U tim borbama učestvovala je i 1 četa 4 bataljona.
Posle podne u 5 čas. 3 i 4 bataljon povukli su se do Velikog Ločnika, neprijatelj nije nastavio sa prodiranjem već je ostao u Gradišću i na brdu, gde se utvrđivao. U tome sukobu bilo je ubijenih preko 80 Italijana. 2 čete 4 bataljona drže položaje iznad Rogateca. Posle podne prodiru Italijani iz Vrbičja prema Rogatecu, čete udaraju po njima i povlače se na više položaje. Uveče pokret preko Velikih Lipljena u Vodice. Naših 6 teško ranjeno i više lako.
14. — U Vodicama, patrola belogardista obasipa vatrom 4 bataljon, posle čega je pobegla. Predveče 2 aviona bombarduju Vodice i šumu oko sela. Mi bez gubitaka. Uveče pokret preko pruge do Prestrane (Suma!).¹³
15. — U šumi na Prestrani, uveče pokret preko Muljave do sela Hrastov Dol.
16. — U Hrastovom Dolu. Zaseda na Trnuškom Griču sukobljava se sa 30 belogardista, koji su pobegli natrag u uporište Sela pri Sumberku.
17. — Ujutro dolazak 3 bataljona, koji javlja da su ih juče Italijani napali u selu i imaju 2 mrtva, 6 teško i 1 lakše ranjenog. Čitav 3 bataljon u zasedi na Trnuškom Griču. 1 bataljon u Bojanskom Borštu. Patroliranje prema Sela pri Sumberku. Nigde ništa naročito. Uveče pokret prema Ajdovecu.

- jg — U 4 sata ujutro kad smo išli pored Zaliseca, iznad Žumberka, pali smo u zasedu. Neprijatelj je strahovito bacao mine i mitraljirao. Svi smo se u redu povukli i nastavili put prema Ajdovecu, gde smo stigli u 5 čas. posle podne. U sukobu 2 naša ranjena a 2 nestala.
19. — Preko dana u Ajdovecu. Uveče pokret preko Brezove Reberi i dalje prema Krki. Prelaz preko Krke čamcima kod sela Lokve. Smestili smo se u selima Gornja i Donja Sušica, Vušinec, Selišće. U ova sela stigli smo 20 juna u 8 čas. ujutro.
20. — U Sušicama. Uveče prenos ranjenika u bolnicu.
21. — Na starom mestu. Ništa naročito. Uveče pokret do sela Srednja Vas. II i IV bat. u akciji na prugu kod stanice Uršna Sela. Voz nije stigao jer je prekinuta pruga.
22. — Ii II bat. ruše prugu kod stanice Uršna Sela. Porušeno 350 m pruge i 500 m telefonske linije, posle čega pokret na Mavrلن. Minerji miniraju prugu između Semiča i mosta (Otovški). Voz nije stigao, naš 1 ranjen.¹⁴
23. — Na Mavrlnu. Mala zaseda prema Črnomelju i Dragatušu, neprijatelj se ne može zapaziti.
24. — Jedan vod sa drugom Ivanovim¹⁵ poslat po hranu za bolnicu. Minerji miniraju prugu između Semiča i Črnomelja. Izbačen je iz koloseka putnički voz, razbijena lokomotiva i 1 vagon.¹⁶ Zasede i izviđačke patrole na sve strane, neprijatelja nema.
25. — 2 četa I bat. u zasedi kod pruge, dva voda III bataljona: jedan vod prema Dragatušu, neprijatelj se ne može zapaziti.
26. — Na Mavrlnu, nema neprijatelja.
27. — Na Mavrlnu, uveče pokret preko tunela prema Suhoru.

¹⁴ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 23 juna 1943 god. stoji:

»DIVIZIJA »ISONZO«:

. . . Noću uoči 23-eg juna usled eksplozije mine prekinuta je železnička pruga Uršna Sela (XI-CF) i Rožni Dol (XL-CD). U toku su radovi na opravci, koji su izvedeni danas, 23 juna, u 12 časova. Jedinice za obezbeđenje zametnule su borbu sa više grupa ustanika i rastrelale ih.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 F-5).

¹⁵ Ivan Mavrović

¹⁶ Bilten Jedanaestog armiskog korpusa od 25 juna 1943 god. navodi:

»DIVIZIJA »ISONZO«:

28. — Ujutro smo stigli i razmestili se po selima Gor. i Dol. Lokvica, Dragomlja Vas i Gradnik. Patroliranje, neprijatelja nema.
29. — Patroliranje i obezbeđenje prema Metlici, Semiču i Novom Mestu. Miting u Suhoru. Neprijatelja nema.
30. — Na starom mestu. Miting na Gradniku.

Juli 1943

1. — Dve čete I bat. u zasedi prema Metliki. 1 četa IV bat. u zasedi kod Semiča. Jedna četa III bat. u zasedi prema Novom Mestu. Ova četa je prekopavala cestu. Jedna četa II bat. u zasedi na Krvoškom Vrhu. Danas smo očekivali neprijatelja ali ga nije bilo. Miting u Dragom-Ijoj Vasi. Minerji minirali prugu između stanica Dobravice — Metlika. Italijani opazili i pokušali otstraniti minu, koja se međutim upalila te su Italijani imali više mrtvih.¹⁷ Italijani su dolazili ka Sv. Urbanu (kod Grabroveca) i odmah se vratili natrag u Metliku. Stigla je patrola iz Padeža i donela municiju.
2. — U podne pokret preko Suhora i Sekulića na Gorjance, gde noćimo.
3. — Na Gorjancima. U podne pokret prema St. Jerneju i Kostanjevici. Uveče I i II bat. kidaju žicu i ruše bunkere između Kostanjevice i St. Jerneja. Uništeno 30 m žice i 2 bunkera.¹⁸ III i IV bat. prešli žicu i otišli po hranu u selo Groblje. Sve izvedeno bez žrtava.

¹⁷ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 2 jula 1943 godine stoji: .

»DIVIZIJA »LOMBARDIA«:

. . . Jutros, 2 jula, usled eksplozije mine prekinuta je železnička linija u zoni između Metlike i Gradaca (XR-J3U). Pruga je popravljena u 18 časova.«

Bilten iste Komande od 3 jula 1943 navodi:

»DIVIZIJA »LOMBARDIA«:

Prema izveštaju od juče, 2 jula, eksplozijom mine koja je uzrokovala prekid železničke pruge između Metlike i Gradaca (XR-BU Novo Mesto) ubijena su 2 vojnika, koji su bili u službi duž pruge.« (Originali u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 G—6).

¹⁸ Bilten Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 5 jula 1943 god. navodi:

»DIVIZIJA »ISONZO«: ustaničke grupe napale su deo hrvatske granice, žicom opletene, između Dobe (LI-CQ Samobor) i Volčkove Vasi (IH-CQ). Naše jedinice svojim protivdejstvom odbile su napadače i zadale im gubitke.« (Originali u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 G—6).

4. — Posle akcije zaustavili smo se iznad sela Ban. Neprijatelj iz St. Jerneja gadao topovima selo Ržišće i zapalio 2 kuće. Uveče I i II bat. uništavaju žicu i bunkere. Uništeno je 70 m žice.¹⁹ IV bat. otišao preko žice po hranu u selo Brezje. Jedna četa III bat. otišla je sa hranom i stokom za bolnicu.
5. — Preko dana u šumi iznad Vel. Bana. Uveče pokret prema Sv. Križu. Zaseda II bat. ubila 4 bela koji su došli preko žice kod Stare Vasi.
6. — Ujutro nakon dolaska smeštamo se u selima Prušna Vas i Mlađe. Zaseda prema Kostanjevici, patroliranje prema Stojdragi i Novom Selu. Vratila se patrola sa municijom iz Notranjske.
7. — Preko dana u selu. Uveče prelazak preko Krke i nemačke granice između Cerkija i Kostanjevice. II bat. napao nemačku posadu na Brodu. I bat. držao zasedu sa jednom četom prema Krškom, a sa jednom prema Kostanjevici. III. bat., jedna četa I bat. i jedna četa II bat. vršili rekviziciju u selima Vel. Mraševo, Naklo i Kalce. Zaplenjeno 35 grla stoke i 10 konja. III bat. sukobio se sa zasedom od 4 Nemaca i tom prilikom imao 3 mrtva. II bat. nije zauzeo Brod. IV bat. štitio na desnoj obali Krke prema Kostanjevici. (Prilikom povratka preko Krke napala nas je nemačka patrola, jedan od naših je mrtav, a jedan je pao. Ukupno imamo 5 mrtvih i 2 ranjena.²⁰)
8. — Ujutro se vraćamo na stara mesta u sela. Popodne je veća grupa Nemaca i Italijana prešla preko Krke i napala bataljon III brigade u selu Brlog. Naš III i II bat. zauzimaju položaje ispod sela Mlađe i pucaju na Nemce koji su zapalili 2 kuće i opljačkali selo. Predveče su se povukli preko Krke. Imaju nekoliko mrtvih.

¹⁹ Bilten Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 6 jula 1943 god. navodi:

»DIVIZIJA »ISONZO«:

Noću između 4—5 jula ponovo je napadnut žicom opleteni deo, o čemu je javljeno jučerašnjim izveštajem, od 5 jula, ali je napad propao usled našeg protivdejstva. Ustanici su ostavili na terenu 3 poginula. Na našoj granici poginuo je jedan dobrovoljac antikomunista. (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta 18 G—6).

²⁰ Drug Viktor Avbelj navodi u svojim zapiscima o ovoj akciji sledeće: »22.) Noću od 7 na 8. 7. 1943 akcija na Cerkije (nemački aerodrom), Brod itd. Na teritoriji doline Krke gde su nastanjeni Kočevari. Uništeno 5 štuka aviona na aerodromu. Zaplenjen 1 puškomitrailjer, nekoliko pušaka i ogromno opreme.«

9. — U podne pokret do Vel. Bana.
10. — U Vel. Banu. Jedna četa III bat. u zasedi kod Pleterja. Ništa novo.
11. — Posle podne u 18 čas. pokret preko Javorovice do sela Gaberje. II bat. otišao je da kida žicu i uništio 60 m.
12. — U Gaberju. Ujutro se II bat. prilikom povratka sukobio sa Italijanima kod Mihova i imao 3 ranjena, a Italijani 12 mrtvih i više ranjenih.²¹ Patrola I bat. sukobila se kod Dolža sa belima, beli imaju 4 mrtva, naši 4 mrtva i 3 ranjena. I i III bat. uveče u rekviziciji.
13. — Preko dana nema neprijatelja. Uveče dve čete II bat. i jedna četa I bat. napale italijansku posadu na koti 430 (između Brusnica i Gaberja). Uporište nije palo jer je bilo jako utvrđeno. Italijani imaju 4 mrtva i 10 teško ranjenih. Naša 3 lako ranjena. IV bat. iskida 40 m žice kod Dol. Suhadola.
14. — IV bat. kida žicu između Šmarja i Vrhopolja i uništio je 320 m.
15. — Ujutro jedna četa III bat. napala bunkere na koti 430. Jedna četa IV bat. postavila zasedu na mestu gde je prekinuta žica. Zaseda se sukobila sa kolonom belih i Italijana. Bilo je više mrtvih.²² Pre podne u 9 č^h. pokret. I i II bat. ostaju na pilani u Gorjancima. IM i IV bat. nastavlju put u sela Jugorje i Maline u Beloj Krajini.
16. — Ii II bat. prelaze u Podgrad, III i IV ostaju u Jugorju i Malinama. Sahranu druga Vasilija,²³ intendanta I bat.; IV bat. prati ranjenike na putu preko tunela.
17. — Na starom mestu. Uveče pokret za Suhor, miting u Jugorju.
18. — Patroliranje, neprijatelja nema. IV bat. se vratio.
19. — Na Suhoru.

²¹ Vidi dok. br. 141

²² U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 16 jula 1943 god. navodi se:
»DIVIZIJA »ISONZO«:

Prilikom pokušaja napada protiv naše jedinice razmeštene na koti 430 (XT-CM) za obezbeđenje radova, bili su razjureni ustanci. Iza toga jedan specijalni bataljon izveo je čišćenje u zoni sukobivši se sa protivničkim ljudstvom u blizini kote 334 (XT-CM). Gubici ustnika sigurni su ali nisu utvrđeni. Na našoj strani bilo je 5 lako ranjenih.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 G—6).

20. — II bat. u zasedi kod Sv. Urbana, a I bat. kod Metlike. Patroliranje prema Semiču. Nema neprijatelja.
21. — Zaseda jedne čete kod Sv. Urbana. Uveče I bat. otišao na prugu između Metlike i Dobravica. Izbačen iz koloseka jedan oklopni voz. III i IV bat. otišli po hranu u sela Plementerk i Dol. Težka Voda. Posle povratka nastanio se u Jugorju i Selima.
22. — Uveče pokret preko pruge u Občice. I bat. vozio hranu i zaostao u Brezovoj Rebri.
23. — Pokret iz Občica preko Krke u Ajdovec. I bat. stiže noću u Občice i odmah nastavlja pokret za Ajdovec. Uveče akcije na Žužemberk.
24. — Naša brigada u zasedi kod Trebnja. II bat. IV bat. demonstrativno napao Dobrnič, I bat. u rezervi kod štaba zone, III bat. u zasedi kod Zagradeca i Sela pri Sumberku.
25. — 2 bataljon vodi borbu sa Italijanima i Belom gardom na Trebnom Vrhu. Neprijatelja ima oko 600. Poginulo je oko 35 italijanskih vojnika i 6 oficira, 17 je teško ranjeno i 10 lako. Od naših poginula 2 i 10 ranjenih. Selo Vrhtrebno zapalili minobacačima i sve je izgorelo. Italijani su uspeli da izidu na vrh brda, posle čega su se povukli u Trebnje. Posle podne u 5 čas. zaseda 4 bataljona uništila je 1 tenk kod Dobrniča.
26. — Minerji 1 bataljona uništili 1 tenk kod Dobrniča, zapanjen 1 top 20 mm sa 200 granata, 1 puškomitrailjez sa 2000 metaka. 2 bataljon uveče napao Dobrnič.
27. — Italijani prodiru iz Dobrniča i napadaju 4 bataljon. Bataljon se pod jakim pritiskom povukao, neprijatelj se popeo na brdo. Italijani imaju oko 30 mrtvih i uveče su se vratili u Dobrnič. Kod 3 bataljona prodor sa tenkovima u 16 sati posle podne. Italijani stižu u Žužemberk. 2 bataljon tri puta napada Dobrnič i 2 puta voz kod Trebnja.
28. — Italijani prodiru iz Žužemberka ka Dobrniču. Naš 4 i 1 bataljon se povukli. 2 bataljon se povukao na Gorenji Vrh, uveče ga iz Trebnja gadali artiljerijom, usled čega ima 4 mrtva i 3 ranjena. Uveče pokret brigade preko Vrhtrebna u blizinu Sela pri Sumberku.
29. — Blokiramo uporište Sela pri Sumberku i pripremamo se za napad.
30. — Uveče u 7 časova spremamo se za napad na Sela pri Sumberku. Neprijatelj nas primetio i počeo zasipati minama, od kojih nas je jedna pogodila i ja sam teže

ranjen; isto tako artiljerci i komandant Vasja. Otiša sam u bolnicu.²⁴

U bolnici sam bio do 1 septembra.

Septembar

1. — Otišao iz bolnice do Levstikovog bataljona²⁵ na Stare Zage.
2. — U Levstikovom bataljonu, posle podne odlazak u karaulu br. 14
3. — U karauli br. 14, posle podne odlazak prema Travnoj Gori.
4. — Na karauli br. 11.
5. — Odlazak iz tačke 11 prema Blokama i usput smo saznali da je divizija u Podpreski.
6. — Stigao u Podpresku i našao brigadu u selu Lazec.
7. — U Lazecu. Posle podne brigada krenula prema Grčaricama radi predviđene akcije na Plavu gardu. Pridodat sam Primorskog bataljona,²⁶ koji ima zadatak obezbeđiti pravac prema Loškom Potoku. Sa bataljonom smo krenuli iz Podpreske i ulogorili se u Jelenovom Zlebu.
8. — 1, 3 i 4 bataljon blokirali Grčarice, uveče napali neprijatelja, proterali ga iz jedne utvrđene kuće i utvrdili se u njoj.

^a Vidi dok. br. 50